

Kereiti 3

KOTARA 3

SESOTHO

PUONG YA

LAPENG

Moralo

wa Thuto

MEKGWA YA HO HLOPHISA

Ho basebetsi-mmoho

Le ya amohelwa lenaneong la Puo Ya Lapeng ya NECT!

Hlokomela hore disebediswa tsa Kotara ya 2 ya Puo Ya Lapeng ya NECT di entswe ka nako e kgutshwane haholo. Ke ka baka leo re ananelang hore ditokiso le diphetoho di ka ba teng.

Re ka thabela hape le hore disebediswa tsena e be tsa hao, mme o sebetse mmoho le sehlopha sa rona ho tswela pele ho ntlafatsa phetolelo. E bang o fumana diphoso, ka kopo latela mokgwa ona ho di tlaleha:

- 1 Romela I-meile mona:
xitsonga@homelanguage.co.za
tshivenda@homelanguage.co.za
sepedi@homelanguage.co.za
siswati@homelanguage.co.za
isizulu@homelanguage.co.za
isindebele@homelanguage.co.za
isixhosa@homelanguage.co.za
sesotho@homelanguage.co.za
setswana@homelanguage.co.za
afrikaans@homelanguage.co.za
english@homelanguage.co.za
- 2 Moleng wa sehloho sa molaetsa, ngola mohlodi wa tokomane eo o buang ka yona.
Mohlala: Kereiti 3 Kotara 3 Moralo wa Thuto Maqephe 45–47
- 3 Ditabeng tsa hao I-meiling, bolela diphetoho tse tshwanetseng ho etswa. Kapa, mohlomong, etsa diphetoho bukaneng ebe o nka senepe sa leqephe leo, o le romele ka I-meile.
- 4 Ha o na le dintlha tse sa o kgotsofatseng puong tseo o ka ratang hore di elwe hloko, ka kopo ngola mohlodi wa tokomane moleng wa sehloho wa Imeile. Mohlala: BOPAKI BA PUO YA SEBAKA
- 5 Ebe, ditabeng tsa hao tsa I-meile, o hlalosa dintlha tseo.
- 6 Ka kopo romela I-meile tsohle di na le lebitso, mosebetsi le nomoro ya hao mohala, e le hore re tle tsebe ho hokahana le wena bakeng sa dipuisano le tlhakisetsa ha ho hlokahala.
- 7 **Re ya o leboha ka diphehiso tsa hao lenaneong lena! Re o tiisetse hore, phetolelo tse ntle, tse nepahetseng tsa puo tsohle di hlahisitswe ditokomane tsena.**

Contents

Dintlha tsa Tsamaiso	v
Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta	xiii
Beke 1 Mokotaba: Kutlwelobohloko	1
Mantaha	3
Labobedi	8
Laboraro	14
Labone	21
Labohlano	25
Beke 2 Mokotaba: Kutlwelobohloko	29
Mantaha	31
Labobedi	37
Laboraro	44
Labone	51
Labohlano	56
Beke 3 Mokotaba: Botshepehi	61
Mantaha	63
Labobedi	69
Laboraro	75
Labone	82
Labohlano	86
Beke 4 Mokotaba: Botshepehi	91
Mantaha	93
Labobedi	98
Laboraro	104
Labone	111
Labohlano	116
Beke 5 Mokotaba: Ho rarolla mathata	121
Mantaha	123
Labobedi	129
Laboraro	135
Labone	142
Labohlano	147

Beke 6 Mokotaba: Ho rarolla mathata	151
Mantaha	153
Labobedi	159
Laboraro	166
Labone	173
Labohlano	178
Beke 7 Mokotaba: Ho ithuta ntho tse ntjha	183
Mantaha	185
Labobedi	191
Laboraro	197
Labone	205
Labohlano	209
Beke 8 Mokotaba: Ho ithuta ntho tse ntjha	213
Mantaha	215
Labobedi	221
Laboraro	228
Labone	236
Labohlano	241
Beke 9 Mokotaba: Boitsebiso	245
Mantaha	247
Labobedi	252
Laboraro	259
Labone	266
Labohlano	271
Beke 10 Mokotaba: Boitsebiso	275
Mantaha	277
Labobedi	281
Laboraro	288
Labone	295
Labohlano	300

Dintlha tsa Tsamaiso

Diphetho tsa Thuto

Kotareng ena, baithuti ba tshwanetse ho fihlela diphetho tse latelang:

HO MAMELA LE HO BUA

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho tseba kapa ho bina diraeme ka dipina tse 4
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho ka nka karolo dipuisanong ka phaposiburutelong ho abela tsebo ya pejana
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho buisana ka pale e badilweng ka kopanelo, ba sebedisa foreimi ya dipuisano ho tataisa.
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho iqapela dipale tsa bona bakeng sa mosebetsi wa pale ya boiqapelo
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho qoqa ka seo ba se ngotseng
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho utlwisisa mme ba kgone ho sebedisa tlotlontswe e latelang

kutlwelobohloko	utlwela bohloko	jewa ke budutu	kenyeletsa	se kenyeletswa	kenyeleditse
sa kenyeletswa	ho ba le teboho	tshwanelwa ke	tshwara motho hantle	sephiri	tshepiso
botshepehi	leshano le monate	ho tela	korotla	hlodisa	tlontlolehile
ahlola	ka tshohanyetso	ka sepheo	tshepahala	ho se tshepehe	nnete
thetso	amohela	boreiselete	benya	tsota	monela
batla	qhekanyeditse	qhekanyetsa	thetsa	batla ho tseba	etsa diteko
tenehile	kgopisehile	ho tshwenyeha	ditlamorao	thetsa	iphapanya
sefhlametsi	motlakase	enjinerere	boenjinerere	tlala	komella
lapa	kgahlilwe	kgahlisa	songwa	moqolotsi wa ditaba	tsepamisa
leshala	tshibollo	tshwanang	hlolohela hae	boqapi	teko le phoso
bokelletsa	ntshetsa pele	fuputsa	inthanete	lesedi	disebediswa
atikele	laeborari	kadima	datha	tobetsa	sekorola

astronate	setsebi sa dipalo	hlwahlwa	matla a kgateello a ho hulela fatshe	kgethollo	leeme
tlotlo	thoriso	ho lepa	boitsebiso	lempetje	kgethehile
bong	mmala	tumelo	wela lelokong la	e seng molaong	bosenyi
rametlae	setso	Burundi	mokete	moetlo	botjhaba
wela ho	mokete	mohaeno			

TLHOKOMEDISO YA MEDUMO LE MEDUMO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho ka kgetha medumo ka kutlo
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho hlokomela medumo e latelang ka boiketsetso
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho arola le ho kopanya medumo e latelang

nts	nth	ntl	tjh	tlh	shw
qhw	nqhw	ntlh	ntjh	tlhw	ntsw
kg	hl	nt	uu		

Baithuti ba tshwanetse ho ka arola mantswe a latelang ka medumo

ntseba	ntsipa	ntsebisa	ntsoma	ntsipile	nthula
nthola	nthunya	nthetsa	ntlola	ntlela	ntlama
ntlisa	tjhaba	tjhele	letjhoba	tjhutjhumakgala	tlhapa
tlhapi	tlholo	tlhoko	ditlhapi	ditlhoko	shwele
shweshwe	shweshwe	shwella	shwelleetse	moshweshwe	qhwaela
qhwela	qhwetse	leqhwa	nqhwela	nqhwela	nqhwetswe
mantlha	ntlhaba	ntlhoya	ntlhoile	ntjhafatsa	ntjheile
ntjhesa	ntjhakela	ntjhebile	tlhwaritsa	tlhware	tlhwaritsa
ditlhware	ntswaki	ntswakela	ntswela	ntswafa	ntswetse
mantswa	kgoho	kgomo	kgama	kgena	kgina
kgella	hlapa	hlola	hleka	hlobola	hlahlobo
hlahlobo	ntate	ntoma	ntela	ntataise	ntella
thuube					

HO BALA

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho qapodisa mantswa a latelang

ntsu	ntseba	ntsipa	ntsebisa	ntsoma	ntsipile
ntho	nthula	nthola	nthunya	nthetsa	ntlo
ntlola	ntlela	ntlama	ntlisa	tjhaba	tjhele
letjhoba	tjhutjhumakgala	tlhapa	tlhapi	tlholo	tlhoko
ditlhapi	ditlhoko	shwele	seshweshwe	shweshwe	shwella
shwelletse	moshweshwe	qhwaela	qhwela	qhwetse	leqhwa
nqhwaela	nqhwela	nqhwetswe	mantlha	mantlha	ntlhaba
ntlhoya	ntlhoile	ntjha	ntjhafatsa	ntjheile	ntjhesa
ntjhakela	ntjhebile	tlhwaritsa	tlhware	tlhwaritsa	ditlhware
ntswaki	ntswakela	ntswela	ntswafa	ntswetse	mantswa
kgoho	kgomo	kgama	kgena	kgina	kgella
hlapa	hlola	hleka	hlobola	hlahlobo	hlahloba
nta	ntate	ntoma	ntela	ntataise	ntella
tuu	phuu	thuube	qhuu		

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bala mantswa a latelang ka ho a sheba

Khumo	Bonga	Bantu	kgefutso	dula	Mokgadi
kitjheneng	Ntsako	samentjhisi	lapa	Zandile	Geeta
lahlile	benyang	thotse	Modise	baobab	bodutu
hweletsa	jewa	William	tlisa	motlakase	sefehlametsi
aha	Kelvin	ithuta	phoso	boenjinere	teko
Zandile	romelletse	datha	diteroberi	jwang	kgethollo
tshwerwe	leeme	mmala	bong	Trevor	batswadi
baleha	mathateng	iketsa	Oliver	seaparo	keteka
botjhaba	apara				

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bala seratswana se kopantsweng jwaloka ka mohlala o latelang:

Ka Labohlano la beke e tlang re tlo keteka letsatsi la botjhaba. Nna ke tlo apara seaparo sa rona sa Basotho sa botjhaba. Ke tlo apara kobo ya Basotho ke be ke rwala katiba e bitswang modianyeho. Mme o re o tla reka sepele se bitswang qhobosha hore ke kgone ho tlo qhwaela kobo ka sona. Hoseng pele ke tsamaya ke tla kopa mme a nqhwaele nna ke tla kgona ho iqhwaolla ha ke fihla hae.

KUTLWISISO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho noha/lepa seratswana ka ho bala ditshwantsho
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho hopola diketsahalo tsa seratswana
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho tseba ho pheta seratswana
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho tseba ho pheta diketsahalo tsa seratswana ka tatelano
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho qala ho utlwisisa hore ho bolela eng ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ho amahanya diketsahalo ho ya ka boiphihlelo ba hao, ho akanya ka dintho tse o di bonang empa o sena bonnete ba tsona le ho nahana ka seratswana
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho nahanisisa ka seratswana ba sebedisa foreimi ya dipuisano
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho araba dipotso tsa kutlwisiso tse ngotsweng ka seratswana
- 8 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bopa kakaretso ka seratswana

MONGOLO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho taka setshwantsho se bontshang moelelo
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola sehloho kapa tse pedi ka ditshwantsho tsa bona
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho tlatsa foreimi ya mongolo e kgutshwane
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola diratswana tse 1 ba sebedisa foreimi ya ho ngola kapa moralo
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola: lenane/ lengolo.

HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho kgona balla hodimo dibuka tsa kereiti ya bona ka bokgoni ba bona le sehlopha mmoho le titjhere
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho sebedisa tlhokomediso ya medumo, ditlhahiso le elellwa matswe a sebediswang kgafetsa ha ba bala.
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho qala ho hlokomela temoho ya matswe ka bona le kutlwisiso ya bo bona.

Disebediswa le thepa eo o e fumantshitsweng

**Ela hlooko hore disebediswa tsohle tseo o di fumantshitsweng ke tsa sekolo.
Disebediswa di tla sebediswa hang feela mme di lokela ho hlokomelwa le ho anela bohle.**

Kotareng ya 1, matitjhere a tla fumantshwa disebediswa tse latenag:

1 Ditjhate tsa Papatso tse 4

Sebedisa ditjhate tsena ho rala mosebetsi wa hao wa beke. Beke le beke, bapatsa medumo le mantswa; mantswa a sebediswang kgafetsa, tlotlontswa ya mokotaba; ditshwantsho; mmoho le foreimi ya ho ngola.

2 Ditjhate tsa Mongolo

Bapatsa ditjhate tsena ka pele phaphosing ya boithutelo, e le hore di bonahale ho baithuti. Matijhere a kereiti 1 le 2 a tla fumantshwa ditjhate tsa mongolo o sa kopanang. Matijhere a kereiti 2 le 3 a tla fumantshwa ditjhate tsa mongolo o kopaneng le mongolo o sa kopanang.

3 Kotara ya 2 Moralo wa Thuto 1

Sebedisa moralo ona wa thuto ho ehlwa seo o tshwanetseng ho se ruta letsatsi ka leng. Mekgwa e fapaneng ya ho ruta e tla o thusa hore o rute jwang thuto ka nngwe. Bekeng tse pedi tse qalang kotareng ya 1, o tla latela lenane la tlwaetso.

4 Kotara ya 2 Tereka

Sebedisa tokomane ena ho tlatsa le moralo wa selemo wa ho ruta mmoho (ATP) le wa kotara. Bontsha ka ho tshwaya le ho beha letsatsi ha tekanyetso ya mosebetsi e fedile. Nahanisisa hantle ka tseo o di rutileng.

5 Kotara ya 2 Buka e Kgolo

Sebedisa buka e kgolo ya dipale ka nako ya dithuto tsa ho bala ka kopanelo. Kotara ena le dipale tse robedi – pale e le nngwe ka beke.

6 Kotara ya 2 Pokello ya Disebediswa

Pokello ya disebediswa e nale tse latelang:

- **Dipapetla tsa Mantswa tse** sebediswang bakeng sa tlotlontswa ya mokotaba, mantswa a sebediswang kgafetsa, medumo le mantswa. Di sehe mme o di behe hantle ka tatelano. Sebedisa dipapetla tsa mantswa mmoho le ditjhate tsa papatso ya mantswa.
- **Ditshwantsho tsa tlotlontswa ho tswa mokotabeng:** di sehe hantle mme o di behe hantle ka tatelano. Sebedisa dipapetla tsena tsa mantswa mmoho le ditjhate tsa papatso ya mantswa.
- **Maqephe a tshebetso a dipale tsa boiqapelo:** o a fuwe bakeng sa mokotaba ka mong. Ho na le ditshwantsho tse 3 kapa tse 4 tse buang ka pale. Ho na le maqephe a 10 a tokomane – e le nngwe bakeng sa sehlotshwana sa bana. Eketsa ha ho hlokeha.
- **Maqephe a mosebetsi wa tekanyetso** o a fuwe bakeng sa dipheo tsa baithuti le ntlha tsa bohlokwa tsa kotara.

7 Kotara ya 2: Leqephe la tshebetso la ho bala

O fuwe maqephe a tshebetso a ho bala a robedi bakeng sa kotara e le nngwe ka beke ho tloha bekeng ya 3 ho isa bekeng ya 10. Sebedisa maqephe ana a tshebetso le baithuti kaofela ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha. O na le maqephe a tshebetso a ho bala a 20. Eketsa ha ho hlokeha.

Tsamaiso ya Beke le Beke: Dihora tse 7

- 1 Lenaneo la thuto le latela tsamaiso ya tlwaelo e tshwanang beke le beke.
- 2 Hona ho nolofalets'a baithuti le matitjhere ho latela tlwaelo ya tsamaiso ya beke.
- 3 Baithuti ba kgona ho itokisets'a mosebetsi o latelang ha ba se ba tlwaetse tsamaiso ya beke.
- 4 Tlwaelo ena ya tsamaiso e itshetlehile ho nako e lekantsweng ya Puo ya Lapeng ya CAPS: dihora tse 7 ka beke.
- 5 Tlwaelo ena ya tsamaiso e entswe ele karolo ya lenaneo la dipuo tse pedi mmoho le PSRIP EFAL ya lenaneo la thuto le hlophisitsweng.
- 6 Ka kopo bapatsa tlwaelo ena ya tsamaiso ka phaphosiburutelong mme o leke ka matla ho e tseba ka hlooho.

MANTAHA		LABOBEDI		LABORARO		LABONE		LABOHLANO	
Mosebetsi wa molomo	15			Mosebetsi wa molomo	15			Mosebetsi wa molomo	15
		Medumo	15	Medumo	15	Medumo	15	Medumo	15
Mongolo	15	Mongolo	15	Mongolo	15				
Ho bala ka kopanelo	15	Ho bala ka kopanelo	15			Ho bala ka kopanelo	15	Ho bala ka kopanelo	15
Ho ngola	30			Ho ngola	30				
Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha			30
1.45		1.15		1.45		1.00		1.15	

Boitokiso ba beke

Ho bohlokwa ho hopola hore lenaneo la Puo Ya Lapeng le fokoleditse matitjhere tlhokeho ya ho rala, empa BOITOKISO e sa le ntlha ya bohlokwa! Ha nngwe ka beke, motsheare wa mantsiboya kopanang le basebetsi-mmoho (matitjhere ohle a foundation Phase), le hlophise boitokiso mmoho.

Ha o ithlopisa/ itokisa hopola ho:

- 1 Badisisa hantle Moralo wa Thuto wa beke.
- 2 Etsa bonnete bahore o utlwisisa le ho tseba mekgwa e fapaneng e tshwanetseng ho sebediswa. Ha ho se jwalo, eya karolong e bitswang 'Mekgwa e fapaneng ya ho ruta' mme o e bale ka moo o ka hlokanang.
- 3 Kamorao ho seo, sheba hore ke dipapetla le ditshwantsho dife tse tla hloka hala bakeng sa bakeng sa tlotlontswe ya mokotaba, mantswe a sebediswang kgafetsa, medumo le foreimi ya ho ngola. Lokisa dipapetla tsa mantswe le ditshwantsho ka tsela e latelang:
  - a Seha dipapetla kapa ditshwantsho

- b** Leka ho di kgomaretsa pampering kapa lebokoseng
  - c** Ha ho kgoneha, di lamineite kapa o di kwahele ka polasitiki.
  - d** Dipapetla tsa thuto e itseng di kenye ka hara enfelopo kapa o di tlame ka kgwele ya rekere.
- 4** Bokelletsa di sebediswa tsohle tseo o ka di hlohang, ditshwantsho kapa dintho tsa nnete tse tshwarehang.
  - 5** Etsa bonnete ba hore Buka e Kgolo e lokile.
  - 6** Badisisa hantle mesebetsi e tshwanetseng e phethwa ka hara buka ya Tshebetso ya DBE.
  - 7** Etsa bonnete ba hore Tereka ya hao e maamong a nepahetseng mme e bontshe kgatelopele eo o seng o e entse.

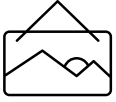
Mokotaba le Lenane la ho Bala

NOMORO YA BEKE	MOKOTABA	PALE YA HO BALA KA KOPANELO	LEQEPHE LA MOSEBETSI LA HO BALA
1	Kutlwelobohloko	Khumo o etsa motswalle e motjha	1
2	Kutlwelobohloko	Dijo tsa motsheare tse eketseditsweng	2
3	Botshepehi	Boreiselete bo bolou	3
4	Botshepehi	Modisa wa mohlape ya hweletsang 'Tau'	4
5	Ho rarolla mathata	Sefehlametsi se tjhatsi sa William	5
6	Ho rarolla mathata	Kelvin Doe - DJ Focus	6
7	Ho ithuta ntho tse ntjha	Zandile o sebedisa inthanete	7
8	Ho ithuta ntho tse ntjha	Katherine Johnson ke mang?	8
9	Boitsebiso	Trevoh Noah, lempetje	9
10	Boitsebiso	Afrika Borwa ya bohle	10

Kotara 1 Lenaneo la Tekanyetso

Lenaneo la tekanyetso le bopilwe ho latela Karolo 4 ya CAPS e amohetsweng. Sena se ka fumanwa kamora Tereka ya kotara e nngwe le e nngwe.

Papatso ka Phaphosiburutelong

DITJHATE TSA PAPTISO

- 1 O tla fumantshwa ditjhate tsa papatso tse nne tse mmala e fapaneng, ele karolo lenaneo lena.
- 2 Tjhate ya mmala ka nngwe e tla sebedisetswa ho bapatsa mantse a fapaneng a beke.
- 3 Sebedisa ditjhate ka tsela ena e latelang:
  - a **Tjhate e mmala o motala** – e bapatsa tlotlontse ya mokotaba le ditshwantsho tsa beke.
  - b **Tjhate e mmala o bolou** – e bapatsa mantse asebediswang kgafetsa a beke.
  - c **Tjhate e mmala o mosehla** – e bapatsa medumo le mantse a beke.
  - d **Tjhate ya mmala o mopinki** – e bapatsa foreimi ya ho ngola ya beke.
- 4 Mantse a ditjhateng tsena a lokelwa ho ntjhafatswa/ tjhentjhuwa beke le beke.
- 5 Ka kopo o se ke wa tlohela tlotlontse ya mokotaba le ditshwantsho selemo kaofela. Dipapatso di lokela ho tsamaelana le mokotaba o rutwang. Ha phaphosi ya borutelo e tletse ka mantse le ditshwantsho, baithuti ba ka hloleha ho ellelwa mantse le ditshwantsho tse ntjha.
- 6 Ha o qeta ho tlosa mantse le ditshwantsho tse itseng, di bokelle mme o di behe hantle ka faeleng.
- 7 Hlokomela mantse ana molemong wa ho a sebedisa selemong se lateng.

TAFOLE YA MOKOTABA

- 1 Leka ho iketsetsa tafole ya mokotaba ka phaphosiburutelong.
- 2 Sebedisa sebaka sena ho bapatsa ditshwantsho le dintho tsa nnete tse tsamaelanang le mokotaba.
- 3 Ngola/ leibola dintho tsena mabitso, e le hore baithutia batle ba ithute tlotlontse ena.

Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta

Botsamaisi ba Phaposiborutelo

Maano a mang a botsamaisi ba phaposiborutelo a kentswe e le “mekgwa ya mantlha ya ho ruta”. Ke maano a sebediswang ka nako tsohle lenaneong lena, ka hoo ho bohlokwa hore titjhere e a utlwisise hantle.

Sepheo: Ho ntlafatsa nako e sebediswang nakong ya mosebetsi, boitshwaro ba moithuti le tshebedisano mmoho pakeng tsa baithuti. Ho fokotsa ditshitiso thutong. Ho kenyeletsa le karolo ya papadi thutong.

BODULO LE DIHLOTSHWANA TSE NYANE.

- 1 Ho bohlokwa ho hlophisa nako le ho ela hloko tsela eo o hlophang tsela eo baithuti ba dulang ka yona ka phaposiburutelong
- 2 Ha o etsa sena, ela hloko dinthla tse latelang:
  - a **Dudisa baithuti ho ya ka bokgoni bo fapaneng** – O seke wa beha baithuti ba sokolang mmoho, le sebetsang hantle mmoho. Kopanya baithuti hore phaposi yohle e be sebaka sa bokgoni bo fapaneng.
  - b **Dudisa baithuti ka leano la ho fokotsa ditshitiso kapa lerata le fetelletseng.** O seke wa dudisa baithuti ba kgathatsanang mmoho. O seke wa dudisa baithuti ba ratang ho bua ka phaposing mmoho.
- 3 Lenaneong lena la thuto, ho na le mesebetsi e tla hloka baithuti ba e etse ka dihlotshwana tse nyane.
- 4 E kaba dihlotshwana tsa baithuti ba 3–4, ba dutse mmoho. Etsa seo hore ha o bolella baithuti ho sebetsa ka “dihlotshwana tse nyane” ba kopane ka pele ka mokgwa o kgethehileng ntle le tshitiso.
- 5 Ha baithuti ba dutse ka mela, tsela e bonolo ya ho etsa dihlotshwana ke hore ba babedi ba dutseng ka pele ba retolohe ba shebane le ba ka morao ho bopa sehlopha kapele.
- 6 O seke wa tlohella baithuti ho etsa hlophiso ena ka bo bona. Haebe wena ya nkang qeto ka ho etsa dihlotshwana ka paposing le ho ruta baithuti ho bopa dihlopha tsena ka pele ka kgutso.
- 7 Ha o bona tshebetso ya sehlopha e se ntle, etsa diphethoho ho sehlopha. O seke wa qobella baithuti ho sebetsa mmoho.

TSAMAIISO YA DIPUISANO TSA DIHLOPHA

- 1 Ka hara lenaneo tsamaiso la thuto, hona le mesebetsi e mmalwa e hlokanang hore baithuti ba be le therisano ya dihlopha.
- 2 Kwetlisa baithuti ho etsa tse latelang:
  - a Qalong baithuti ba tshwanetse ho bopa dihlotshwana.

- b** Ka morao ho moo, baithuti ba eellwe potso kapa foreimi eo batlileng ho rerisanang ka yona.
- c** E be moithuti e mong le e mong o fumana monyetla wa ho araba potso e nngwe le e nngwe.
  - Moithuti wa 1 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 2 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 3 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 4 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 1 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 2 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 3 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 4 o araba potso ya 2
  - Jwalo jwalo
- 3** E kaba mohopolo o motle ho sebedisa thupa / lejwe / ntho.
  - a** Neha sehlopha ka seng ntho e mebala jwaloka thupa kapa lejwe.
  - b** Motho ya tshwereng ntho o ya bua mme ba bang bohle ba ya mamela.
  - c** Ha moithuti wa pele a se a buile, o tshwanetse ho fetisetsa ntho eo ho motho e mong.
- 4** Haeba dihlopha di tshwanetse fana ka tlaleho, baithuti ba se ba arabile kaofela, sehlopha se ka kgetha dikarabo tse nepahetseng bakeng sa potso e nngwe le enngwe.

MESEBETSI YA PHETOHO YA HO BALA

- 1** Ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, titjhere o sebetsa le dihlopha tse pedi
- 2** Pakeng tsa dihlopha tsena tse pedi, ho bohlokwa honka “kgefutso” pele o lokisa bodulo ba baithuti ba ho sebetsa leqephe la mosebetsi le latelang.
- 3** Etsa hona ka mokgwa o latelang:
  - a** Ha o qetile ho sebetsa le dihlopha, laela sehlopha sa pele ditulong tsa bona.
  - b** Laela baithuti ho mamela ka hlooko
  - c** Etsa Mosebetsi wa phetoho ya ho bala le baithuti bohle.
  - d** Netefatsa hore baithuti ba maamong a ho bala leqephe la mosebetsi
  - e** Hlalosa mosebetsi o tla latela leqephe la mosebetsi
  - f** Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho qeta mosebetsi wa bona pele ba etsa mosebetsi o latelang – ba nke nako ya bona ho etsa mosebetsi ba sa potlake.
  - g** Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa le wena.
- 4** Kotareng ya 1, re kgothalletsa hore o sebedise mekgwa ena e 4 ya mosebetsi wa phetoho ya ho bala le baithuti:

Mosebetsi wa 1: Titjhere ore

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Hlalosa hore o tlo etsa ditshitshinyeho tse fapaneng, jwaloka: ama hlooho; fofisa khaethe; swenya nko; tlola ha raro.
- 3 Qala ka hore 'titjhere ore', ebe baithuti ba etsa tshitshinyeho e boletsweng.
- 4 Ha o sa qala ka hore 'titjhere ore', baithuti ha ba etse letho, ba ema feela.
- 5 Ha moithuti a ka sisinyeha titjhere a sa qala ka hore 'titjhere ore', moithuti eo o dula fatshe ha a sa nka karolo.
- 6 Mohlodi ke moithuti ya salang a eme.

Mosebetsi wa 2: Mokatjana wa ho tjeka

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Hlalosa hore o tlile ho bapala mmimo founung ya hao.
- 3 Ha baithuti ba utlwa mmimo, ba tjeke.
- 4 Hang ha mmimo o kgutsa, baithuti ba eme tsi!
- 5 Letsa o tima mmimo ka makgetlo, e le hore baithuti ba tjeke le ho ema feela ka makgetlo.

Mosebetsi wa 3: Tsoka, tsoka, ema

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Ere: tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, ema!
- 3 Baithuti ba pheta se bolelwang ke titjhere, ba ntse ba tsoka mmele ya bona.
- 4 Ha ba fihla ho 'ema' ba tshwanetse ba eme tsi! ba kgutse.
- 5 Pheta sena ka makgetlo.

Mosebetsi wa 4: Nna le setulo saka

- 1 Bolella baithuti hoe ma pela ditulo tsa bona. Ho be le sebaka pela bona.
- 2 Efa baithuti ditaello tseo ba tshwanetseng ho di latela – sena ba se etse ka pele mme ba kgutsitse.
- 3 Ditaello tsena tsohle di amana le ditulo tsa bona mme ba ithuta tshebediso ya maetelli.
- 4 Fana ka ditaello tse kang:
  - ema kamora setulo sa hao
  - phahamisa setulo sa hao
  - palama hodima setulo sa hao
  - tlola setulo sa hao
  - jwalo, jwalo.

Mesebetsi ya ho bua ya molomo

Qalong ya thuto ya Sesotho ka Mantaha, Laboraro le Labohlano titjhere o tla etsa mosebetsi wa molomo. Tsena ke karolo ya ho mamela le ho bua ya lenane la thuto. Di radilwe ka hlooko ho neha moithuti ka mong monyetla wa ho bua.

Ho ruta tlotlontswe ya mokotaba

Sepheo: Ho eketsa tsebo, menahano, le tlotlontswe ya thuto ho matlafatsa kutlwisiso ya ho bala le tsebo kakaretso. Ho thusa baithuti ka puo e batlehang e tla sebediswa ka Intermediate Phase.

- 1 Ruta baithuti mantswe a 3 a matjha a tlotlontswe ya mokotaba.
- 2 Sebedisa mokgwa wa 'PATS' ha o ruta tlotlontswe e ntjha.
- 3 PATS e hlalosa Supa, Etsa, Jwetsa le Bua.
- 4 Ha ho bonolo ho ruta mekgwa ena kaofela ka nako e le nngwe, etsa eo o ka e kgonang.
  - a Supa – setshwantsho kapa ntho e itseng ha ho hlokeha
  - b Bontsha ka mmele moelelo wa lentswe.
  - c Bolella baithuti hore mokotaba ke eng. Fana ka mohlala o bonolo.
  - d Sebedisa lentswe polelong.
- 5 Hang ha o se o rutila tlotlontswe ya mokotaba bekeng, maneha mantswe ao tjhateng ya papatso ya mantswe mmoho le a ditshwantsho.
- 6 Ha se baithuti bohle ba tla hopola tlotlontswe ena ka pele. O seke wa tshwenywa ke sena mme o se ke wa pheta phetisa baithuti mantswe ana kgafetsa
- 7 Baithuti ba utlwa mantswe a matjha hangata ha mokotaba o ntse o rutwa, mme ba tla ba le monyetla wa ho iketsetsa tlotlontswe ya bona.

Pina kapa Raeme

Sepheo: Ho matlafatsa tsebo ya tlotlontswe e ntjha ya baithuti. Ho ithuta ka ho bapala

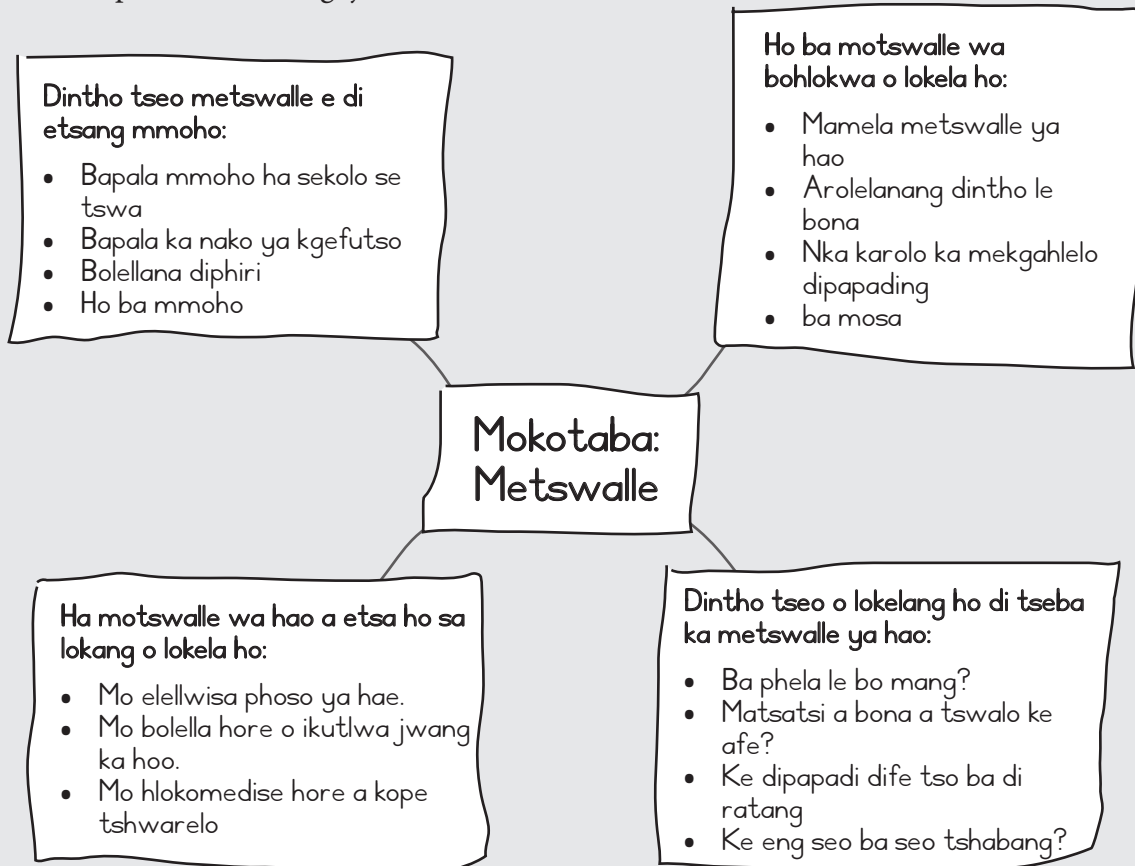
- 1 Pina kapa Raeme eo o tlo e ruta baithuti e ngotswe ka hare ho Moralo wa Thuto.
- 2 Ha nako e ntse eya baithuti ba tla tseba dipina kapa diraeme tsena, mme ba tla ipinela ka bolokolohi.
- 3 Ha o qala ho tsebisa baithuti pina kapa raeme ba rute mantswe, diketso le morethetho. (ha o le teng)
- 4 Ruta baithuti pina kapa raeme mola ka mola ka mokgwa o latelang:
  - a Binela kapa o balle baithuti pina kapa raeme kaofela o ntse o hlalosa mantswe ha ho hlokeha.
  - b Bina kapa o bale mola o qalang mme baithuti ba o sale morao.
  - c Bina kapa o bale mola wa bobedi mme baithuti ba o sale morao

- d Bina kapa o bale mola wa pele lewa bobedi mmoho mme baithuti ba ho sale morao.
  - e Tswela pele ka mpkgwa ona ho fihlela baithuti ba utlwisisa pina kapa raeme kaofela.
- 5 Kamehla hopola ho etsa diketso ha o bina pina kapa o bala raeme.
  - 6 Kopa baithuti ho bina pina eo ba e ratang pheletsong ya letsatsi. Ena ke tsela e monate ya ho bona ho kenya lerato la puo.

Tsebisana ka Mokotaba: Phuputso ya tsebo ya sethatong/ kgale

Sepheo: Ho fuputsa le ho ananela tsebo ya sethatong ya baithuti ka mokotaba o tlileng ho rutwa le ho eketsa tsebo hoe o ba seng ba ena le yon aka ha mokotaba ... Ho bontsha ka moo thuto e ka ralwang ka teng ho sebediswa mmapa wa kelello.

- 1 Mosebetsing ona titjhere o qala ka ho etsa mmapa wa kelello tlapangollong.
- 2 Titjhere o taka sedikadikwe tlapangollong ebe o ngola mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 3 Jwale e be titjhere o botsa hore: Ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?
- 4 Titjhere o ngola dintlha tsa baithuti ho potoloha mmapa wa kelello. Titjhere o bokella dikarabo tse tshwanang mmoho.ho. Mohlala: Haeba mokotaba ke 'Metswalle' o tla ba le mmapa o shebahalang tjena:

- 5 Bekeng ya bobedi titjhere o tla sebedisa mmapa wa kelello ho hopotsa baithuti ka seo ba ithutileng sona bekeng ya pele.

- 6 Titjhere o tla botsa baithuti tjena: Ke dintho difeng tse ntjha tse thabisang tseo re ithutileng tsona ka mokotaba ona ho fihlela ha kana.?

Pale ya Boiqapelo Beke ya 1

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho sebedisa puo e ntjha ka nepo, le ho sebedisa tsebo ya bona ya sehlooho le boiqapelo ho etsa pale e nang le moelelo. Ho aha tsebo ya baithuti ya ho aha tatelano ya dintlha. Ho fa baithuti monyetla wa sebedisa mmoho ka kutlwano ka dihlopha tse nyane.

- 1 Mosebetsi ona o fa baithuti monyetla wa ho sebedisa boinahanelo le boiqapelo ba tlotlontswe ya mokotaba le bokgoni ba tatelano ya dintlha ho iketsetsa pale e ntjha.
- 2 Bolella baithuti ho bopa dihlopha tse nyane.
- 3 Neha sehlopha ka seng leqephe la tshebetso la mokotaba. Leqephe lena o tla le fumana ka pokelletsong ya disebediswa.
- 4 Maqephe ana a na le tatelano ya 3–4 ya ditshwantsho tse ka sebediswang ho bopa pale e tsamaelanang le mokotaba.
- 5 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 6 Efa baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 7 Ka mora moo moithuti ka mong sehlopheng o fumana monyetla wa ho phehisa ka seo a se nahanang.
- 8 Tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho mamela ha baithuti ba ntse ba bua ka pale ya bona.
- 9 Phutha Maqephe a tshebetso kaofela mme o a behe/boloke hantle bakeng sa ho a sebedisa bekeng e latelang.
- 10 Kgothaletsa baithuti ho phetela ba lelapa la habo bona dipale tsa bona.

Pale ya Boiqapelo Beke ya 2

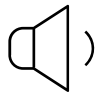
Sepheo: Neha baithuti monyetla wa ho sebedisa puo e ntjha ka nepo le ho sebedisa tsebo ya sehlooho ho qapa pale e nang le moelelo. Ho aha bokgoni ba baithuti ba tatelano ya dintlha. Ho fa baithuti monyetla wa ho sebedisanammoho le ka kutlwano ka sehlotshwana se senyane.

- 1 Hlophisa baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha se seng le se seng leqephe la tshebetso la mokotaba.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng ba entse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebeta ka dihlopha ho nka qeto ka pale ya sehlopha.
- 5 Hopotsa baithuti hore dipale tsa bona e lokela ho ba tsa boiqapelo, empa di tsamaellane le ditshwantsho.
- 6 Bitsa phaposi yohle ho tsepamisa maikutlo.
- 7 Kopa dihlopha 1–2 ho arolelana dipale tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dipale tsa bona.

Puisano mabapi le ho Bala ka Kopanelo

Sepheo: Ho ruta baithuti bohlokwa ba ho nahana le tsebo ya ho akaretsa le ho ba neha monyetla wa ho hodisa tsebo ya bona. Ho aha boitshepo ba baithuti ka ho ba neha monyetla wa ho ikutlwahatsa ka bolokolohile ho ithuta le ho ba neha monyetla wa ho ikutlwahatsa ka bolokolohi, ho hlahloba, ho amanya diketsahalo ho ya ka boiphihlelo ba bona, ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang empa o sena bonnete ba tsona. Ho neha baithuti monyetla wa ho sebedisana mmoho le ka kutlwano ka sehlotshwana se senyane.

- 1 Dipuisano tsa ho bala ka kopanelo di etswa ka Labohlano.
- 2 Qala ka ho ngola foreimi ya dipuisano tlapangollong.
- 3 Ebe o bala le ho hlalositse baithuti foreimi ya puisano.
- 4 Baithuti ba lokela ho utwisisa hore ha hona kgahlano ho dipotso tse bulehileng. s – dikarabo tse fapaneng le maikutlo a fapaneng di amohelehile.
- 5 Qetellong ya thuto, beha baithuti maemong a ho mamela ka hlooko.
- 6 Metsotsong ya ho qetela botsa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha sa baithuti ho fana ka dikarabo tsa bona.
- 7 Leboha baithuti ka ho fana ka dikarabo le diphehiso.
- 8 Ha dikarabo di fosahetse, kapa di hloka tlhalosetso e batsi, araba baithuti kapa botsa dipotso tsa tlhakisetso.

Tlhokomediso ya medumo le medumo/Mongolo

Kereiti ya 1&2 (Ho fihlela lenaneo la medumo le qetilwe)

Tlhokomediso ya medumo le medumo le mosebetsi wa Mongolo di ya amana leanong lena.

Matlafatso ya Medumo le Mantswe a fetileng: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho hlahloba temoho ya baithuti ya medumo le ho hopola medumo le mongolo o rutilweng. Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya medumo le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho sebedisa ditebello tsa tekanyetso ho fana ka lesedi la tekanyetso e tswelang pele.

- 1 Ka Mantaha ka nako ya mongolo baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo wa bona ka ho phetha medumo, dinoko le mantswe ao ba ithutileng bekeng e fetileng.
- 2 Laela baithuti ba bule dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi.
- 3 Kamora moo bolella baithuti ho mena leqephe mahareng mme ba ngole dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng (margin), le 6–10 moleng o mahareng a leqephe. (Palo ya medumo, dinoko le mantswe di tla fapana ho ya ka thuto e nngwe le e nngwe)

- 4 Bolella baithuti ho ngola modumo, senoko kapa lentswe ha o le bitsa – ba ngole ka thoko ho nomoro e nepahetseng. Ha ba sa kgone ho ngola modumo kapa lentswe ba ngole letshwao la deshe (-).
- 5 Hopotsa baithuti hore ena ke tshebetso e potlakileng ho lekola hore ba ntse ba hopola ho ngola medumo, dinoko le mantswe ao ba ithutileng ona.
- 6 Bolella baithuti hore ba tlo lekola difoniki le mongolo wa bona.
  - Ba tlameha ho lekola hore ba tseba ho ngola modumo, senoko kapa lentswe ka nepo.
  - Ba tlameha le ho lekola hore ba bopa ditlhaku tsa bona ka nepo.
- 7 Qapodisa medumo, dinoko le mantswe a ka moralong wa thuto.
- 8 Laela baithuti hore ba nke pensele e le nngwe ya mmala ba e sebedise ho lokisa mesebetsi ya bona.
- 9 Ngola dikarabo tse nepahetseng tlapangolong, o bitsa modumo ebile o hlalosa mohato wa ho ngola.
- 10 Bolella baithuti hore ha ba ile ba thatafallwa ke ho hopola modumo kapa ho ngola tlhaku, ba sebedise matsatsi ao a beke ho matlafatsa bokgoni ba bona ba mosebetsi oo.
- 11 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokanang thuso.

Thuto ya Modumo o Motjha le Mantswe: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele bokgoni ba moithuti ba temoho ya difoneme. Ho ruta baithuti difoniki le dinoko tsa puo ya lapeng ka mokgwa o hlakileng le o itlhopileng, le ho itlwaetsa ho lemoha le ho sebedisa difoniki le dinoko tse rutuweng.

Tsebisiso ya modumo o motjha

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /p/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Buisana le baithuti kamoo modumo /p/ o tshwanang Puong ya lapeng le Puong ya Senyesemane. /le kamoo o fapaneng Puong ya lapeng le Puong ya Senyesemane.
- 4 Bakeng sa tuma-notshi, bontsha baithuti modumo oo tihateng ya alfabeto.
- 5 Botsa baithuti hore: Na o ka hopola mantswe a mang a qalang ka modumo ona /p/?
- 6 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **pere, apole,**
(**phantswe a mane**)

Tsebisiso mantswe a matjha

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o bontsha baithuti papetla: **pere, apole,**
(**phantswe a mane**)
- 2 Kopa baithuti ba phethe lentswe leo o hatella modumo o wa beke o ka sehloohong.
- 3 Beha dipapetlana tsa mantswe tihateng ya papatso ya medumo.

Ho ngola Tlhaku/Ditlhaku tse Ntjha le Mantswe: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele bokgoni ba baithuti ba ho ngola kerafeme (grapheme) tse tsamaellanang le foneme e rutilweng.

- 1 Ruta baithuti ho bopa ditlhaku tsa medumo e rutilweng ka nepo.
- 2 Bontsha baithuti ka ho ngola modumo oo tlapangolong – hlalosa o bontshe mohato wa ho bopa tlhaku eo.
- 3 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi ba behe dihloho ditafoleng tsa bona.
- 4 Ema o furalletse baithuti, mme o phahamise letsoho le letona.
- 5 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letona ba o latele/etsise ha o ngola tlhaku moyeng.
- 6 Phetha mokgwa ona le baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi.
- 7 Bolella baithuti ho sebetsa le metswalle ho ngola modumo/tlhaku mekokotlong ya bona ka menwana ya bona.
- 8 Ka mora moo, bolella baithuti ho ngola medumo ditafoleng tsa bona ka menwana ya bona.
- 9 Qetellong, bontsha baithuti hape mohato wa ho bopa tlhaku/ditlhaku le mantswe tlapangolong.
- 10 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 11 Baithuti ba sehelle mola ka tlasa modumo o rutilweng lentsweng kapa polelong e nngwe le e nngwe e ngotsweng.

Ho arola le ho kopanya mantswe: Labone la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele temoho ya baithuti ya difoneme, le bokgoni ba ho arola le ho kopanya difoneme le dinoko tse rutilweng. Hona, ho tla ba thusa ho bala le ho ba bangodi ba ikemetseng. Ho eketsa bokgoni ba ho lemoha difoneme le dinoko ha bonolo.

Ke a etsa...

- 1 Qala ka lentse le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Qapodisa lentse: **pere**
- 3 Arola lentse ho ya ka medumo ya lona: /p/e/r/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentse: /p/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: /e/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentse: /r/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentse: /e/
- 8 Ngola lentse lena tlapangolong: **pere**
- 9 Bontsha baithuti ka ho supa hore o kopanya jwang medumo ho etsa lentse.
- 10 Kamora moo, qapodisa senoko sa pele ya lentse. /pe/

- 11 Ho latele senoko sa bobedi ya lentswe: /re/
- 12 Supa o bontshe baithuti ho kopanya dinoko ho etsa lentswe: /pe/-/re/
- 13 Phetha sena ka lentswe le leng la thuto ya Laboraro.

Seo re se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Qapodisa lentswe apole: **apole**
- 3 Botsa baithuti hore: Modumo wa pele lentsweng lena ke ofe? /a/
- 4 Botsa baithuti hore: Modumo wa bobedi lentsweng lena ke ofe? /p/
- 5 Botsa baithuti hore: Modumo wa boraro lentsweng lena ke ofe? /o/
- 6 Botsa baithuti hore: Modumo wa bone lentsweng lena ke ofe? /l/
- 7 Botsa baithuti hore: Modumo wa ho qetela lentsweng lena ke ofe? /e/
- 8 Kopa baithuti ho arola lentswe ka ka medumo eo le bopilweng ka yona: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **apole**
- 10 Kopa baithuti ba o thuse ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 11 Botsa baithuti hore: Senoko sa pele lentsweng lena ke sefe? /a/
- 12 Botsa baithuti hore: Senoko sa bobedi ke sefe? /po/
- 13 Botsa baithuti hore: Senoko sa ho qetela ke sefe? /le/
- 14 Laela baithuti ho kopanya dinoko ho etsa/bopa lentswe: /a/-/po/-/le/ = **apole**
- 15 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

Fumana Lentswe: Labohlano la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho matlafatsa tsebo ya bona ya medumo. Ho fa baithuti monyetla wa ho ntshetsa pele tsebo ya bona ya ho bopa mantswa. Ho eketsa bokgoni ba bona ba ho lemoha/elellwa medumo ha bonolo.

Taka tafole ena e latelang tlapangolong. Netefatsa hore e kentse medumo eo baithuti ba ithutileng yona ka Labobedi le Laboraro.

th	l	o
nn	p	a
nk	e	m

Bontsha (Model)

- 1 Hopotsa baithuti medumo ya beke, mohlala: /p/ le /m/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ba tla fumana fela metsotso e meraro ho fumana mantswa a mangata eo ba ka a bopang ba sebedisa medumo le didumammoho tse ka hara mabokose.

- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka::
/p/ – /m/
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ba sebedisa medumo e meng le e meng e ka mabokosong. Ha ba a tlameha ho sebedisa feela /p/ le /m/
- 6 Bontsha baithuti ho etsa lentswe le leng, jwaloka: /m/ – /o/ – /th/ – /o/
- 7 Hopotsa baithuti hore ba ka etsa mantswe ba sebedisa modumo wa beke, jwaloka ka **pelo**, kapa ba sebedisa modumo o mong le o mong e ba o ratang, jwaloka **nkela**.

Ho etswang ke baithuti

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole sehlooho: **p, m**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **peo, palo, pelo, poma, ema, thapo, monna, nko**

Tlhokomediso ya Medumo le Medumo/Mongolo

Kereiti 2&3 (hang ha lenaneo la medumo le qetilwe)

Tlhokomediso ya Medumo le Medumo le Mongolo di ya amana lenaneong lena.

KEREITI 2 KOTARA 3-4

MONGOLO

Mantswe a fetohang: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho phecola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho sheba diphethoho tse ka fetolang moelelo wa lentswe kapa wa polelo.

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha ba se ba ithutile bongata ba mongolo o kopaneng, ba laele hore ba etse mosebetsi ona ka **MONGOLO O KOPANENG**.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya Mongolo, baithuti ba tla matlafatsa bokgoni ba bona ha ho ngola ka mongolo o kopaneng ka ho phetha medumo le mantswe a ithutilweng bekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi.
- 3 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng, ba tlola mola pele ho nomoro e nngwe le e nngwe.
- 4 Ngola polelo eo ho fanweng ka yona ka moralong wa thuto tlapangollong pela nomoro ya 1, ka tsela ena:

- Ke batla buka.
- 5** Laela baithuti ho kopolla dipolelo dibukeng tsa bona.
- 6** Latela ka ho laela baithuti ho ngola maemedi a fapaneng pela dinomoro ka tsela ena:
- Ke
  - Le
  - Re
  - Ba
- 7** Laela baithuti ho ngololla dipolelo, ba sebedisa e nngwe le e nngwe ya maemedi.
- 8** Hopotsa baithuti hore ena ke tshebetso ya potlako ho sheba hore na ba ntse ba hopola ho ngola medumo le mantswe ao ba seng ba ithutile ona.
- 9** Tsebisa baithuti hore ba lekola tsebo ya bona ya difoniki le mongolo.
- 10** Qetellong ya thuto, ngola dipolelo ka nepo tlapangolong, o bitsa medumo ebile o hlalosa tsela/mohato wa mongolo o kopaneng ha o etsa jwalo.
- 11** Botsa baithuti ho tshwaya paterone eo ba e bonang, jwaloka: moo polelo e fetohang teng.
- 12** Sehella paterone e nngwe le e nngwe mola:
- Ke batla buka.
  - Le batla buka.
  - Re batla buka.
  - Ba batla buka.
- 13** Laela baithuti ho sebedisa pensele ya mmala itokisetsa mosebetsi.
- 14** Bollella baithuti hore ha ba ile ba thatafalla ho hopola medumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a bekeng eo no ntlafatsa mosebetsi oo.
- 15** Qetellong ya letsatsi phutha dibuka tsa baithuti mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokang thuso. Baithuti ba bang ba ka hlolwa ke difoniki ha ba bang ba ka hlolwa ke mongolo o kopaneng.

KEREITI 3 KOTARA 1-2

MONGOLO

Mantswe a Bonngwe le Bongata: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho phekola kapa ho matlafatsa tsebo ya baithuti ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntlafatsa tsebo ya ho bala ka ho thusa baithuti ho lekola dipaterone tse fetolang lentswe ho ya ka sehlongwa pele sa lebitso

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha mongolo wa baithuti o kopaneng o se o kgotsofatsa ba laele hore ba qetele mosebetsi ona ka mongolo o kopaneng.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya Mongolo, baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo o kopaneng ka ho phetha mantswe a rutuweng dibekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi le sehlooho **Bonngwe le Bongata ba Mantswe.**
- 3 Ka mora moo, bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng ba etse sena ba tlola mela pele ho nomoro e nngwe le e nngwe.
- 4 Hopotsa baithuti hore ona ke mosebetsi wa potlako ho lekola hore ba tseba ho ngola medumo le mantswe ao ba seng ba ithutile ona.
- 5 Bolella baithuti hore ba tlo lekola mosebetsi wa bona wa difoniki le mongolo.
- 6 Bitsa mantswe a bonngwe ho tswa moralong wa thuto. Baithuti ba lokela ho ngola mantswe ana pela dinomoro tseo ba di ngotseng ka tsela ena.
  - motho
  - lesapo
  - seeta
  - nonyana
  - bohobe
- 7 Kamora mona, laela baithuti ho ngola bongata ba mantswe ana.
- 8 Metsotsong e mehlano ya ho qetela ya thuto, ngola dikarabo tlapangollong, o bitsa medumo ebile o hlalosa mokgwa/tsamaiso ya mongolo o kopaneng.
- 9 Botsa baithuti ho supa paterone eo ba e bonang, jwaloka moo mantswe a fetohang.
- 10 Seha mola ka tlasa dipaterone ka tsela ena.

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 motho
batho
- 2 lesapo
masapo
- 3 seeta
dieta

- 4 nonyana
dinonyana
- 5 bohobe
mahobe
- 11 Bolella baithuti ho nahana ka moo mantswe ana a fetohang ka teng ha ba bala le ha ba ngola.
- 12 Laela baithuti ho sebedisa pensele ya mmala ho tshwaya mosebetsi wa bona.
- 13 Bolella baithuti hore ha ba thatafalletswe ke ho hopola medumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a bekeng eo ho ikwetlisetsa mosebetsi ona.
- 14 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokang thuso. Baithuti ba itseng ba ka thatafallwa ke medumo, ha ba bang ba ka thatafallwa ke mongolo o kopaneng!

KEREITI YA 3 KOTARA YA 3-4

MONGOLO

Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata: Mantaha o mong le o mong.

Sepheo: Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho lemoha tsela eo mantswe a fetohang ka yona dipolelong ho ya ka mofuta wa lebitso.

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha mongolo wa baithuti o kopaneng o se o kgotsafatsa, ba laele hore ba etse mosebetsi ona ka mongolo o kopaneng.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya mongolo, baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo o kopaneng ka ho phetha mantswe eo ba ithutileng ona bekeng tse fetileng.
  - 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona ba ngole letsatsi le sehlooho
- Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata**
- 3 Ka mora moo, ba bolelle hore ba ngole dinomoro 1-5 ka pela mola o ka thoko bukeng ba tlole mela pakeng tsa dinomoro.
  - 4 Hopotsa baithuti hore ona ke mosebetsi wa potlako ho lekola hore na ba ntse ba hopola ho ngola mantswe eo ba ithutileng ona.
  - 5 Bolella baithuti hore ba tlo lekola medumo le mongolo wa bona.
  - 6 Bitsa dipolelo tsa bonngwe ho tswa moralong wa thuto. Baithuti ba ngole dipolelo tsena pela dinomoro tseo ba di ngotseng.
- Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata**
- 1 Ho na le motho ka tlung.
  - 2 Ntja e ja lesapo.
  - 3 Seeta sa ka se lahlehile.
  - 4 Nonyana e fofela hodimo.

- 5 Mme o rekile bohobe bo monate.
- 7 Ka mora mona, laela baithuti ba ngole dipolelo tsena ba fetola mantswe a bonngwe ho bongata.
- 8 Metsotsong ya ho qetela ya thuto, ngola dipolelo tse nepahetseng tlapangollong, o bitsa medumo ebile o hlalosa mokgwa le tsela ya ho ngola mongolo o kopaneng.
- 9 Kopa baithuti ho supa paterone e nngwe le e nngwe eo ba e bonang, jwaloka ka moo lentswe le fetohang teng.
- 10 Seha mola ka tlasa dipaterone tsena ka tsela ena:
Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata
  - 1 Ho na le motho ka tlung.
Ho na le batho ka tlung.
  - 2 Ntja ya ka e ja lesapo.
Ntja ya ka e ja masapo.
  - 3 Seeta sa ka se lahlehile.
Dieta tsa ka di lahlehile.
  - 4 Nonyana e fofela hodimo.
Dinonyana di fofela hodimo
  - 5 Mme o rekile bohobe bo monate.
Mme o rekile mahobe a monate.
- 11 Bolella baithuti ho ehlwa dipaterone tsena ha ba ngola kapa ha ba bala.
- 12 Laela baithuti ba nke pensele ya mmala ba tshwaye mosebetsi wa bona.
- 13 Bolella baithuti hore ha ba thatafalletswe ke ho hopola modumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a beke eo ho matlafatsa bokgoni ba bona ba mosebetsi ona.
- 14 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi o ngole mabitso a baithuti ba hlohang thuso. Baithuti ba itseng ba tla thatafallwa ke difoniki ha ba bang ba tla thatafallwa ke mongolo o kopaneng.

MEDUMO

Ho Phetha medumo ka mokgwa wa ho Arola le ho Kopanya: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe.

Sepheo: Ho ntshetsa pele tlhokomediso ya medumo le bokgoni ba ho kopanya le ho arola difoneme le dinoko tse rutuweng, hore ba be le bokgoni ba ho bala ka boikemelo. Ho eketsa bokgoni ba baithuti ba ho lemoha medumo le dinoko ha bonolo.

Seo ke se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Bitsa lentswe: **apole**
- 3 Arola lentswe ka medumo, ka tsela ena: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /a/

- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /p/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /o/
- 7 Qapodisa modumo wa bone wa lentswe: /le/
- 8 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /e/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **apole**
- 10 Supa o bontshe baithuti ho kopanya medumo ho etsa lentswe: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/= apole
- 11 Ka mora moo, qapodisa senoko sa pele sa lentswe: /a/
- 12 Qapodisa senoko sa bobedi sa lentswe: /po/
- 13 Qapodisa senoko sa boraro sa lentswe: /le/
- 14 Bontsha ka ho supa le ho kopanya dinoko ho bopa lentswe: /a/-/po/-/le/
- 15 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

Seo re se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le le leng la thuto ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **pere**
- 3 Botsa baithuti hore: Modumo wa pele ke ofe? /p/
- 4 Botsa baithuti hore: Modumo wa bobedi ke ofe? /e/
- 5 Botsa baithuti hore: Modumo wa boraro ke ofe? /r/
- 6 Botsa baithuti hore: Modumo wa ho qetela ke ofe? /e/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /p/-/e/-/r/-/e/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **pere**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /p/-/e/-/r/-/e/
- 10 Botsa baithuti hore: Senoko sa pele sa lentswe ke sefe? /pe/
- 11 Botsa baithuti hore: Senoko sa bobedi ke sefe? /re/
- 12 Bolella baithuti ho kopanya dinoko ho bopa/etsa lentswe: /pe/-/re/ = pere
- 13 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

O a etsa (moithuti)

- 1 Bolella baithuti ba ntshe dibuka tsa bona ba ngole letsatsi le sehlooho: **Mantswe a p**
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ba ngole dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng
- 3 Bitsa dinoko tse hlano kapa mantswe ho tswa moralong wa thuto.
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ana pela nomoro e nepahetseng. Ba sebedise tsebo ya bona ya ho arola le ho kopanya ho ba thusa ho peleta mantswe ana.
- 5 Baithuti ba sehe mola ka tlasa modumo o ka sehloohong.
- 6 Metsotsong e mebedi e qetelang ya thuto, ngola mantswe a nepahetseng tlapangolong, ebe o sehella modumo o ka sehloohong.
- 7 Bolella baithuti ho tshwaya mesebetsi ya bona ka pensele ya mmala.
- 8 Hlalosetsa baithuti hore ba tla ithuta ho ngola modumo o na ka mongolo o kopaneng thutong e latelang.

Kantle ho karolo e hodimo e tshwailweng, mosebetsi ona o tshwana le wa Kereiti 1–2 wa Labone le leng le le leng.

MONGOLO

Ho ngola tlhaku/ditlhaku le mantswe a matjha: Mantaha le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele bokgoni ba baithuti ba ho ngola dikerafeme tse nyalanang le difoneme tse seng di rutilwe.

- 1 Ruta baithuti ho bopa ditlhaku tsa modumo o seng o rutilwe ka mongolo o kopaneng ka nepo.
- 2 Ruta boholo le bonnyane ba tlhaku e nngwe le e nngwe.
- 3 Bontsha o ngola modumo tlapangollong, hlalosa tsela/mohato eo tlhaku e bopuwang ka yona.
- 4 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi ba behe dihloho tsa bona ditafoleng tsa bona.
- 5 Ebe, o ema o furalletse baithuti o phahamisitse letsoho la hao le letona.
- 6 Bolella baithuti bana ba sebedisang letsoho le letona ho o latela/etsisa ha o ngola tlhaku/ditlhaku moyeng.
- 7 Ka mora mona, pheta ketso ena le baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi.
- 8 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane ba bona ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 9 Kamora sena bolella baithuti ho ngola ditlhaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.
- 10 Qetellong, bontsha baithuti ho bopa tlhaku/ditlhaku le mantswe tlapangollong.
- 11 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 12 Ha o bontsha ketso ya ho ngola, hatella ka moo ditlhaku tsa mongolo o kopaneng di harelanang kapa di tshwaranang ka teng.
- 13 Baithuti ba sehelle modumo lentsweng kapa polelong e nngwe le e nngwe mola.

Kantle ho polelo ya bo 12, mosebetsi ona o tshwana hantle le wa Kereiti ya 1–2.

MEDUMO

Ho fapanya ditlhaku: Labone la beke e nngwe le e nngwe:

Sepheo: Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho lemoha le ho supa phethoho e le nngwe lentsweng e fetolang moelelo wa lentse.

Ke a etsa .....(titjhere)

- 1 Hlalosa hore kajeno, re tlo matlafatsa bokgoni ba rona ba ho fumana dipheho tse nnyane mantsweng. Sena se re thusa ho ntshetsa pele bokgoni ba rona ba ho bala.
- 2 Ngola mantswe a mabedi eo ho fanweng ka yona moralong wa thuto tlapangollong, jwaloka: pere, bere

- 3 Hlalosa hore re tlo leka ho supa hore ke modumo ofe o le mong o fapaneng mantsweng ana a mabedi.
- 4 Bontsha barutwana ha o supa phapang ya mantswa: pere, bere
- 5 Hlalosa hore a fapane kae, mohlala: /p/ le /b/ medumo ena e fapane empa e meng kaofela lentsweng e ya tshwana.

Re a etsa...(titjhere le baithuti)

Karolo ya 1

- 1 Ngola mantswa a mabedi eo o a filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: sela, sala
- 2 Botsa baithuti: Mantswa ana a mabedi a fapane kae?
- 3 Bitsa moithuti a le mong ho tlo sehella seo mantswa ana a mabedi se fapanang ka sona, mohlala: sela, sala
- 4 Hlalosa phapang pakeng tsa mantswa ana a mabedi.

Karolo ya 2

- 1 Ngola lentswa le o le filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: bela
- 2 Botsa baithuti: **Ke modumo ofe o ka o fetolang lentsweng lena ho le etsa lentswa le letjha?**
- 3 Ngola lenane la mantswa a fapaneng a matjha eo bathuti ba o fang ona, mohlala: bula, bala, pula, fula, sela

Ke a etsa...

- 1 Ngola lentswa le o le filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: mela
- 2 Botsa baithuti sena: **Ke modumo ofe o le mong e o ka o fetolang lentsweng lena ho etsa lentswa le letjha?**
- 3 Laela baithuti ho etsa mantswa a mang a mangata a matjha, ba fetola fela modumo o le mong lentsweng leo.
- 4 Qetellong ya thuto, bitsa baithuti ka bonngwe.
- 5 Bitsa baithuti hore ba tlo ngolla mantswa a bona a matjha tlapangollong.
- 6 Bala mantswa kaofela, o hlalose hore ke modumo o feng o fetotsweng lentsweng le leng le le leng. **bela, pela, mala, fela**

MEDUMO

Bopa/Fumana lentswa: Labohlano la beke e nngwe le e nngwe.

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho matlafatsa tsebo ya bona ya difoniki tse rutuweng. Ho fa baithuti monyetla ba ho matlafatsa bokgoni ba ho bopa mantswa. Ho eketsa temoho e bonolo ya mantswa:

Taka tafole ena tlapangollong. Ngola medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi. E ka kenyelletsa le dihlongwapele.

ph-	i	p	ntl-
th-	b	a	u
l	e	m	t

Etsa ka ho bontsha

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /**ph**/ le /**th**/
- 2 Etsa boikgoptsa ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangollong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /th/-/i/-/b/-/a/ = thiba
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise /th/ le /ph/ feela.
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentse le leng jwang, jwaloka: /b/-/u/-/l/-/a/=bula
- 7 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe a mang ba sebedisa medumo ya beke jwaloka, “phetha” kapa mantswe a senang modumo wa beke, “leba”

Ho etswang ke baithuti

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: ph, th
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **pheta, phala, phela, thiba, thebe, thepa, thuba, thula, matha, phutha lema, leba, lepa, ntle, mantle.**

Kantle le mosebetsi o tshwailweng, mosebetsi ona o tshwana le wa Gr 1–2 Labohlano la beke e nngwe le e nngwe.

Ho Bala ka Kopanelo le Maano a Kutlwisiso.

Pale e tjha ya ho bala ka kopanelo e balwa beke le beke.

Ho bala ka kopanelo ho etswa ka mokgwa o latelang.:

Mantaha Boitokisetso pele o bala

Labobedi Padiso ya pele.

Labone Padiso ya bobedi

Labohlano Diketsahalo/mesebetsi kamora ho bala

Ha o itokisetsa ho bala ka kopanelo, etsa bonnete ba hore baithuti ba dutse hantle moo ba tla kgonang ho bona buka e kgolo hantle.

Hopotsa baithuti ka seo o se lebelletseng ka nako ya ho bala ka kopanelo jwaleka:

- Dula hantle o kgutsitse.
- **Beha matsoho a hao pakeng tsa dirope / (phutha matsoho a hao).**
- **Tadima ka hlooko o nahane ka pale.**
- **Kgutsang (bontsha ka ho beha monwana molomong)**

Sepheo sa bohlokwa sa ho bala ka kopanelo lenaneong lena, ke se latelang:

- 1** *Baithuti ba ba le boiphihelo ba hore ho jwang ho bala pale e boima, ba bile ba e bala kaofela ba le bang. Hobane baithuti ha ba na taba le tataiso kapa tsamaiso e nepahetseng ya ho bala, ba ka tsepamisa maikutlo a bona dikateng tsa pale le dibapadi. Baithuti ba ka natefelwa ke dipale, le ho ba le lerato la ho bala.*
- 2** *Ha titjhere a ntse a balla pale hodimo, 'O kgona le ho ka bontsha bokgoni kapa boiphihlelo ba ho bala ho tloha leqhepeng le qalang ho isa leqhepeng la ho qetela, O bala ho tloha hodimo leqhepeng ho ya tlase, a boele a bale ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona. O elellwa le ho hlalosa matshwao ohle a puo, hape o bala ka thello, ka nako e nepahetseng, hape o bontsha ka maikutlo ho totobatsa moelelo wa pale. Baithuti ba bokella tsebo e ngata ba sa elellwe ha ba mametse mmadi ya balang ka thello.*
- 3** *Ha titjhere antse a bala, O kenyelletsa le ho fana ka tlhaloso ya mantswa ka ho: Ho supa karolo ya setshwantsho, ka ho bontsha ka diketso, a bile a sebedisa sehalo sa hae. Titjhere hape o hlalosa se bolelwang, a bontsha ka diketso ha a hlalosa lentswe kapa polelo paleng. Ho mamela titjhere le ho mo shebella, baithuti ba iphumanela bokgoni le boqhetseke ba puo e ntjha.*
- 4** *Ntho ya bohlokwa, ka nako ya ho bala ka kopanelo, titjhere o lokela ho ruta baithuti ho nahana ka pale, le ka moo ba ka bopang kutlwisiso ya bona ya pale. Lenaneng lena, re kgethile ho bopa bokgoni ba kutlwisiso ka ho bontsha le ho ruta mekgwa e fapaneng ya kutlwisiso. Mekgwa ena e fapaneng ya kutlwisiso, e a sebediswa:*
  - *Ho lepa*
  - *Ho bopa setshwantsho ka hlohong*
  - *Fuputsa seratswana*
  - *Ho akaretsa*
  - *Ho nahana ka seratswana (Ke a ipotsa)*
  - *Ho amanya/kopanya dintlha*
  - *Ho etsa qeto ka dintho tseo o senang bonnete ba tsona.*
  - *Ho lekola/ Tekolo/Hlahloba*

MAANO AHO BALA KA KUTLWISISO

Tafole e ka tlase e fana ka tlhahisoleseding ka leano le leng le le leng:

Leano la 1: ho lepa/noha	
Tlhaloso	Ha baithuti ba lepa kapa ba noha, ba bua ka seo ba nahanang hore se tla etsahala paleng. Baithuti ba noha se tla etsahala ba shebile ditshwantsho bukeng. Hape ba ka noha se tla etsahala kamorao ho hore ba bale leqephe le le leng la pale. Qetellong, baithuti ba ka lepa le hore ebe pale ena e tla fella jwang.
<i>Sepheo:</i>	<i>Hore baithuti ba kgone ho noha, o ba thusa hore ba nahane ka pale le pele ba e bala. Baithuti ba lokela ho sebedisa lesedi le itseng ho leka ho fumana hore dibapadi ke bo mang, le hore ke diketsahalo dife tse tla etsahala. Ka ho noha baithuti ba kgona ho bontsha kutlwisiso ya bokgoni ba ho nahana ka pale.</i>
Mehato: (<i>Ho noha pale ka ditshwantsho</i>)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Sheba setshwantsho 2 Botsa baithuti hore: O nahana hore ho etsahala eng moo? 3 Neha baithuti sebaka sa ho nahana ka potso. 4 Ha baithuti ba sa kgone ho fana ka dikarabo, ba etsetse mohlala wa 5 karabo ya potso eo. 6 Bontsha ka moo ditshwantsho di kgonang ho hokahana le ho bontsha kopano ya ho bopa pale.
Mehlala (<i>Ho lepa ka ditshwantsho</i>)	<ol style="list-style-type: none"> 1 O nahana hore ho etsahala eng mona? 2 Ebe o nahana hore sebakadi sena se ikutlwa jwang? Hobaneng o nahana jwalo? 3 O nahana hore o tlo bona eng setshwantshong se latelang?
Mehato <i>Ho lepa ka diketsahalo tsa seratswana</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala leqephe la pale 2 Botsa baithuti hore: O nahana hore ho tlo etsahalang kamora mo? 3 Neha baithuti sebaka sa ho nahana ka dipotso. 4 Ha baithuti ba sa kgone ho araba, ba fe mohlala wa karabo ya potso.
Mehlala <i>Ho lepa ka diketsahalo tsa seratswana</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1 O nahana hore se tla etsahala ka mora ho mona ke sefe? 2 Ha o nahana, sebakadi sena se tla etsang kamora moo? 3 O nahana hore pale ena e tla fella jwang?
Leano la 2: Ho bopa setshwantso ka hlohong	
Tlhaloso	Ha baithuti ba iketsetsa setshwantsho ka hlohong tsa bona, ba lokela ho nahana ka se etsahalang paleng jwaleka ketsahalo ho tswa papading ya kalaneng/baesekepoko. Ba leke ho bona ketsahalo ya pale dikelellong tsa bona.
<i>Sepheo</i>	<i>Ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ho thusa ho fana ka ditlhaloso tsa mantswa a hlahelang leqepheng ka ho di fetolela papading e tshwanang le baesekepoko ka hlohong ya moithuti. Ebile e thusa baithuti ho bona ka moo diketsahalo tse latelang di kopanang ka hokahanang kaofela. Hona ho thusa ho bo le kutlwisiso ya pale ka kakaretso ntle le ho ho bona leqephe le leqephe.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng. 2 Bua tjena: Jwale re tlilo nahana le ho ipopela setshwantsho sa pale dikelellong tsa rona jwaleka ha eka re shebile baesekepoko. 3 Laela baithuti ho tutubala. Hlalosetsa baithuti ho mamela mantswa, ebe a bapala baesekepoko ka dikelellong tsa bona. 4 Bala seratswana hape. 5 Bolella baithuti hore ba iketsetse setshwantsho ka dikelellong tsa bona (Ba bontshe hore ba etseng)

	<p>6 Botsa baithuti: Le bona eng? (Ho etsahetse eng baesekopong)?</p> <p>7 Mamela dikarabo tsa baithuti le ho buisana tsona. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa bona di tsamaisana le se etsahetseng paleng.</p>
Mehlala.	<p>E kare ya mmona Joe a hlola lebelo. Ke bona hantle ha mofufutso o tswa phatlang ya hae, o fofela hohle. Ke bona mahlo a shebile palong ya qetelo, le mmele o sebetsang ka thata ka moo o ka kgonang,</p> <p>O ipopetse setshwantsho sefe kelellong ya hao? Ho etsahetse eng baesekopong ya hao.</p>
<p>Leano la 3: Ho fuputsa Seratswana</p>	
Tlhaloso	<p>Dipotso tse fuputswang, ke dipotso tsa mantlha tse bobebe/amohelehileng tse hlahellang seratswaneng sa kutlwisiso. Tsena ke dipotso tse thusang baithuti ho nahana kapa ho sheba mantswe leqepheng leo ba le badileng ho ka ikgopotsa ditaba kapa molaetsa wa teng.</p>
Sepheo	<p><i>Tsena ke dipotso tse bobebe tse ho thusang ho hlokomela/ ho bontsha kutlwisiso ya mantswe leqepheng leo o le balang. Leano lena le bontsha baithuti hore o ka elellwa le ho fuputsa /batla mantswe a bohlokwa jwang a tlang ho o thusa ho araba dipotso.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng. 2 Botsa baithuti potso ka tlhahisoleseding ho tswa seratswaneng, jwaleka: Ebe Joe o ne a batla ho hlola mang? 3 Dumella baithuti ho araba dipotso. 4 ELA HLOOKO: Thusa baithuti ho fumana dikarabo ho elellwa mantswe a sehlooho a bohlokwa le ho fuputsa mantswe ao seratswaneng. Hona hot la ba thusa ho fihlella dikarabo.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Ke mang eo Joe a batlang ho mo hlola mabelong? 2 Ke eng seo Joe a se entseng pele ho mabelo? 3 Joe o kwetliseditse mabelo neng? 4 Mabelo a ne a tshwaretswe hokae?
<p>Leano la 4: Kakaretso</p>	
Tlhaloso	<p>Ha baithuti ba akaretsa, ba nahana ka tse etsahetseng paleng. Hape ba ka nahana ka dintho tse kang:</p> <p>Ke eng seo ba se ratileng ka pale ena? Ba ithutileng eng paleng ena?</p>
Sepheo	<p><i>Kakaretso e bontsha hore baithuti ba nahanne le ho utlwisisa tsohle ka pale. Ho kopa baithuti ho akaretsa pale, ke tsela e lokileng ya ho bona hore ba utlwisisa ha kae.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana. 2 Hopotsa baithuti: Ha re akaretsa, re nahana ka dikarolo tsa bohlokwa tsa pale. Re ka nahana hape ka tseo re di ratileng paleng, le hore re ithutile eng paleng ena. 3 Neha baithuti motsotso ho nahana ka pale. 4 Laela baithuti ho qoqa ka bobedi ba arolelana kakaretso ya pale le motswalle.
	<ol style="list-style-type: none"> 5 Qetellong, o ka kopa baithuti ho ngola kakaretso ya bona ya pale, ba sebedisa foreimi ya ho ngola ho ba tataisa.
Mehlala	<p>Pale: Joe o hapa lebelo.</p> <p>Baithuti ba ka akaretsa pale tjena:</p> <p>Pale ena e bua ka: Moshanyana ya bitswang Joe ya batlang ho hlola, moshanyana ya neng a matha ho feta bohle sekolong, eleng Sizwe. Joe o ne a ikwetlisa kamehla, qetellong a kgona ho hlola Sizwe.</p>

	<p>Ke ratile karolo eo Joe a kgaolang thapo ya tlhoho ha a fihla qetellong ya lebelo. Ho ne ho thabisa haholo.</p> <p>Ke ithutile hore ha o sebetsa ka thata o sa nyahame, o tla atleha qetellong.</p>
Leano la 5: Nahana ka seratswana.(Ke a ipotsa)	
Tlhaloso	Ha titjhere a ipotsa, o ipotsa a buela hodimo ka seratswana O batla baithuti ba utlwe seo a nahanang ka sona kaseratswana.
Sepheo	<p><i>Ha bontsha ka ho etsa, ho nahana/ho ipotsa ka seratswana ho ruta baithuti dintho tsena tse pedi. Ya pele, re ruta baithuti hore babadi ba hlwahlwa ha ba bale mantswa feela, empa ba nahana ka seo ba se balang. Ya bobedi, re bontsha baithuti mekgwa e fapaneng ya menahano ya babadi ba hlwahlwa ka seratswana seo ba se balang.</i></p> <p><i>Ka ho etsa jwalo, re ruta baithuti ho ba le bokgoni ba ho ka iqapela le ho seholla seratswana. Ha nako e ntse e tsamaya, baithuti ba tla kgona ho iketsetsa tsena ka bo bona.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana tse leqepheng 2 Nahana ka potso kapa mohopolo oo mmadi ya balang ka thello a ka bang le ona ha a bala seratswana. (Mehopolo ho se ho fanwe ka yona padisong ya pele le ya bobedi, ha ho balwa mabolokong a Moralo wa Thuto. 3 Bua tjena: Ke bona/ ke hlokomela-- 4 Bua tjena: Ke ipotsa hore? 5 Baithuti ha ba hloke ho araba dipotso.
Mohlala	<p>Ke bona Sizwe a tsheha, ha Joe a kenela lebelo.</p> <p>Ke ipotsa hore, ebe sena se ke ke sa utlwiswa Joe bohloko na?</p>
Leano la 6: Ho amanya diketsahalo	
Tlhaloso	Ha baithuti ba kopanya/amanya dintlha, Ba bapisa pale le diketsahalo tse etsahetseng bophelong ba bona.(maphelong a bona) kapa ba e bapisa le seo ba kileng ba se bala.(bapisa tema le tema e nngwe) kapa ntho e nngwe e etsahetseng kae kae (lefatsheng.)
Sepheo	<i>Ho kopanya/amanya dintlha ho thusa baithuti ho utlwisisa seratswana ka botebo le ho kopanya dintho tse ding tse seng di le teng tse etsahetseng ho bona. Ho bontsha baithuti hore b aka etsa papiso ya pale le pale e nngwe, pale wa e bapisa le bophelo ba hao, kapa wa e bapisa le diketsahalo tse teng mona lefatsheng- -- kapa tlhahisoleseding e tsejwang lefatsheng lohle.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng. 2 Botsa baithuti potso ena: Ke nakong efe moo o neng o labalabela ho ba mohlodi? 3 Bontsha le ho fana ka mohlala wa ho araba potso, e tshwanang le ena: Ha Joe o ne a labalabela ho ka hlola lebelong, O ile a nkgopotsa ka moo re neng re hlodisana le moholwane wa ka sekolong ka teng. Kamehla moholwane o ne a fumana matshwao a hodimodimo dithutong tsohle, batswadi ba rona ba ne ba ikgantsa ka yena. Le nna ke ne ke batla hore ba ikgantshe ka nna.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Wena, sena se ho hopotsa eng ka bophelo ba hao? 2 Bolela nako eo sena kapa se tshwanang le sona se neng se etsahale ho wena? 3 Haeba o ne o le Joe, o nahana hore o ne o ka etsang ha Sizwe a ho tsheha? 4 O nahana hore Sizwe o ile a ikutlwa jwang hoba Joe a mo hlole? 5 Ebe ke sebakadi sefe seo o se tsebang se ho hopotsang ketso ena?

Leano la 7: Ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang, empa o se na bonnete ba tsona.	
Tlhaloso	<p>Ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang empa o sena bonnete ba tsona, le ho sebedisa seo o se tsebang, le seo o ntseng o se bala, moo o nang le bokgoni ba ho ka lepa kapa ho noha (guess) se leng sio paleng. Sena se bolela hore o kgona ho ka bala pakeng tsa mela, e leng ho elellwa ketso kapa taba e itseng eo ho sa bueng ka yona paleng ena.</p> <p>Ka nako e nngwe, mongodi ha a ngole ditaba kaofela ka botebo, empa o siya ditaba tse ding di sa fella, e le hore mmadi a iketsetse qeto le ho iphumanela dikarabo ka bo yena.</p>
Sepheo	<i>Baithuti ba hloka ho sebetsana le dikarolo tsa pale ba tle ba kgone ho ka bala dipakeng tsa mela. Hore ba fihlele sena, ba lokela ho sebedisa seo ba se badileng mmoho le seo ba se tsebang ho iphumanela taba e sa ngolwang empa ho buuwa ka yona kapa e sa ngolwang mona paleng.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng 2 Botsa baithuti: Ke eng seo o se tsebang ka sena? Ebe seratswana sona se bolelang? 3 Botsa baithuti: Ke eng seo re ka se nohang hape ka seratswana sena? Ebe ho na le seo seratswana se sa re bolelleng sona? 4 Botsa baithuti: Ke eng eo re ka e bolelang/nahanang ka Joe ho ya ka tsela eo a neng a ikwetlisa ka yona? 5 Botsa baithuti: Mamela le ho buisana ka dikarabo tsa baithuti. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa baithuti di a utlwahala le hore di na le kelello. 6 Ha baithuti ba sokola kapa ba na le bothata ba ho ka araba, ba fe mohlala oo ba ka o bapisang le seo ba se tsebang 7 Sebedisa tse latelang, Foreimi ya dipolelo ho ka thusa: 8 E itshetlehile hodima ... Ke nahana hore ...
Mohlala	<p>Seratswana</p> <p>Moholwane wa ka o ile a etsa kopo yah o ya Yunibesiting. Ha ke fihla hae, ke fumana maholwane a tshwere lengolo abile a bobosela. Mme yena o ne a lla a bile a bososela, a mo hakile.</p> <p>Papiso/ ho amanya</p> <p>Ka mabaka a hobane Moholwane/Abuti o kentse kopo ya sebaka mane Univesiting, le hore o tshwere lengolo a thabile haholo, ke noha hore kopo ya hae e amohetswe.</p>
Leano la 8: Ho etsa hlahlobo/Tekolo	
Tlhaloso	Ha re lekola pale ena, o ka lekola le ho hlahloba karolwana ka nngwe ya pale ena.
Sepheo	<i>Baithuti ba tshwanetse ho rutwa ho lekola le ho hlahloba seratswana, le ho fana ka mabaka a tekolo kapa hlahlobo ya bona.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana se leqepheng. 2 Botsa baithuti potso e lekolang, ba kope ho fana ka mabaka a dikarabo tsa bona. Mohlala: Ebe o nahana hore X o entse ntho e nepahetseng? Hobaneng ha o rialo? Fana ka mabaka a karabo ya hao. 3 Mamela le ho buisana ka dikarabo tsa baithuti. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa baithuti di a utlwahala le hore di na le kelello. 4 Haeba baithuti ba a sokola, arolelana/sebedisa tekolo ya hao e le mohlala: Ke nahana hore X o entse ntho e nepahetseng hobane X

Mohlala

Dipotso tse ding tsa Tekolo di qala tjena:

- 1 O nahana hore----
- 2 O dumellana le--
- 3 maikutlo a hao ke---
- 4 Ebe o rata----

Ka tlase ke ditlhaloso tsa mekgwa ya ho ruta mohato o mong le o mong wa ho bala ka kopanelo.

Thuto: **Pele o bala**; Padiso ya pele; Padiso ya bobedi le ka morao ho ho bala.

Tlhaloso ena e thusa hore ho be le kutlwisiso e utlwahalang e etsang hore padiso e tsamaye mmoho le thuto e nngwe le e nngwe e rutwang.

HO BALA KA KOPANELO: BOITOKISETSO PELE O BALA.**HO BALA KA KUTLWISISO: LEANO: HO LEPA/HO NOHA.**

Ha re itokisetsa ho bala, re bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ka ho ruta baithuti ho nahana ka pale, pele ba bala.

- 1 Bolella baithuti hore kajeno ba tlile ho shebana le ditshwantsho tse hlahellang paleng., ebe ba nahana ka pale.
- 2 Bolella baithuti hore ka lebaka la seo ba se bonang, ba tla lepa/noha ka diketsahalo paleng. Hona ho bolela hore ba tlile ho sebedisa ditshwantsho tse bukeng ho leka ho noha seo pale e buang ka sona.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ba se shebe setshwantsho ka seng bukeng. Ba shebe ka moo ditshwantsho kaofela tsa buka di amanang, e le ho fumana hore di kopana jwang kapa di tsamaelana jwang. Setshwantsho ka seng se lokela hoba le kopano le ditshwantsho tsohle tse bukeng, mme di leke ho bontsha kopano/ tsamaelano ya pale kaofela.
- 4 Bontsha baithuti bokantle ba buka le ho bala Sehlooho sa buka o balla hodimo.
- 5 Botsa baithuti hore: Ha o nahana ho etsahala eng paleng ena?
- 6 Ka mora moo: Sheba setshwantsho ka seng sa pale, ebe o botsa baithuti dipotso.
  - a Ebe o bona eng mona setshwantshong?
  - b O nahana hore ho etsahala eng moo?
  - c O nahana hore hot la etsahala eng kamorao ho moo?
- 7 Haeba baithuti ba sokola ho kopanya diketsahalo kapa dintlha, ba thuse hore ba fihlelle sena.
- 8 Mohlala: Ebe o sa hopola hore moshanyana enwa o ne a etsang leqepheng le fetileng? O etsang jwale? O nahana hore ho etsahala eng jwale?
- 9 Ha o fihla setshwantshong sa ho qetela bukeng, botsa baithuti hore: Ebe o nahana hore pale ena e tla fella jwang (e tlabo potso e lokelang ho ya ka setshwantsho)
- 10 Leboha baithuti k aka tshebetso ya bona ya ho lepa.
- 11 Haeba o na le nako, bala pale ntle le kgefutsa kgetlo le le leng.

HO BALA KA KOPANELO: PADISO YA PELE.

MOKGWA WA HO BALA KA KUTLWISISO: ONA KE MOKGWA O SEBEDISWANG LE HO ELELLWA MORALONG WA THUTO.

Ho Padiso ya pele, re qala ka ho bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha o bala ebile o hlalosa pale ho baithuti. Hape re bontsha ka ketso hore o nahana jwang ka pale. Pele ho ho bala, bolella baithuti hore o tlilo etsa eng. *Bua tjena: Baithuti, ke nako ya ho bala ka kopanelo. Hopola hore ha re bala kapa re mametse pale ho bohlokwa kamehla ho nahana ka pale. Kajeno, ke tlile ho le bontsha kamoo ke nahanang ka teng ka pale. Ke tlo le bontsha sena ka homohlala) iketsetsa setshwantsho ka kelellong ya ka. Ho na ho bolela hore, ha o ntse o bala, o iketsetsa baesekopo ka hloohong ena ya hao.*

- 1 Bala leqephe ka leng ka bo qhetseke le ka thello. Ha o ntse o bala, sebedisa mekgwa e thusang ho hlalosa ho bala, sebedisa diketso, pontsho tse fapaneng tsa sefahleho le lentswe la hao o le theola le ho le phahamisa ho bontsha kutlwisiso e le ho hlalosa diketsahalo.
- 2 Ha ho kgonahala, kgefutsa mme o hlalose lentswe kapa polelo ho baithuti.
- 3 Ka yona nako eo, ya padiso ya pele, re boetse re tsepamisa maikutlo ho bontsheng le ho ruta maano a ho bala ka kutlwisiso ho baithuti.
- 4 Qetellong ya ho leqephe le leng le le leng, o tla bona mabokose a mmala a mabedi, mme a ngotswe tjena: Palo ya pele le Palo ya bobedi.
- 5 Ha o qetile ho balla baithuti leqephe, kgefutsa mme o bontshe hore o nahana ka se ka lebokoseng. Ha o etsa sena o bontsha ka ketso hore o nahana eng ka pale. Ho bohlokwa ho utlwisisa seo o se buang – ha seo se balang se sa utlwahale, se ke sa utlwahala le ho baithuti.
- 6 Leqepheng la ho qetela la pale, ho na le dipotso tse mmalwa tsa Padiso ya pele le ya bobedi ka hara lebokose.
- 7 Dumella baithuti ba fapaneng ho araba dipotso tseo.
- 8 Bontsha baithuti hore ho ka ba le dikarabo tse fapaneng bakeng sa potso e le nngwe, le hore baithuti ba a fapana ka maikutlo,

HO BALA KA KOPANELO: PADISO YA BOBEDI.

LEANO LA KUTLWISISO: LEANO LE SEBEDISWANG LE TLA FUMANWA KA HARA MORALO WA THUTO.

Ho Padiso ya bobedi, re tswella ka ho bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha o balla baithuti, le ho bontsha ka ho etsa ka moo o ka nahanang ka pale. Boela o bolella baithuti hore o tlilo etsa eng. *Bua tjena: Baithuti, ena ke nako ya ho bala ka kopanelo. Hopola hore kamehla ha re bala kapa re mametse pale hobohlokwa ho nahana ka pale. Kajeno, ke batla ho le bontsha hhore o ka nahana ka pale jwang. Ke tlilo etsa tjena, (Mohlala) ke tlilo bopa setshwantsho ka kelellong ya ka ka pale. Hona ho bolela hore ha ke ntse ke bala ke tla iketsetsa baesekopo ka hlohong kapa kelellong ya ka.*

- 1 Ha morao bala leqephe le leng le le leng ka thello le boqhetseke. Ha o ntse o bala, sebedisa diketso, pontsho ya sefahleho, sebedisa le lentswe la hao o le theola o le nyolla ho bontsha kutlwisiso e le ho hlalosa diketsahalo.
- 2 Ka yona nako eo. Ha o bala padiso ya bobedi, O ka bontsha ka ho etsa hore o nahana jwang ka pale.
- 3 Qetellong ya ho bala leqephe, o tla bona mabokose a mmala a mabedi, mme a ngotswe tjena: Palo ya pele le Palo ya bobedi.
- 4 Ha o qetile ho balla baithuti leqephe la pele, kgefutsa mme o bontshe hore o a nahana ka ho bala kapa ho bolela se ka lebokoseng. Ha o etsa sena o bontsha ka ketso hore o *nahana jwang ka pale*. Ho bohlokwa ho utlwisisa seo o se buang- – ha seo se balang se sa utlwahale, se ke ke sa utlwahala le ho baithuti.
- 5 Ka leqepheng la ho qetela la pale, ho na le dipotso tsa Padiso ya pele le ya bobedi ka hara mabokose.
- 6 Neha baithuti ba fapaneng sebaka sa ho araba dipotso.
- 7 Qetellong, laela baithuti ho iketsetsa dipotso ka pale.
  - a Kopa baithuti ho sebetsa ka bonngwe ho nahana ka dipotso tseo ba ka di botsang ka pale eo.
  - b Ha ho hlokahala/kgonahala, hopotsa baithuti ka dipotso tse ding tsa mantswa kapa dipolelo. Mohlala; Mang; Neng; Ho kae; Jwang le Hobaneng; fana ka maikutlo a hao; O nahana hore; lenane jwalojwalo.
  - c Bolella baithuti ho qoqa le ho buisana ba be ba arolelane dipotso.
  - d Ebe o kopa baithuti ho arolelana dipotso le baithuti bohle.
  - e Neha baithuti sebaka sa ho araba dipotso.

HO BALA KA KOPANELO: KA MORAO HO HO BALA

Lebaka la hoba le mesebetsi kamora ho bala, ke ho neha baithuti monyetla wa ho kopanya kutlwisiso ka pale, le ho sebedisa puo e ntjha eo ba ithutileng yona.

Kamorao ho bala ka kopanelo, o tla etsa o mong wa mesebetsi e latelang:

- 1 Ho taka setshwantsho sa pale
- 2 Ho etsa papadi ka pale
- 3 Ho qoqa kapa pheta pale ka molomo.
- 4 Ho araba dipotso ka pale e le ho hlahloba kutlwisiso.

TAKA SETSHWANTSHO KA PALE.

- 1 Laela baithuti ho dula madulong a bona, ba ntshe dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, dipensele le dikeraone
- 2 Bolella baithuti hore ba tlo iketsetsa ditshwantsho ka dikelellong tsa bona ka pale. Hopotsa moithuti hore ha a iketsetsa setshwantsho ka hlohong ya hae, o nahana ka hore ntho ena e shebahala jwang, e nka jwang, ha o e tswara e jwang ebile e utlwahala jwang. Ba bile ba ba le pono ya hore ba ikutlwa jwang ka seapadi sena, mesebetsi kapa ntho e itseng e fumanwang paleng.

- 3 Botsa baithuti ho tutubala mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 4 Ha o qetile, kopa baithuti ho bula mahlo a bona, ebe o mamela setshwantsho seo ba iketseditseng sona dikelellong tsa bona. Baithuti baka ngola hore setshwantsho sena sa bona se shebshala jwang, se nkgang jwang, tatso ya sona e jwang. jj
- 5 Ebe, baithuti ba sebedisa qaleho ya polelo / e le ho ngola polelo kapa tse pedi ka setshwantsho seo ba ipopetseng sona aka kelellong tsa bona.
- 6 Qetellong, dumella baithuti ho buisana le ho arolelana ka dipono tsa bona le balekane.

HO TSHWANTSHISA PALE (HO QAPA PAPADI KA PALE)

- 1 Beha baithuti mmateng kapa kante moo ho kgutsitseng.
- 2 Bolella baithuti hore kajeno, ba tlilo tshwantsha le ho bapala dikarolo tse itseng tsa pale eo ba e badileng.
- 3 Phahamisa buka e kgolo, hore baithuti ba e bone, ebe o bala leqephe le qalang.
- 4 Laela baithuti ho qapa papadi efe ho tswa paleng
- 5 Tshwantsha/ Bontsha ketso eo le baithuti.
- 6 Pheta hape leqephe ka leng
- 7 Kwetlisa baithuti ho hlokomela matshwao a bontshang hore ba tshwanetse ho kgutsa mme ba mamele ha tithjere e ntse e balaleqephe ha a ntse a ba bontsha ka diketso

MOSEBETSI WA HO NGOLA KAPA HO QOQA KA PALE

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona mme ba mamele ka hloko.
- 2 Latela mehato e moralong wa thuto ho pheta / qoqa pale le baithuti.
- 3 Qalong o tla bontsha ka ho pheta ho hong ho tswang paleng.
- 4 Kamora moo o tla bolella baithuti ho nahana ka ho hong ho tswa paleng –baithuti ba seke ba koposa seo titjhere e se qoqileng
- 5 Ebe baithuti ba BUISANA le balekane ka seo baka se phetang ho tswa paleng.
- 6 Qetellong o tla kopa baithuti ba mmalwa ho pheta meqoqo ya bona ho tswa paleng.
- 7 Haeba thuto ena ke mosebetsi o ngolwang, baithuti bat la rala/ngola mosebetsi dibukeng tsa bona.

NGODISO YA KUTLWISISO

- 1 Pele ho thuto, ngola sehlooho sa seratswana tlapangollong.
- 2 Jwale o ka ngola dipotso tse batlang kutlwisiso tlapangollong, hammoho le qaleho ya dipolelo e le dikarabo (moo ho hlokahalang)
- 3 Laela baithuti ho bula dibuka tsa bona ba ngole sehlooho.
- 4 Bolella baithuti hore kajeno, ba tlile ho nahana le ho ngola dikarabo tsa dipotso tseo.
- 5 Bala dipotso mmoho le baithuti, mme o hlalose moo ho hlokahalang.
- 6 Bolella baithuti hore ba se ke ba ngola dipotso, ba ngole dikarabo feela.
- 7 Tsamatsamaya pakeng tsa baithuti ho thusa ba nang le bothata/ba sokolang
- 8 Metsotsong e mmedi ya ho qetela, sheba dikarabo tsa baithuti mme o ba dumelle ho etsa ditokiso tsa mosebetsi moo ba fositseng.

Ho Bala ka Tataiso ya Sehlopha

Sepheo: Ho mamela moithuti ka mong a balla hodimo, le ho aha, ho totobatsa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha moithuti ka mong. Ho dumella le ho fa baithuti bohle ka phaposing monyetla wa ho ikwetlisetsa ho bala medumo ya mantswe, mantswe a hlahang kgafetsa le a makgutshwane, ho arola mantswe a dipolelo tse arohaneng pele a qetela ho ngola mosebetsi wa tsebo kutlwisiso ka bo yena.

Ho molemo ho mamela moithuti ka mong ha a bala bonyane hang ka beke.

SEO O LOKELANG HO SE ETSA LE BAITHUTI BA SA NKENG KAROLO HO BALANENG:

- 1 Pele o qala ka ho bala ka tataiso ya sehlopha, titjhere o lokela ho fa baithuti ba sa nkeng karolo mosebetsi oo ba lokelang ho o etsa ho tswa dibukeng tsa bona, kapa maqepheg a tshebetso.
- 2 Etsa bonnete ba hore Maqephe a bona a tshebetso a sireletsihile ho a boloka ka hara faele kappa mokotlana wa polasitiki.
- 3 Kwetlisa baithuti ka tlwaelo ya ho bala Sesotho ka Tataiso ya sehlopha ka mokgwa o latelang:
  - a Dudisa baithuti mmoho le maqephe a bona a tshebetso a ho bala.
  - b Hlalosetse baithuti ka leqephe la pele la mosebetsi oo ba lokelang ho o etsa.
  - c Bitsa sehlopha ho tlilo o balla.
  - d Hang ha baithuti ba qetile ho bala ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
  - e Laela baithuti ho etsa mosebetsi wa phetoho jwaleka: Titjhere o re; Tlola tlola, itsoke, tsoke, ema! Kapa setulo sa ka le nna.
    - *Ela hloko: 30 metsotso ke nako e telele ho bana ba ba nyenyane ho dula ba sebetsa ba kgutsitse, ka hoo ba lokela ho etsa diphetoho ka ho etsa dihlokiso ho kgatholla mmele.*
  - f Dudusa baithuti hantle le maqephe a bona a tshebetso.
  - g Hlalosetsa baithuti leqephe la tshebetso le latelang leo ba lokelang ho le sebedisa.
  - h Bitsa sehlopha se latelang ho tlilo o balla.
- 4 Ke ntho e ntle ho dudisa baithuti ba senang bokgoni ba ho bala mmoho le ba kgonang hore ha ba bala maqephe a tshebetso ebe moo ba kgonang ho thusanang.

SEBOPEHO SA HO BALA LEQEPHE LA TSHEBETSO:

- 1 Leqephe le leng le le leng la tshebetso le na le mosebetsi e 10 (leshome) beke le beke. Ho na le dihlopha tse 10 tsa ho bala ka tataiso ya sehlopha ka beke. Le ha ho le jwalo sehlopha se seng le se seng se na le monyetla wa ho sebetsa le titjhere hang ka beke. Hona ho bolela hore baithuti ba tla qeta mosebetsi ona ka nako ya dikarolo tse 9.
- 2 **Matshwao a hopotsang baithuti ka seo ba lokelang ho se etsa le tsatsi le letsatsi:**
  - a Molomo o ba hopotsa ho qapodisa mantswe.
  - b Leihlo le ba hopotsa ho bala mantswe.
  - c Ngwana a le mong o ba hopotsa ho bala ka bonngwe.
  - d Bana ba babedi ba hopotsa baithuti ka ho bala ka bobedi.

- e Letsoho le tshwereng pene le ba holopotsa hore ba lokela ho taka kapa ho ngola.
- 3 Lenane la sehlooho la medumo le mantswe a sebediswang kgafetsa a rutwang a lokela ho bolokwa ka hlooko. Dipale tse ntjha di behilwe ka mokgwa wa sebopeho sa medumo le mantswe a tlwaelehileng a beke le beke, mme a kenyelletsa medumo le mantswe a tlwaelehileng a sebedisitsweng nako e fetileng. Hona ho hlalosa hore baithuti ba keke ba bala mantswe ao ba sa a rutwang.

HO ABELA DIHLOPHA SERATSWANA BAKENG SA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA.

- 1 Bekeng tse pedi tse qalang tsa sekolo, mamela moithuti ka mong a bala ka. Sebedisa ruburiki e ka tlase bakeng sa ho beha bana ho ya ka bokgoni ba bona. Arola baithuti ho ya ka dihlopha tsa bokgoni bo tshwanang.
- 2 Lenaneng lena ho na le dikarolo tse 10 tsa ho mamela baithuti ha ba bala. Hona ho hlalosa hore o ka etsa dihlopha tse 10. Haeba o etsa dihlopha tse ka tlase ho 10 o tla sebedisa nako e ekeditsweng ho thusa baithuti ba sokolang/nang le mathata.
- 3 Ka hare ho tereka o tla fumana foromo eo o tla ngola mabitso a bana ho ya ka dihlopha, le sebaka se tla o dumella ho tereka tshebetso ya bona ya ho bala ho ya ka dihlopha.
- 4 **Ela hloko:** ruburiki ena e arotse bana ho ya ka bokgoni ba bona ba ho bala.
- 5 Ha ho ena le bana ba bongata boemong bo tshwanang, o ka sebedisa tsebo kutlwisiso e le mokgwa o mong wa ho bopa dihlopha hoy a ka bokgoni bah o bala.
- 6 **Ka phaposing ya baithuti ba 40, ho ka ba le:**
  - Ha ho na sehlopha boemong ba 1, ke sehlotshwana sa baithuti feela.
  - 1 sehlopha boemong ba 2
  - 2 kapa 3 dihlopha boemong ba 3
  - 2 kapa 3 dihlopha boemong ba 4
  - 1 kapa 2 boemong ba 5

Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 1	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 2	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 3	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 4	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 5
<ul style="list-style-type: none"> Moithuti ha a tsebe kapa o tseba mantswe a mmalwa. Moithuti ha a elellwe medumo le tswalano ya ditlhaku. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a tlwaelehileng. Moithuti o bonahala a sa elellwe ditlhaku le medumo ya mantswe. Kapa o hloka tataiso ya medumo e fetileng. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti o hloka tataiso ho qhaqholla ditlhaku tsa mantswe ao ba sokang ba a bona. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba bongata ba mantswe a tlwaelehileng. Mme o kgona le ho qhaqholla ditlhaku tsa mantswe ao ba so kang ba ithuta ona. Moithuti o hloka tataiso ya sewelo ho qapodisa mantswe a thata. Moithuti o bala ka thello. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti o kgona ho qapodisa mantswe ka nepo. Moithuti o bala ka bokgeleke le ka kutlwisiso. Enwa ke moithuti ya tsebang ho bala ho feta baithuti bohle.

SEO O LOKELANG HO SE ETSA NAKONG YA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA:

- 1 Bitsa sehlopha ho tllilo ho balla.
  - a Etsa bonnete ba hore baithuti ba na le pale / seratswana se nepahetseng.
  - b Dudisa sehlopha ka mokgwa wa sedikadikwe.
  - c Hopotsa baithuti ka mantswe a tlwaelehileng ao ba ithutileng ona bekeng. Bontsha baithuti dipapetla tsa mantswe mme ba ithute ho a bala.
  - d Ka mora moo neha baithuti metsotswana ya ho bala pale /seratswana ka bonngwe le ka kgutso.
  - e Botsa baithuti ho balla karolo ya seratswana hodimo ka bo bona.
- 2 Nakong ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha, ho molemo ho ho hopola:
  - a **Supa mantswe ohle a tlwaelehileng.** Hopotsa baithuti hore ho na le mantswe a mang a hlahang kgafetsa, ao re lokelang ho a bala ka bo mong.
  - b **Ho bopa bokgoni ba ho qapodisa mantswe.** Haeba ngwana a sa kgone ho bala lentswe o se mo thuse hang, mo kgothaletse ho le qapodisa medumo ya lentswe e be o mo kopa ho le kopanya ho bopa lentswe leo hape.
  - c **Thoholetsa le ho kgothaletsa baithuti.** Etsa ho bala ka tataiso ya sehlopha e be karolo e bohlokwa ho baithuti mme e ahe boitshepo baithuting.
  - d **Bopa ho bala ka thello. Thusa baithuti ho ntlafatsa ho bala ka thello.** Tsebisa baithuti hore ho bala ha bona ho be jwaleka ha e ka ba a bua. Bontsha ka ho bala ka thello mme baithuti ba o sale morao.
  - e **Aha ho bala ka kutlwisiso.** Bolella baithuti hore ba lokela ho nahana ka mehla ka seo ba tllileng ho se bala. Ruta baithuti ho kgefutsa, ba kgutlele morao, ba phete

seo ba se badileng haeba ba sa utlwisise seo ba se balang. Ruta baithuti ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ha ba ntse ba bala le ho aha baesekopo dikelellong tsa bona ka seo ba se balang. Ruta baithuti ho hopola seo ba se badileng hape ba kgothaletse ho botsa dipotso haho na le seo bas a se utlwising.

TLHOKOMELO YA MAQEPHE A TSHEBETSO A HO BALA:

- 1 Ke mokgwa o motle ho boloka maqephe a tshebetso ka hare ho faele kapa mokotlana wa polasitiki nakong eo baithuti ba di sebedisang.
- 2 Hlokomela maqephe ana a tshebetso ka makgethe, o a behe ka hantle ha baithuti ba qetile ho a sebedisa.
- 3 O tla kgona ho sebedisa maqephe ana dilemo tse ngata, hobane baithuti ha ba ngolle ho tsona, ba ngola dibukeng tsa bona.

FAPANYETSANO YA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA.

Hopola hore ntlha ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha ke ho mamela moithuti ka mong a bala, ele ho bopa tsebo le bokgoni ba ho bala. Haeba o sena sebaka se lekaneng ka phapusiburutelong, kapa o sa kgone ho laola maemo a baithuti ka phaposing nakong eo ba balang ka yona ho na le mokgwa o mong.

Nakong ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha, dudisa baithuti bohle ditulong le maqephe a bona a tshebetso mme o etse se latelang::

- 1 Hlalosa leqephe la tshebetso leo ba tlileng ho le sebedisa.
- 2 Jwale, bitseta moithuti ka mong ho wena hore a tlo ho balla hodimo.
- 3 Mamela moithuti ka mong a bala karolo e loketseng bokgoni ba hae.
- 4 Bopa bokgoni ba baithuti ba ho bala.
- 5 Ka mora metsotso e 15, laela baithuti ho etsa phetoho ya mosebetsi.
- 6 Jwale dudisa baithuti ditulong tsa bona mmoho le maqephe a bona a tshebetso.
- 7 Hlalosa mosebetsi o latelang oo baithuti ba tlang ho o etsa.
- 8 Tswela pele ho bitsa baithuti ho tla ho wena ho tlo ho balla.

Haeba o nka qeto ya ho sebedisa mokgwa ona wa ho phapanyetso wa ho mamela ho bala, etsa bonnete ba ho mamela moithuti e mong le e mong bonyane hang ka beke.

Tshebetso ya ho ngola

Sepheo: Ho ruta baithuti ho ngola menahano ya bona ya sethathong ba ntse ba fumana thuso ho titjhere. Ho bontsha baithuti hore ha ba latela mokgwa o itseng wa ho ngola ba na le monyetla wa ho fetola, ho lokisa le ho ba le mehopolo e meng e metjha ntle le ho ngola ka nepo hang ha ba qala ho ngola feela.

Mokgwa wa ho ngola o na le mehato ena, moralo, mothalo, tokiso ya diphoso, phatlalatso le ho hasa. Mehato ena e mene ya ho ngola e rutwa le ho latelwa dikereiting tse tharo, ho kgothaletsa bokgoni ba ho ngola ba baithuti.

RALA MOSEBETSI WA NGOLA

- 1 Lenaneong lena, moralo o ruta baithuti mokgwa wa ho rala ba sebedisa:
  - a Lanane
  - b Mmapa wa monahano
- 2 Pele baithuti ba etsa meralo ya bona, titjhere o tshwanetse ho ba bontsha moralo wa hae tlapangollong hore ba tsebe hantle seo ba tshwanetseng ho se etsa. Moralo wa Thuto o ho bontsha hantle seo o tshwanetseng ho se etsa.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ka mehla o NAHANA ka seo o tlang ho se ngola. O hlalose menahano ya hao o buela hodimo hore baithuti ba utlwe hantle.
- 4 Sebedisa sebopeho sa moralo ho bopa moralo wa hao wa ho ngola.
- 5 Ka mora moo neha baithuti metsotswana ya ho nahana ka seo ba tlileng ho se ngola.
- 6 Dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka seo ba se nahanang.
- 7 Qetellong bontsha le ho thusa baithuti ha ba ntse ba sebedisa sebopeho sa moralo ho phethela meralo ya bona

MOTHALO WA BONGODI

- 1 Pele thuto ya ho ngola e qala, ngola foreimi ya moralo wa hao hape o tswang thutong ya MANTHA tlapangollong.
- 2 Ngola foreimi ya ho ngola tlapangollong
- 3 Ka mora moo hlalosa ha kgutshwanyane mme o bontshe baithuti ka moo b aka sebedisang meralo ya bona ho etsa mothalo.
- 4 Bontsha baithuti sebopeho sa foreimi ya ho ngola e tla ba thusa.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba phethela methalo ya bona, tsamatsamaya ka phaposeng ho thusa ba ntseng ba sokola.

TOKISO YA DIPHOSO BONGODING

- 1 Ngola tlapangollong lenane la hlahlobo le tswang moralong wa thuto.
- 2 Bala lenane mme o hlalosetse baithuti tsela eo le tla sebediswa ka yona.
- 3 O ka nna wa bontsha baithuti tokiso ya phoso e tlwaelehileng.
- 4 Dumella baithuti nako ya ho lokisa mosebetsi wa bona ba sebedisa lenane la hlahlobo

PHATLATSO LE KGASO YA BONGODI

- 1 Laela baithuti ho ngola ka bohleweki mosebetsi wa bona wa qetelo.
- 2 Neha baithuti monyetla wa ho fapanya le ho bala dibuka tsa balekane.

- 3 Neha baithuti ba fapaneng monyetla wa ho balla bana ba bang kaofeela ka phaposing
- 4 Kopa baithuti ba mmalwa ho ngololla mosebetsi wa bona maqepheng a hlwekileng, ho taka le ho o saena.
- 5 Bokella dibuka tsa baithuti. O lokela ho tshwaya feela mesebetsi e mmedika kotarao sebedisa diruburiki tseo o di neuweng.
- 6 Hape, boitshepo ke karolo ya bohlokwa ho hodisa botsebi ba bongodi.

Maano a ho ngola

Sepheo: Ho matlafatsa baithuti ka maano a ho fetolela menahano ya bona ho bongodi ba sethathong.

- 1 Latela Moralo wa Thuto ho phethela mosebetsi wa ho ngola wa beke le beke.
- 2 Moralong wa thuto, o tla eellwa hore ho latelwa mokgwa o itseng ka nako tsohle. Hona ho thusa baithuti hore ba tsebe seo b aka se lebellang thutong tsa ho ngola.
- 3 Otlala eellwa hore maano a fapaneng a rutwa baithuti ha nyane ha nyane hore ba kgone ho phethela diforeimi tsa dipolelo tsa bona ka nepo.
- 4 Sepheo ke hore baithuti ba kgone ho sebedisa maaano ana ka mokgwa o itaolang.
- 5 Maano ana a thusa bana hoba le boitshepo ka bongodi ba bona ka ho ba bontsha hore hona le mehato e latelwang ya bongodi.

LEANO LA 1: TITJHERE O BONTSHA KA HO NGOLA PELE

- a Titjhere o bontsha baithuti pele (o bontsha baithuti hantle seo ba tlileng ho se etsa). Ka ho bona seo titjhere e se etsang, baithuti ba tseba hantle se lebelletsweng ho bona.

LEANO LA 2: BANGODI BA NAHANA PELE BA NGOLA

- a Bongodi ke ketso ya ho ngola mehopolo ya hao pampiring / bukeng
- b Hona ho bolela hore bangodi ba tshwanetse ho nahana pele ba nka qeto ya seo ba tlang ho ngola ka sona
- c Hona ho bolela hape horeha hona karabo e nepahetseng kapa e sa nepahalang bongoding – mongodi e mong le e mong o ngola ka seo a ratang ho ngola ka sona.
- d Kamehla fana ka sebaka sa hore baithuti ba nahae ka seo ba batlang ho ngola ka sona

LEANO LA 3: BANGODI BA SEHELA LENTSWE LE LENG LE LE LENG MOLA

- a** Baithuti ba nahana ka dipolelo tseo ba batlang ho di ngola mme ba buella hodimo.
- b** Ba bala hore mantswe a makae polelong, ebe ba seha mela bakeng sa lentswe ka leng.
- c** Mela e sehwa ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona, le ho tloha hodimo leqepheng ho ya tlase.
- d** Mela e tshwanetse hoba bolelele ba lentswe ka leng.
- e** Ho be le sebaka pakeng tsa mantswe
- f** Qetellong ya polelo baithuti ba kenye kgutlo.
- g** Ha mela e se e seuwe, baithuti ba ngola mantswe ao ba a tsebang, kapa ba leke ho ngola medumo ya mantswe e qalang pele ba ka batla thuso ho titjhere.
- h** Hona ho fana ka sebopeho bongoding ba moithuti, le ho hodisa boitshepo. Le baithuti ba sokolang ba ka qala ho ngola ka mokgwa ona.

LEANO LA 4: BANGODI BA SEBEDISA DISEBEDISWA HO NGOLA MANTSWE

- a** Ruta baithuti hore ba se ke ba kopa thuso ha ba ngola mantswe ao ba sa tsebeng. Ba tshwanetse ho sebedisa disebediswa tse teng ho fumana tsela ya ho ngola lentswe leo ba sa le tsebeng. Mohlala
  - Mantswe a leboteng
  - Dibuka tse ding
  - Lenane la piletso
  - Ba ka botsa le balekane ba bona ka phaposing

LEANO LA 5: BANGODI BA SEBEDISA MEHOPOLO YA BONA HO NGOLA MANTSWE

- a** Baithuti ba lokela ho hopola mantswe ao ba ithutileng ona, le hore ba kgone ho a ngola ao tswa kelellong tsa bona.

LEANO LA 6: BANGODI BA BUA MANTSWE BUTLE JWALOKA KGUDU

- a** Ruta baithuti ho bua lentswe leo ba sa le tsebeng ka boiketlo hore ba kgone ho utlwa medumo e fapaneng ya lentswe leo.
- b** Ka moraho ho moo, ruta baithuti ho ngola modumo o mong le o mong oo ba o utlwang. (Ba kanna ba se ngole lentswe ka nepo, feela hona e tla be e le qaleho ya bona ya ho ngola mantswe ao ba sa a tsebeng. Mohlala **metsi** a ka ngolwa jwaleka **mitsii**. Titjhere e ka sebedisa hona ho bopa lentswe le nepahetseng.)
- c** Leka ho bala mongolo wa bana wa fonetiki, ebe o thoholetse baithuti ha ba sebedisitse tsebo ya bona ya fonetiki ho bopa mantswe. Ena ke tsebo e tshwanetseng ho kgothaletswa baithuti.

LEANO LA 7: BANGODI BA BALA SEO BA SE NGOLANG

- a** Baithuti ba ipalla dipolelo tsa bona hodimo kapa ba balla balekane ba bona. Ho bala ha mosebetsi wa molekane ho etsa tshebetso ya ngola e be le moelelo.
- b** Ha ba ntse ba bala jwalo ba ele hlooko hore ha ho mantswe ao ba a siyang morao.
- c** Ba ele hlooko le hore tatalano ya mantswe e nepahetse.
- d** Ho bohlokwa haholo ke hore o latele moralo ona hore baithuti ba natefelwe ke mokgwa ona wa ho bala, ba be motlotlo ka seo ba se ngotseng

LEANO LA 8: BANGODI BA BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- a** Ha thuto e ntse e tswelopele, neha baithuti monyetla wa ho buisana ka bobedi, ba qoqelane ka seo ba se ngotseng
- b** Hona ho ka sebediswa ele monyetla wa ho arolelana dikgopolo ka seo se tla ngolwa, ho bala seo ba se ngotseng, ho qoqa ka ditshwantsho tsa bona le ho etsa bonnete ba hore ba utlwisisa seo ba tshwanetseng ho se etsa.
- c** Ruta baithuti ho shebana le ho buisana ka kgutso ha ba ntse ba shebane.

LEANO LA 9: TSHWARA DIKOPANONYANA

- a** Lena ke leano la bohlokwa le ka sebediswang ha baithuti ba ntse ba ngola.
- b** Tsama-tsamaya ka phaposing mme o thuse moo baithuti ba sokolang.
- c** Tshwara kopanonyana le moithuti ya sokolang.
- d** Sheba mosebetsi wa moithuti, mamela moithuti mme o mo nehe thuso eo a e hlokang.
- e** Hopola ho neha baithuti bohle nako e ikgethileng, ho thoholetsa boiteko ba bona le tswelopele ya bona.

Kereiti 3
KOTARA 3
Beke

1

MOKOTABA:
Kutlwelobohloko

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le e nngwe netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO, mme o tlose dintho tsohle tseo o sa di hlokeng mmeo di boloke hantle.
- 3 Ebe o hlophisa dipapetla tsa mantswa le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebotla la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: pale e kgutshwane ka kutlwelobohloko, ditshwantsho tsa batho ba nahanela/ ena le mosa/ ba etsa dintho tse botshang kutlwelobohloko ho ba bang.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Mehopolo ya ho bontsha kutlwelo bohloko ho metswalle.
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi iwa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 2, Ha re baleng & leqephe la 3, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 2: Buka yatshebetsoya DBE 2: Leqephe la 4 & 5, Ha re etseng

Mosebetsi wa 3: Buka yatshebetsoya DBE 2: Leqephe la 6 & 7, Ha re baleng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa nako eo o ileng wa bontsha kutlwelobohloko ho motswalle

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

BEKE 1

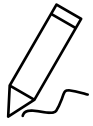
TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Thomas a bonahala a saretswe paleng e bukeng e kgolo: Motswalle e motjha wa Khumo
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Kutlwelobohloko
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollo mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, baetelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Kutlwelobohloko e bolela eng?
  - b Ke mang eo re tshwanetseng ho mmontsha kutlwelobohloko?
  - c Ke mang ya re bontshang kutlwelobohloko?
  - d Re bontsha kutlwelobohloko jwang ho ba bang?

TLOTLONTSWEYAMOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - kutlwelobohloko
  - utlwela bohloko
  - jewa ke budutu

Raeme kapa Pina	Diketso
Ditsebe tse utlwang, mahlo a bonang.	<i>Tshwara tsebe o etse ekare o mametse, beha matsoho ka thoko ho mahlo o qamaka.</i>
Dipuo le mantswa a monate a sa utlwiseng bohloko.	<i>Beha letsoho la hao ka pela molomo o bontshe ho bua</i>
Eba motho ya mosa, ya pelonolo.	<i>Bososela ka lerato o behe matsoho pelong.</i>
Jwalo feela ka ha o batla tseo kaofela ho ba bang!	
Ipehe maamong a ba bang o be o ba utlwele bohloko.	<i>Bua ha bonolo.</i>
Thusa hohle moo o ka kgonang!	
Bontsha lerato le kutlwelo bohloko.	<i>Bososela o etse ekare o haka motho</i>
Seo ke sepheo sa rona kaofela!	

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1-5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangolong pela nomoro 1: Ke bina pina ke bile ke ntse ke tantsha.
- 4 Ho tloha moo, ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2 -5:
  - 2 O
  - 3 Re
  - 4 O
  - 5 Ba
- 5 Bolella baithuti ho ngola polelo e qalang ka lentswe leo ba le neilweng.
- 6 Ha ho setse metsotso e 5, ngola polelo e nepahetseng tlapangolong, o qapodisa medumo o bile o hlalosa mokgwa wa tsamaiso wa mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
- 7 Ebe, o laela baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo polelo e fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone jwaloka:
  - 1 Ke bina pina ke bile ke ntse ke tantsha.
  - 2 O (moshemane) bina pina a bile a ntse a tantsha.
  - 3 Re bina pina ebile re ntse re tantsha.
  - 4 O (ngwanana) bina pina a bile a ntse a tantsha.
  - 5 Ba bina pina ebile ba ntse ba tantsha.
- 9 Laela baithuti ho nka dipene tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Motswalle e motjha wa Khumo
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Ho Rala Le Ho Thala

SEHLOHO: Ngola pale eo mophetwa a bontshang motho e mong kutlwelobohloko

MOSEBETSI: Ngola seratswana sa bonyane ba dipolelo tse 10 ho phehisa bukeng ya phaposiburutelo ya sehlooho: Dipale tsa kutlwelobohloko

LEANO LA HO RALA: Etsa mmapa wa kelello

TSEBISA SEHLOHO SA MONGOLO.

- 1 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 2 Ka molomo, hlalosa mohopolo wa hao ka pale ya hao, jwaloka:
Ke tlile ho ngola pale ka moshemane ya kenyeletsang moenae tshibollong ya hae le metswalle ya hae, hobane o a bona hore moenae o jewa ke budutu. O bontsha kutlwelobohloko ho ngwanabo ka ho tshwara ka tsela eo a labalabelang ho tshwarwa ka yona.

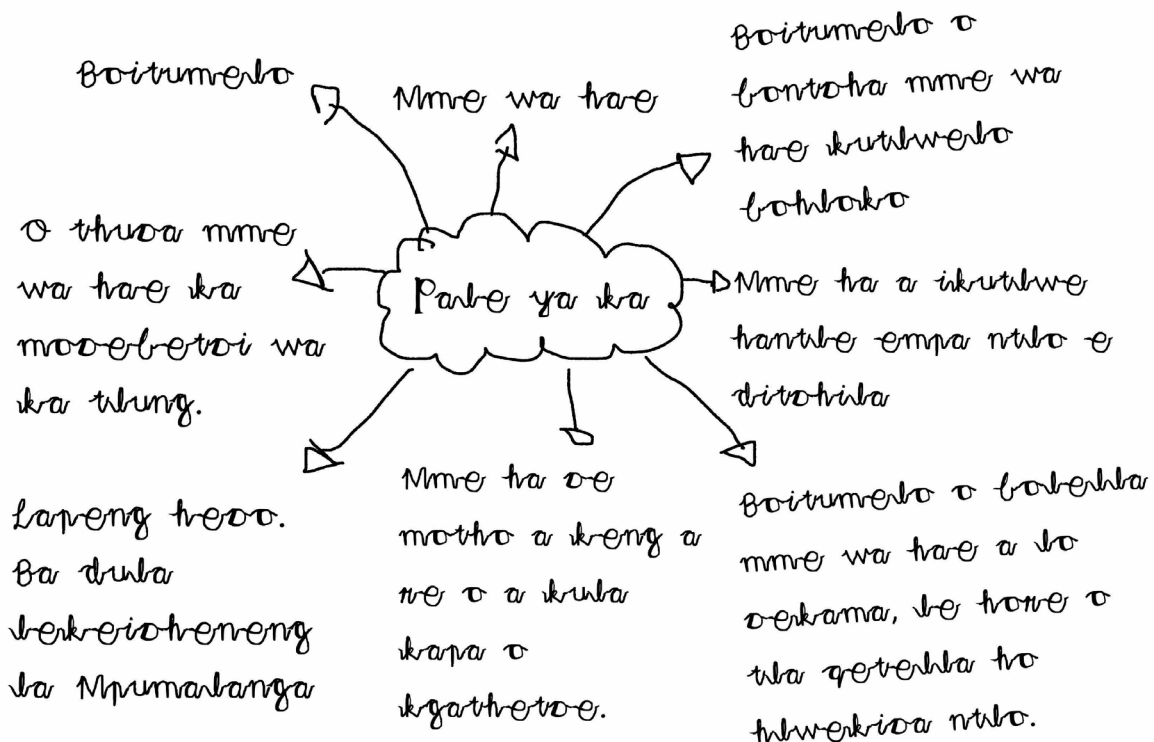
BONTSHA MOKGWA WA HO RALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya ho rala ka thoko tlapangollong.
- 2 Bontsha baithuti hore lenane le etswa jwang ka ho araba dipotso tse latelang.
- 3 Qetella moralo ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

Moralo wa mmapa wa kelello			Mmapa wa kelello		
Ke mang mophetwa wa sehlooho paleng?	Na hona le baphetwa ba bang?	Ke mang ya bontshang kutlwelobohloko?	Peter	Moenae Michael	Peter o bontsha Michael kutlwelobohloko
Mophetwa o bontsha kutlwelobohloko jwang?	Pale yaka	Bothata ke eng paleng?	O mo kenyeletsa ho metswalle ya hae, e le hore Michael a seke a ikutlwa a jewa ke budutu	Pale yaka	Michael o ikutlwa a jewa ke budutu. O batla ho tsamaya le Peter.
Pale e etsahala hokae?	Na hona le ditlha tse ding tsa bohlokwa?	Bothata bo rarolleha jwang?	Lapeng. Peter le Michael ba dula le lelapa la habo bona Pretoria	Metswalle ya Peter ha e batle Michael a be moo, empa Peter o ya lwanela.	Peter o nka geto ya ho bontsha Michael kutlwelobohloko mme a mo kenyeletse

BAITHUTI BA SEBEDISA MOKGWA WA HO RALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala le ho nahana ka mophetwa ya bontshang motho e mong kutlwelobohloko.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho **buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya ho rala tlapangolong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 1.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nts**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntsu**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**nts**/-/**u**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nts**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**u**/
- 6 Ngola lentswe tlapangolong: **ntsu**
- 7 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**nts**/-/**u**/-/ = **ntsu**
- 8 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntsu**/
- 9 Bontsha ka ho etsa o supe moo medumo e kopanang ho etsa lentswe: /**ntsu**/ = **ntsu**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nts**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntseba**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**nts**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**b**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**nts**/-/**e**/-/**b**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **ntseba**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**nts**/-/**e**/-/**b**/-/**a**/ = **ntseba**
- 10 Botsa baithuti: Ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ntse**/
- 11 Botsa baithuti: Ke modumo ofe wa bobedi wa lentswe? /**ba**/
- 12 Bolella baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**ntse**/-/**ba**/ = **ntseba**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **nts**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 Ntsu
  - 2 Ntseba
  - 3 Ntsipa
  - 4 Ntsebisa

- 5 **Ntsoma**
- 6 **Ntsipile**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

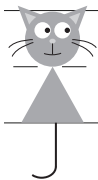

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku /mantswe /dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **nts**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

nts   *ntsw*   *ntsw*

nts *sw*

 ntseba

 ntsipa

 ntsebisa

 ntsoma

 ntsipile

 Ntsu ke nonyana e bohlale.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

BEKE 1

MAANO A KUTLWISISO: HO IKAMAHANYA LE DIKETSAHALO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><u>Khumo o etsa motswalle e motjha</u></p> <p>Khumo o ne a etsa ntho tsohle le Bonga le Bantu. Ba ne ba dula mmoho ka tlasa sefate ho ja dijo tsa bona tsa motsheare. Ba ne ba dula ba rahela bolo ya bona pele le morao sebakeng se le seng lebaleng la dipapadi.</p>	<p>Khumo o dula a na le metswalle ya hae e mmedi ka nako tsohle. Ho jwalo feela ka nna le motswalle wa ka wa hlooho ya kgomo! Re rata ho etsa ntho tsohle mmoho.</p>
<p>Ka tsatsi le leng ha tshepe ya nako ya kgefutso e lla, Monghadi Ngoma o ile a bitsa Khumo mme are a sale ka phaposiburutelong. Khumo a sheba Bonga le Bantu. Ba ile ba mo sheba le bona. 'Ke tla le fumana kantle,' ho rialo Khumo</p>	
<p>'Khumo, ke o bitseditse ho tlo bua le wena ka e mong wa moithuti mmoho le wena.' Monghadi Ngoma a mmolella. 'Ke eleletswe hore Thomas o dihlong. Ke a bona hore o dula a dutse a le mong ka nako ya kgefutso. Nka lakatsa ha o ka mo mema mme wa etsa setswalle le yena mmoho le metswalle ya hao.'</p> <p>Khumo o ne a sa tsebe hore na a ka reng. O ne a batla ho bolella Monghadi Ngoma hore Thomas o thotse haholo ebile o a makatsa, le hore metswalle ya hae ha e batle ho papala le Thomas. Empa Khumo ha a ka a re letho.</p>	<p>Khumo ha a batle ho kenya Thomas setswalleng sa bona, empa ha a batle ho jwetsa titjhere wa hae! Ke a ipotsa hore o tlo nka efeng qeto?</p>
<p>Eitse ha Khumo a fihla kantle, Bonga le Bantu ba ne se ba dutse sebakeng sa bona sa ka mehla. 'O mathateng?' Ho botsa Bantu.</p> <p>'The - Monghadi Ngoma o ne a fumane pensele yaka e wetse fatshe,' Khumo a ba thetsa. O ne a sa ikutlwe ho ba bolella ka seo Monghadi Ngoma a se buile. Eseng ho fihela a nahanisa taba ena hantle.</p>	<p>Khumo o hloka nako ya ho nahana ka seo a tlamehileng ho se etsa. Ke kgona ho etsa kgokahanyo! Ka nako e nngwe ha nna le molekane wa ka re ngangisana, ke hloka nako ya ho nahana pele nka bua ka taba eo.</p>
<p>Bosiung boo Khumo o ile a tletleba ho mme wa hae. 'Atjhe! Monghadi Ngoma o nkopile hore ke etse setswalle le moshanyana e mong ya etsang dintho tse sa tlwaelehang, Thomas,' Khumo a honotha. 'Ha a na metswalle ebile ha a buwe le mang kapa mang. Ha ke tsebe hore hobaneng a kopile nna?'</p>	<p>Khumo o ikutlwa betere kamora hoba a bue le mme wa hae ka se etsahetseng sekolong. Ha ke halefile, ke ikutlwa betere ha ke qeta ho bua le motho eo ke mo ratang ebile ke mo tshepa, jwalo feela ka Khumo.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Mme wa Khumo o ile a mo sheba a tebisitse maikutlo. 'Ha se hore o tlamehile, Monghadi Ngoma o o kopile feela. Ha ho na seo Monghadi Ngoma a ka se etsang ha o sa batle,' a rialo ka sefahleho se tiileng.</p> <p>Seo se ile sa etsa hore Khumo a ikutlwe betere. 'Ha ho na ntho e ntlamang hore ke bapale le moshanyana yane ya etsang ntho tse sa tlwaelehang,' a nahana.</p>	
<p>Empa bosiuang boo ha Khumo a robetse betheng, o ile a nahana ka nako eo a neng a qala sekolong, pele a tseba Bonga le Bantu. O ile a nahana ka dibeke tseo tse mmalwa tsa pele, ha a ne a dula a le mong ka nako ya kgefutso, a na le tshepo ya hore ho be le motho ya dulang le yena. 'Mohlomong ha ho na ntho e ntlamang,' Khumo a nahana, 'Empa ke ya batla.'</p>	<p>Khumo o ikgokahanya le Thomas. Khumo o nahana ka nako eo le yena a neng a dula a le mong jwalo feela ka Thomas. Ha a ikgokahanya le seo, o nka qeto ya ho etsa setswalle le Thomas, le ha eba o ne a sa batle qalong.</p>
<p>Tsatsi le hlhlamang, Khumo o ile a dula le Bantu le Bonga. O ile a bona Thomas a dutse a le mong. 'Ke nahana hore re botse Thomas hore ha a batle ho dula le rona,' ho rialo Khumo.</p> <p>'Thomas? Hobaneng o batla e be karolo ya rona?' Bantu a botsa a tsheha.</p> <p>'Kannete? ha a bonahale e le motho ya ntshang boduto!' Ho rialo Bonga.</p> <p>'Ke nahana hore o hantle,' ho rialo Khumo. 'Ke utlwa ke mo qenehela. Ha ho le e mong wa rona a tla thabela ho dula a le mong ka nako ya kgefutso. Ebile ha re na le motswalle wa bone, re tla kgona ho bapala ka dipara/dihlopha.'</p> <p>'Ho lokile,' Bantu le Bonga ba dumela.</p>	
<p>Khumo o ile a ya ho Thomas. 'Hela! O ka thabela ho tlo dula le rona?'</p> <p>Thomas o ile a qamaka, 'Nna?' a botsa.</p> <p>'Eya, wena. O batla ho tlo dula le rona?'</p> <p>Sefahleho sa Thomas se ile sa tlala pososelo. 'Eya,' a rialo.</p>	<p>Ha ho na se tlamang Khumo ho botsa Thomas ho bapala le yena le metswalle ya hae. Qetellong ke kgetho ya hae. Khumo o etsa kgokahanyo! O etsa seo a labalabelang eka motho e mong a kabe a mo etseditse sona!</p>
<p>Ha ba qetile ho ja, bashanyana ba ile ba sebedisa majwe ho etsa dipalo tsa bolo. Ba ile ba bapala ka bobedi. 'Eo e ne e le papadi ya bolo e monate ho feta tse ding tseo re kileng ra di bapala!' ho rialo Bantu. 'O tle o tlo bapala le rona hape hosane!' Bonga a bolella Thomas.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
'Ke motlotlo ka wena Khumo,' ho rialo Monghadi Ngoma, qetellong ya letsatsi. Eitse ha Khumo a tswa le mating, o ne a le motlotlo le yena.	Oho! Monghadi Ngoma o ile a bona hore Khumo o entse setswalle le Thomas! Ho tshwana le ha ke ne ke bona moradi wa ka a bitsa ngwanabo wa ngwanana a monyenyane ho yena hore a tlo bapala le yena. Ke ile ka ikutlwa ke le motlotlo hore o mosa.
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Titjhere wa Khumo ke mang?	Titjhere wa Khumo ke Monghadi Ngoma.
Monghadi Ngoma o ile a kopa Khumo a etse eng?	O ile a kopa Khumo ho etsa setswalle le Thomas ka nako ya kgefutso.
Thomas o ne a tlaetse ho dula le mang ka nako ya kgefutso.	O ne a dula a le mong.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Monghadi Ngoma a ne a le motlotlo ka Khumo?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane Khumo o ila a mema Thomas hore a tlo dula le bona le metswalle ya hae. Hobane Khumo o bile mosa. Le ha a ne a sa tlameha. Hobane Khumo o entse setswalle le Thomas. Hobane Khumo o entse seo Monghadi Ngoma a mo kopileng hore a se etse.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 1.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - kenyeletsa
  - se kenyeletswe
  - kenyeleditse
  - sa kenyeletswe

Raeme kapa Pina	Diketso
Ditsebe tse utlwang, mahlo a bonang.	<i>Tshwara tsebe o etse ekare o mametse, beha matsoho ka thoko ho mahlo o qamaka.</i>
Dipuo le mantswe a monate a sa utlwiseng bohloko.	<i>Beha letsoho la hao ka pela molomo o bontshe ho bua</i>
Eba motho ya mosa, ya pelonolo.	<i>Bososela ka lerato o behe matsoho pelong.</i>
Jwalo feela ka ha o batla tseo kaofela ho ba bang!	
Ipehe maemong a ba bang o be o ba utlwele bohloko.	<i>Bua ha bonolo.</i>
Thusa hohle moo o ka kgonang!	
Bontsha lerato le kutlwelo bohloko.	<i>Bososela o etse ekare o haka motho</i>
Seo ke sepheo sa rona kaofela!	

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotsoba Ho Arola Le Ho Kopanyamantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nth**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntho**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**nth**/-**o**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nth**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**o**/
- 6 Ngola lentswe tlapangolong: **ntho**
- 7 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**nth**/-**o**/ = **ntho**
- 8 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntho**/
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**ntho**/ = **ntho**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nth**
- 2 Qapodisa lentswe: **nthula**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**nth**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**u**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**nth**/-**u**/-**l**/-**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **nthula**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**nth**/-**u**/-**l**/-**a**/ = **nthula**
- 10 Botsa baithuti: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**nthu**/
- 11 Botsa baithuti: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**la**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**nthu**/-**la**/ = **nthula**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a nk.
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 Ntho
  - 2 Nthula
  - 3 Nthola
  - 4 Nthunya
  - 5 Nthetsa

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehela mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

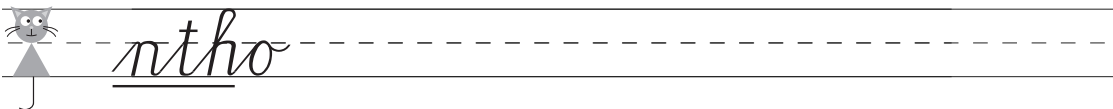
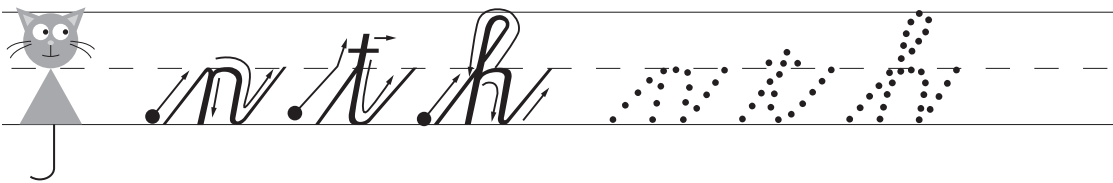

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku /mantswe /dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **nth**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 nthula

 nthola

 nthunya

 nthetsa

 Sello o ile a nthula ha

 bohloko.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho Thala

SEHLOHO: Ngola pale eo mophetwa a bontshang motho e mong kutlwelobohloko

MOSEBETSI: Ngola seratswana sa bonyane ba dipolelo tse 10 ho phehisa bukeng ya phaposiburutelo ya sehlooho: Dipale tsa kutlwelobohloko

FOREIMI YA HO NGOLA

(Hlalosa baphetwa le moo pale e etsahalang teng)

Ka tsatsi le leng... *(hlalosa bothata)*

Yaba... *(hlalosa kamoo bothata bo rarollehang ka teng)*

Qetellong... *(re bolelle kamoo kutlwelobohloko e ammeng baphetwa ka teng)*

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

HO BONTSHA KA HO ETSATSAMAI SOYA HO THALA (SEOKE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangollong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi ya ho ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka: Peter o ne a dula le ba lelapa la habo Pretoria. O ne a ena le moena ya bitswang Michael. Peter ke motho ya ratang batho haholo ebile ya nang le botho. Michael o dihlolong haholo. **Ka tsatsi le leng** Peter le Michael ba ne ba bapalla ka jareteng ha metswalle ya Peter e fihla. Ba ile ba kopa Peter ho ya le bona pakeng. Michael o ile a kopa ho ya le bona, empa metswalle ya Peter e ile ya tsheha. Peter o ile a mathela metswalle mme phahamisa letsoho ho sadisa moenae. **Yaba**, Peter o a hetla mme a bona Michael a shebahala a saretswa. O ile a hweletsa Michael hore a tle le yena. Michael a bososela ka pososelo e kgolo. Peter a bolella metswalle yah ae hore o batla ho kenyeletsa moenae, mme ba mo tshware hantle. Qetellong, bohle ba ile ba natefelwa. Peter o ile a ikutlwa a thabile hore o entse moenae a ikutlwe hantle.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: **Pale ya kutlwelobohloko: Moralo**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.

- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi ya ho ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sana le nako.
- 6 Hopotsa baithuti ka mekgwa eo ba ka e sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

8 Phuphu 2020

Parhe ya kutlwelobohloko: monako

Boitumenko o ne a dula motsoaneng o monyenyanene le mmere wa hare, ntate wa hare le ngwanabo wa mothanyana. Joari le beng le beng ha Boitumenko a towa oekolong, o ne a lapala ha mmere wa hare a ntse a tlwekisa ntlo. Ka toati le beng Boitumenko o ibe a bona mmere wa hare a ntse a itoidibela tlhoko a bibe a kwala matlo. Boitumenko o ne a bemota hore mmere wa hare ha a ikutlwe hantle, empa o ne a ntse tswela pebe ka ho tlwekisa ntlo.

Boitumenko o ibe a ba le beano. O ibe a nka befielo ho mmere wa hare mmere a mabela hore a toamaye a ibo oekama. Mmere o ibe a bo oekamma ha Boitumenko a tlwekisa ntlo kaofela. qeteleng, mmere o ibe a ikutwa a le betene mmere a hanka Boitumenko. Boitumenko o ibe a bemota hore o lokela ho thusa mmere wa hare ho feta moo.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

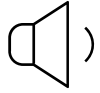

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 1**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, bakgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangollong: **nthula, nthola**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **nthula, nthola**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /u/ le /o/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangollong: **ntseba, ntsipa**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **ntseba, ntsipa**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangollong: **nthula**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangollong, jwaloka **rula, pula, hula, dula, bula**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangollong: **ntsipile**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangollong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalositse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **Suile, seile, nneile, llile, nnile**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi

MAANO A HO BALA: HO IKAMAHANYA LE DIKETSAHALO

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><u>Khumo o etsa motswalle e motjha</u></p> <p>Khumo o ne a etsa ntho tsohle le Bonga le Bantu. Ba ne ba dula mmoho ka tlasa sefate ho ja dijo tsa bona tsa motsheare. Ba ne ba dula ba rahela bolo ya bona pele le morao sebakeng se le seng lebaleng la dipapadi.</p>	
<p>Ka tsatsi le leng ha tshepe ya nako ya kgefutso e lla, Monghadi Ngoma o ile a bitsa Khumo mme are a sale ka phaposiburutelong. Khumo a sheba Bonga le Bantu. Ba ile ba mo sheba le bona. 'Ke tla le fumana kantle,' ho rialo Khumo</p>	<p>Bona Khumo! O bonahala a ngongorehile! Ke kgona ho etsa kgokahanyo! Ka nako tse ding ha mosuwehlooho a mpitsetsa kopano, ke na le ho tshwenyeha, ke nahane hore ho na le se phoso seo ke se entseng!</p>
<p>'Khumo, ke o bitseditse ho tlo bua le wena ka e mong wa moithuti mmoho le wena.' Monghadi Ngoma a mmolella. 'Ke eletswe hore Thomas o dihlolong. Ke a bona hore o dula a dutse a le mong ka nako ya kgefutso. Nka lakatsa ha o ka mo mema mme wa etsa setswalle le yena mmoho le metswalle ya hao.'</p>	<p>Khumo o tshwanetse a be a tsielehile ka seo a tshwanetseng ho se etsa. O lokela a be ngongorehile ka hore na ho tla etsahala ha a ka hanana le seo titjhere a reng a se etse. Feela, o tshwenyehile hore na metswalle ya hae e tla ikutlwa jwang ka ho etsa setswalle le Thomas. Ke etsa kgokahanyo! Motswalle wa ka le ausi wa ka ka bobedi ba ile mmemela dijong tsa mantsiboya tsa moqebelo. Ke ne ke sa tsebe hore ke hane ho ya ho mang, hobane ke ne ke sa batle ho phoqa a le e mong wa bona.</p>
<p>Eitse ha Khumo a fihla kantle, Bonga le Bantu ba ne se ba dutse sebakeng sa bona sa ka mehla. 'O mathateng?' Ho botsa Bantu.</p> <p>'The - Monghadi Ngoma o ne a fumane pensele yaka e wetse fatshe,' Khumo a ba thetsa. O ne a sa ikutlwe ho ba bolella ka seo Monghadi Ngoma a se buileng. Eseng ho fihela a nahanisa taba ena hantle.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Bosiung boo Khumo o ile a tletleba ho mme wa hae. 'Atjhe! Monghadi Ngoma o nkopile hore ke etse setswalle le moshanyana e mong ya etsang dintho tse sa tlwaelehang, Thomas,' Khumo a honotha. 'Ha a na metswalle ebile ha a buwe le mang kapa mang. Ha ke tsebe hore hobaneng a kopile nna?'</p> <p>Mme wa Khumo o ile a mo sheba a tebisitse maikutlo. 'Ha se hore o tlamehile, Monghadi Ngoma o o kopile feela. Ha ho na seo Monghadi Ngoma a ka se etsang ha o sa batle,' a rialo ka sefahleho se tiileng.</p> <p>Seo se ile sa etsa hore Khumo a ikutlwe betere. 'Ha ho na ntho e ntlamang hore ke bapale le moshanyana yane ya etsang ntho tse sa tlwaelehang,' a nahana.</p>	
<p>Empa bosiuung boo ha Khumo a robetse betheng, o ile a nahana ka nako eo a neng a qala sekolong, pele a tseba Bonga le Bantu. O ile a nahana ka dibeke tse tse mmalwa tsa pele, ha a ne a dula a le mong ka nako ya kgefutso, a na le tshepo ya hore ho be le motho ya dulang le yena. 'Mohlomong ha ho na ntho e ntlamang,' Khumo a nahana, 'Empa ke ya batla.'</p>	<p>Khumo o hopola kamoo a neng a ikutlwa kateng ha a ne a sena metswalle eo a dulang le yona ka nako ya kgefutso. O etsa kgokahanyo ho Thomas. O a elellwa hore Thomas o ikutlwa a le inotshi, jwalo feela ka yena. O a tseba hore hona ho a hlorisa. Ke nahana hore ke ka hoo a nkang geto ya ho bapala le Thomas.</p>
<p>Tsatsi le hlahlamang, Khumo o ile a dula le Bantu le Bonga. O ile a bona Thomas a dutse a le mong. 'Ke nahana hore re botse Thomas hore ha a batle ho dula le rona,' ho rialo Khumo.</p> <p>'Thomas? Hobaneng o batla e be karolo ya rona?' Bantu a botsa a tsheha.</p> <p>'Kannete? ha a bonahale e le motho ya ntshang boduto!' Ho rialo Bonga.</p> <p>'Ke nahana hore o hantle,' ho rialo Khumo. 'Ke utlwa ke mo qenehela. Ha ho le e mong wa rona a tla thabela ho dula a le mong ka nako ya kgefutso. Ebile ha re na le motswalle wa bone, re tla kgona ho bapala ka dipara/dihlopha.'</p> <p>'Ho lokile,' Bantu le Bonga ba dumela.</p>	<p>Ke nahana hore Khumo o thabile ha a bona Thomas a bososela.</p>
<p>Khumo o ile a ya ho Thomas. 'Hela! O ka thabela ho tlo dula le rona?'</p> <p>Thomas o ile a qamaka, 'Nna?' a botsa.</p> <p>'Eya, wena. O batla ho tlo dula le rona?'</p> <p>Sefahleho sa Thomas se ile sa tlaa pososelo. 'Eya,' a rialo.</p>	<p>Khumo o ikutlwa a le motlotlo hore o entse ntho e mosa, ebile o entse hore motho e mong a thabe! Nka ikgokahanya le sena! Ka tsatsi le leng nkile ka fana ka setulo saka ka beseng ho mme ya neng a hodile dilemong a eme ka maoto. Ke ne ke batla setulo saka, empe ke ne ke tseba hore o se hloka ho mpheta. O ne a bonahala a thabile ha ke ne ke re a dule setulong sa ka. Ke ile ka ikutlwa ke le motlotlo hore ke kgethile ho ba mosa le ho thabisa motho e mong.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
Ha ba qetile ho ja, bashanyana ba ile ba sebedisa majwe ho etsa dipalo tsa bolo. Ba ile ba papala ka bobedi. 'Eo e ne e le papadi ya bolo e monate ho feta tse ding tseo re kileng ra di papala!' ho rialo Bantu. 'O tle o tlo papala le rona hape hosane!' Bonga a bolella Thomas.	
'Ke motlotlo ka wena Khumo,' ho rialo Monghadi Ngoma, qetellong ya letsatsi. Eitse ha Khumo a tswa lemateng, o ne a le motlotlo le yena.	Khumo o thabile hobane o thabisitse batho ba bangata.
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Ho nkile Khumo nako e kae ho nka qeto ya hore na o batla ho etsa setswalle le Thomas?	Ho mo nkile bosiu bo le bong.
Thomas o ne a ikutlwa jwang ha Khumo a ne a mo kopa hore a tlo papala le bona.	O ne a maketse / thabile
Qalong, Khumo o ne a sa batle ho etsa setswalle le Thomas. O ka kgona ho etsa kgokahanyo? Ho na le nako eo o kileng wa batla ho kgesa motho? Hobaneng?	Dikarabo tsa baithuti
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Khumo a ile a nka qeto ya ho etsa setswalle le Thomas?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ile a hopola hore na ho jwang ho dula o le mong ka nako ya kgefutso. Hobane o ile a eellwa hore ka nako eo a neng a dula a le mong, o ne a labalabela hore ho ka ba le motho ya batlang ho dula le yena. Hobane o ile a eellwa hore ho etsa seo ke ntho e mosa e lerato.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotsoe 30

DIHLOPHA: _____

- Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 1.**
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**
- Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala.**
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone.**
- Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

BEKE 1

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - Ho ba le teboho
  - tshwanelwa ke
  - tshwara motho hantle

Raeme kapa Pina	Diketso
Ditsebe tse utlwang, mahlo a bonang.	<i>Tshwara tsebe o etse ekare o mametse, beha matsoho ka thoko ho mahlo o qamaka.</i>
Dipuo le mantswa a monate a sa utlwiseng bohloko.	<i>Beha letsoho la hao ka pela molomo o bontshe ho bua</i>
Eba motho ya mosa, ya pelonolo.	<i>Bososela ka lerato o behe matsoho pelong.</i>
Jwalo feela ka ha o batla tseo kaofela ho ba bang!	
Ipehe maemong a ba bang o be o ba utlwele bohloko.	<i>Bua ha bonolo.</i>
Thusa hohle moo o ka kgonang!	
Bontsha lerato le kutlwelo bohloko.	<i>Bososela o etse ekare o haka motho</i>
Seo ke sepheo sa rona kaofela!	

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong.
Pale ena e mabapi le...
Khumo o na le kutlwelobohloko hobane...
Pale ena e amana le mokotaba wa 'Kutlwelobohloko' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. Le kenyeletsa le dihlolongw pele.

nts	nth	u
i	p	a
e	b	s
m	o	p
l	n	y

BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: / **nts** / le / **nth** /
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka**: /**nth**/ - /**e**/ - /**t**/ - /**s**/ - /**a**/ = **nthetsa**
- 5 Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise / **nts** / kapa / **nth** /
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka /**m**/ - /**o**/ - /**s**/ - /**e**/ = **mose**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **nts, nth**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo b aka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
ntsu, ntseba, ntsipa, ntsebisa, ntsoma, ntsipile, ntho, nthula, nthola, nthunya, nthetsa

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

BEKE 1

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / HO IKAMAHANYA LE DIKETSAHALO

KAKARETSO YA PALE KA HO NGOLA KAPA KA MOLOMO

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba tla nahana ka karolo tse bohlokwa tsa pale e badilweng.
- 2 Re tla boela re nahane ka seo re ka ikamahanyang le sona ho tswa seratswaneng.
- 3 Re tla beha pale ena maemong a itseng ka dinaledi tse 5. Re fa pale dinaledi tse hlano ha feela re e RATILE. Re fa pale ha ho letho ha re sa e rata.
- 4 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:
Seratswana sena se mabapi le... (dipolelo tse 2-3)
Ke kgona ho ikamahanya le pale ena hobane...
Pale ena e amana le kutlwelobohloko hobane...
Dinaleding tse 5, ke fa pale ena...hobane...
- 5 Hlalosetsa baithuti hore ba keke ba kgona ho bua sohle ka seratswana – ba tla tshwanela ho kgetha karolo tse bohlokwa.
- 6 Bontsha ka ho etsetsa baithuti mohlala wa hao. Ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le Khumo a bontsha Thomas kutlwelobohloko. Ke kgona ho ikamahanya le pale ena hobane** Khumo o lokela ho nka qeto ka se nepahetseng seo a tshwanetseng ho se etsa a le mong ke sefe. Ka nako tse ding ke hloka nako e telele ho nahana ka diqeto tse bohlokwa le nna. **Pale ena e amana le kutlwelobohloko hobane** qetellong, Khumo o nka qeto ya ho tshwara Thomas ka tsela eo a ka ratang motho e mong a mo tshware ka yona. Ke kutlwelobohloko! **Dinaleding tse 5, ke fa pale ena tse dinaledi tse 3 hobane** ke e ratile, empa ha se mmamoratwa.
- 7 Efa baithuti monyetla wa ho nahana ka karolo tse bohlokwa tsa seratswana.
- 8 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** mme ba abelane kakaretso tsa bona le molekane. / Bolella baithuti ho ngola kakaretso tsa bona ba sebedisa foreimi.
- 9 Bitsa baithuti ho kgobokana
- 10 Kopa baithuti ba 1-2 ho arolelana le baithuti ba bang dikakaretso tsa bona.
- 11 Kopanyanang kakaretso ya phaposiburutelo, ka mokgwa ona: **Seratswana sena se mabapi le Khumo. O lokela ho nka qeto ya ho kenyeletsa Thomas kapa ho se mo kenyeletse. Ke qeto e boima hobane metswalle ya Khumo ha e batle ho kenyeletsa Thomas, empa titjhere wa hae o kopa Khumo ho kenyeletsa Thomas. Re ka ikamahanya le pale ena hobane** sekolong, bongata ba rona re se ile ra ikutlwa re sa kenyeletswa jwaloka Thomas. **Pale ena e amana le kutlwelobohloko hobane** Khumo o tshwara Thomas ka kutlwelobohloko. O emela qeto ya haeha metswalle ya hae e mo seholla. **Dinaleding tse 5, re fa pale ena dinaledi tse 4 hobane** bongata ba rona re e ratile, empa ha se pale ya e tswang pele ho tseo re di badileng selemong sena.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 1.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 3
KOTARA 3
Beke

2

MOKOTABA:
Kutlwelobohloko

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: dikarete tsa molaetsa wa teboho, kutlwelobohloko, le tsa takaletso ya bophelo bo botle ho tswa lebenkeleng.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: boiphihlelo ba ho mamela ka hloko. Taba enngwe ka hoba le kutlwelobohloko ke hoba motho ya mamelang ka hloko! Thusa baithuti ho ikwetlisa ho ba le boiphihlelo bona.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maamong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 8 & 9, Ha re etseng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 10, Ha re baleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 11, 12 & 13, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa motho ya o bontshang kutlwelobohloko haholo.

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

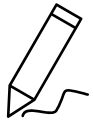
AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Matuma a fa Ntsako samentjhisi e enngwe paleng e bukeng e kgolo: Dijo tsa motsheare tse eketseditsweng
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Kutlwelobohloko
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Re ka bontsha jwang kutlwelobohloko ho ba bang?
  - b Hobaneng ho le bohlokwa ho bontsha kutlwelobohloko?
  - c Re ikutlwa jwang ha motho e mong a re bontsha kutlwelobohloko?
  - d Ke eng lelatodi la kutlwelobohloko?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - sephiri
  - tshepiso
  - botshepehi

Raeme kapa Pina	Diketso
Ditsebe tse utlwang, mahlo a bonang.	<i>Tshwara tsebe o etse ekare o mametse, beha matsoho ka thoko ho mahlo o qamaka.</i>
Dipuo le mantswa a monate a sa utlwiseng bohloko.	<i>Beha letsoho la hao ka pela molomo o bontshe ho bua</i>
Eba motho ya mosa, ya pelonolo.	<i>Bososela ka lerato o behe matsoho pelong.</i>
Jwalo feela ka ha o batla tseo kaofela ho ba bang!	
Ipehe maamong a ba bang o be o ba utlwele bohloko.	<i>Bua ha bonolo.</i>
Thusa hohle moo o ka kgonang!	
Bontsha lerato le kutlwelo bohloko.	<i>Bososela o etse ekare o haka motho</i>
Seo ke sepheo sa rona kaofela!	

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

Bonngwe le Bongata

- 1 leoto
  - 2 leino
  - 3 lekgansi
  - 4 thipa
  - 5 lehlaku
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

Bonngweng ho ya Bongateng ba Mantswe

- 1 leoto
maoto
  - 2 leino
meno
  - 3 lekgansi
makgansi
  - 4 thipa
dithipa
  - 5 lehlaku
mahlaku
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Dijo tsa motsheare tse eketseditsweng
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng ontse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswa a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Hlophiso

SEHLOOHO: Ngola pale eo mophetwa a bontshang motho e mong kutlwelobohloko

MOSEBETSI: Ngola seratswana sa bonyane ba dipolelo tse 10 ho phehisa bukeng ya phaposibututelo ya sehlooho: Dipale tsa kutlwelobohloko

BOITOKISO:

- Ngola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka bang pedi.

LENANE LA HLOPHISO:

- 1 Na ke sebedisitse lekgathe lefitile?
- 2 Na mophetwa e mong o bontsha kutlwelobohloko ho e mong?
- 3 Na ho na le bothata paleng yaka?
- 4 Na bothata paleng yaka bo ya rarolleha?
- 5 Na ke ngotse mantswa aka ka nepo?
- 6 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 7 Na polelong enngwe le enngwe ke sebedisitse matshwao a ho bala ka nepo?

BONTSHA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo ka lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane, obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti hob ala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikopanonyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemoso baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangollong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

8 Phuphu 2020

Parhe ya kutlwekobotlako: monabo

^B Boitumenho o ne a dula motsoaneng o monyenyaneng le mme wa hare, ntate wa hare le ngwanabo wa moohanyana. Joabi le beng le beng ha Boitumenho a towa oekolong, o ne a bapala ha mme wa hare a ntse a tlwerkisa ntlo. Ka toati le beng Boitumenho o ibe a bona mme wa hare a ntse a itoidika tlotoho a bibe a kwana matlo. Boitumenho o ne a lemoha hore mme wa hare ha a ikutlwe hantle, empa o ne a ntse tswela perhe ka ho tlwerkisa ntlo.

^B Boitumenho o ibe a ba le leano. O ibe a nka befiso ho mme wa hare mme a mabisa hore a toamaye a ibo oekama. Mme o ibe a bo oekama ha Boitumenho a tlwerkisa ntlo kaofela. Qeteleng, mme o ibe a ikutwa a le betene mme a hanka Boitumenho. Boitumenho o ibe a lemoha hore o lokela ho tswa mme wa hare ho feta moa.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 2.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntl**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntlo**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**ntl**/-/**o**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntl**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**o**/
- 6 Ngola lentswe tlapangolong: **ntlo**
- 7 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**ntl**/-/**o**/ = **ntlo**
- 8 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntl**/
- 9 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**o**/
- 10 Bontsha ka ho etsa o supe moo medumo e kopanang ho etsa lentswe: /**ntlo**/ = **ntlo**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntl**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntlola**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ntl**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**o**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe? /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**ntl**/-/**o**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **ntlola**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ntl**/-/**o**/-/**l**/-/**a**/ = **ntlola**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ntlo**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**la**/
- 12 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**ntlo**/-/**la**/ = **ntlola**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **ntl**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:
  - 1 Ntlo
  - 2 Ntlola
  - 3 Ntlela

4 **Ntlama**

5 **Ntlisa**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

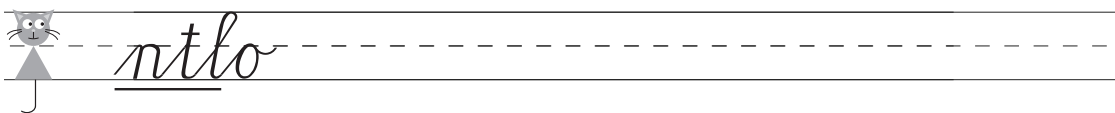

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntl**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

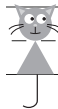
 ntlola

 ntlela

 ntlama

 ntlisa

 Mokhukhu ke ntlo e entsweng

 ka masenke

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: E TSA TEKOLO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Dijo tsa motsheare tse eketseditsweng</p> <p>Mantaha o mong, Matuma o ile a ntsha samentjhisi ya hae ka mokotleng wa hae. E ne e le ya nama ya kgoho le mayonisi – eo a ratang ho fetisisa. O ile a e loma pele a lemoha hore Ntsako ha a je.</p> <p>‘Dijo tsa hao di kae?’ Matuma a botsa Ntsako.</p> <p>‘Ha ke na dijo kajeno,’ Ntsako a araba. ‘Mme wa ka o ne a le kotsing ya kolozi mme o sepetlele. Ha re na bohobe lapeng. Empa o se ke wa bolella motho.’</p> <p>Matuma o ile a arola samentjhisi ya hae ka lehare mme a fa Ntsako halofo. ‘Nkeke ke be, ke a o tshepisa.’ a rialo</p>	
<p>Ka Labobedi hoseng, Matuma o ile a kena ka kitjheneng. ‘Mme ka kopo, na nka fumana disamentjhisi tse pedi bakeng sa dijo tsa motsheare kajeno kajeno?’ a kopa ka boikokobetso.</p> <p>‘Tse pedi? Hobaneng tse pedi?’ Mmae a mmotsa.</p> <p>‘Eeee...ke tlo lapa haholo kajeno!’ a araba.</p> <p>‘Mohlomong o a hola?’ Mme wa Matuma a nahana, ha a kenya samentjhisi ya bobedi ka mokotleng wa hae.</p>	<p>Matuma ha a tshepahale ho mme wa hae. Ha ke kgone ho etsa qeto ya hore na ho lokile ho thetsa mme wa hae kapa jwang.</p>
<p>Ka nako ya kgefutso, Matuma o ile a ntsha disamentjhisi ka mokotleng wa hae mme a fa Ntsako e nngwe.</p> <p>‘Ke ya ka?’ ho rialo Ntsako a maketse.</p> <p>‘Ke tla o tlišetsa dijo ho fihlela mme wa hao a kgutlela hae,’ Matuma a mmolella, ‘O seke wa tshwenyeha.’</p>	<p>Ke a bona hore Matuma o buile makanyana ho thusa motswalle. Ho ya ka maikutlo a ka, thetso eo e lokile hobane ke ya ho thusa eseng a ho utlwiswa bohloko.</p>
<p>Ka Laboraro pele ho sekolo, Matuma o ile a nanyetsa ka kitjheneng e sa le ka matjeke ho lo etsetsa Ntsako samentjhisi. O ne a sa batle hore mme wa hae a mmotse ka samentjhisi e nngwe hape. Empa mme wa hae o ile a kena ka nako eo a neng a tlotsa botoro ya matokomane bohobeng ka yona.</p>	<p>Matuma o bua maka hape ho boloka tshepiso a e entseng ho motswalle wa hae. Ke etsa tekolo ya hore o etsa ntho e ntle, hobane o leka ho ba motswalle ya lokileng.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Samentjhisi e nngwe hape?' mme wa hae a mmotsa.</p> <p>'Ke na le dipapadi kajeno, ke hloka dijo tse ngatanyana,' a etsa thetso.</p>	
<p>Ka nako ya kgefutso, Matuma o ile a ntsha disamentjhisi tse pedi ka mokotleng wa hae, samentjhisi ya heme le kase eo mme wa hae a mo etseditse yona le ya botoro ya matokomane eo a e entseng.</p> <p>'O batla e fe?' a botsa motswalle wa hae.</p> <p>'Ke kopa ya heme le kase?' Ntsako a araba.</p> <p>'Ho lokile!' Matuma a mo araba ka lerato, le ha le yena a ne a batla ho ja samentjhisi ya heme le kase.</p>	
<p>Ka Labone hoseng, Matuma o ile a nka nako ho hlapa le ho apara ka sepheo sa hore a se ke a ba le nako ya ho ja dijo tsa hoseng.</p> <p>'Matuma, nako e o siile!' Mmae a hweletsa.</p> <p>'Ntshwarele Mme,' a araba. 'Ke kopa o nketsetse samentjhisi ya dijo tsa hoseng!'</p> <p>Ha a le tseleng e yang sekolong, o ile a kenya samentjhisi eo ka mokotleng wa hae wa dijo. O ne a nahana hore a ka hlola letsatsi le le leng kante ho dijo tsa hoseng.</p>	<p>Ke etsa tekolo ya hore ho ne ho le thata ho Matuma ho thetsa mme wa hae. O ile a ba a se je dijo tsa hoseng hore feela a kgone ho thusa motswalle le hore a qobe ho mo thetsa hape.</p>
<p>Eitse ha ho ya ho lebile nakong ya dijo tsa motsheare, mala a Matuma a ne a duma, empa o ile a nna a fa motswalle wa hae samentjhisi e nngwe.</p>	<p>Ke etsa tekolo ya hore Matuma o tsepamisetse maikutlo a hae ho thuseng motswalle wa hae – ebile o ikemiseditse ho tshwarwa ke tlala hoseng hoo kaofela ho etsetsa hore Ntsako a fumane dijo.</p>
<p>Bosiung boo, ha Matuma a ntse bapala kante pele ho dijo tsa mantsiboya, mme wa hae o ile a fumana mohala.</p> <p>'O bua le mme wa Ntsako,' ho rialo lentswe le neng le bua mohaleng.</p> <p>'Ntsako o mpoelletse hore o mo romelletse dijo beke kaofela ha ke ntse ke le sepetlele. Ke a leboha ha o ile wa mo hlokomela.' a rialo.</p> <p>Mme wa Matuma o ile a bososela. O ile a qetella a utlwisisa taba ya disamentjhisi tse pedi.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Mme wa Matuma o ile a mmita. 'Matuma, ke hloka ho bua le wena, tloho o dule fatshe,' ho rialo mmae.</p> <p>'Jo nna we, o tlo nkomanyetsa ho ja disamentjhisi tse ngata!' a nahana.</p> <p>'Ke a tseba hobaneng o ne o ntse o kopa dijo tse ngata,' mmae a bososela, 'hobaneng o ne o sa mpoelle?'</p> <p>'Ke tshepitsitse Ntsako hore ha ho na motho eo ke tla mmolella hore ha ba na dijo lapeng,' Matuma a rialo.</p> <p>'E ne e le ntho e mosa haholo ho e etsa, Matuma. Ke motlotlo ka wena!'</p>	<p>Ke nahana hore mme wa Matuma o ile a utlwisa hore hobaneng a ile a se tshepahale, hobane o ile a ba pelonolo ha a mo hlalose. Ke etsa tekolo ya hore mme wa Matuma o ne a nahana hore Matuma o entse ntho e ntle.</p>
<p>Ka le hlahlamang ka nako ya dijo, Ntsako o ile a ntsha pompong ka mokotleng wa hae wa dijo.</p> <p>'Ena ke ya hao, ho tswa ho nna le mme wa ka.' Ho rialo Ntsako.</p>	
<p>Ha Matuma a momona pompong ya hae, o ile a nahana ka moo ho leng monate ka teng ho thusa motswalle.</p>	<p>Diketso tsa Matuma e ne e le tsa ho thusa motswalle. Ke thabile hore o ikutlwa a thabile hore o thusitse motswalle.</p>

Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Ke mofuta ofe wa samentjhisi eo Matuma a neng a o rata ho fetisisa?</p>	<p>Samentjhisi eo Matuma a neng a e rata ho fetisa ke ya kgoho ya mayonisi.</p>
<p>Matuma o ne a tlisetsa mang disamentjhisi tse ding?</p>	<p>O ne a tlisetsa motswalle wa hae Ntsako disamentjhisi tse ding.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng Matuma a ne a sa bolelle mme wa hae hore samentjhisi e nngwe e ne e le ya motswalle wa hae Ntsako?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o tshepitsitse motswalle wa hae hore ha a na bolella motho. Hobane o ne a sa batle ho hloleha ho phetha tshepiso ya hae ho Ntsako. Hobane o ne a batla ho ba motswalle ya lokileng. Hobane ke motswalle ya nang le kutlwelobohloko/ya mosa/ya kgonang ho nahanela batho ba bang.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 2.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - leshano le monate
  - ho tela
  - korotla
  - hlodisa

Raeme kapa Pina	Diketso
Ditsebe tse utlwang, mahlo a bonang.	<i>Tshwara tsebe o etse ekare o mametse, beha matsoho ka thoko ho mahlo o qamaka.</i>
Dipuo le mantswe a monate a sa utlwiseng bohloko.	<i>Beha letsoho la hao ka pela molomo o bontshe ho bua</i>
Eba motho ya mosa, ya pelonolo.	<i>Bososela ka lerato o behe matsoho pelong.</i>
Jwalo feela ka ha o batla tseo kaofela ho ba bang!	
Ipehe maemong a ba bang o be o ba utlwele bohloko.	<i>Bua ha bonolo.</i>
Thusa hohle moo o ka kgonang!	
Bontsha lerato le kutlwelo bohloko.	<i>Bososela o etse ekare o haka motho</i>
Seo ke sepheo sa rona kaofela!	

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tjh**
- 2 Qapodisa lentswe: **tjhaba**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**tjh**/-/a/-/b/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tjh**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**b**/
- 7 Qapodisa modumo wa bone wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tjhaba**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**tjh**/-/a/-/b/-/a/ = **tjhaba**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tjha**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**ba**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**tjha**/-/ba/= **tjhaba**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tjh**
- 2 Qapodisa lentswe: **tjhele**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tjh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**e**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tjh**/-/e/-/l/-/e/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tjhele**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**tjh**/-/e/-/l/-/e/= **tjhele**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tjhe**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetang lentswe? /**le**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**tjhe**/-/le/ = **tjhele**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **tjh**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **Tjhaba**
  - 2 **Tjhele**
  - 3 **Letjhoba**
  - 4 **Tjhutjhumakgala**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANELO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

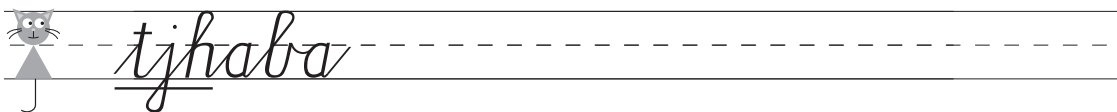
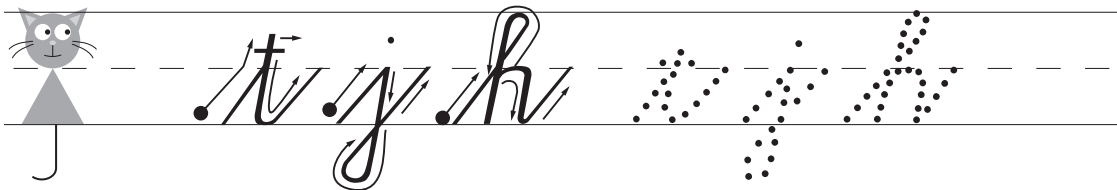

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **tjh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

tjhele

letjhoba

tjhutjhumakgala

Naha e tjhele maobane.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho Phatlalatsa Le Ho Hlahisa

SEHLOHO: Ngola pale eo mophetwa a bontshang motho e mong kutlwelobohloko

MOSEBETSI: Ngola seratswana sa bonyane ba dipolelo tse 10 ho phehisa bukeng ya phaposiburutelo ya sehlooho: Dipale tsa kutlwelobohloko

FOREIMI YA HO NGOLA

(Hlalosa baphetwa le moo pale e etsahalang teng)

Ka tsatsi le leng... *(hlalosa bothata)*

Yaba... *(hlalosa kamoo bothata bo rarollehang ka teng)*

Qetellong... *(re bolelle kamoo kutlwelobohloko e ammeng baphetwa ka teng)*

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o entseng ka Mantaha tlapangollong.

BONTSHA TSAMAIISO YA HO PHATLALATSA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha le sebedisitse lenane ho hlophisa methalo ya lona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tlilo bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.
- 3 Bontsha baituti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao, ona le sehlooho le letsatsi.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: ...**o bontsha kutlwelobohloko**
- 3 Bolella baithuti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti ba na le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba sengotseng.
- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone ho bala se ngotsweng ke ba bang.

15 Phuphu 2020

Boitumenko o bontoha kutlwehobohoko

Boitumenko o ne a dula motsoaneng o monyenyaneng le mmere wa hare, ntabe wa hare le ngwanabo wa moohanyana. Joatsoi le beng le le beng ha Boitumenko a towa oekolong, o ne a bapala ha mmere wa hare a nthe a tlwekisa ntlo. Ka joatsoi le beng Boitumenko o ile a bona mmere wa hare a nthe a itohidika tlhoko a libe a kwana matlo. Boitumenko o ne a bemotha hore mmere wa hare ha a ikutlwe hantle, empa o ne a nthe tawela pebe ka ho tlwekisa ntlo.

Boitumenko o ile a ba le beano. O ile a nka befielo ho mmere wa hare mmere a mmobehla hore a tlamaye a ibo oekama. Mmere o ile a bo oekama ha Boitumenko a tlwekisa ntlo kaofela. Qetehlong, mmere o ile a ikutlwa a le betenne mmere a hanka Boitumenko. Boitumenko o ile a bemotha hore o lokela ho thusa mmere wa hare ho feta moo.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshibetsola ho Bala la 2.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **tjhaba, tjhele**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tjhaba, tjhele**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /aba/ le /ele/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a Tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **ntlola, ntlela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **ntlola, ntlela**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **ntlola**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **mokola, ngola, fola, tola**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **tjhele**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose tse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **Moetapele, maele, jele, wele**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi

MAANO A HO BALA: E TSA TEKOLO

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><u>Dijo tsa motsheare tse eketseditweng</u></p> <p>Mantaha o mong, Matuma o ile a ntsha samentjhisi ya hae ka mokotleng wa hae. E ne e le ya nama ya kgoho le mayonisi – eo a ratang ho fetisisa. O ile a e loma pele a lemoha hore Ntsako ha a je.</p> <p>‘Dijo tsa hao di kae?’ Matuma a botsa Ntsako.</p> <p>‘Ha ke na dijo kajeno,’ Ntsako a araba. ‘Mme wa ka o ne a le kotsing ya kolozi mme o sepetlele. Ha re na bohobe lapeng. Empa o se ke wa bolella motho.’</p> <p>Matuma o ile a arola samentjhisi ya hae ka lehare mme a fa Ntsako halofo. ‘Nkeke ke be, ke a o tshepisa.’ a rialo</p>	<p>Ha re bontsha kutlwelobohloko, re ipeha maemong a motho e mong. Re ba tshwara ka tsela eo le rona re batlang ho tshwarwa ka yona. Ke etsa tekolo ya hore Matuma ke motho ya nang le kutlwelobohloko, hobane hanghang o arolela motswalle wa hae dijo tsa hae. Ha ho hlokahale le hore a kopuwe.</p>
<p>Ka Labobedi hoseng, Matuma o ile a kena ka kitjheneng. ‘Mme ka kopo, na nka fumana disamentjhisi tse pedi bakeng sa dijo tsa motsheare kajeno kajeno?’ a kopa ka boikokobetso.</p> <p>‘Tse pedi? Hobaneng tse pedi?’ Mmae a mmotsa.</p> <p>‘Eeee...ke tlo lapa haholo kajeno!’ a araba.</p> <p>‘Mohlomong o a hola?’ Mme wa Matuma a nahana, ha a kenya samentjhisi ya bobedi ka mokotleng wa hae.</p>	<p>Ke nahana hore Matuma o bontsha kutlwelobohloko ka ho se hlolehe ho boloka lekunutu la Ntsako. Hona ho bontsha hore o nahanne ka maikutlo a motswalle wa hae.</p>
<p>Ka nako ya kgefutso, Matuma o ile a ntsha disamentjhisi ka mokotleng wa hae mme a fa Ntsako e nngwe.</p> <p>‘Ke ya ka?’ ho rialo Ntsako a maketse.</p> <p>‘Ke tla o tlišetsa dijo ho fihlela mme wa hao a kgutlela hae,’ Matuma a mmolella, ‘O seke wa tshwenyeha.’</p>	<p>Ke tshepa hore le nna ha nka fellwa ke dijo, ke tla ba le motswalle a nang le kutlwelobohloko le tsotello jwalo ka Matuma.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ka Laboraro pele ho sekolo, Matuma o ile a nanyetsa ka kitjheneng e sa le ka matjeke ho lo etsetsa Ntsako samentjhisi. O ne a sa batle hore mme wa hae a mmoitse ka samentjhisi e nngwe hape. Empa mme wa hae o ile a kena ka nako eo a neng a tloisa botoro ya matokomane bohobeng ka yona.</p> <p>‘Samentjhisi e nngwe hape?’ mme wa hae a mmotsa.</p> <p>‘Ke na le dipapadi kajeno, ke hloka dijo tse ngatanyana,’ a etsa thetso.</p>	<p>Ho na le bopaki ba hore Matuma o na le kutlwelobohloko – o tla ka lebaka hore a kgone ho fumana samentjhisi e nngwe hore a se hlolehe ho boloka tshepiso eo a e entseng ho Ntsako.</p>
<p>Ka nako ya kgefutso, Matuma o ile a ntsha disamentjhisi tse pedi ka mokotleng wa hae, samentjhisi ya heme le kase eo mme wa hae a mo etseditseng yona le ya botoro ya matokomane eo a e entseng.</p> <p>‘O batla e fe?’ a botsa motswalle wa hae.</p> <p>‘Ke kopa ya heme le kase?’ Ntsako a araba.</p> <p>‘Ho lokile!’ Matuma a mo araba ka lerato, le ha le yena a ne a batla ho ja samentjhisi ya heme le kase.</p>	<p>Ke nahana hore Matuma ke motho ya nahanelang ba bang ha a fa motswalle wa hae samentjhisi eo le yena a e batlang. O hlokomela motswalle wa hae ebile o mosa ho yena.</p>
<p>Ka Labone hoseng, Matuma o ile a nka nako ho hlapa le ho apara ka sepheo sa hore a se ke a ba le nako ya ho ja dijo tsa hoseng.</p> <p>‘Matuma, nako e o siile!’ Mmae a hweletsa.</p> <p>‘Ntshwarele Mme,’ a araba. ‘Ke kopa o nketsetse samentjhisi ya dijo tsa hoseng!’</p> <p>Ha a le tseleng e yang sekolong, o ile a kenya samentjhisi eo ka mokotleng wa hae wa dijo. O ne a nahana hore a ka hlola letsatsi le le leng kantle ho dijo tsa hoseng.</p>	<p>Matuma o na le kgauhelo e etsang hore a be a ikemisetsa ho se je dijo tsa hae tsa hoseng hore feela a kgone ho thusa motswalle.</p>
<p>Eitse ha ho ya ho lebile nakong ya dijo tsa motsheare, mala a Matuma a ne a duma, empa o ile a nna a fa motswalle wa hae samentjhisi e nngwe.</p>	
<p>Bosiung boo, ha Matuma a ntse bapala kantle pele ho dijo tsa mantsiboya, mme wa hae o ile a fumana mohala.</p> <p>‘O bua le mme wa Ntsako,’ ho rialo lentswe le neng le bua mohaleng.</p> <p>‘Ntsako o mpoelletse hore o mo romelletse dijo beke kaofela ha ke ntse ke le sepetlele. Ke a leboha ha o ile wa mo hlokomela.’ a rialo.</p> <p>Mme wa Matuma o ile a bososela. O ile a qetella a utlwisisa taba ya disamentjhisi tse pedi.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Mme wa Matuma o ile a mmitisa. 'Matuma, ke hloka ho bua le wena, tloho o dule fatshe,' ho rialo mmae.</p> <p>'Jo nna we, o tlo nkomanyetsa ho ja disamentjhisi tse ngata!' a nahana.</p> <p>'Ke a tseba hobaneng o ne o ntse o kopa dijo tse ngata,' mmae a bososela, 'hobaneng o ne o sa mpoelle?'</p> <p>'Ke tshepitsitse Ntsako hore ha ho na motho eo ke tla mmolella hore ha ba na dijo lapeng,' Matuma a rialo.</p> <p>'E ne e le ntho e mosa haholo ho e etsa, Matuma. Ke motlotlo ka wena!'</p>	<p>Mme wa Matuma o motlotlo ka kutlwelobohloko eo moradi wa hae a nang le yona, hobane o ne a ela motswalle wa hae dijo ebile a bolokile lekunutu la motswalle wa hae.</p>
<p>Ka le hlahlamang ka nako ya dijo, Ntsako o ile a ntsha pompong ka mokotleng wa hae wa dijo.</p> <p>'Ena ke ya hao, ho tswa ho nna le mme wa ka.' Ho rialo Ntsako.</p>	<p>Ke etsa tekolo ya hore Ntsako le mme wa hae ba batla ho bontsha Matuma ka moo ba lebohetseng mosa wa hae ka teng, ke ka hoo ba mo reketseng lolipopo.</p>
<p>Ha Matuma a momona pompong ya hae, o ile a nahana ka moo ho leng monate ka teng ho thusa motswalle.</p>	<p>Ho na le bopaki bo bongata paleng ena ba hore Matuma ke motswalle ya nang le kutlwelobohloko. Ke nahana hore o lokelwa ke ntho e ikgethang e thabisang.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Ke eng seo Matuma a neng a sa tlameha ho se bolella batho ba bang?</p>	<p>O ne a sa tlameha ho bolella motho hore Ntsako o ne a sena dijo lapeng labo.</p>
<p>Hlalosa nako eo o kileng wa bontsha kutlwelobohloko motswalleng wa hao jwaloka Matuma.</p>	<p><i>Ke ile ka bontsha kutlwelobohloko motswalleng ha ke ne ke ...</i></p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Matuma o bontshitse kutlwelobohloko ho motswalle wa hae jwang?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • O mo itseditse dijo tsatsi le leng le le leng ha mme wa hae a ne a le sepetelele. • O ile a boloka lekunutu la motswalle wa hae. • O ne a dula a tla ka mabaka o ho fumana dijo tse ding tse ngata, hore feela a kgone ho boloka lekunutu la motswalle wa hae. • O file motswalle wa hae samentjhisi eo a neng a e batla. • O ile a tela dijo tsa hae tsa hoseng hore motswalle wa hae a kgone ho ba le seo a ka se jang.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 2.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - tlontlolehile
  - ahlola
  - ka tshohanyetso
  - ka sepheo

Raeme kapa Pina	Diketso
Ditsebe tse utlwang, mahlo a bonang.	<i>Tshwara tsebe o etse ekare o mametse, beha matsoho ka thoko ho mahlo o qamaka.</i>
Dipuo le mantswe a monate a sa utlwiseng bohloko.	<i>Beha letsoho la hao ka pela molomo o bontshe ho bua</i>
Eba motho ya mosa, ya pelonolo.	<i>Bososela ka lerato o behe matsoho pelong.</i>
Jwalo feela ka ha o batla tseo kaofela ho ba bang!	
Ipehe maemong a ba bang o be o ba utlwele bohloko.	<i>Bua ha bonolo.</i>
Thusa hohle moo o ka kgonang!	
Bontsha lerato le kutlwelo bohloko.	<i>Bososela o etse ekare o haka motho</i>
Seo ke sepheo sa rona kaofela!	

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong.
Paleng ena...
Ke bona bopaki ba hore Matuma o na le kutlwelobohloko ha...
Ke dumellana / ha ke dumellane le hore ke hantle hore Matuma a bue leshano hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangollong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

ntl	tjh	a
m	i	s
e	o	l
b	k	g
u		

BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: / **ntl** / le / **tjh** /
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangollong
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka**: /**ntl**/ - /**e**/-/**l**/- /**a**/ = **ntlela**
- 5 Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentswe ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise / **ntl** / kapa / **tjh** /
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentswe le leng le jwaloka: /**s**/-/**e**/-/**l**/-/**e**/-/**m**/- /**o**/ = **selemo**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **ntl, tjh**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
Ntlo, ntlola, ntlela, ntlama, ntlisa, tjhaba, tjhele, letjhoba, tjhutjhumakgala

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO/ETSA TEKOLO

KAKARETSO YA PALE KA HO NGOLA KAPA KA MOLOMO

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba *tla nahana ka karolo tse bohlokwa tsa pale e badilweng.*
- 2 Re tla boela re *nahane ka seo re ka ikamahanyang le sona ho tswa seratswaneng.*
- 3 *Re tla beha pale ena maemong a itseng ka dinaledi tse 5. Re fa pale dinaledi tse hlano ha feela re e RATTLE. Re fa pale ha ho letho ha re sa e rata.*
- 4 Ngola foreimi ya kakaretso tlapangolong.
- 5 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:
Seratswana sena se mabapi le... (dipolelo tse 2-3)
Ke nahana Matuma o entse / ha etsa ntho e nepahetseng hobane...
Pale ena e amana le kutlwelobohloko hobane...
Dinaleding tse 5, Ke fa pale ena...hobane...
- 6 Hlalosetsa baithuti hore ba keke ba kgona ho bua sohle ka seratswana – ba tla tshwanela ho kgetha karolo tse bohlokwa.
- 7 Bontsha ka ho etsetsa baithuti mohlala wa hao. Ka mokgwa ona: **Seratswana sena se mabapi le Matuma a thusa motswalle wa hae. Ke nahana Matuma o entse ntho e nepahetseng hobane** le mme wa hae o ne a le motlotlo ka qeto ya hae ya boloka sephiri sa Ntsako. **Pale ena e amana le kutlwelobohloko hobane** Matuma o tshwara Ntsako ka tsela e mosa mme o ya mo nahanela. **Dinaleding tse 5, Ke fa pale ena dinaledi tse 5 hobane** ke nahana Matuma ke motswalle ya na nang le botho eo nkileng ka bala ka yena.
- 8 Efa baithuti monyetla wa ho nahana ka karolo tse bohlokwa tsa seratswana.
- 9 Laela baithuti hore ba sebedise foreimi ho akaretsa dintlha tsa bona.
- 10 Bitsa baithuti ho kgobokana.
- 11 Kopa baithuti ba 1-2 ho arolelana le baithuti ba bang dikakaretso tsa bona.
- 12 Kopanyanang kakaretso ya phaposiburutelo, ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le Matuma a thusa motswalle wa hae. O boloka sephiri sa motswalle wa hae le ha ho bolela hore a thetse mme wa hae. Re nahana Matumao entse ntho e nepahetseng hobane** thetso ya hae ha e ya utlwise motho bohloko – e ne e le ho thusa motswalle wa hae mme a boloke sephiri sa hae. **Pale ena e amana le kutlwelobohloko hobane** Matumao tshwara Matuma ka tsela e mosa e nang le kutlwelo. **Dinaleding tse 5, re fa pale ena dinaledi tse 3 hobane** ba bang ba rona re e ratile empa ba bang ba rona ba nahana hore e hantle feela.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 2.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

BEKE 2

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses), arts (pencils, paint palettes, books), and general education (books, graduation caps, speech bubbles).

Kereiti 3

KOTARA 3

Beke

3

MOKOTABA:

Botshepehi

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le e nngwe netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO, mme o tlose dintho tsohle tseo o sa dihlokeng mmeo di boloke hantle.
- 3 Ebe o hlophisa dipapetla tsa mantswa le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Ngola 'dintlha' tse fapaneng ka wena pampitshaneng e nyane ya kgale. Tse ding e be nnete, mme tse ding e be thetso. Tloho le ditshelo tse pedi. Ngola e nngwe 'Nnete' mme e nngwe 'Mafosi'. Dumella baithuti ho noha hore o bua nnete kapa o a fosisa mme ba hlophise dipampitshana ka tshwanelo. Pheletsong ya letsatsi, bolella baithuti haeba 'dintlha' di hlophisitswe ka nepo.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Hore papadi e bitswang 'Nnete tse pedi le mafosi'. Etsa nako ya ho bapala papadi ena kgutshwane le baithuti.
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa "ho bala ka tataiso ya dihlopha" ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 14, Ha re baleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe 15 & 16, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 17, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa kamoo o ikutlwang ha o sa bue nnete kapa o bua leshano.

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE.

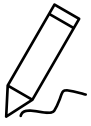
- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Zandile a fumana boreiselete bo bolou paleng e bukeng e kgolo: Boreiselete bo bolou
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Botshepehi
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ho bolela eng ho tshepahala?
  - b Ho bolela eng ho se tshepahale?
  - c Hobaneng ho le bohlokwa ho tshepahala?

BEKE 3

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - tshepahala
  - ho se tshepehe
  - nnete
  - thetso

Raeme kapa Pina	Diketso
Ho tshepahala ke ho bua nnete ka nako tsohle!	<i>Ema o bue ka lentse le bonolo le pososelo</i>
Ha ke tshepahala ke dula ke phutholohile	<i>Beha letsoho sefubeng sa hao o phefumolohe.</i>
Motho a itshepileng o a tshepahala ebile o na le nnete.	<i>Hatella se o se buang</i>
Ho tshepahala ke ho ba motho wa mantswa a hao	
Ho tshepahala ke ho ba sohle seo o leng sona.	<i>Bua ka boitshepo</i>
Ha ho letho le fetang ho tshepahala!	<i>Supa ka monwana o tsitsinye hlooho</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata.**
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

Bonngwe le Bongata ba Dipolelo

- 1 Ke borosola leino laka.
  - 2 Leoto laka le hatsetse.
  - 3 Lekgansi le matha ka moraka.
  - 4 Ke tla seha ka thipa.
  - 5 Lehlaku le tla wa sefateng.
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

Bonngwe le Bongata ba Dipolelo

- 1 Ke tla borosola leino laka.
Ke tla borosola meno aka.
  - 2 Leoto laka le hatsetse.
Maoto aka a hatsetse.
  - 3 Lekgansi le matha ka moraka.
Makgansi a matha ka moraka.
  - 4 Ke tla seha ka thipa.
Ke tla seha ka dithipa.
  - 5 Lehlaku le tla wa sefateng.
Mahlaku a tla wa sefateng.
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Boreiselete bo bolou
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Ho Rala Le Ho Thala

Metsotso e 30

SEHLOHO: Ngola ka nako eo o kgethieng ho tshepahala ka ho itseng le ha ho ne ho le boima.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane tse hlophitistweng ka diratswana tse pedi.

LEANO LA HO RALA: Ngola lenane

TSEBISA MOKOTABA.

- 1 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 2 Ka molomo, hlalosa dintlha ka diratswana tsa hao, jwaloka:
Hang, Ke ile ka lahla jeresi e ntjha ya ausi waka. Ke ikadimme yona ke sa kopa mme yaba ke e siya ka beseng ka phoso. Matsatsi a mmalwa ha fetile, o ile a e batla. O ile a mpotsa hore e hokae. Ke ne ke batla ho bua leshano mme kere ha ke e tsebe – empa ke ile ka mo jwetsa nnete.

BONTSHA MOKGWA WA HO RALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya ho rala ka thoko tlapangollo.
- 2 Bontsha baithuti hore lenane le etswa jwang ka ho araba dipotso tse latelang.
- 3 Qetella moralo ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

<p><u>Dipotso tsa moralo</u></p> <p>Seratswana sa 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Ho etsahetseng? 2 O tshepahetse ka eng? 3 Ke leshano lefe leo o ka beng o le buile? 4 Hobaneng o ne o batla h oho bua leshano? O ile wa ikutlwa jwang? <p>Seratswana sa 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Ho etsahetseng e le ditlamorao? 2 O nahana ho kabe ho etsahetseng ha o ne buile leshano? 3 O nahana ho tshepahala ebile kgetho e nepahetseng? Hobaneng kapa hobaneng ho se jwalo? 4 O nahana eng ka maemo hona jwale? 	<p><u>Moralo</u></p> <p>Seratswana sa 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Ausi o ile a fumana jeresi e ntjha. Ka ikadima yona. Yaba, ke e siya ka beseng, mme yaba e lahlehile. 2 Ke jwetsitse ausi waka hore ke lahlile jeresi ya hae. 3 Ke ne ke batla ho mo jwetsa hore ha ke tsebe moo jeresi ya hae e leng teng. 4 Ke ile ka ikutlwa ke tshohile hore o tlo halefa. <p>Seratswana sa 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Ke mo jwetsitse hore ke tla mo rekela jeresi e ntjha. Ke qetile nako ya phomolo ya dibeke tse mmalwa ke etsa mosebetsi ho etsa tjhelete. Empa o ne a sa halefa. 2 O ne a sa tlo tseba empa o ne atla ikutlwa a ferekane a halefile. 3 E ne e le kgetho e nepahetseng – le ha ho ne ho le boima ho e etsa. Ausi waka o ntshwaretse mme ebile jwale re tsheha ka yona. 4 Ke lakatsa eka nkabe ke sa nka jeresi ya hae! Ke lakatsa eka nkabe ke ile kaa ela hloko haholo.
--	---

BAITHUTI BA SEBEDISA MOKGWA WA HO RALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala le ho nahana ka nako eo ba neng ba tshepahala ka yona le ha ho ne ho le boima.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho **buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya ho rala tlapangollong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana.

Pokane /beanoSenapa oa 1

1. Ke jehle tjhokrobete e neng e be ka nankeng, be ha ke ne ke toeba trome ke ya abuti wa ka.
2. Ke ibe ka babehla abuti wa ka trome ke jehle tjhokrobete ya hare.
3. Ke ne ke batla ho mmobehla trome awei wa ka ke yena a jeheng tjhokrobete eo.
4. Ke ne ke tohohibe trome abuti o tlo nkromanya.

Senapa oe 2

1. Ke mmobehletse trome ke tla mo nekereba tjhokrobete e nngwe. Ke tla tlameha ho etoa meobeteoi e neng e mengata ka tlang trome ke kgone ho etoa tjhobete.
2. O ne a tlo hahelaha awei ebibe ba ne ba tlo lwana ntwa e kgoko.
3. Ke nahana trome ho ne ho be betene ho mmobehla trome o ne a oa hahafa hahoko. O ne a tlo hahafa ho fetla moo ha a ne a ka fumana trome ke buibe maha.
4. Ha ke oa tla tloka ke nka ntlo eo e oeng ya ka. Ha ke ikutlwe hantibe ha ke etoa jwako.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 3**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tlh**
- 2 Qapodisa lentswe: **tlhapa**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**tlh**/-/a/-/p/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tlh**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**p**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tlhapa**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tlh**/-/a/-/p/-/a/ = **tlhapa**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tlha**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**pa**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tlha**/-/pa/ = **tlhapa**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tlh**
- 2 Qapodisa lentswe: **tlhapi**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tlh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**a**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**p**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**i**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tlh**/-/a/-/p/-/i/
- 8 Ngola lentswe: **tlhapi**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**tlh**/-/a/-/p/-/i/ = **tlhapi**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tlha**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**pi**/
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tlha**/-/pi/ = **tlhapi**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **tlh**.
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:
  - 1 **Tlhapa**

- 2 **Tlhapi**
  - 3 **Tlholo**
  - 4 **Tlhoko**
  - 5 **Ditlhapi**
  - 6 **Ditlhoko**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

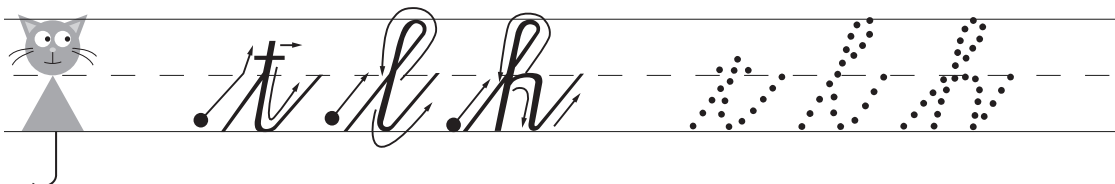
Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **tlh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 tlhapa

 tlhapi

 tlhola

 tlhoko

 ditlhapi

 ditlhoko

 Tlhapi e dula ka metsing.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><u>Boreiselete bo bolou</u></p> <p>Zandile o ne a matha ho ya hae a tswa habo motswalle wa hae Sindiswa. O ne a se a atametse ho fihla hae ha a bona ntho e itseng. E ne e le ntho e bolou e benyang. O ile a inama a leka ho e phahamisa, a fumana boreiselete bo botle, bo bolou ka mmala, bo benyang. Zandile o ile a e phahamisa mme a tswela pele a matha. Letsatsi le ne le se le dikela, o ne a tshepitsitse mme wa hae hore o tla kgutla pele ho ba lefifi.</p>	<p>Ekare ke a bona Zandile a ema ka potlako ha a bona mabenyane bojwang!</p>
<p>Ha a fihla hae, o ile a tsokela boreiselete moyeng.</p> <p>'Bonang ke thotse eng?' a phatlalatsa.</p> <p>O ile a e kenya leqaqailaneng la letsoho mme a boha botle ba yona. Bo ne bo mo lekana hantle!</p> <p>'O fumane kae ntho eo Zandile?' mme wa hae a mo botsa. 'Monga ntho eo o tlamehile ebe o ntse a e batla!'</p> <p>'Ke e thotse seterateng, ke ya ka jwale!' Zandile a araba, a itjhebile ka seiponeng.</p>	<p>Ekare ke a mmona ka moo a neng a bososela ka teng ha a sheba boreiselete ba hae bo botjha.</p>
<p>Ka tsatsi le hlahlamang e sa le hoseng, Zandile o ile tswela kantele. O ile a phahamisa letsoho la hae hore mahlasedi a letsatsi a tjhabele boreiseleteng ba hae bo botjha bo bolou. O ile a boha kamoo bo benyang ka teng. O ne a qala ho bona ntho e ntle jwalo.</p>	<p>Ke bona ka moo Zandile a neng a bososela kateng ha a sheba boreiselete letsohong la hae.</p>
<p>Kamora moo o ile a bona moahisane wa hae Geeta, a ntse a kgasa tselaneng e ka pele ho matlo a bona.</p> <p>'O etsa eng moo?' Zandile a mmotsa. 'Ke batlana le boreiselete ba ka. Ke nahana hore bo wele maobane ha ke ne ke bapala!' Ho rialo Geeta, moya wa hae o le fatshe. 'Ke boreiselete ba ka boo ke bo ratang haholo.'</p>	<p>Ke bona Geeta a bonahala a hlorile ha a ntse a batlana le boreiselete ba hae bo lahlehileng mobung.</p>
<p>'Oho,' ho rialo Zandile. Zandile o ile a ipotsa hore na ebe ke bona boreiselete boo a bo thotseng na? O ile a hulela letsoho la jeresi ya hae fatshe.</p> <p>'Ke tshepa hore o tla bo fumana!' a rialo. Yaba o mathela ka tlung ya habo.</p>	<p>Nkare ke a mmona Zandile ha a kwahela boreiselete bo bolou letsohong la hae hore Geeta a se ke a bo bona!</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ha Zandile a fihla ka tlung, o ile a tswela pele ho tsota boreiselete leqaqailaneng la letsoho la hae. Yaba o itjheba seiponeng. Boreiselete bo ne bo benya bo le botle. O ne a tatetse ho bontsha metswalle ya hae sekolong tsatsing le hlahlamang. Empa o ile a nahana ka Geeta. 'Ho tla etsahalang ha Geeta a bona hore boreiselete ba ka bo botjha bo tshwana hantle le ba hae bo lahlehileng?' Zandile a ipotsa. O ile a ntsha boreiselete a bo beha.</p>	<p>Ke bona Zandile a nka boreiselete a bo potetsa ka terowareng ya hae, hore ho se ke ha ba le motho ya bo fumanang.</p>
<p>Ka le hlahlamang ka nako ya kgefutso, Zandile o ne a dutse le Geeta le Sindiswa.</p> <p>'Ke lahlile boreiselete ba ka boo ke bo ratang mafelong a beke. Bo bolou ebile bo ya benya.' Ho rialo Geeta.</p> <p>Zandile o ile a nahana ka boreiselete bo bolou bo benyang bo ka terowareng ya hae.</p> <p>'Ke bo those. E se e le ba ka jwale!' Zandile a nahana. Ha a ka a re letho.</p>	<p>Sheba sefahleho sa Zandile! O bonahala a sa thaba! Ke na le pono ya Zandile a dutse ka kgutso, mme a tatetse hore tshepe ya sekolo e lle.</p>
<p>Ha Zandile a fihla hae ho tswa sekolong, o ile a ntsha boreiselete mme a bo kenya letsohong la hae. O ile a bo sheba mme a tsota botle ba bona, a ba a itjheba ka seiponeng. Boreiselete bo ne bo benya. O ne a qala ho bona ntho e ntle jwalo ka eo. O ile a nahana ka sefahlelo sa Geeta se neng se hlomohile ka nako ya kgefutso sekolong. O ile a ntsha boreiselete mme a bo kenya ka pokothong ya hae.</p>	<p>Sheba Zandile! O kentse boreiselete empa ha a thaba jwale! Ekare ke a mmona a tebisitse maikutlo! O nahana ha moo a ratang boreiselete bona ka teng. Empa hape o nahanne ka sefahleho sa motswalle wa hae se hlirileng.</p>
<p>Zandile o ile a ya ntlong ya baahisane ba hae, ba ha Kapoor mme a kokota. Ha Geeta a bula lemati, o ile a tsoka boreiselete moyeng.</p> <p>'Bona ke thotse eng!' Zandile a phatlalatsa.</p>	<p>O ile a kenya boreiselete ka pokothong ya hae ho bo isa ho Geeta! Ke bona ka moo a neng a bososela ka teng ha a bontsha Geeta seo a se fumaneng.</p>
<p>Sefahleho sa Geeta se ile sa kganya. Zandile o ne a ikutlwa a thabile feela jwalo ka Geeta ha a mo thusa ho kenya boreiselete ba hae bo benyang bo bolou leqaqailaneng la letsoho la hae.</p> <p>'Ke a leboha Zandile,' ho rialo Geeta "O nketseditse letsatsi!"</p>	

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Zandile o ile a thola eng?	O ile a thola boreiselete bo bolou bo benyang.
Zandile o those boreiselete bona kae?	O bo thotse seterateng / tselaneng.
Hobaneng Geeta a ne a kgasa tselaneng e ka pele ho ntlo ya habo.	Hobane o ne a lahlile boreiselete ba hae! O ne a batla boreiselete ba hae.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Zandile a ile a se ke a rwala boreiselete sekolong.	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a tseba hore boreiselete boo ke ba Geeta. Hobane o ne a sa batle Geeta a bone boreiselete. Hobane o ne a batla hore boreiselete e be ba hae!

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 3.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - amohela
  - boreiselete
  - benya

Raeme kapa Pina	Diketso
Ho tshepahala ke ho bua nnete ka nako tsohle!	<i>Ema o bue ka lentswe le bonolo le pososelo</i>
Ha ke tshepahala ke dula ke phutholohile	<i>Beha letsoho sefubeng sa hao o phefumolohe.</i>
Motho a itshepileng o a tshepahala ebile o na le nnete.	<i>Hatella se o se buang</i>
Ho tshepahala ke ho ba motho wa mantswe a hao	
Ho tshepahala ke ho ba sohle seo o leng sona.	<i>Bua ka boitshepo</i>
Ha ho letho le fetang ho tshepahala!	<i>Supa ka monwana o tsitsinye hlooho</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **shw**
- 2 Qapodisa lentswe: **shwele**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**shw**/-/**e**/-/**l**/-/**e**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**shw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**e**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /**e**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **shwele**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**shw**/-/**e**/-/**l**/-/**e**/ = **shwele**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**shwe**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**le**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**shwe**/-/**le**/ = **shwele**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **shw**
- 2 Qapodisa lentswe: **shwella**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**shw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**l**/
- 7 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bohloko lentsweng? /**a**/
- 8 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**shw**/-/**e**/-/**l**/-/**l**/-/**a**/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **shwella**
- 10 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**shw**/-/**e**/-/**l**/-/**l**/-/**a**/ = **shwella**
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**shwe**/
- 12 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**lla**/
- 13 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**shwe**/-/**lla**/ = **shwella**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **shw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **Shwele**
  - 2 **Seshweshwe**

- 3 **Shweshwe**
- 4 **Shwella**
- 5 **Shwelletse**
- 6 **Moshweshwe**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

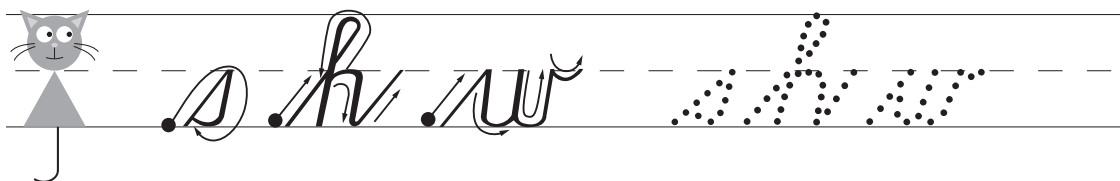

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **shw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

shwele

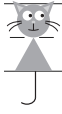
shweshwe

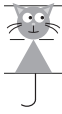
shweshwe

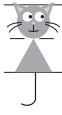
shwella

shwelletse

Moshweshwe

Aku e shwelletse naheng

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho Thala

SEHLOHO: Ngola ka nako eo o kgethieng ho tshepahala ka ho itseng le ha ho ne ho le boima.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane tse hlophitistweng ka diratswana tse pedi.

FOREIMI YA HO NGOLA

Ka nako enngwe...

Nkabe ke ile kare...

Feela, ke...

Kamora moo...

E bang ke ile ka hloka botshepehi...

Ke nahana ho nepahetse / fosahetse ho tshepahala hobane...

Ha ke nahana ka yona hona jwale...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o entseng ka Mantaha tlapangolong.

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangolong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka ho etsa hore o phethela polelo jwang o sebedisa foreimi ya ho ngola bakeng sa moralo wa hao, jwaloka:

Ka nako enngwe ausi waka o ile a fumana jeresi e ntjha. Ka ikadima yona. Yaba, ke e siya ka beseng, mme yaba e lahlele ho ya ho ile. **Nkabe ke itse** ha ke tsebe moo jeresi ya hae e leng teng. **Ke ne ke batla ho bua leshano hobane** ke ne ke tshaba hore o tlike ho halefa. **Feela, ke** ile ka jwetsa ausi waka hore ka lahlile jeresi ya hae.

Kamora moo ausi waka o ne a halefile, empa qetellong o ile a ntshwarela. Ke sebeditse dibeke tse mmalwa ho etsa tjelete. Yaba ke mo rekela jeresi.

E bang ke ile ka hloka botshepehi, akabe a sa tseba hore ho etsahetse eng ka jeresi ya hae. Ke nahana ho ne ho tla senyeha! **Ke nahana ho nepahetse ho tshepahala hobane** ke kgone ho rarolla bothata.

Ha ke nahana ka yona hona jwale, lakatsa eka nkabe ke ile ka ela hloko ho feta!

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti hongola etsatsi le sehlooho: **Ka nako tse ding botshepehi bo bioma: Moralo**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi ya ho ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopotsa baithuti ka mekgwa eo ba ka e sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

22 Phuphu 2020

nako eo ke buibeng

ka toatsoi ke beng nkuibe ka ja
tjhokrobette ya abuti wa ka a neng a e
beibe ka nankeng. Ne nkuabe itoe e
jelwe ke avoi wa mona. Empa ke ibe
ka buwa mnete ka ne ke na a jelheng
tjhokrobette eo.

kamona mu abuti o ne a oa hanbafa, o
ibe a ne ke entoe hanthe ka ho mabeba
mnete. Ha ne ke oa totrepahanka o ne a
tlo kwana be avoi.

ke nathanna hore ke entoe hanthe ka ho
lua mnete hobane abuti wa ka o ne a
hanbefibe hayenyane fenta. O a ka
hanbafa ho feta moo ha a ne a ka fumana
hore ke buibe marka. Hona jwanbe ha ke
e nathanna ke a toeba hore ke entoe
nto e mpe ka ho nka ntho eo e beng ya
ka.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 3.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **tlhapa, tlhapi**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tlhapa, tlhapi**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /a/ le /i/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **tlhoko, tlholo**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 **Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: tlhoko, tlholo**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **shwele**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **tjhele, moetapele, jele, wele**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **tlhapa**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose tse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **Nngwapa, hlapa, shapa**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi**MAANO A HO BALA: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><u>Boreiselete bo bolou</u></p> <p>Zandile o ne a matha ho ya hae a tswa habo motswalle wa hae Sindiswa. O ne a se a atametse ho fihla hae ha a bona ntho e itseng. E ne e le ntho e bolou e benyang. O ile a inama a leka ho e phahamisa, a fumana boreiselete bo botle, bo bolou ka mmala, bo benyang. Zandile o ile a e phahamisa mme a tswela pele a matha. Letsatsi le ne le se le dikela, o ne a tshepitsitse mme wa hae hore o tla kgutla pele ho ba lefifi.</p>	<p>Ke bona ka moo Zandile a tonang mahlo ka teng ke ho makala ha a inama mme a nka boreiselete hodima jwang!</p>
<p>Ha a fihla hae, o ile a tsokela boreiselete moyeng.</p> <p>‘Bonang ke thotse eng?’ a phatlalatsa.</p> <p>O ile a e kenya leqaqailaneng la letsoho mme a boha botle ba yona. Bo ne bo mo lekana hantle!</p> <p>‘O fumane kae ntho eo Zandile?’ mme wa hae a mo botsa. ‘Monga ntho eo o tlamehile ebe o ntse a e batla!’</p> <p>‘Ke e thotse seterateng, ke ya ka jwale!’ Zandile a araba, a itjhebile ka seiponeng.</p>	<p>Ke bona Zandile a tjeka ka tlung ya habo, a ntse a tsokotsa boreiselete ba hae moyeng! O ikutlwa a thabile haholo!</p>
<p>Ka tsatsi le hlahlamang e sa le hoseng, Zandile o ile tswela kante. O ile a phahamisa letsoho la hae hore mahlatedi a letsatsi a tjhabele boreiseleteng ba hae bo botjha bo bolou. O ile a boha kamoo bo benyang ka teng. O ne a qala ho bona ntho e ntle jwalo.</p>	<p>Ke bona kamoo sefahleho sa Zandile se thabileng ha a boha boreiselete ba hae bo botjha. O bo rata haholo.</p>
<p>Kamora moo o ile a bona moahisane wa hae Geeta, a ntse a kgasa tselaneng e ka pele ho matlo a bona.</p>	<p>Ke bona ka moo molomo wa Zandile o bulehang ke ho makala ha a elellwa hore boreiselete boo ke ba Geeta! Ha ke nahane hore Zandile o ne a nahana hore boreiselete boo e ka ba ba motho eo a mo tsebang!</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>'O etsa eng moo?' Zandile a mmotsa. 'Ke batlana le boreiselete ba ka. Ke nahana hore bo wele maobane ha ke ne ke bapala!' Ho rialo Geeta, moya wa hae o le fatshe. 'Ke boreiselete ba ka boo ke bo ratang haholo.'</p>	
<p>'Oho,' ho rialo Zandile. Zandile o ile a ipotsa hore na ebe ke bona boreiselete boo a bo thotseng na? O ile a hulela letsoho la jeresi ya hae fatshe. 'Ke tshepa hore o tla bo fumana!' a rialo. Yaba o mathela ka tlung ya habo.</p>	<p>Zandile o ba le pono ya boreiselete ba hae bo bolou bo benyang bo wa letsohong la Geeta! O a eellwa hore boreiselete boo ke ba motswalle wa hae Geeta!</p>
<p>Ha Zandile a fihla ka tlung, o ile a tswela pele ho tsota boreiselete leqaqailaneng la letsoho la hae. Yaba o itjheba seiponeng. Boreiselete bo ne bo benya bo le botle. O ne a tatetse ho bontsha metswalle ya hae sekolong tsatsing le hlahlamang. Empa o ile a nahana ka Geeta. 'Ho tla etsahalang ha Geeta a bona hore boreiselete ba ka bo botjha bo tshwana hantle le ba hae bo lahlehleng?' Zandile a ipotsa. O ile a ntsha boreiselete a bo beha.</p>	<p>Ke nahana Zandile o na le pono ya motswalle wa hae a boha boreiselete ba hae bo botjha. Ka nqa nngwe o na le pono ya motswalle wa hae Geeta a supa boreiselete a re, 'Hei, ke boreiselete ba ka bono!' Ke bona ka moo Zandile a nahanang ka thata ka teng, mme a kenya boreiselete ka terowareng ya hae, moo ho se nang motho a tla bo fumana.</p>
<p>Ka le hlahlamang ka nako ya kgefutso, Zandile o ne a dutse le Geeta le Sindiswa. 'Ke lahlile boreiselete ba ka boo ke bo ratang mafelong a beke. Bo bolou ebile bo ya benya.' Ho rialo Geeta. Zandile o ile a nahana ka boreiselete bo bolou bo benyang bo ka terowareng ya hae. 'Ke bo those. E se e le ba ka jwale!' Zandile a nahana. Ha a ka a re letho.</p>	<p>Ke bona Zandile a mametse motswalle wa hae mme a ikutlwa jwalo ka motho ya sa tshepahaleng. O tlamehile hore ebe o utlwela Geeta bohloko, empa hape o batla hore boreiselete boo e be ba hae.</p>
<p>Ha Zandile a fihla hae ho tswa sekolong, o ile a ntsha boreiselete mme a bo kenya letsohong la hae. O ile a bo sheba mme a tsota botle ba bona, a ba a itjheba ka seiponeng. Boreiselete bo ne bo benya. O ne a qala ho bona ntho e ntle jwalo ka eo. O ile a nahana ka sefahlelo sa Geeta se neng se hlomohile ka nako ya kgefutso sekolong. O ile a ntsha boreiselete mme a bo kenya ka pokothong ya hae.</p>	<p>Zandile o bonahala a sa thaba jwale. Ke mmona a tsitsinya hlooho ya hae a leka ho nka qeto ya hore na o tlo etsa jwang ka boreiselete. Ke mmona a bo ntsha letsohong. Ke nahana hore o nkile qeto ya hore ha a na swetsa motswalle wa hae ka baka la boreiselete.</p>
<p>Zandile o ile a ya ntlong ya baahisane ba hae, ba ha Kapoor mme a kokota. Ha Geeta a bula lemati, o ile a tsoka boreiselete moyeng. 'Bona ke thotse eng!' Zandile a phatlalatsa.</p>	<p>Ke bona ka moo Zandile a neng a tsamaya a iketlile ka teng, hobane o labalabela hore boreiselete boo e ka be e le ba hae. Ke bona Zandile a tshwere boreiselete moyeng hore Geeta a bo bone, ebile a bososela.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Sefahleho sa Geeta se ile sa kganya. Zandile o ne a ikutlwa a thabile feela jwalo ka Geeta ha a mo thusa ho kenya boreiselete ba hae bo benyang bo bolou leqaqailaneng la letsoho la hae.</p> <p>'Ke a leboha Zandile,' ho rialo Geeta "O nketseditse letsatsi!"</p>	<p>Ke bona Zandile a kga moya. Ke nahana hore o ntse a labalabela hore boreiselete e ka be e le ba hae. Empa ke bona pososelo ya Zandile e bontshang motlotlo, hobane o a tseba hore o entse ntho e lokileng ka ho kgutlisa boreiselete ba Geeta!</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Zandile a ile a hulela letsoho la jeresi ya hae fatshe?	Ho kwahela boreiselete boo a neng a bo thotse a bo rwetse.
Ke eng se ileng sa etsa letsatsi la Geeta?	Ho fumana boreiselete ba hae.
Etsa pono ya ho thola ntho e o e ratang seterateng! O nahana hore ke eng se o tla se etsa ha o qeta ho e fumana?	Ke nahana ke tla ...
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Zandile a ile a nka qeto ya ho kgutlisetsa boreiselete ho Geeta?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ile a elellwa hore boreiselete ke ba motswalle wa hae. Hobane o ile a elellwa hore o tla kgona feela ho kenya boreiselete boo lekunutung. Hobane o ile a elellwa hore ho tla thabisa motswalle wa hae ho fumana boreiselete ba hae bo lahlehileng. Hobane e ne e le ntho e lokileng.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- Dudisa baithuti hantle ka Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 3.
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**
- Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetsa ditulong tsa bona.
- Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - tsota
  - monela
  - batla

Raeme kapa Pina	Diketso
Ho tshepahala ke ho bua nnete ka nako tsohle!	<i>Ema o bue ka lentse le bonolo le pososelo</i>
Ha ke tshepahala ke dula ke phutholohile	<i>Beha letsoho sefubeng sa hao o phefumolohe.</i>
Motho a itshepileng o a tshepahala ebile o na le nnete.	<i>Hatella se o se buang</i>
Ho tshepahala ke ho ba motho wa mantswe a hao	
Ho tshepahala ke ho ba sohle seo o leng sona.	<i>Bua ka boitshepo</i>
Ha ho letho le fetang ho tshepahala!	<i>Supa ka monwana o tsitsinye hlooho</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong.
Paleng ena...
Ha ke ne ke le Zandile ke ne ke tlile / ke ne ke sa tlo kgutlisa boreiselete hobane...
Pale ena e amana le mokotaba wa 'Botshepehi' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlolongwapele.

tlh	shw	a
p	o	l
k	d	i
e	t	s
m		

BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: / **tlh** / **le** / **shw** /
- 2 Etsa boikgotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a korotsweng jwaloka: /**tlh**/-/**o**/-/**l**/-/**o**/ = **tlholo**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentswe ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise / **tlh** / **kapa** / **shw** /
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentswe le leng le jwaloka: /**m**/ - /**o**/ - /**t**/ - /**l**/- /**e**/ = **motle**.

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **tlh**, **shw**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
- 5 **Tlhapa, tlhapi, tlholo, tlhoko, ditlhapi, ditlhoko, shwele, seshweshwe, shweshwe, shwella, shwellese, Moshweshwe**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO, IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG TAKA SERATSWANA

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona ka dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, diphensele le dikherayone.
- 2 Hlalosa hore kajeno baithuti ba tlile ho **ngola le ho taka** ka ntho e bohlokwa eo **ba iketsetsang setshwantsho ka hloohong** ka yona ha ba nahana ka pale.
- 3 **Bontsha** ka ho etsa o **iketsetse setshwantsho ka hloohong ka ntho e itseng e bohlokwa ho tswa paleng**, jwaloka: Ha Zandile a tsamaya ho ya lapeng, a fumana boreiselete e ntle, e benyang. Ke mmona a e kenya mme mahlo a hae a kganya! O batla ho ipolokela boreiselete ena e ntle.
- 4 Taka setshwantsho sa hao tlapangollong sa Zandile a kenya boreiselete.
- 5 **Bontsha** ka ho etsa o eketse dipolelo tse pedi setshwantshong sa hao, jwaloka: ke bona mahlo a Zandile a kganya ha bona boreiselete. O batla ho ipolokela bona.
- 6 Kamora moo, bolella baithuti hore ba tlile ho kgetha ntho e bohlokwa eo ba ka iketsetsang setshwantsho ka hloohong ka yona ha ba nahana ka pale.
- 7 Kopa baithuti ho kwala mahlo mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 8 Kopa baithuti ho bula mahlo mme ba take mehopolo ya bona ka seo se ka etsahalang.
- 9 Qetellong, kopa baithuti ho **buisana ka bobedi**, mme ba bontshane seo ba se takileng le molekane.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 3**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, speech bubbles, lightbulbs).

Kereiti 3

KOTARA 3

Beke

4

MOKOTABA:

Botshepehi

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Di atikele tsa koranta ka batho ba buang leshano
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: diphuphutso ka maemo ao e seng boitshwaro bo bobo ho bua leshano. Ho bohlokwa ho thusa baithuti ho botsa dipotso le ho thusa baithuti ho utlwisisa taba tse thata tsa lefatshe!
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 18, Ha re baleng & leqephe la 19, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 20 & 21, Ha re etseng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 22 & 23, Ha re baleng

Mosebetsi wa 4: Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka maemo a lehodimo kajeno.

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

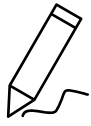
- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Modise a hweletsa 'tau' paleng e bukeng ekgolo: Modisa wa mohlape ya hweletsang 'Tau'
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Botshepehi
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ke eng se etsang motho a seke a tshepahala?
  - b O tshepa mang?
  - c Motho a roba tshepo ya hao jwang?
  - d O nahana ho lokile neng ho bua mafosi? (*Kgothaletsa puisano ka taba ena! O seke ware feela ho lokile ho bua mafosi. Mohlala, kopa baithuti ho nahana ka Matuma, ya buileng mafosi ho thusa motswalle... Haeba mafosi a hao a ka boloka bophelo ba motho? Haeba mafosi a hao a ka sireletsa motho e mong? Haeba mafosi a hao a ka makatsa motho e mong? jj.*)

BEKE 4

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantwe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - qhekanyeditswe
  - qhekanyetsa
  - thetsa
  - batla ho tseba
  - etsa diteko

Raeme kapa Pina	Diketso
Ho tshepahala ke ho bua nnete ka nako tsohle!	<i>Ema o bue ka lentwe le bonolo le pososelo</i>
Ha ke tshepahala ke dula ke phutholohile	<i>Beha letsoho sefubeng sa hao o phefumolohe.</i>
Motho a itshepileng o a tshepahala ebile o na le nnete.	<i>Hatella se o se buang</i>
Ho tshepahala ke ho ba motho wa mantwe a hao	
Ho tshepahala ke ho ba sohle seo o leng sona.	<i>Bua ka boitshepo</i>
Ha ho letho le fetang ho tshepahala!	<i>Supa ka monwana o tsitsinye hlooho</i>

Mongolo

Metsotso e 15

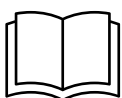
- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1-5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangolong pela nomoro 1: Ba tla ngola teko ya bona.
- 4 Ho tloha moo, ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2 -5:
  - 2 Ke
  - 3 Re
  - 4 O (moshanyana)
  - 5 O (ngwanana)
- 5 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
- 6 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangolong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
- 7 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:
  - 1 Ba tla bapalla papadi ya bona mane.
  - 2 Ke tla bapalla papadi yaka mane.
  - 3 Re tla bapalla papadi ya rona mane.
  - 4 O (moshemane) tla bapalla papadi ya hae mane.
  - 5 O (ngwanana) tla bapalla papadi ya hae mane.
- 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Modisa wa mohlape ya hweletsang 'Tau'
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng ontse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.

- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Hlophiso

SEHLOOHO: Ngola ka nako eo o kgethieng ho tshepahala ka ho itseng le ha ho ne ho le boima.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

BOITOKISO:

- Ngola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka bang pedi.

LENANE LA HLOPHISO:

- 1 Na ke sebedisitse lekgathe lefitile?
- 2 Na ke sebedisitse motho wa pele ('ke' le 're')?
- 3 Na kena le bonyane ba dipolelo tse 10 tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi?
- 4 Na ke ngotse mantswe aka ka nepo?
- 5 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 6 Na polelong enngwe le enngwe ke sebedisitse matshwao a ho bala ka nepo?

BONTSHA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo ka lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane,obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti hob ala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithutibakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.

- 6 Lemoša baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangollong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

22 Phuphu 2020

nako eo ke buibeng

↑
① ka toatsoi ke beng nkuribe ka ja
tjhokobette ya abuti wa ka a neng a e
beibe ka nakeng. ne nkuribe^{ke} uoe e
jelwe ke aoi wa mona. Empa[^] ke ibe
ka buwa mme ke ne ke^{na} a jeleng
tjhokobette eo.

↑
② mona^{mbu} abuti o ne a da habefa, o
ibe a ne ke entoe hantibe ka ho^m mokerka
mme. Ha^{ke} ne ke da tohapatana[^] o ne[^] a
tlo kwana ke aoi.

↑
③ e nahanna hore ke entoe hantibe ka ho
bua mme hobane abuti wa ka o ne a
habefibe^{ne} hayenyane feela. o a ka^{ne}
habefa ho fetra moo ha a ne a ka fumana
hore ke buibe marka. Hona jwanke ha ke
e nahanna ke a toeba hore ke entoe
nto e mpe ka ho nka ntlo eo e beng ya
ka.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **qhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **qhwela**
- 3 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: **/qhw/**
- 4 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: **/e/**
- 5 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: **/l/**
- 6 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe **/a/**
- 7 Ngola lentswe tlapangolong: **qhwela**
- 8 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: **/qhw/-/e/-/l/-/a/ = qhwela**
- 9 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: **/qhwe/**
- 10 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: **/la/**
- 11 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: **/qhwe/-/la/ = qhwela**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **qhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **qhwetse**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? **/qhw/**
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? **/e/**
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? **/t/**
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? **/s/**
- 7 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe? **/e/**
- 8 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: **qhwetse**
- 9 Ngola lentswe: **qhwetse**
- 10 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: **/qhw/-/e/-t/-/s/-/e/ = qhwetse**
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? **/qhwe/**
- 12 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? **/tse/**
- 13 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: **/qhwe/-/tse/ = qhwetse**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **qhw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:

- 1 **Qhwaela**
- 2 **Qhwela**
- 3 **Qhwetse**
- 4 **Leqhwa**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

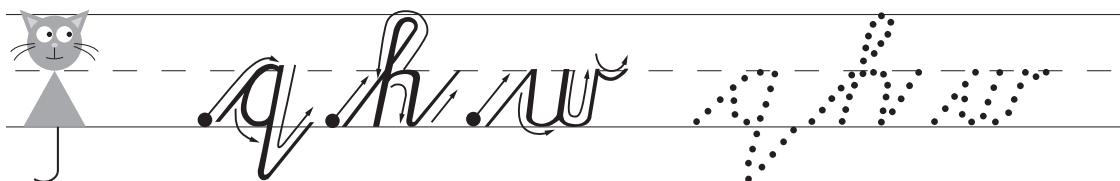

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **qhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 qhwaela

 qhwele

 qhwetse

 leg hwa

 Metsi a letse leg hwa.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: KE A IPOTSA

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Modisa wa mohlape ya hweletsang 'Tau'</p> <p>Hoseng ho hong le ho hong ka mafube, Modise o ne a raoha ho ya batla makgulo a matala ao mohlape wa hae o tla fula ho ona. Letsheare lohle o ne a o disa ka lerato mme a o sireletse dikotsing.</p>	
<p>Bosiung bo bong ha Modise a atamela ntlong ya hae o ile a feta sehlopha sa baahi ba motse ba dutse ba entse lesaka ba bua ka ditaba tsa letsatsi.</p> <p>'Ke utlwile ho thwe ho na le tau e nngwe e balehileng serapeng sa diphoofolo mme ya hlasela namane e qetang ho hlaha! E mong wa baahi a rialo.</p> <p>'Nna ke badile ka rasaense e mong a batlang hore re pente mahlo disanthaong tsa dikgomo hore di sireletsehe tshaselong ya ditau! e mong wa baahi a keketeha.</p> <p>'Re tla etsa eng ha tau eo e ka tlo hlasela dikgomo tsa motse wa rona?' moahi wa boraro a botsa.</p>	<p>Ke a ipotsa hore na moqoqo ona o etsa hore Modise a ikutlwe jwang? Ke a ipotsa hore na ebe o na le letswalo la hore tau e ka nna ya hlasela mehlape ya hae?</p>
<p>Hoseng ho latelang Modise o ile a kgannela dikgomo tsa hae pela terata ya paka ya Makgadikgadi Pans. O ile a bona thuhlo e ja makala a difate tse phahameng. Yaba o a ipotsa hore na ho ka etsahala eng ha e nngwe ya ditau e ka hlasela e nngwe ya dikgomo tsa hae tse ratehang.</p> <p>O ile a hweletsa, 'Tau! Tau! Ho na le tau e lelekisang dikgomo tsa ka!'</p>	<p>Ke a ipotsa hore na ho tla etsahala eng ha Modise a hweletsa "TAU!"</p>
<p>Baahi ba motse ba ile ba matha ka potlako ho tla thusa modisanyana eo ho leleka tau. Eitse ha ba fihla qalong ya kampo ha ba ka fumana tau, le letshwao la hore mohlape o ne o lelekiswa. Modise ha a ka a kgona ho itshwara, a keketeha ha a bona baahi ba kopane hlooho.</p>	<p>Baahi kaofela ba mathile ka lebelo ho tla thusa Modise. Empa ho ne ho sena tau. Ke a ipotsa hore na ba ile ba ikutlwa jwang ha ba eellwa hore ba qhekanyeditswe?</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ka le hlahlamang, Modise o ile a a ikutlwa a jewa ke bududtu ha a dutse ka tlasa sefate sa Baobab a disitse dikgomo tsa hae di fula. O ile a tshehela tlase ha a hopola baahi le kamoo ba neng ba kopane dihlooho ka teng ha ba eellwa hore ba qhekanyeditswe. O ile a qeta hore ho tla ba monate ha a ka ba qhekanyetsa hape.</p> <p>O ile a kga moya mme a hweletsa, 'Tau! Tau!' Ho na le tau e hlaselang dikgomo tsa ka!</p>	<p>Ke a ipotsa hore na ho tla etsahala eng kajeno ha a hweletsa "TAU" hape, kamora hoba a ba qhekanyetse tsatsing la maobane? Ke a ipotsa hore na ba tlo tla ba mathile na?</p>
<p>Baahi ba ile ba tla ba mathile ho mo thusa ho leleka tau. Eitse ha ba fihla sefateng seo sa Baobab, ho ne ho se na tau, le letshwao la hore mehlape e ne e lelekiswa. Modise o ile a tshehela hodimo ho feta lekgetlong lena ha a bona difahleho tsa bona tse tenehileng.</p> <p>'O seke wa hweletsa 'tau' ho sena tau!' E mong wa baahi a omana.</p> <p>'Ke mokgwa o mobe le tello ho rona ho re qhekanyetsa ka tsela eo!' moahi e mong a omana ha a tsamaya.</p>	<p>Ke a ipotsa hore na baahi ba ile ba ikutlwa jwang ha ba lemoha hore Modise o ba qhekanyeditse hape?</p>
<p>Tsatsi le latelang, Modise o ile a isa mohlape wa hae ho ya nwa metsi lebopong la noka. O ne a dutse a ntse a touta ka maqheka a hae ao a qhekanyeditseng baahi ba motse ka ona.</p> <p>Hanghang kamora moo, ho ile ha etsahala ntho e sa tlwaelehang. O ile a tshoswa ke modumo o hodimo oo dikgomo di neng di o etsa. Ditshepe tsa tsona tse melaleng di ile tsa llela hodimo ha kaofela ha tsona di balehela lehlakoreng le le leng. Yaba, tau e tshehadi ya hlaha ho tswa morung mme ya tlolela namane e seng kgale e hlahile. Modise o ne a sa kgolwe mahlo a hae.</p> <p>'Tau! Tau! Ho na le tau e lelekisang dikgomo tsa ka!' Modise a hweletsa ka ho sarelwa.</p>	
<p>Empa kgetlong lena, ha ho a ka ha ba le motho a tlang a mathile. Baahi ba ile ba nahana hore Modise o leka ho ba qhekanyetsa hape.</p>	<p>Ke a ipotsa hobaneng ho sa be le motho ya tllileng kgetlong lena? Ke a kgolwa ke hobane Modise o ba qhekanyeditse habedi, mme kgetlong lena ba ne ba sa mo kgolwe!</p>
<p>Ka shwalane baahi ba ile ba ipotsa hobaneng Modise a so kgutlele hae. Ba ile ba batla, ba batla ho fihlela ba mo fumana a bokolla, a tshaba ho tsitsinyeha. Tau e tshehadi e ne e dutse nyamatsaneng ya yona, e tletse madi sefahlehong.</p> <p>'Ruri ho ne ho na le tau mona!' Mohlape wa ka o qhalakane! Ke ile ka hweletsa 'Tau!' Hobaneng le sa tla?' Modise o ile a ba botsa a thothomela.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Monna e mong ya seng a hodile dilemong o ile a leka ho tshedisa moshemane enwa tseleng e kgutlelang motseng.</p> <p>'Re tla o thusa ho batla dikgomo tsa hao tse lahlehileng hoseng' a rialo, a potolosa letsoho la hae mahetleng a Modise. 'Ha hona motho ya tlleng ho o thusa hobane ha ho na motho ya kgolwang mothetsi le ha a bua nnete.</p> <p>Ho tloha tsatsing leo, Modise o ile a nka qeto ya hore ha a sa hlola qhekanyetsa baahi ba motse hape.</p>	<p>Ke a ipotsa hore na Modise o a ikwahlaya na, kapa o labalabela hore a ka be a sa qhekanyetsa baahi na?</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletseng
Modise o qhekanyeditse baahi makgetlo a makae?	O ba qhekanyeditse makgetlo a mabedi.
Ke phoofolo e fe e hlasetseng dikgomo tsa Modise?	Ke tau e hlasetseng dikgomo tsa Modise.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletseng
Hobaneng baahi ba motse ba sa tla ba mathile ha tau ya nnete e ne e hlasela mohlape wa Modise?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane Modise o ne a tlaetse ka 'tau' makgetlo a mabedi pele ho moo. Hobane Modise o ba qhekanyeditse habedi, jwale ba ne ba se ba sa mo kgolwe/tshepe. Hobane ho ne ho sena phapang nakong eo a neng a ba thetsa le nakong eo a neng a bua nnete. Hobane Modise o ile a ba qhekanyetsa makgetlo a mabedi pele ho moo, mme ba ne ba se ba sa mo kgolwe/tshepe.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - tenehile
  - kgopisehile
  - ho tshwenyeha

Raeme kapa Pina	Diketso
Ho tshepahala ke ho bua nnete ka nako tsohle!	<i>Ema o bua ka lentswe le bonolo le pososelo</i>
Ha ke tshepahala ke dula ke phutholohile	<i>Beha letsoho sefubeng sa hao o phefumolohe.</i>
Motho a itshepileng o a tshepahala ebile o na le nnete.	<i>Hatella se o se buang</i>
Ho tshepahala ke ho ba motho wa mantswe a hao	
Ho tshepahala ke ho ba sohle seo o leng sona.	<i>Bua ka boitshepo</i>
Ha ho letho le fetang ho tshepahala!	<i>Supa ka monwana o tsitsinye hlooho</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/ bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebeta ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nqhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **nqhwaela**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**nghw**/-/**a**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **nqhw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**e**/
- 7 Qapodisa modumo wa bone wa lentswe: /**l**/
- 8 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /**a**/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **nqhwaela**
- 10 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**nghw**/-/**a**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
= **nqhwaela**
- 11 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nghwa**/
- 12 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**e**/
- 13 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**la**/
- 14 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**nghwa**/-/**e**/-/**la**/ = **nqhwaela**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nqhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **nqhwela**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? / **nqhw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**nghw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **nqhwela**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **nqhw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/ = **nqhwela**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**nqhwe**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa ho qetela lentsweng? /**la**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **nqhwe**/-/**la**/ = **nqhwela**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **nqhw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.

3 Ba bitsetse mantswe a latelang:

1 **Nqhwaela**

2 **Nqhwela**

3 **Nqhwetswe**

4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.

5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.

6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.

7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

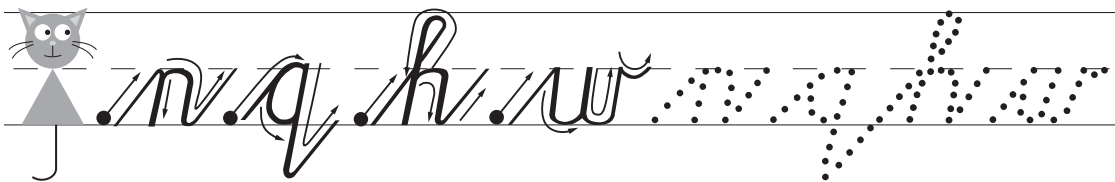

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **nqhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 ng hwaela

 ng hwela

 ng hwetswe

 Metsi a ng hwetse habohloko

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho Phatlalatsa Le Ho Hlahisa

SEHLOHO: Ngola ka nako eo o kgethieng ho tshepahala ka ho itseng le ha ho ne ho le boima.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

FOREIMI YA HO NGOLA

Ka nako enngwe...

Nkabe ke ile kare...

Feela, ke...

Kamora moo...

E bang ke ile ka hloka botshepehi...

Ke nahana ho nepahetse / fosahetse ho tshepahala hobane...

Ha ke nahana ka yona hona jwale...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

BONTSHA TSAMAIISO YAH O PHATLALATSA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha le sebedisitse lenane ho hlophisa methalo ya lona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tllilo bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.
- 3 Bontsha baituti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao, o na le sehlooho le letsatsi.
- 4 Hlalosa hore ha baithuti ba ena le nako, ba kenye setshwantsho paleng ya bona. Setshwantsho se bontsha hantle se etsahalang paleng.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: **Nako eo ke buileng mafosi ho...**
- 3 Bolella baithuti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diposo.
- 4 Ha baithuti ba na le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba sengotseng.
- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone ho bala se ngotsweng ke ba bang.

29 Phuphu 2020

Nankro eo ke buibeng

Ka toatsoi ke beng nkrabe ka ja
tjhokrobete ya abuti wa ka a meng a e
leibe ka nankeng. Ne nkrabe ke itoe e
jerwe ke aui wa nona. Empa ke ibe
ka buwa mnete ka ne ke ma a jebeng
tjhokrobete eo.

Kamona moo abuti o ne a da hanbafa, o
ibe a ne ke entoe hanthe ka ho
mmobehla mnete. Ha ke ne ke da
tothepatanka o ne a tlo kwana ke aui.
Ke nahana hore ke entoe hanthe ka ho
bua mnete hobane abuti wa ka o ne a
hanbefibe hanyenyane feenka. O ne a ka
hanbafa ho feta moo ha a ne a ka fumana
hore ke buibe marka. Hona jwanbe ha ke
e nahana ke a toela hore ke entoe
ntho e mpe ka ho nka ntho eo e peng
ya ka.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshibetsola ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa phetoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **nqhwele, nqhwele**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **nqhwele, nqhwele**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /e/ **le /a/** e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **qhwele, qhwele**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **qhwele, qhwele**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **qhwele**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa **lentswa le letjha?**
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **fela, qela, llela, mmela, imela, mela**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **qhwele**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose tsa baithuti ka medumo e fapanyeditsweng **fela, qela, llela, mmela, imela, mela**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi

MAANO A HO BALA: HO AKANYA DINTHO TSEO DI BONANG EMPA O SE NA BONNETE BA TSONA

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><u>Modisa wa mohlape ya hweletsang 'Tau'</u></p> <p>Hoseng ho hong le ho hong ka mafube, Modise o ne a raoha ho ya batla makgulo a matala ao mohlape wa hae o tla fula ho ona. Letsheare lohle o ne a o disa ka lerato mme a o sireletse dikotsing.</p>	
<p>Bosiung bo bong ha Modise a atamela ntlong ya hae o ile a feta sehlopha sa baahi ba motse ba dutse ba entse lesaka ba bua ka ditaba tsa letsatsi.</p> <p>'Ke utlwile ho thwe ho na le tau e nngwe e balehileng serapeng sa diphoofolo mme ya hlasela namane e qetang ho hlaha!' E mong wa baahi a rialo.</p> <p>'Nna ke badile ka rasaense e mong a batlang hore re pente mahlo disanthaong tsa dikgomo hore di sireletsehe tlaselong ya ditau!' e mong wa baahi a keketeha.</p> <p>'Re tla etsa eng ha tau eo e ka tlo hlasela dikgomo tsa motse wa rona?' moahi wa boraro a botsa.</p>	<p>Ke akanya hore baahi ba ikutlwa ba ngongorehile hore tau e tla hlasela mehlape ya bona jwaloka ha ba se ba utlwile.</p>
<p>Hoseng ho latelang Modise o ile a kgannela dikgomo tsa hae pela terata ya paka ya Makgadikgadi Pans. O ile a bona thuhlo e ja makala a difate tse phahameng. Yaba o a ipotsa hore na ho ka etsahala eng ha e nngwe ya ditau e ka hlasela e nngwe ya dikgomo tsa hae tse ratehang.</p> <p>O ile a hweletsa, 'Tau! Tau! Ho na le tau e lelekisang dikgomo tsa ka!'</p>	<p>Ke akanya hore Modise o a batla ho bona hore ho ka etsahala eng ha tau e ka hlasela!</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Baahi ba motse ba ile ba matha ka potlako ho tla thusa modisanyana eo ho leleka tau. Eitse ha ba fihla qalong ya kampo ha ba ka fumana tau, le letshwao la hore mohlape o ne o lelekiswa. Modise ha a ka a kgona ho itshwara, a keketeha ha a bona baahi ba kopane hlooho.</p>	<p>Ke akanya hore baahi ba ne ba tenehile hobane ba ile ba tsamaya ba 'honotha'.</p>
<p>Ka le hlahlamang, Modise o ile a a ikutlwa a jewa ke bududtu ha a dutse ka tlasa sefate sa Baobab a disitse dikgomo tsa hae di fula. O ile a tshehela tlase ha a hopola baahi le kamoo ba neng ba kopane dihlooho ka teng ha ba eellwa hore ba qhekanyeditswe. O ile a qeta hore ho tla ba monate ha a ka ba qhekanyetsa hape.</p> <p>O ile a kga moya mme a hweletsa, 'Tau! Tau!' Ho na le tau e hlaselang dikgomo tsa ka!</p>	<p>Ke akanya hore Modise o ne a nahana hore ho a qabola ho qhekanyetsa baahi, hobane ho nahana ka yona feela ho ne ho mo qabola ho etsa hore a keketeha!</p>
<p>Baahi ba ile ba tla ba mathile ho mo thusa ho leleka tau. Eitse ha ba fihla sefateng seo sa Baobab, ho ne ho se na tau, le letshwao la hore mehlape e ne e lelekiswa. Modise o ile a tshehela hodimo ho feta lekgetlong lena ha a bona difahleho tsa bona tse tenehileng.</p> <p>'O seke wa hweletsa 'tau' ho sena tau!' E mong wa baahi a omana.</p> <p>'Ke mkgwa o mobe le tello ho rona ho re qhekanyetsa ka tsela eo!' moahi e mong a omana ha a tsamaya.</p>	<p>Nahana ka moo ba neng ba tenehile ka teng! Ba ne ba tenehile kgetlong la pele, mme ba ne ba sa kgolwe hore ba qhekanyeditswe kgetlo la bobedi.</p>
<p>Tsatsi le latelang, Modise o ile a isa mohlape wa hae ho ya nwa metsi lebopong la noka. O ne a dutse a ntse a touta ka maqheka a hae ao a qhekanyeditseng baahi ba motse ka ona.</p> <p>Hanghang kamora moo, ho ile ha etsahala ntho e sa tlwaelehang. O ile a tshoswa ke modumo o hodimo oo dikgomo di neng di o etsa. Ditshepe tsa tsona tse melaleng di ile tsa llela hodimo ha kaofela ha tsona di balehela lehlakoreng le le leng. Yaba, tau e tshehadi ya hlaha ho tswa morung mme ya tlolela namane e seng kgale e hlahile. Modise o ne a sa kgolwe mahlo a hae.</p> <p>'Tau! Tau! Ho na le tau e lelekisang dikgomo tsa ka!' Modise a hweletsa ka ho sarelwa.</p>	
<p>Empa kgetlong lena, ha ho a ka ha ba le motho a tlang a mathile. Baahi ba ile ba nahana hore Modise o leka ho ba qhekanyetsa hape.</p>	<p>Ke akanya hore ha baahi ba utlwa Modise a hweletsa, ba ile ba bidikisa mahlo a bona mme ba se mo tsotelle!</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ka shwalane baahi ba ile ba ipotsa hobaneng Modise a so kgutlele hae. Ba ile ba batla, ba batla ho fihlela ba mo fumana a bokolla, a tshaba ho tsitsinyeha. Tau e tshehadi e ne e dutse nyamatsaneng ya yona, e tletse madi sefahlehong.</p> <p>'Ruri ho ne ho na le tau mona!' Mohlape wa ka o qhalakane! Ke ile ka hweletsa 'Tau!' Hobaneng le sa tla?' Modise o ile a ba botsa a thothomela.</p>	<p>Ke hantle hore baahi ba kgona ho bona tau e tshehadi le nyamatsane ya yona hoba ba ne ba tlo nahana hore o a ba thetsa hape.</p>
<p>Monna e mong ya seng a hodile dilemong o ile a leka ho tshedisa moshemane enwa tseleng e kgutlelang motseng.</p> <p>'Re tla o thusa ho batla dikgomo tsa hao tse lahlehileng hoseng' a rialo, a potolosa letsoho la hae mahetleng a Modise. 'Ha hona motho ya tliileng ho o thusa hobane ha ho na motho ya kgolwang mothetsi le ha a bua nnete.</p> <p>Ho tloha tsatsing leo, Modise o ile a nka qeto ya hore ha a sa hlola qhekanyetsa baahi ba motse hape.</p>	<p>Ke noha hore Modise o ithutile thuto e bohlokwa, hobane o ile a nka qeto ya hore a se hlole a qhekanyetsa baahi. Ha o bua maka ka nako tsohle, batho ha ba na o tshepa/kgolwa le mohlang o seng o bua nnete.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Ke maka afe ao Modise a ileng a a bua?</p>	<p>O ile a bua maka a hore ho na le tau e lelekisang dikgomo tsa hae le ha ho ne ho se jwalo.</p>
<p>O akanya hore Modise o dula pela paka efe ya naha?</p>	<p>Ke akanya hore Modise o dula pela Paka ya Makgadikgadi Pans, hobane o kgannetse dikgomo tsa hae teng.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng Modise a ile a nka qeto ya hore ha a sa tla hlola a qhekanyetsa baahi ba motse wa habo hape?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ile a lemoha hore ho entse hore baahi ba motse ba ikutlwe ba tellehile / halefile / lekehile. • Hobane o ile a lemoha hore ka ho ba qhekanyetsa makgetlo, ho entse hore ba se ke ba tla nakong eo a neng a ba hloka ka yona. • Hobane o bone hore ho qhekanyetsa batho ho na le ditlamoraho tse seng monate.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - ditlamorao
  - thetsa
  - iphapanya

Raeme kapa Pina	Diketso
Ho tshepahala ke ho bua nnete ka nako tsohle!	<i>Ema o bua ka lentse le bonolo le pososelo</i>
Ha ke tshepahala ke dula ke phutholohile	<i>Beha letsoho sefubeng sa hao o phefumolohe.</i>
Motho a itshepileng o a tshepahala ebile o na le nnete.	<i>Hatella se o se buang</i>
Ho tshepahala ke ho ba motho wa mantswe a hao	
Ho tshepahala ke ho ba sohle seo o leng sona.	<i>Bua ka boitshepo</i>
Ha ho letho le fetang ho tshepahala!	<i>Supa ka monwana o tsitsinye hlooho</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong.
Paleng ena...
Ditlamorao tsa ho se tshepahale hwa Modise ke...
Ke nahana pale ena e etseditswe ho nthuta hore...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangollong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

qhw	nqhw	a
e	l	t
s	w	

BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: / qhw / le / nqhw /
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangollong
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: /l/ - /e/ -/qhw/ - /a/ = leqhwa**
- 5 Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise / **qhw / kapa / nqhw /**
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka: /s/-/e/-/e/-/t/- /a/ = seeta

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **qhw, nqhw**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang). **Qhwaela, qhwela, qhwetse, leqhwa, nqhwaela, nqhwele, nqhwetswe**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

TAKA SERATSWANA

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona ka dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, diphensele le dikherayone.
- 2 Hlalosa hore kajeno baithuti ba tlile ho **ngola le ho taka** ka seo mophetwa paleng a se nahanang kapa a ikutlwang ka teng.
- 3 **Bontsha** ka ho etsa o **kgethe mophetwa mme o akanye hore hore o nahana eng kapa o iutlwa jwang**, jwaloka: Modise o dula pela paka ya naha. O tsamaisa mohlape wa hae ho fula pela heke. Hona le diphoofolo tse hlaha moo! Ebile o bona le thuhlo. O a tsaba hore ha bona phoofolo e le nngwe e hlaha, ho tshwanetse ho be hona le tse ding haufinyana moo.
- 4 Taka setshwantsho sa hao tlapangollong sa Modise a dutse pela terata le mohlape wa hae, a bonahala a ngongorehile.
- 5 **Bontsha** ka ho etsa o eketse sebudulwana sa mohopolo setshwantshong sa hao ka polelo e le nngwe kapa tse pedi ka hare, jwaloka: Ke a ipotsa hore ditau di teng moo. Ke ikutlwa ke ngongorehile!
- 6 Kamora moo, bolella baithuti hore ba tlile ho kgetha mophetwa mme ba akanye ka seo a se nahanang ka kamoo a ikutlwang ka teng.
- 7 Kopa baithuti ho kwala mahlo mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 8 Kopa baithuti ho bula mahlo mme ba take mehopolo ya bona ka seo se ka etsahalang.
- 9 Qetellong, kopa baithuti ho **buisana ka bobedi**, mme ba bontshane seo ba se takileng le molekane.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: books, pencils, globes, gears, lightbulbs, speech bubbles, and scientific equipment like flasks and beakers. The icons are scattered across the page, creating a textured, academic atmosphere.

Kereiti 3 KOTARA 3 Beke

5

**MOKOTABA:
Ho rarolla
mathata**

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho le ditlhaloso tsa baetapele ba tummeng le batho ba rarollang mathata
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisa mokotaba. Mohlala: ho thusa bana ba banyane ho rarolla mathata le bamphato ba bona ba ka phaposiburutelong. Thusa baithuti ho utlwisisa maano a ho rarolla mathata a dikamano tsa batho.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 24 & 25, Ha re etseng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 26, Ha re baleng & page 27, Ha re etseng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 28 & 29, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa bothata boo o bo rarollotseng nakong e fetileng

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele bukeng e kgolo sa pale: Sefehlametsi se tjhatsi sa William
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Ho rarolla mathata
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ke mefuta efe ya mathata e hlokang ho rarollwa?
  - b Ke mang ya rarolang mathata?
  - c Ke tsela dife tse fapaneng tseo mathata a rarollwang ka ona?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswa ya mokotaba.
  - sefehlametsi
  - motlakase
  - enjinere
  - boenjinerere

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako tse ding ke a ngongoreha	
Ka nako tse ke utlwa ekare mathata a mangata	
Ke nahana ka mathata eo ke seng ke a rarollotswe.	
Ke arolela motswadi kapa motswalle mathata aka	
Ke sebedisa mohopolo, ke tsepamisa maikutlo	
Hobane ke a tseba, mohale o ka ho nna!	

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata.**
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 ditweba
  - 2 dinta
  - 3 bophelo
  - 4 mosadi
  - 5 nku
  - 6 tlhapi
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 tweba
ditweba
  - 2 nta
dinta
  - 3 bophelo
maphelo
  - 4 mosadi
basadi
  - 5 nku
dinku
  - 6 tlhapi
ditlhapi
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Sefhlametsi se tjhatsi sa William
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Ho Rala Le Ho Thala

SEHLOOHO: Nahana ka pale e le nngwe eo re badileng selemong sena. Ngolla motswalle kapa mohaeno lengolo ka bothata bo paleng, le hore bothata bo rarollotswe jwang.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane.

MAANO A HO RALA: Etsa lenane

TSEBISA SEHLOOHO SA NGODISO.

- 1 Bontsha baithuti hore **o nahana pele o ngola.**
- 2 Ka molomo, hlalosa mohopolo wa lengolo la hao, jwaloka:
Bongata ba dipale bona le bothata bo itseng bo rarollehang. Ke ratile e le kannete pale eo re badileng ya Timeo kotareng e fetileng. Ke hopola batho lelapeng la habo ba ne ba tobane le bohlorisi ka tsatsi le le leng. Ba ne ba ikutlwa hampe. O ne a sa kgone ho thibela bohlorisi, empa o thusitse ho rarolla bothata ba bona ba ho ikutlwa hampe hore bo be betere. O thusitse ka ho ba mamela le ho ikamahanya le mathata a bona.

HO BONTSHA LEANO LA MORALO (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya moralo ka thoko tlapangollong.
- 2 Bontsha baithuti mokgwa wa ho etsa mmapa wa kelello ka ho araba dipotso.
- 3 Phethela mmapa wa kelello ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

<p><u>Dipotso tsa moralo</u></p> <p>Seratswana sa 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 O tlike ho kgetha pale efe? 2 Bothata e ne le eng? 3 Bothata bo rarollehile jwang? <p>Seratswana sa 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 O nahana eng ka pale ena? Hobaneng? 2 O nahana eng ka tsela eo bothata bo rarollotsweng ka teng? Hobaneng? 3 O nahana wena / motho eo o mo ngolletseng a ka ithuta eng ho tswa ho sena? 	<p><u>Moralo</u></p> <p>Seratswana sa 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Timeo o thusa lelapa la hae 2 Bothata e ne ele hore ba lelapa la hae ba ne ba hloriswa ka tsela tse fapaneng. 3 Timeo o ile a bitsa kopano ya lelapa. O ile a ba bolella ka se mo etsahetseng ka ho hloriswa. O thusitse bohle ho etsa dikgokahano hore ba se ikutlwe ba hlorile. <p>Seratswana sa 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Ke ratile hobane Timeo ke ntate wa makgonthe. 2 Ke nahana e ne ntle. A keke a laola se etsahalang maphelong a bohle. Feela, a ka thusa ka ho ba mamela ka hloko. 3 Le ha re sa lokise mathata, re ka thusa ho rarolla mathata ka ho bua le ho mamela.
--	---

BAITHUTI BA SEBEDISA LEANO LA MORALO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala mme ba nahane ka pale e ba e badileng e neng e na le bothata.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti **ho buisana** le balekane ka dintlha tsa bona
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya ho rala tlapangollong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikopanonyana.

Polame / leano

Senapa da 1

1. Serokoto da fojo de detjha.
2. Bothata ke hove fojo o ne a tloniowa serokotong da hare de detjha.
3. Rarhebenkrebe o ibe a mo fa pama ya dieta toa boko yaba o kenera detkopta da boko ya maroto. Ke delapadi de tlvatlvwa da boko ya maroto.

Senapa da 2

1. Ke natibe ha fojo a fuwa dieta toe ntjha, hang ha a lapanka detkopta da boko ya maroto, batloniwi ba ibe emisa ho mo qanka.
2. Ke natana hove e ne e be nttho e ntibe. Rarhebenkrebe o mo thuoitoe ka motopoto oo, ebibe e ne e be nttho e moa.
3. Re bakela ho ba moa ne thuo-e batho ba bang be ha ne da ba toebe.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntlh**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntlha**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: / **ntlh** /-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **ntlh** /
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Ngola lentswe tlapangolong: **ntlha**
- 7 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: / **ntlh** /-/**a**/ = **ntlha**
- 8 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **ntlha** /
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: / **ntlha** / = **ntlha**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntlh**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntlhaba**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? / **ntlh** /
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**a**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**b**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe? /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: / **ntlh** /-/**a**/-/**b**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntlhaba**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **ntlh** /-/**a**/-/**b**/-/**a**/ = **ntlhaba**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? / **ntlha** /
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ba**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: / **ntlha** /-/**ba**/ = **ntlhaba**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **ntlh**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantswe a latelang.
  - 1 **ntlha**
  - 2 **mantlha**
  - 3 **ntlhaba**

4 ntlhoya

5 ntlhoile

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

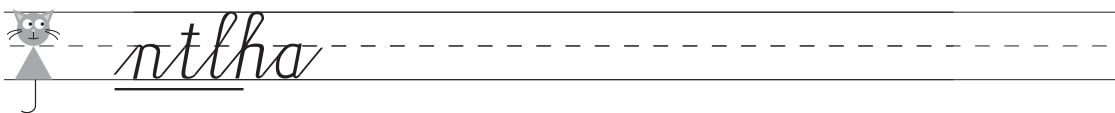
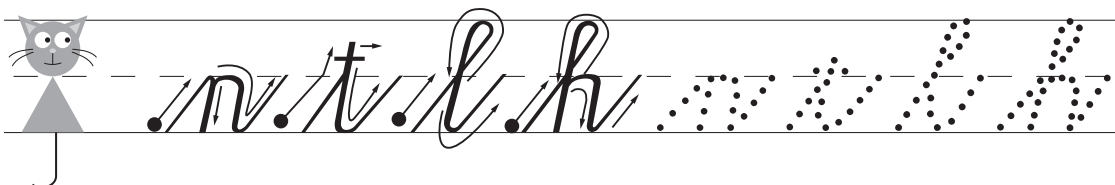

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **ntlh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

mantlha

ntlhaba

ntlhoya

ntlhoile

Bashemane ba hlaba nthla

ya pele.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: E TSA TEKOLO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<u>Sefehlametsi se tjhatsi sa William</u>	PELE HO PADISO
	Batho lefatsheng ka bophara ba sebedisa difehlametsi bakeng sa motlakase. Hangata, re bona difehlametsi pela metsi, hobane Afrika Borwa batho ba na le ho sebedisa difehlametsi ho fa dimpompo tsa bona tsa metsi matla. Ke a ipotsa hore na pale ena e tlo bua ka motlakase kapa ka metsi?
Pale e na e tshetlehlilwe paleng ya nnete ya William Kamkwamba. William o ile a sebedisa bokgoni ba hae ba boqapi ho thusa batho ka nakong tse thata.	
William o holetse motseng o monyenyanane wa Malawi o bitswang Wimbe. Ha William a ne a le monyenyanane dilemong ho ne ho se na motlakase motseng oo a neng a dula ho ona. Baahi ba motse oo ba ne ba tshepela metsing a pula bakeng sa dijalo tsa bona.	Ha re etse tekolo bothata paleng bo paleng ena: Ho ne ho sena motlakase motseng eo William a neng a dula ho ona.
Ha William a le dilemo tse 14, Malawi e ile ya ba le komello. Ho ne ho se na dijo tse lekaneng, mme baahi ba qalella ho lapa. Lelapa labo William le ne le na le dijo tse lekaneng feela ho jewa hanngwe bosiu. William o ile a qobelleha ho tlohela sekolo ka ha batswadi ba hae ba ne ba se ba sa hlale ba kgona ho lefa tjhelete ya sekolo.	Bothata bo ne bo se bong feela. Ho ne ho ena le tlala, hape William o ile a tlameha ho tlohella sekolo.
Nakong ya hae ya kgefutso, William o ne a rata ho ya laeborari mme a ipalle. Ka tsatsi le leng, William o ile a fumana buka e bitswang "Ho sebedisa matla." Buka ena e ne e na le setshwantsho sa sefehlametsi se senyenyanane lekokong. Buka ena e ile ya hlalosa hore difehlametsi di ka sebediswa ho etsa matla. Buka ena e ne e bile e fana ka ditaelo tsa ho etsa sefehlametsi. Tsatsing leo, William o ile a nka qeto ya hore o tlo tlisa motlakase le metsi motseng wa habo a sebedisa sefehlametsi seo.	Ha William a bona sefehlametsi, ke nahana hore o ile a tlelwa ke monahano wa hore a ka kgona ho rarolla bothata bo le bong ba Wimbe!

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Le ha ho le jwalo, ho ne so bonolo ho bokelletsa disebediswa tsohle tse neng di hlokahala. Ha bana ba bang ba dilemong tsa hae ba le sekolong, William o ile a batlana le disebediswa setsing sa matlakala. William o ile a fumana dikarolo tsa terekere ya kgale, dikarolo tsa foreimi ya baesekele ya kgale, dipeipe tsa polasitiki, le dikarolo tsa kgale tsa ditshepe.</p>	<p>Ke etsa tekolo ya hore ho rarolla bothata bona ho ne ho se bonolo. William o sebeditse ka thata haholo.</p>
<p>Matsatsing ao William a neng a fata moo matlakala a bokelletswang teng, batho ba ne ba mmita lehlanya? Ba ne ba mo soma. Ba mo tsheha. Empa William ha a ka a dumella hore mantswe ana a etse hore a se ke a tswela pele ka ntho eo a neng a e etsa hobane o ne a ikemiseditse ho aha sefhehlametsi seo.</p>	
<p>Lapeng, William o ne a sebedisa ditaelo tse tswang bukeng le disebediswa tseo a di fumaneng ho aha sefhehlametsi se senyenyane. Bosiu bo bong o ile a kenya peipi ya polasitiki sebakeng se nepahetseng yaba sefhehlametsi se qala ho dikoloha.</p>	
<p>Tshibollo ya William e ntjha e ile ya fehla motlakase o lekaneng ho kgantsha mabone a mane le ho bapala radio ka tlung yabo! William o ile a sebedisa motlakase ho bala bosiu ha ho le lefifi ka ntle! Maboneng a neng a kgantshitse ka tlung ya bo a ne a etsa hore a ikutlwe a lokolohile.</p>	<p>William o sebeditse ka thata ho aha sefhehlametsi se senyenyane. Ke etsa tekolo ya hore ke motho ba bohlale.</p>
<p>Empa William o ne a batla ho etsa ho feta ho tliša motlakase lapeng habo feela – William o ne a batla ho etsa bonnete ba hore batho kaofela motseng ba na le motlakase le metsi a ho nosetsa dijalo tsa bona. William o ile a sebetsa a ba a sebetsa ho aha sefhehlametsi se seholo Wimbe. O ile a sebedisa matla a tswang sefhehlametsing sa hae sa bobedi ho pompa metsi ho tswa mohloding o tebileng. Mohlodi ona o ne o bolela hore ho ne ho se ho sa hlokahale hore borapolasi ba Wimbe ba emele e ne – ho ne ho se ho dula ho na le metsi a ka nosetsang dijalo.</p>	<p>William o ne a tseba hore batho ba bang motseng wa bona ba ne ba sokola jwalo feela ka yena. Ke nahana hore William o ile a etsa tekolo ya hore ha ho a lekana hore a ithuse a le mong. Ho ne ho le bohlokwa hore a thuse le baahisane ba hae.</p>
<p>Kamora dilemo tse mmalwa, moqolotsi wa ditaba o ile a tla Wimbe mme a ngola koranteng ka pale e buwang ka sefhehlametsi sa William. Batho ba bangata ba Malawi le lefatshe ka bophara ba ile ba qalella ho bala ka tshibollo ena ya William e makatsang.</p>	<p>Ho na le batho ba mafatshe a mang ba entseng tekolo ka sefhehlametsi sa William. Bongata bo nahana hore o na le kelello e tjhatsi, hobane ba ile ba mo lefella hore a kgutlele sekolong!</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
William o ntse a tswela pele ho sebetsa ka thata ho netefatsa hore batho kaofela ba na le motlakase le metsi.	
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Sefehlametsi sa William sa pele se ne se fepela matla kae?	Se ne se fepela mabone a mane le radio ya ka tlung.
Sefehlametsi sa William sa bobedi se ne se fepela matla kae?	Se ne se fepela mohlodi wa metsi motseng kaofela.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng William a ne a batla ho rarolla mathata a motlakase motseng wa habo?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ne a batla ho bala bosiu. • Hobane o ne a batla ho etsa bonnete ba hore borapolasi kaofela ba na le metsi eo ba ka nosetsang dijalo tsa bona ka ona. • Hobane o ne a batla ho thusa batho bohle motseng, eseng yena le ba lelapa la hae feela.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 5.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

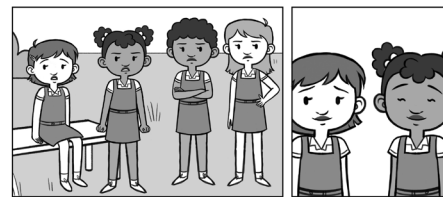
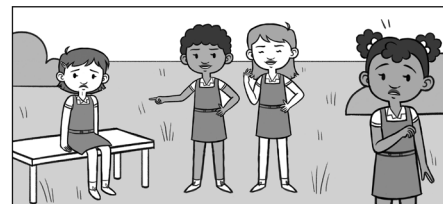
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - tlala
  - komella
  - lapa

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako tse ding ke a ngongoreha	
Ka nako tse ke utlwa ekare mathata a mangata	
Ke nahana ka mathata eo ke seng ke a rarollotswe.	
Ke arolela motswadi kapa motswalle mathata aka	
Ke sebedisa mohopolo, ke tsepamisa maikutlo	
Hobane ke a tseba, mohale o ka ho nna!	

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntjh**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntjha**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: / **ntjh** /-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **ntjh** /
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Ngola lentswe tlapangolong: **ntjha**
- 7 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: / **ntjh** /-/**a**/ = **ntjha**
- 8 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **ntjha** /
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: / **ntjha** / = **ntjha**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntjha**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntjheile**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? / **ntjh** /
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**i**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone ya lentswe? /**l**/
- 7 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe? /**e**/
- 8 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: / **ntjh** /-/**e**-/**i**-/**l**-/**e**/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **ntjheile**
- 10 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **ntjh** /-/**e**-/**i**-/**l**-/**e**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? / **ntjhe** /
- 12 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ile**/
- 13 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: / **ntjhe** /-/**ile**/ = **ntjheile**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **ntjh**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang
  - 1 **ntjha**
  - 2 **ntjhafatsa**
  - 3 **ntjheile**
  - 4 **ntjhesa**

- 5 **ntjhakela**
6 **ntjhebile**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

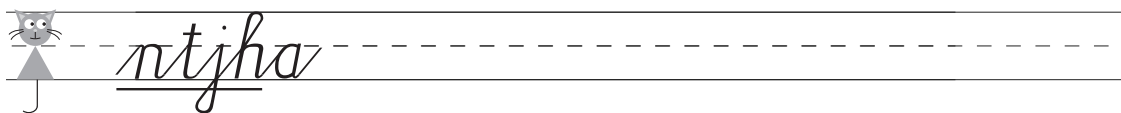

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku /mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntjh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 ntjhafatsa

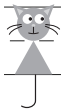
 ntjheile

 ntjhesa

 ntjhakela

 ntjhebile

 Mme o nthe ketse diaparo

 tse ntjha.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Ho Thala

SEHLOOHO: Ngola pale ka motho ya hloriswang. Pale ena e kaba ka ya nnete kapa ya boiqapelo.

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 10 bonyane.

FOREIMI YA HO NGOLA:

... ya ratehang

Re ithuta ka ho rarolla mathata. Ke ne ke batla ho bolella ka...

Paleng ena...

Bothata ke...

Ke ne ke batla ho bolella ka pale ena hobane...

Ke nahana...

Ke ithutile hore...

Ka lerato...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangolong.

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAI SO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangolong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka ho etsa hore o phethela polelo jwang o sebedisa foreimi ya ho ngola bakeng sa moralo wa hao, jwaloka:

... ya ratehang

Re ithuta ka ho rarolla mathata. Ke ne ke batla ho bolella ka pale eo re badileng e bitswang *Timeo o thusa ba lelapa la hae*. **Paleng ena** ba lelapa la Timeo ba hloriswa.

Bothata ke hore ba ikutlwa ba saretswa. Timeo o nka qeto ya ho ba thusa ba ikutlwe betere ka ho bitsa kopano ya lelapa mme le ho ba mamela ka hloko.

Ke ne ke batla ho bolella ka pale ena hobane ke ratile tsela eo Timeo a rarollotseng bothata ka yona. **Ke nahana** o entse mosebetsi o motle wa ho mamela. Bohle ba ikutlwile ba le betetshana. **Ke ithutile hore** ka nako tse ding ho bua le ho mamela ho ka thusa batho hore ba ikutlwe betere.

Ka lerato

Mofumahadi Groome

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti hongola etsatsi le sehlooho: **Lengolo ka ho rarolla bothata: Moralo**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi yah o ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopotsa baithuti ka maano ao baka a sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

5 Phato 2020

Lengolo ka ho nahana mathata: monako

Jungibe ya natehang
ne ithuta ka ho nahana mathata. Ke nate ho
o boheha ka nate e bitwang 'Seroko oa
jojo oa oetjha'
Paheng ena jojo o kena oekolong oetjha.
Bothata ke hore o a tloiswa oekolong
oena oa oetjha.
Ke nate ho o boheha ka nate ena hobanne
ke nate ha natebemebe a ne a batla ho
thusa jojo.

ke nahana hore natebemebe o thutae
jojo e be nuni. O ibe mo fa dieta tse ntjha
to bobo, mme a mmobeha hore a kenebe
oetjha oa bobo ya maro, tu ho ibe ha
tusa jojo ka bathlovi.

Ke ithutibe hore ke nto e nate ho thusa
batla ba bang ke ho ba moa ke motau ke
ha oa ba tsebe.

Ka benato thembikibe

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 15

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 5.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **ntlhaba, ntlhoya**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **ntlhaba, ntlhoya**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /aba/ le /oya/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **ntjhesa, ntjhakela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 **Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: ntjhesa, ntjhakela**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 **Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: ntjhakela**
- 2 **Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?**
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **hlaahlela, fela, qela, mmela, llela, ntlela**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **ntjhakela**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose tse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **Mela, imela, mmela, llela**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi**MAANO A HO BALA: E TSA TEKOLO**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<u>Sefehlametsi se tjhatsi sa William</u>	PELE HO PADISO Batho lefatsheng ka bophara ba sebedisa difehlametsi bakeng sa motlakase. Hangata, re bona difehlametsi pela metsi, hobane Afrika Borwa batho ba na le ho sebedisa difehlametsi ho fa dimpompo tsa bona tsa metsi matla. Ke a ipotsa hore na pale ena e tlo bua ka motlakase kapa ka metsi?
Pale e na e tshetlehlwe paleng ya nnete ya William Kamkwamba. William o ila a sebedisa bokgoni ba hae ba boqapi ho thusa batho ka nakong tse thata.	
William o holetse motseng o monyenyanane wa Malawi o bitswang Wimbe. Ha William a ne a le monyenyanane dilemong ho ne ho se na motlakase motseng oo a neng a dula ho ona. Baahi ba motse oo ba ne ba tshepela metsing a pula bakeng sa dijalo tsa bona.	
Ha William a le dilemo tse 14, Malawi e ile ya ba le komello. Ho ne ho se na dijo tse lekaneng, mme baahi ba qalella ho lapa. Lelapa labo William le ne le na le dijo tse lekaneng feela ho jewa hanngwe bosiu. William o ile a qobelleha ho tlohela sekolo ka ha batswadi ba hae ba ne ba se ba sa hlole ba kgona ho lefa tjehelete ya sekolo.	Ke etsa tekolo ya hore dilemong tsa hae tse 14 bophelo bo ile ba thatafalla William

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Nakong ya hae ya kgefutso, William o ne a rata ho ya laeborari mme a ipalle. Ka tsatsi le leng, William o ile a fumana buka e bitswang "Ho sebedisa matla." Buka ena e ne e na le setshwantsho sa sefehlametsi se senyenyane lekokong. Buka ena e ile ya hlalosa hore difehlametsi di ka sebediswa ho etsa matla. Buka ena e ne e bile e fana ka ditaelo tsa ho etsa sefehlametsi.</p> <p>Tsatsing leo, William o ile a nka qeto ya hore o tlo tlisa motlakase le metsi motseng wa habo a sebedisa sefehlametsi seo.</p>	<p>William o ne a se a sa kgone ho ntshetsa dithuto tsa hae pele sekolong, o ile a nna a ya laeborari ho ithuta. Ke etsa tekolo ya hore William o ne a ikemiseditse ho ithuta.</p>
<p>Le ha ho le jwalo, ho ne so bonolo ho bokelletsa disebediswa tsohle tse neng di hlokahala. Ha bana ba bang ba dilemong tsa hae ba le sekolong, William o ile a batlana le disebediswa setsing sa matlakala. William o ile a fumana dikarolo tsa terekere ya kgale, dikarolo tsa foreimi ya baesekele ya kgale, dipeipe tsa polasitiki, le dikarolo tsa kgale tsa ditshepe.</p>	<p>William o tswela pele o fatafata sebakeng seo matlakala a bokelletswang teng leha ho na le batho ba mo somang. Sena se nthusa hore ke etse tekolo ya hore William ke motho ya nang le maikemisetso.</p>
<p>Matsatsing ao William a neng a fata moo matlakala a bokelletswang teng, batho ba ne ba mmita lehlanya? Ba ne ba mo soma. Ba mo tsheha. Empa William ha a ka a dumella hore mantswe ana a etse hore a se ke a tswela pele ka ntho eo a neng a e etsa hobane o ne a ikemiseditse ho aha sefehlametsi seo.</p>	
<p>Lapeng, William o ne a sebedisa ditaelo tse tswang bukeng le disebediswa tseo a di fumaneng ho aha sefehlametsi se senyenyane. Bosiung bo bong o ile a kenya peipi ya polasitiki sebakeng se nepahetseng yaba sefehlametsi se qala ho dikoloha.</p>	<p>William o lekile disebediswa tse ngata. Dintho tse ngata tseo a lekileng ha di a ka tsa sebetsa. Empa ha a ka a fela matla!</p>
<p>Tshibollo ya William e ntjha e ile ya fehla motlakase o lekaneng ho kgantsha mabone a mane le ho bapala radio ka tlung yabo! William o ile a sebedisa motlakase ho bala bosiu ha ho le lefifi ka ntle! Maboneng a neng a kgantshitse ka tlung ya bo a ne a etsa hore a ikutlwe a lokolohile.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
Empa William o ne a batla ho etsa ho feta ho tliša motlakase lapeng habo feela – William o ne a batla ho etsa bonnete ba hore batho kaofela motseng ba na le motlakase le metsi a ho nosetsa dijalo tsa bona. William o ile a sebetsa a ba a sebetsa ho aha sefehlametsi se seholo Wimbe. O ile a sebedisa matla a tswang sefehlametsing sa hae sa bobedi ho pompa metsi ho tswa mohloding o tebileng. Mohlodi ona o ne o bolela hore ho ne ho se ho sa hlokahale hore borapolasi ba Wimbe ba emele e ne – ho ne ho se ho dula ho na le metsi a ka nosetsang dijalo.	William o ne a ikemiseditse ho thusa le batho ba bang, eseng yena feela. Ke etsa tekolo ena hobane William o ahile sefehlametsi seo batho bohle motseng ba neng ba una molemo ho sona!
Kamora dilemo tse mmalwa, moqolotsi wa ditaba o ile a tla Wimbe mme a ngola koranteng ka pale e buwang ka sefehlametsi sa William. Batho ba bangata ba Malawi le lefatshe ka bophara ba ile ba qalella ho bala ka tshibollo ena ya William e makatsang.	
William o ntse a tswela pele ho sebetsa ka thata ho netefatsa hore batho kaofela ba na le motlakase le metsi.	William o bonahala a ikemiseditse ho rarolla mathata le ho thusa batho.
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke mathata a feng eo William a neng a tobane le ona?	<ul style="list-style-type: none"> Motseng ho ne ho sena motlakase. Ho ne ho na le tlala ya bonkantjane motseng. O ile a tlameha ho tlohela sekolo. O ne a sa fumane disebediswa tse nepahetseng ho aha sefehlametsi sa hae.
William o qetelletse a kgutletse sekolong ka mokgwa ofe?	Baditjhaba ba ile ba mo lefella dithuto tsa hae ha ba qeta ho bala ka sefehlametsi sa hae!
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke diketsahalo dife tse etsahetseng paleng ena, tse re thusang ho etsa tekolo hore William o bohlale ebile o na le maikemisetso?	<ul style="list-style-type: none"> William o ile a tswela pele ka ho ithuta le ho bala le ha a ne a se a sa kgone ho ntshetsa dithuto tsa hae pele. William o ile a bona setshwantsho sa sefehlametsi mme a nka qeto ya ho se etsa. William o ile a batlana le disebediswa tsa ho aha windmill serapeng seo matlakala o bokellwang ho sona. William o ile a tswela pela a fata le ha ho ne ho na le batho ba mo somang. William ha a ka a kgaotsa ka ho etsa sefehlametsi se le seng se senyenyane, o ile a etsa sefehlametsi se seng se seholo ho thusa batho kaofela!

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 5**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - kgahlilwe
  - kgahlisa
  - songwa
  - moqolotsi wa ditaba

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako tse ding ke a ngongoreha	
Ka nako tse ke utlwa ekare mathata a mangata	
Ke nahana ka mathata eo ke seng ke a rarollotswe.	
Ke arolela motswadi kapa motswalle mathata aka	
Ke sebedisa mohopolo, ke tsepamisa maikutlo	
Hobane ke a tseba, mohale o ka ho nna!	

BEKE 5

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
Paleng ena...
William o rarolla bothata ba...
William a ka hlaloswa a kgahlisa hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangollong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

ntlh	ntjh	a
m	b	o
y	i	e
l	f	s
s	k	

BONTSHA

- Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: / ntlh / le / ntjh /**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: / ntlh / - /a/ = ntlha**
- Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentswe ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise / **ntlh / kapa / ntjh /**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentswe le leng le jwaloka: /l/ - /e/ - /f/-/i/ - /e/- /l/-/o/ = **lefielo**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **ntlh, ntjh**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo b aka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
- Ntlha, mantlha, ntlhaba, ntlhoya, ntlhoile, ntjha, ntjhafatsa, ntjheile, ntjhesa, ntjhakela, ntjhebile**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO/ E TSA TEKOLO

NGODISO YA HO BALA KA KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola dihlooho tse latelang, dipotso le dipolelo tlapangollong
- 2 Bala dipotso le baithuti o be o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka dipotso tseo.
- 4 Ka mora moo, baithuti ba bule dibuka tsa bona, ba ngole letsatsi le sehlooho, e be ba araba dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, buisana le baithuti ka dikarabo tse lebelletsweng, o ba dumelle ho lokisa diphoso tsa bona.

SEFEHLAMETSI SE TJHATSI SA WILLIAM

- 1 William o holetse hokae?
William o holetse...
- 2 William o ithutile jwang ho etsa sefahlametsi?
William o ithutile ho etsa sefahlametsi ka...
- 3 O nahana William ke motho ya jwang? Hobaneng?
Ke nahana William o...hobane...

SEFEHLAMETSI SE TJHATSI SA WILLIAM

- 1 William o holetse hokae?
William o holetse ho la Wimbe / Malawi.
- 2 William o ithutile jwang ho etsa sefahlametsi?
William o ithutile ho etsa sefahlametsi ho tswa bukeng.
- 3 O nahana William ke motho ya jwang? Hobaneng?
Ke nahana William ke motho ya nang le maikemisetso hobane o kgonne ho fumana tsela ya ho tlisa motlakase motseng wa habo.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala,

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (rulers, compasses, calculators, plus signs), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Kereiti 3 KOTARA 3 Beke 6

**MOKOTABA:
Ho rarolla
mathata**

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohongyabeke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho tse tsamayelanang le mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho le ditlhaloso tsa batjha ba rarollotseng mathata a setjhaba sa habo bona; ditshwantsho tsa William Kamkwamba le Kelvin Doe.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisa mokotaba. Mohlala: etsa diphuphutso ka motjha lefatsheng ka bophara ya entseng setjhabeng sa habo jwaloka William le Kelvin.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsiana e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsiwa 1: Buka yatshebetsoya DBE 1: Leqephe la 30 – 32, Ha re etseng

Mosebetsiwa 2: Buka yatshebetsoya DBE 1: Leqephe la 36, Ha re baleng

Mosebetsiwa 3: Buka yatshebetsoya DBE 1: Leqephe la 37-39, Ha re etseng

Mosebetsiwa 4: Taka setshwantsho sa motho ya othusang ho rarolla mathata.

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

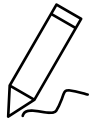
AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele sa buka e kgolo sa pale: Kelvin Doe: DJ Focus
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Ho rarolla mathata
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ke mofuta ofe wa mathata ao re a boneng dipaleng tseo re di badileng selemong sena?
  - b A rarollwa jwang mathata ana?
  - c Ke tsela dife tse ntle tsa rarolla mathata?
  - d Ke tsela dife se mpe tsa ho rarolla mathata?
  - e Hobaneng ho le bohlokwa ho rarolla mathata?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - tsepamisa
  - leshala
  - tshibollo

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako tse ding ke a ngongoreha	
Ka nako tse ke utlwa ekare mathata a mangata	
Ke nahana ka mathata eo ke seng ke a rarollotswe.	
Ke arolela motswadi kapa motswalle mathata aka	
Ke sebedisa mohopolo, ke tsepamisa maikutlo	
Hobane ke a tseba, mohale o ka ho nna!	

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

Bonngwe le Bongata ba Dipolelo

- 1 Tweba e ja kase.
  - 2 Nta e behela lehe.
  - 3 Monna o tsotella bophelo ba hae.
  - 4 Mosadi o motle.
  - 5 Nku e ja jwang.
  - 6 Tlhapi e ja seboko.
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

Bonngwe le Bongata ba Dipolelo

- 1 Tweba e ja kase.
Ditweba di ja kase.
  - 2 Nta e behela lehe.
Dinta di behela mahe.
  - 3 Monna o tsotella bophelo ba hae.
Banna ba tsotella bophelo ba bona.
  - 4 Mosadi o motle.
Basadi ba batle.
  - 5 Nku e ja jwang.
Dinku di ja jwang.
  - 6 Tlhapi e ja seboko.
Tlhapi e ja diboko.
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetsopele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Kelvin Doe: Dj Focus
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Ho Hlophisa

SEHLOOHO: Nahana ka pale e le nngwe eo re badileng selemong sena. Ngolla motswalle kapa mohaeno lengolo ka bothata bo paleng, le hore bothata bo rarollotswe jwang.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane.

BOITOKISO:

- Ngola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e le nngwe kapa tse ka bang pedi.

LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na ke ngotse jwalo ka ha eka ke bua le motho?
- 2 Na ke akareditse bothata bo paleng?
- 3 Na ke ngotse mohopolo waka kamoo bothata bo rarolwang ka teng?
- 4 Na ke kenyeleditse ditumediso (...ya ratehang) (ka lerato...)?
- 5 Na kena le bonyane ba dipolelo tse 10 tse phethahetseng?
- 6 Na ke ngotse mantswe aka ka nepo?
- 7 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 8 Na polelong enngwe le enngwe ke sebedisitse matshwao a ho bala ka nepo?

BONTSHA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo ka lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane, o be o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti ho bala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemosana baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangollong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

5 Phatso 2020

Le ngolo ka ho nannohla mathata: monabo

1) ^{x x x x x x x x} Jungibe ya natshang,

2) ^R me ithuta ka ho nannohla mathata. Ke nana ho
o bobehla ka nabe e bitwang 'Sekolo sa
jojo de oetjha'

Pankeng ena jojo o kena oekrolong oetjha.
Bohata ke tšone o a tšoniwa oekrolong
oena de oetjha.

Ke nana ho o bobehla ka nabe ena hobanibe
ke natibe ha nabelenkene a ne a batla ho
thua jojo.

k

3) ^u ke nannaha tšone nabelenkene o thuoitoe
jojo e ke nani. O ibe mo fa dieta tše ntjha
to bobo, mme a mmobehla tšone a kenebe
gethopho sa bobo ya maro, ha ho ibe ha
thua jojo ka bathorivi.

Ke ithutibe tšone ke ntšo e ntibe ho thua
batšo ba bang ke ho ba moa ke moha ke
ha sa ba tšebe.

ka venato, thembikisibe

BEKE 6

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 6**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tlhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **tlhware**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: / **tlhw/-/a/-/r/-/e/**
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **tlhw/**
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a/**
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**r/**
- 7 Qapodisa modumo wa bone wa lentswe: /**e/**
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tlhware**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: / **tlhw/-/a/-/r/-/e/=tlhware**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tlhwa/**
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**re/**
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe:: /**tlhw/-/re/ = tlhware**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tlhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **ditlhware**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o pele lentswe? /**d/**
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi wa lentswe? /**i/**
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro wa lentswe? /**tlhw/**
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone wa lentswe? /**a/**
- 7 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bohloano wa lentswe? /**r/**
- 8 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe waho qetela lentsweng? /**e/**
- 9 Ngola lentswe: **ditlhware**
- 10 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**d/-/i/-/tlhw/-/a/-/r/-/e/**
= **ditlhware**
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**di/**
- 12 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**tlhwa/**
- 13 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**re/**
- 14 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**di/-/tlhwa/-/re/**
= **ditlhware**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **tlhw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **Tlhwaritsa**
  - 2 **Tlhware**
  - 3 **Tlhwaritsa**
  - 4 **Ditlhware**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka **MONGOLO O KOPANENG**.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

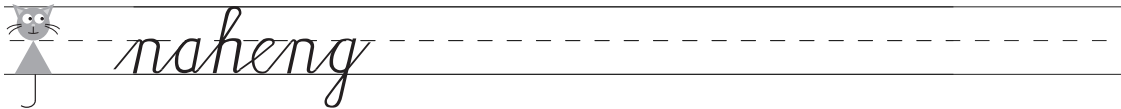
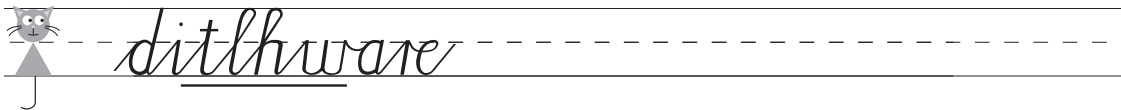
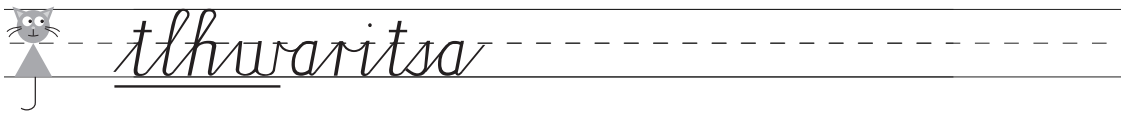
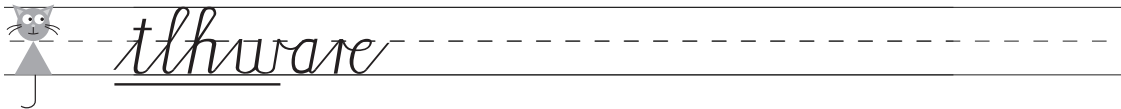
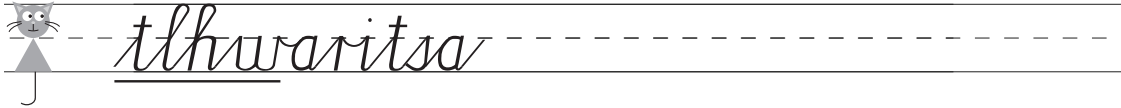
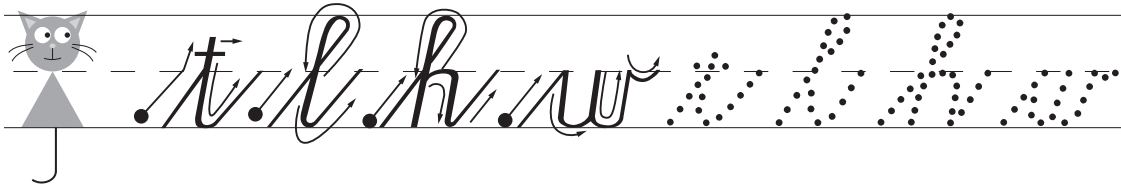

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku /mantse /dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **tlhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Polelo: _____

_____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: HO IKAMAHANYA LE DIKETSAHALO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<u>Kelvin Doe - DJ Focus</u>	Kajeno re tla tswela pele ka ho etsa dikgokahanyo pakeng tsa pale ena le eo re e badileng bekeng e fetileng ka sefehlametsi se makatsang sa William. Re tla nahana kamoo dipale tsena di tshwanang ka teng.
Pale ena e thehilwe hodima pale ya nnete ya Kelvin Doe. Kelvin ke motho ya nang le bokgoni ba ho qapa, a sebedisitseng bokgoni ba hae ba boiqapelo le maikemisetso a hae ho thusa setjhaba sa habo.	Ke kgona ho etsa kgokahano le buka eo re e badileng ka William. Pale ena le pale ya William ke tsa nnete. Pale tsena di le pedi di bua ka tjheseho ya ho thusa batho ba bang ka ho sebedisa bokgoni ba ho qapa.
Kelvin o hlahetse motseng o bitswang Freetown, Sierra Leone. Kgolong ya hae, moahisane wa Kelvin Freetown o ne a na le mehala e mengata ya motlakase, empa e ne e sa ise motlakase malapeng a batho. Mabone a ne a kganya hang bekeng. Ka ntle le moo, matlo a batho a ne a le lefifi.	Hara William le Kelvin, ho ne ho se le a le mong wa bona a neng a na le motlakase lapeng kgolong ya hae!
Ha Kelvin a ne a le dilemo tse 10 o ile a nka qeto ya hore ke yena ya tla rarolla mathata a motlakase wa baahisane ba hae. Kelvin o ile a qalella ho bokelletsa ditshepe tsa dikerapa tse seng di sa sebetse, disebediswa tsa motlakase tse lahlilweng le tse ding tse robehileng. O ne a fata moqomomg o mong le o mong wa matlakala Freetown kaofela a batlana le dikerapa hore a kgone ho ithuta ka tsona.	Ke kgona ho etsa kgokahanyo e nngwe pakeng tsa Kelvin le William - bobedi ba bona bo ile ba geta hore ke bona ba tla tlisa motlakase setjhabeng sa bona.
Yaba, Kelvin o hlola dihora tse ngata a kopanya disebediswa tsa motlakase tse robehileng ho etsa hore di sebetse. O ile a ithuta boenjineri ka teko le phoso, le ho tsepamisa maikutlo.	Kelvin le William ba ithutile boenjineri! Bobedi ba bona ke batho ba nang le maikemisetso.
Ka nako eo Kelvin a le dilemo tse 13, o ne a se a bopile leshala a sebedisa dintho tse ka sebediswang hape ho kenyeletsa le soda, esiti, tshepe le theipi. Leshala lena le ne le na le matla a kgonang ho kgantsha matlo motseng wa habo le ho mo thusa hore a sebetsane le tshibollo tsa hae tse ntjha.	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ha moraonyana Kevin o ile a utlwela ka kampo ya ho sibolla e tsamaiswang ke motjha e mong wa Sierra Leon ya bitswang David Sengeh. David o ile a phephetsa batjha ho nahana ka mathata a tobileng ditjhaba tsa bona hore ba tle kampong ho tlo sebetsana le ho rarolla mathata ao.</p> <p>Kelvin o ile a qeta hore batjha ba motse wa habo ba hloka lentswe. Kelvin o ile a bokelletsa sehlopha mme ba ile ba ingodisa kampong hore ba kgone ho ntshetsa pele bokgoni ba ntho e nngwe le e nngwe eo ba tla e hlokang ya ho laola seteishene sa seyalemoya. 'Ha re na le seyalemoya, re ka kgona ho phehisana kang ka dintho tse amang setjhaba sa rona le Sierra Leone ka bophara, Kevin a hlalosa.</p>	<p>Nka kgokahanya William le Kelvin hobane bobedi ba bona bo sebedisitse bokgoni ba bona ho thusa ho ntshetsa ditjhaba tsa bona pele. Ha ba a ka ba sebedisa bokgoni ba bona ba boenjinerere ho ntlafatsa maphelo a bona feela.</p>
<p>Kampong ya David, Kelvin o ile a aha seneeletsi sa seyalemoya le disebediswa tse ding tse hlokalang ho hasa seteishene sa hae sa seyalemoya.</p>	<p>Kelvin le William ba ile ba sebetsa ka thata ho thusa setjhaba sa bona ka ditlhoko tsa bona. Kelvin o ile a etsa ntho e nngwe le e nngwe hore a qale seteishene sa kgaso ya seyalemoya hobane o ne a na le bonnete ba hore ke seo setjhaba sa hae se neng se hloka. William o ile a etsa ntho e nngwe le e nngwe e hlokalang ho fehla metsi a tla sebedisetswa dijalo hobane o ile a lemoha hore ke seo setjhaba sa habo se neng se hloka.</p>
<p>Ha a se a ahile ntho e nngwe le e nngwe eo a e hlokang, o ile a hlophisa basebetsi ba nako tsohle. Seteishene sa hae sa seyalemoya se ile sa qalella ho hasa ditaba, sa bala mehopolole maikutlo ya batho ho tswa melaetseng e ngotsweng, le ho bapala mmimo. Seyalemoyeng seo, Kelvin o ne a bitswa DJ Focus. Lebitso lena la DJ Focus le tswa tumelong ya hae ya hore ha o na le maikemisetso a itseng ebile o tsepamisa maikutlo a hao, tshibollo e nngwe le e nngwe e ka kgonahala.</p>	
<p>Seteishene se babatsehang sa Kelvin e ne e le mofuta wa tshibollo eo Kelvin a neng ao labalabela. Sepheo sa David se seholo e ne e le ho thusa diketekete tsa batjha ho ntshetsa ditoro tsa bona tsa ho rarolla mathata a metseng ya bona pele. David o ne a na le tumelo ya hore Kelvin o na le bokgoni le tjheseho ya ho fa batjha ba Sierra Leone bokamoso bo botle. Seteishene sa Kevin sa seyalemoya se ile sa etsa hore e be mohlodi wa kgau e hodimo kampong ya David ya hlabula.</p>	<p>David o ile a kgahlwa ke bokgoni ba Kelvin ba ho qapa. Moqolotsi e mong wa ditaba le lefatshe ka bophara le ile la kgahlwa ke bokgoni ba William ba boqapi. Bobedi ba bona ke batjha ba kgahlisang.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
David o ile a nka Kelvin jwalo ka moena wa hae. O ne a batla ho thusa Kelvin ho atolosa mohopolo wa hae le bokgoni ba hae ba ho sebetsa le dienjenere tse ding. David o ile a hlophisetsa Kelvin ho tsamaya porokgarama Yunivesithing e bitswang MIT.	Ke kgona ho etsa kgokahanyo. William le Kelvin ba ile ba ba lehlohonolo hore batho ba ile ba lemoha bokgoni ba bona mme ba ba thusa ho fihlella monyetla ya dithuto.
Kelvin o ne a na le dilemo tse 16 feela, ebile e le motho ya monyenyanane ka ho fetisisa wa ho mengwa lenaneong lena. Lena e ne e le lekgetlo la pele la Kelvin a tswela kante ho Sierra Leone. Kelvin o ne a thabetse monyetla wa ho sebetsa le dienjinere tse nang le tsebo e hlwahlwa le ho ithuta ho bona. Empa o ne a hlolohetswe morao lapeng – haholoholo mme wa hae.	
Ho botsweng dipotso, Kelvin o ile a re, 'phehello le lerato di molemo ho hodisa bokgoni ba ho qapa.' Ho fihlela le kajeno, Kelvin o tswela pela ho sebedisa phehello le lerato la hae ho tsamaisa seteishene sa hae sa seyalemoya, ho sibolla dintho tse ntjha, le ho ntlafatsa maphelo a batho ba leloko la hae, setjhaba sa habo, le naha ya habo ho ba betere.	William le Kelvin ba ntse ba sebetsana le ho ntlafatsa maphelo a batho.
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Kevin o holetse kae?	O holetse Freetown, Sierra Leone.
Lebitso la Kelvin seyalemoyeng e ene mang?	Lebitso la hae e ne e le DJ Focus
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
O ka etsa dikgokahanyo dife pakeng tsa William le Kelvin	<ul style="list-style-type: none"> • Bobedi ba bona ba ithutile boenjineri • Bobedi ba bona ba hodile kante ho motlakase. • Bobedi ba bona bo ile ba rarolla bothata ba motlakase metseng ya bona. • E ne e le batho ba nang le bokgoni ba ho qapa ba kgahlehang. • Jwalojwalo....

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 6.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

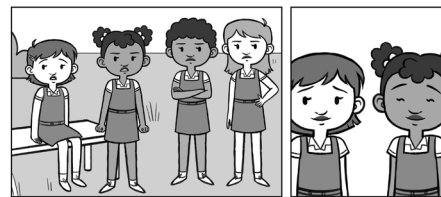
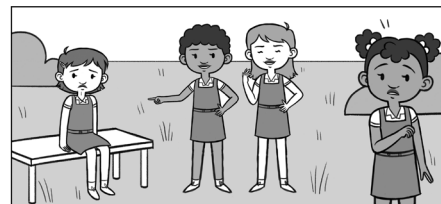
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - tshwanang
  - hlolohela hae
  - boqapi

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako tse ding ke a ngongoreha	
Ka nako tse ke utlwa ekare mathata a mangata	
Ke nahana ka mathata eo ke seng ke a rarollotswe.	
Ke arolela motswadi kapa motswalle mathata aka	
Ke sebedisa mohopolo, ke tsepamisa maikutlo	
Hobane ke a tseba, mohale o ka ho nna!	

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoniba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntsw**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntswaki**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /ntsw/-/a/-/k/-/i/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /ntsw/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /a/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /k/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /i/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntswaki**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /ntsw/-/a/-/k/-/i/ = **ntswaki**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /ntswa/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /ki/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /ntswa/-/ki/ = **ntswaki**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntsw**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntswela**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o pele lentswe? /ntsw/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /e/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /l/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetela ya lentswe? /a/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /ntsw/-/e/-/l/-/a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntswela**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /ntsw/-/e/-/l/-/a/ = **ntswela**
- 10 Ask learners: What is the first syllable of the word? /ntsw/
- 11 Ask learners: What is the second syllable of the word? /la/
- 12 Tell learners to blend the syllables to make a word: /ntsw/-/la/ = **ntswela**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **ntsw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **Ntswaki**
  - 2 **Ntswakela**

3 Ntswela

4 Ntswafa

5 Ntswetse

6 Mantswe

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be be o sehele mela medumo e korotsweng
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

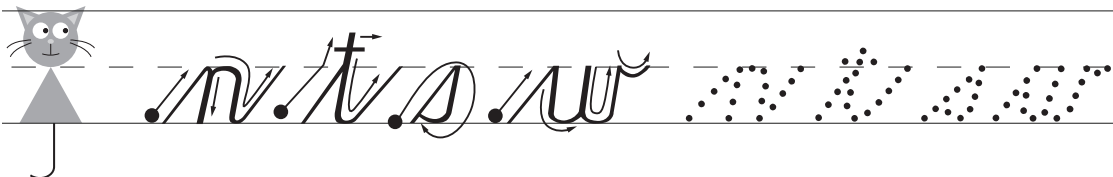

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku /mantswe /dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntsw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 ntswaki

 ntswakela

 ntswela

 ntswafa

 ntswetse

 mantswe

 Ngaka e ntswakela meriana

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho patlalatsa le ho hlahisa

SEHLOOHO: Nahana ka pale e le nngwe eo re badileng selemong sena. Ngolla motswalle kapa mohaeno lengolo ka bothata bo paleng, le hore bothata bo rarollotswe jwang.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane.

FOREIMI YA HO NGOLA:

... ya ratehang

Re ithuta ka ho rarolla mathata. Ke ne ke batla ho bolella ka...

Paleng ena...

Bothata ke...

Ke ne ke batla ho bolella ka pale ena hobane...

Ke nahana...

Ke ithutile hore...

Ka lerato...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

HO BONTSHA KA HO ETSATSAMAI SOYA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka le sebedisitse lenane la hlophiso ho hlophisa methalo ya lona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tlilo bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo ba o ngotseng.
- 3 Bontsha baituti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao, ona le sehlooho le letsatsi.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAI SO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Efa baithuti dibuka tsa ho ngolla ditlhakiso kapa ha ho kgoneha, maqephe a sa ngollang letho a boholo ba A4 ho ngola mangolo a e le hore bat le ba tsebe ho fa motho eo ba mo ngolletseng.
- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: **Lengolo ka ho rarolla bothata.**
- 3 Bolella baithuti ho ngolla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti bana le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti baqetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba se ngotseng.
- 4 Ha ho kgoneha, dumella baithuti ho nka mangolo ho ya le ona hae mme ba fe motho eo ba ngolletseng. Hona ho thusa ka ho fa mongolo moelelo.

12 Phato 2020

Lengolo ka ho nambha mathata

Lungibe ya natehang,

Re ithuta ka ho nambha mathata. Ke nata ho o bobeha ka pane e bitwang 'Sekoto sa jojo se setjha'

Paneng ena jojo o kena oekolong se setjha. Bothata ke hore o a tlolewa oekolong oena se setjha.

Ke nata ho o bobeha ka pane ena hobane ke natibe ha nabelenkebe a ne a batla ho thua jojo.

Ke nahana hore nabelenkebe o thuoitoe jojo e le nuni. O ibe a mo fa dieta tse ntjha tsa bobo, mme a mabeha hore a kenenbe oetlopha sa bobo ya maro, hore ho ibe ha thua jojo ka bathoroi.

Ke ithutibe hore ke ntso e ntibe ho thua batho ba bang ke ho ba moa ke mohau ke ha o sa ba tsebe.

Ka lenato,
Jhembrinke

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 6.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tllilo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **tlhware, ditlhware**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tlhware, ditlhware**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /tlh/ le /dit/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **ntswafa, ntswela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **ntswafa, ntswela**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **ntswela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **Fela, qela, llela, mmela, mela, imela**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **ntswakela**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tllilo ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalositse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng **fela, qela, llela, mmela, mela, imela**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi

MAANO A HO BALA: HO IKAMAHANYA LE DIKETSAHALO

Seratswana	PadisoYaBobedi (Ho nahana, o bue)
Kelvin Doe - DJ Focus	Kajeno re tla tswela pele ho bapisa pale ya William le ya Kelvin. Re tla tswela pele re nahane kamoo William le Kelvin ba <i>fapaneng</i> ka teng.
Pale ena e thehilwe hodima pale ya nnete ya Kelvin Doe. Kelvin ke motho ya nang le bokgoni ba ho qapa, a sebedisitseng bokgoni ba hae ba boiqapelo le maikemisetso a hae ho thusa setjhaba sa habo.	
Kelvin o hlaketse motseng o bitswang Freetown, Sierra Leone. Kgolong ya hae, moahisane wa Kelvin Freetown o ne a na le mehala e mengata ya motlakase, empa e ne e sa ise motlakase malapeng a batho. Mabone a ne a kganya hang bekeng. Ka ntle le moo, matlo a batho a ne a le lefifi.	Kelvin le William ba holetse dibakeng tse fapaneng. William o holetse motseng o monyenyanane Malawi, ha Kelvin yena o holetse toropong e kgolo Sierra Leone.
Ha Kelvin a ne a le dilemo tse 10 o ile a nka qeto ya hore ke yena ya tla rarolla mathata a motlakase wa baahisane ba hae. Kelvin o ile a qalella ho bokelletsa ditshepe tsa dikerapa tse seng di sa sebetse, disebediswa tsa motlakase tse lahlilweng le tse ding tse robehileng. O ne a fata moqomomg o mong le o mong wa matlakala Freetown kaofela a batlana le dikerapa hore a kgone ho ithuta ka tsona.	Ke a hopola hore William le ena o ile a sela seo a neng a se batla. William o ne a songwa, empa ho bonahala ekare ho ne ho sena motho ya neng a tshehisa ka Kelvin ka ho fata ka meqomong ya matlakala.
Yaba, Kelvin o hlola dihora tse ngata a kopanya disebediswa tsa motlakase tse robehileng ho etsa hore di sebetse. O ile a ithuta boenjinerere ka teko le phoso, le ho tsepamisa maikutlo.	Kevin le William ba ithutile ka boenjinerere, empa William o badile buka. Kelvin o sebedisitse mokgwa wa teko le phoso.
Ka nako eo Kelvin a le dilemo tse 13, o ne a se a bopile leshala a sebedisa dintho tse ka sebediswang hape ho kenyeletsa le soda, esiti, tshepe le theipi. Leshala lena le ne le na le matla a kgonang ho kgantsha matlo motseng wa habo le ho mo thusa hore a sebetsane le tshibollo tsa hae tse ntjha.	

Seratswana	PadisoYaBobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ha moraonyana Kevin o ile a utlwela ka kampo ya ho sibolla e tsamaiswang ke motjha e mong wa Sierra Leon ya bitswang David Sengeh. David o ile a phephetsa batjha ho nahana ka mathata a tobileng ditjhaba tsa bona hore ba tle kampong ho tlo sebetsana le ho rarolla mathata ao.</p> <p>Kelvin o ile a qeta hore batjha ba motse wa habo ba hloka lentswe. Kelvin o ile a bokelletsa sehlopha mme ba ile ba ingodisa kampong hore ba kgone ho ntshetsa pele bokgoni ba ntho e nngwe le e nngwe eo ba tla e hlokang ya ho laola seteishene sa seyalemoya. 'Ha re na le seyalemoya, re ka kgona ho phehisana kang ka dintho tse amang setjhaba sa rona le Sierra Leonne ka bophara, Kevin a hlalosa.</p>	<p>William le Kelvin ba sebedisitse bokgoni ba bona ho rarolla mathata le ho thusa ka ditlhoko tseo ba di boneng tsa baahi ba metseng ya bona.</p>
<p>Kampong ya David, Kelvin o ile a aha seneeletsi sa seyalemoya le disebediswa tse ding tse hlokalang ho hasa seteishene sa hae sa seyalemoya.</p>	
<p>Ha a se a ahile ntho e nngwe le e nngwe eo a e hlokang, o ile a hlophisa basebetsi ba nako tsohle. Seteishene sa hae sa seyalemoya se ile sa qalella ho hasa ditaba, sa bala mehopolole maikutlo ya batho ho tswa melaetseng e ngotsweng, le ho bapala mmimo. Seyalemoyeng seo, Kelvin o ne a bitswa DJ Focus. Lebitso lena la DJ Focus le tswa tumelong ya hae ya hore ha o na le maikemisetso a itseng ebile o tsepamisa maikutlo a hao, tshibollo e nngwe le e nngwe e ka kgonahala.</p>	<p>William le Kelvin ba ile ba etsa dintho tse fapaneng. Ke nahana hore ke hobane mathata le ditlhoko tsa metse eo ba neng ba dula ho yona a ne a sa tshwane. Setjhaba ba William se ne se tobane le komello mme ba ne ba hloka metsi eo ba tla nwe setsa dijalo tsa bona. Kelvin o ne a dula toropong moo batho ba neng ba jale. Empa feela, o ile a bona hore batho ba hloka tsela ya ho fumana tlhahiso leseding le buisana ka maikutlo a bona.</p>
<p>Seteishene se babatsehang sa Kelvin e ne e le mofuta wa tshibollo eo Kelvin a neng ao labalabela. Sepheo sa David se seholo e ne e le ho thusa diketekete tsa batjha ho ntshetsa ditoto tsa bona tsa ho rarolla mathata a metseng ya bona pele. David o ne a na le tumelo ya hore Kelvin o na le bokgoni le tjheseho ya ho fa batjha ba Sierra Leone bokamoso bo botle. Seteishene sa Kevin sa seyalemoya se ile sa etsa hore e be mohlodi wa kgau e hodimo kampong ya David ya hlabula.</p>	
<p>David o ile a nka Kelvin jwalo ka moena wa hae. O ne a batla ho thusa Kelvin ho atolosa mohopolo wa hae le bokgoni ba hae ba ho sebetsa le dienjenere tse ding. David o ile a hlophisetsa Kelvin ho tsamaya porokgamo Yunivesithing e bitswang MIT.</p>	<p>William and Kelvin ba ile ba fumana thuso ho tswa bathong ba bang. Kelvin o ile a fumana motho motseng wa habo a ileng a mo thusa hore a fumane dithuto. Empa batho ba thusitseng William ba ne ba tswa mafatsheng a mang.</p>

Seratswana	PadisoYaBobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Kelvin o ne a na le dilemo tse 16 feela, ebile e le motho ya monyenyanane ka ho fetisisa wa ho mengwa lenaneong lena. Lena e ne e le lekgetlo la pele la Kelvin a tswela kante ho Sierra Leone. Kelvin o ne a thabetse monyetla wa ho sebetsa le dienjinerere tse nang le tsebo e hlwahlwa le ho ithuta ho bona. Empa o ne a hlolohetswe morao lapeng – haholoholo mme wa hae.</p>	
<p>Ho botsweng dipotso, Kelvin o ile a re, 'phehello le lerato di molemo ho hodisa bokgoni ba ho qapa.'</p> <p>Ho fihlela le kajeno, Kelvin o tswela pela ho sebedisa phehello le lerato la hae ho tsamaisa seteishene sa hae sa seyalemoya, ho sibolla dintho tse ntjha, le ho ntlafatsa maphelo a batho ba leloko la hae, setjhaba sa habo, le naha ya habo ho ba betere.</p>	<p>Qetellong, William le Kelvin ke batho ba kgahlehang ba ntlafaditseng ditjhaba tsa bo bona ka mekgwa e fapaneng e bohlokwa.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng Kelvin a ile a nka qeto ya ho aha seteisheng sa seyalemoya.</p>	<p>Hobane o ne a nahana hore setjhaba sa habo se ne se hloka ho arolelana le ho buisana ka mehopolo ya bona.</p>
<p>Hobaneng William a ile a aha sefehlametsi motseng wa habo?</p>	<p>Hobane ho ne ho na le komello mme batho ba ne ba hloka ho lema hore ba kgone ho ba le dijo.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Pale ena e fapane jwang le pale ya William?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kevin le William ba ile ba bona ditlhoko tse fapaneng metseng ya bona. • Kevin le William ba holetse dibakeng tse fapaneng. • Kevin le William ba ithutile bo enjinere ka mekgwa e fapaneng. • Jwalojwalo.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotsoe 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 6.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labone.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labone.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng yaTlotlontswe ya Mokotaba
  - teko le phoso
  - bokelletsa
  - ntshetsa pele

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako tse ding ke a ngongoreha	
Ka nako tse ke utlwa ekare mathata a mangata	
Ke nahana ka mathata eo ke seng ke a rarollotswe.	
Ke arolela motswadi kapa motswalle mathata aka	
Ke sebedisa mohopolo, ke tsepamisa maikutlo	
Hobane ke a tseba, mohale o ka ho nna!	

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong:
Paleng ena...
Ke nahana Kelvin o...hobane...
Pale ena e amana le mokotaba wa 'Ho rarolla mathata' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangollong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

tlhw	ntsw	a
k	i	e
l	f	t
s	m	d
r	o	

BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: / tlhw/ le / ntsw/**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangollong
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: / tlhw/ - /a/ - /r/ - /e/ = tlhware**
- Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentswe ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise / **tlhw/ kapa / ntsw/**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentswe le leng le jwaloka /l/ - /i/ - /f/ - /i/-/e/-/l/-/o/ = **lefielo**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **tlhw, ntsw**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
Tlhwaritsa, tlhware, tlhwaritsa, ditlhware, ntswaki, ntswakela, ntswela, ntswafa, ntswetse, mantswe

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / HO IKAMAHANYA LE DIKETSHALAO

KAKARETSO YA PALE KA HO NGOLA KAPA KA MOLOMO

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba *tla nahana ka karolo tse bohlokwa tsa pale e badilweng.*
- 2 Re tla boela re *bapise le ho bontsha phapang ya diratswana.*
- 3 Ngola foreimi ya kakaretso tlapangollong.
- 4 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:
Seratswana sena se mabapi le... (dipolelo tse 2-3)
Ntho e le nngwe e tshwanang ka William le Kelvin ke...
Phapang e le nngwe pakeng tsa William le Kelvin ke...
Ke rata pale ka Kelvin / William hobane...
- 5 Hlalosetsa baithuti hore ba keke ba kgona ho bua sohle ka seratswana – ba tla tshwanela ho kgetha karolo tse bohlokwa.
Bontsha ka ho etsetsa baithuti mohlala wa hao. Ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le Kelvin Doe. O ithutile boenjineri mme a tliša motlakase habo. Ntho e le nngwe e tshwanang pakeng tsa William le Kelvin ke hore bobedi ba bona ba ithutile ho etsa motlakase. Phapang e le nngwe pakeng tsa William le Kelvin ke hore ba ithutile ka tsela tse fapaneng. Ke rata pale ka Kelvin hobane ke ratile ntlha ya hore o iketseditse seteishene sa seyalemoya.**
- 6 Efa baithuti monyetla wa ho nahana ka karolo tse bohlokwa tsa seratswana.
- 7 Laela baithuti hore ba sebedise foreimi ho akaretsa dintlha tsa bona.
- 8 Bitsa baithuti ho kgobokana.
- 9 Kopa baithuti ba 1-2 ho arolelana le baithuti ba bang dikakaretso tsa bona.
- 10 Kopanyanang kakaretso ya phaposiburutelo, ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le moshanyana e monyane ya bitswang Kelvin Doe. O ithutile ka tsa motlakase mme a iketsetsa leshala le seteishene sa seyalemoya. Ntho e le nngwe e tshwanang pakeng tsa William le Kelvin ke hore bobedi ba bona bo kwetse ditlhoko tsa setjhaba sa habo bona. Phapang e le nngwe pakeng tsa William le Kelvin ke hore ba bone ditlhoko tse fapaneng setjhabeng sa bona. Re rata pale ka William hobane kantle ho William, motse wa habo o kabe o sokotse. O ba thusitse haholo.**

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 6**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 3
KOTARA 3
Beke

7

MOKOTABA:
Ho ithuta
ntho tse ntjha

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Dipapadi tse melawana e bonolo eo baithuti baka ipallang yona ba e bapala
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisa mokotaba. Mohlala: Ho ba setsebi ntho e itseng e ntjha.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 40, Ha re baleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 41, Ha re etseng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 42, Ha re baleng & Leqephe la 43, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 4: Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka ntho e ntjha eo o batlang ho ithuta yona.

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Zandile a sebedisa inthanete paleng e bukeng e kgolo: Zandile o sebedisa inthanete
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Ho ithuta ntho tse ntjha
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Re ithuta jwang ntho e ntjha?
  - b Ke dife dintlo tse ntjha tseo o ratang ho ithuta ho di etsa?
  - c Ke mang ya ka o thusang ho ithuta ntho tse ntjha?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya mokotaba
  - fuputsa
  - inthanete
  - lesedi

Raeme kapa pina	Diketso
Ke a ithuta, ke a ithuta	<i>Bea monwana hloho</i>
Ke ithuta ntho tse ntjha, letsatsi le letsatsi	
Ke bala dibuka, ke botsa le dipotso	<i>Sebedisa matsoho ho etsa eka o bala buka o be o phahamise letsoho ho etsa eka o botsa potso.</i>
Ke sheba telebishene, ke be ke sebedise le inthanete.	<i>Sheba pele eka o shebile telebishene/ Etsa eka o a thaepa ka menwana.</i>
Ka tsela ena, tsatsi le letsatsi, ntho tse ntjha ke a ithuta.	
Eba le morolo wa thuto. Thuto ha e tsfallwe!	<i>Bua o hatella ntlha.</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1-5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangolong pela nomoro 1: Ke rata ho apara diaparo tsaka ho ya sekolong saka.
- 4 Ho tloha moo, ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2 -5:
  - 2 O (moshanyana)
  - 3 O (ngwanana)
  - 4 Ba
  - 5 Re
- 5 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
- 6 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangolong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
- 7 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:
  - 1 Ke ja mathungthung hape ke nwa lero le metswalle yaka ka nako ya kgefutso.
  - 2 O (moshemane) ja mathungthung hape o nwa lero le metswalle ya hae ka nko ya kgefutso.
  - 3 O (moshemane) ja mathungthung hape o nwa lero le metswalle ya hae ka nko ya kgefutso.
  - 4 Ba ja mathungthung hape ba nwa lero le metswalle ya bona nako ya kgefutso.
  - 5 Re ja mathungthung hape re nwa lero le metswalle yaka ka nako ya kgefutso.
- 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO:HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Zandile o sebedisa inthanete
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Ho Rala Le Ho Thala

SEHLOOHO: Ngolla motswalle lengolo kapa mohaeno ka ho ithuta ntho tse ntjha. Seratswana sa pele e tla ba ka se etsahetseng ha o ne o ithuta ntho e ntjha nako e fetileng. Seratswana sa bobedi e tla ka ntho e ntjha eo o ka ratang ho ithuta yona nakong e tlang.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

MAANO A HO RALA: Ngola lenane

TSEBISA SEHLOOHO SA NGODISO.

- 1 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 2 Ka molomo, hlalosa mehopolo ya hao ka lengolo la hao, jwaloka:
*Ke ithutile ho sebedisa khamera. Ke ithutile ka bo nna! Nka rata ho ithuta ho bua sefora.
Ke nahana ke hloka morupelli – kapa mohlomong se sebediswa!*

HO BONTSHA LEANO LA MORALO(SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya ho rala ka thoko tlapangollong.
- 2 Bontsha baithuti hore lenane le etswa jwang ka ho araba dipotso tse latelang.
- 3 Qetella moralo ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

<p>Dipotso tsa moralo</p> <p>Seratswana sa 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 O ithutile ka eng? 2 O ithutile jwang? 3 Ho bile jwang? 4 O ithutile eng ka ho ithuta ntho tse ntjha? <p>Seratswana sa 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 O ka rata ho ithuta eng? Hobaneng? 2 O tlike ho ithuta jwang ntho ena e ntjha? 3 O nahana ho tla ba jwang? 4 Ke thuto dife ho tswa seratswaneng sa 1 tseo o tla di sebedisa ho thusa?	<p>Moralo</p> <p>Seraswana sa 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Ho sebedisa khamera. Tsohle ka ho nka dinepe. 2 Ke rekile buka mme ka ithuta ho tswa bukeng. Yaba ke ya ikwetlisa ke ya ikwetlisa. 3 E ne e le ketsahalo e monate hobane ke ultwlile bokgoni baka bo ntlafala! 4 Ke ithutile hore ho nka boikwetliso ho ithuta ntho e ntjha. <p>Seratswana sa 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Sefora. Ke rata puo eo. Ke nahana ho bohlokwa ho bua puo tse ngata. 2 Ke tla sebedisa se sebediswa founung yaka. 3 Hot la ba monate ebile ho tla phepetsa. Ke nahana e tla ba mosebetsi o mongata. 4 Ke ithutile hore ho ithuta ntho e ntjha ho hloka boikwetliso. Ke tla hopola seo mme ke ikwetlise ho bua sefora hangata ke tsebe ho ithuta!
---	--

BAITHUTI BA SEBEDISA LEANO LA MORALO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala mme ba nahane ka ntho eo ba ithutileng yona le ntho e ntjha eo ba ka ratang ho ithuta yona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti **ho buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya mmapa wa keello tlapangollong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana.

Polano /leano

Senapa da 1

1. Ke iketoetoea demonkwane mabekhe.
2. Ke uke ka ohebenha video ya You Tube founung ya mmre wa ka mmre ka ithuta ho towa vidiong eo.
3. E ne e ke boiphitlhelo ho botse boo, hobane kamona moo batho ba tikrokhong ya ka ba ne ba batla hore ke ba etoetoe ke bona!

Senapa da 2

1. Ho iketoetoea diapano.
2. Ke tla ohebenha dividio You Tube.
3. Ke nahana hore ho tla ba monate. Nka iketoetoea diapano toe nthe to eo mmre wa ka a senang bokgoni ba ho di nka. Ke nahana hore e tla ba moelbetoi o mongata.
4. Ke ithutibe hore ho ithuta ntho e ntjha ho tloka boitlhankiso ebibe ha o atlethe kgethlong ka perhe. Ke tla duka ke tloka hore ke se ke ka nyahama!

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Medumo, Ho Arola Le Ho Kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **kg**
- 2 Qapodisa lentse: **kgoho**
- 3 Arohanya lentse ho ya ka medumo: / **kg/-/o/-/h/-/o/**
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentse: / **kg/**
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: / **o/**
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentse: / **h/**
- 7 Qapodisa modumo wa qalang wa lentse: / **o/**
- 8 Ngola lentse tlapangolong: **kgoho**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentse: / **kg/-/o/-/h/-/o/ = kgoho**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentse: / **kgo/**
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: / **ho/**
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentse: / **kgo/-/ho/ = kgoho**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **kg**
- 2 Qapodisa lentse: **kgomo**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o pele lentse? / **kg/**
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o bobedi lentse? / **o/**
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o borarolentse? / **m/**
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentse? / **o/**
- 7 Ngola lentse: **kgomo**
- 8 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentse: / **kg/-/o/-/m/-/o/ = kgomo**
- 9 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentse? / **kgo/**
- 10 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: / **mo/**
- 11 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentse: / **kgo/-/mo/ = kgomo**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **kg**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **Kgoho**

2 **Kgomo**

3 **Kgama**

4 **Kgena**

5 **Kgina**

6 **Kgella**

- 4 Baithuti ba ngole mantsewe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsewe.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantsewe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantsewe: _____

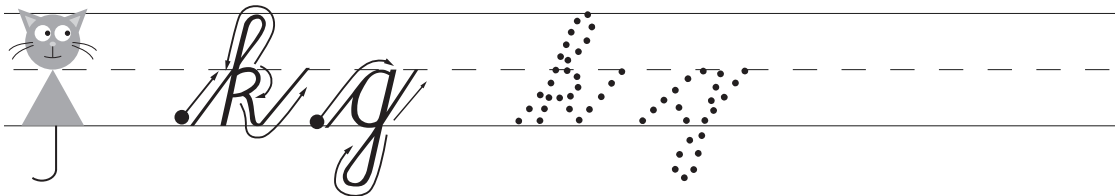
Mongolo:

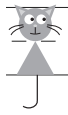
Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku /mantsewe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **kg**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantsewe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantsewe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsewe / kapa dipolelong tse ngotsweng.

kgoho

kgomo

kgama

kgena

kgina

kgella

Nama ya kgoho e tshweru.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Zandile o sebedisa inthanete</p> <p>Zandile o ne a rata diteroberi. Empa diteroberi di ne di tura lebenkeleng.</p> <p>Ka tsatsi le leng, mme wa Zandile o ne a batla peo ya mokopu. Mme o ile a phenyekolla rakeng a batlana le peo ya mokopu.</p> <p>Ha Mme a ntse a phenyekolla jwalo, Zandile o ile a bona pakete ya peo ya seteroberi!</p> <p>'Mme, ke kopa re reke peo ena?' a kopa.</p> <p>Mme o ile a sheba hore na theko ya yona ke bokae: R28 'Hei! Theko ya yona ha e fatshe!' a rialo</p> <p>Empa o ile a dumela mme a nka peo eo.</p>	<p>Zandile o ile a fumana eng lebenkeleng? O ile a fumana pakete ya peo ya seteroberi hore a kgone ho itemela diteroberi hae.</p>
<p>Ha ba fihla hae, mme wa Zandile o ile a mo fa pakete eo ya peo ya seteroberi. 'Ha ke so ka ke lema diteroberi, esale e le nna!' ho rialo Mme. 'O tla tlameha o fumane tsela hore na re tlo etsa jwang hore di hole hantle.'</p> <p>'Ke ne ke nahana hore dijalo kaofela di a tshwana?' Zandile a botsa.</p> <p>'Dimela tse fapaneng di hloka dintho tse fapaneng,' Mama a mo hlasosetsa.</p> <p>'Dimela tse ding di hloka letsatsi le lenyenyane, ha tse ding di hloka le lengata. Tse ding di hloka metsi a manyenyane, ha tse ding tsona di hloka a mangata.'</p>	<p>Dijalo di hloka eng ho hola? Dijalo tse ding di hloka kganya ya letsatsi, tse ding di hloka letsatsi le lengata le metsi. Empa dimela kaofela di hloka letsatsi le metsi ho hola.</p>
<p>Zandile o ne a sa batle ho senya peo ena ya seteroberi, hobane theko ya yona e ne e le hodimo!</p> <p>"Ebe nka netefatsa jwang hore seteroberi sa ka se a mela ebile di hola hantle?" Zandile a ipotsa.</p>	<p>Hobaneng Zandile a ipotsa? O ipotsa hobane o batla ho etsa bonnete ba hore peo e mele hantle.</p>
<p>Zandile o ile a ya ka ntle. O ile a bona moahisane wa bona, nkgono Minah, a dutse letsatsing. 'Dumela nkgono,' a rialo.</p> <p>'Dumela le wena,' ho rialo nkgono Minah</p> <p>'Na ebe o kile wa lema diteroberi?' Zandile a botsa.</p> <p>'Tjhe, ha ke so ka,' a araba.</p>	<p>Zandile o botsa nkgono Minah eng? Zandile o botsa nkgono Minah hore na o kile a lema diteroberi na?</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ka tsatsi le hlahlamang kamora kereke, Zandile o ile a bona motswalle wa ausi wa hae Lindi. 'Dumela Lindi,' a rialo.</p> <p>'Dumela Zandile,' Lindi a araba.</p> <p>'Na ebe o kile wa lema diteroberi?' Zandile a botsa.</p> <p>'Tjhe, ha ke so ka, ke maswabi!' a rialo.</p>	<p>Zandile o botsa Lindi eng? Zandile o botsa Lindi hore na o kile a lema diteroberi.</p>
<p>Bosiung boo, ausi wa Zandile, Sonto o ile a letsa ho tswa Johannesburg. Mme o ile a fa Zandile mohala.</p> <p>'Direng tse ntjha Zandile?' Sonto a botsa.</p> <p>'Ha di ngata. Mme o ntheiketse pakete ya peo ya seteroberi! Ke batla ho di lema, empa ha ke tsebe na ke tla di lema jwang,' a mmolella.</p> <p>'O kgona ho fumana ntho e nngwe le e nngwe Inthaneteng!' ho rialo Sonto. 'Sebedisa founu ya Mme,' a rialo. 'Ke tla o romela datha.'</p>	<p>Zandile o buwa le mang founung? O bua le ausi wa hae Sonto.</p>
<p>Bosiung boo, Mme o ile a bulela Zandile Inthanete. 'Sonto o o romelletse datha,' Mme a mmolella ebile a mo fa founu.</p> <p>Hodimo leqepheng ho ne ho ngotswe 'Google'</p> <p>'Ke etsa jwang jwale?' ho botsa Zandile</p> <p>"Tlanyatsa ntho eo o e batlang mona," Mme a mo hlaloesetsa.</p> <p>Zandile o ile a tlanyatsa: Ke lema diteroberi jwang? Yaba o tobetsa konopo e setjhang.</p>	<p>Zandile o ile a setjha eng Inthaneteng? O ile a batlisisa hore na diteroberi di lengwa jwang?</p>
<p>Ka mora metsotswana e itseng, di video le di atikile tse mmalwa di ile tsa hlaha. Zandile a tobetsa 'play' hore di vidio tseo di bapale.</p>	<p>Ke dikarabo tse kae tseo Zandile a di fumaneng? Ke dikarabo tse nne.</p>
<p>Ha Zandile a ntse a shebelle tse vidio, o ile a ithuta dintho tse ngata.</p> <p>O ithutile hore semela sa seteroberi se hloka mahlasedi a letsatsi dihora tse 8 tsatsi le leng le leng.</p> <p>O ithutile hore dimela tsena di hloka metsi a mangata.</p> <p>O ithutile hore o tlameha ho ema bonyane dibeke tse 4 pele a ka bona ditholwana.</p>	<p>Zandile o ithuta eng ka diteroberi le mahlasedi a letsatsi? O ithuta hore diteroberi di hloka dihora tse 8 tsa mahlasedi a letsatsi, tsatsi le leng le le leng.</p>

<p>Seratswana</p> <p>Tsatsing le hlahlamang kamora sekolo, Zandile o ile a ya kante le peo ya hae.</p> <p>O ile a lema peo eo karolong ya tshimo eo letsatsi le tjhabelang ho yona. O ile a lema dipeo tseo ka hara ditshelo, jwalo fela ka ha a bone videong. Ka mora moo o ile a nosetsa dipeo.</p> <p>O ne a sa kgone ho itshwara a tatetse hore ditholwana di hlahe!</p>	<p>Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)</p> <p>Zandile o tsebile jwang hore peo eo e lengwa jwang? O ithutile videong eo a neng a e shebelletse inthaneteng. Bona, o tseba hantle hore o tlamehile ho etsa eng!</p>
<p>Dipotso tsa tlhakisetso</p> <p>Mme wa Zandile o ile a mo rekela eng lebenkeleng?</p> <p>Zandile o ile a sebedisa eng ho ithuta ho lema diteroberi?</p> <p>Zandile o ithutile eng ka seo diteroberi di se hlohang hore di hole.</p>	<p>Dikarabo tse lebelletsweng</p> <p>O ile a mo rekela pakete ya peo ya seteroberi.</p> <p>O ile a sebedisa founu ya mme wa hae. O ile a sebedisa Google. O ile a sebedisa Inthanete.</p> <ul style="list-style-type: none"> • O ithutile hore semela sa seteroberi se hloka ho kganya ya letsatsi dihora tse 8 tsatsi le leng le le leng. • O ithutile hore se hloka metsi a mangata. • O ithutile hore o tlameha ho ema dibeke tse 4 pele a ka fumana tholwana.
<p>Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo</p> <p>Zandile o ithutile jwang ho lema peo ya seteroberi?</p>	<p>Dikarabo tse lebelletsweng</p> <ul style="list-style-type: none"> • O entse diphuphuto Inthaneteng. • Ausi wa hae Sonto o mo romelletse datha founung ya mme wa hae. Yaba o sebedisa Inthanete. • O ile a shebella vidio e neng e mmontsha hore na seteroberi se lengwa jwang.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 7.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

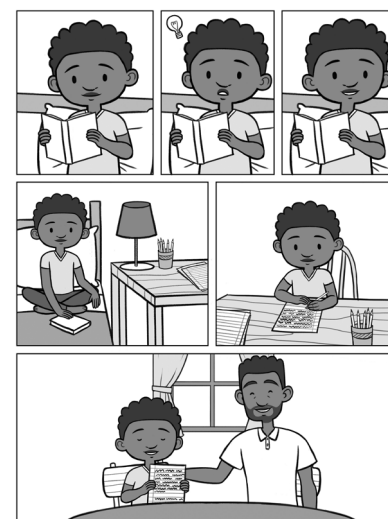
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - disebediswa
  - atikele
  - laeborari
  - kadima

Raeme kapa pina	Diketso
Ke a ithuta, ke a ithuta	<i>Bea monwana hloho</i>
Ke ithuta ntho tse ntjha, letsatsi le letsatsi	
Ke bala dibuka, ke botsa le dipotso	<i>Sebedisa matsoho ho etsa eka o bala buka o be o phahamise letsoho ho etsa eka o botsa potso.</i>
Ke sheba telebishene, ke be ke sebedise le inthanete.	<i>Sheba pele eka o shebile telebishene/ Etsa eka o a thaepa ka menwana.</i>
Ka tsela ena, tsatsi le letsatsi, ntho tse ntjha ke a ithuta.	
Eba le morolo wa thuto. Thuto ha e tsfallwe!	<i>Bua o hatella ntlha.</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hloko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Medumo, Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **hl**
- 2 Qapodisa lentswe: **hlapa**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: / **hl**/-/**a**/-/**p**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **hl**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**p**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **hlapa**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: / **hl**/-/**a**/-/**p**/-/**a**/ = **hlapa**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **hla**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**pa**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: / **hla**/-/**pa**/ = **hlapa**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **hl**
- 2 Qapodisa lentswe: **hlola**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o pele lentswe? / **hl**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**o**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetela ya lentswe? /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: / **hl**/-/**o**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **hlola**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **hl**/-/**o**/-/**l**/-/**a**/ = **hlola**
- 10 Ask learners: What is the first syllable of the word? / **hlo**/
- 11 Ask learners: What is the second syllable of the word? /**la**/
- 12 Tell learners to blend the syllables to make a word: /**hlo**/-/**la**/ = **hlola**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **hl**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **Hl**apa
  - 2 **Hl**ola
  - 3 **Hl**eka

- 4 **Hlobola**
 5 **Hlahlobo**
 6 **Hlahloba**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng
 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala
 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

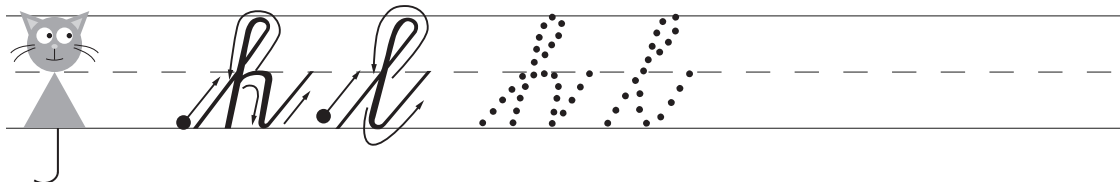

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku /mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **hl**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

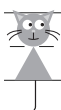
 hlapa

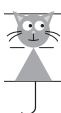
 hlola

 hleka

 hlobola

 hlahlobo

 hlahloba

 Baithuti ba ngola hlahlobo.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Ho Thala

SEHLOOHO: Ngolla motswalle lengolo kapa mohaeno ka ho ithuta ntho tse ntjha. Seratswana sa pele e tla ba ka se etsahetseng ha o ne o ithuta ntho e ntjha nako e fetileng. Seratswana sa bobedi e tla ka ntho e ntjha eo o ka ratang ho ithuta yona nakong e tlang.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

FOREIMI YA HO NGOLA:

... ya ratehang

Ke o ngolla ho bolella ka...

Ke ithutile ka ho / ho tswa...

Ho ithuta ntho e ntjha ho ne ho le...hobane....

Ke ithuile hore...

Kamora moo, nak rata ho ithuta...hobane...

Ke tla...

Ke nahana...

Jwale ke tseba...

Ka lerato

...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangolong.

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangolong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi ya ho ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka:

Nicki ya ratehang

Ke o ngolla ho bolella ka mohla ke ithutileng ho sebedisa khamera. Ke ithutile ka tsa ho nka dinepe e le kannete. **Ke ithutile ka ho** bala buka ka dikhamera. **Ho ithuta ntho e ntjha ebile** ketsahalo e monate **hobane** ke ipone ke ntlafatsa tsebo. **Ke ithutile hore** ho hlokeha boikwetliso bo bongata ho ithuta ntho e ntjha.

Kamora sena, nka rata ho ithuta sefora hobane ke nahana ho bohlokwa ho bua puo tse ngata.

Ke tla sebedisa se sebediswa founung yaka. **Ke nahana** ho tla ba monate hape ho tla ba molemo ho tseba sefora! **Jwale ke ya tseba** ke tlile ho hloka ho ikwetlisa haholo.

Wena o batla ho ithuta eng?

Ka lerato

Gugu

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Lengolo ka ho ithuta ntho tse ntjha: Moralo**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi ya ho ngola ba sebedisa moralo wa bona
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopotsa baithuti ka maano ao baka a sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

19 Phatso 2020

Bengolo ka ho ithuta ntho tse ntjha: monako

Nomoa ya natehang

ke ngaha bengolo bena ho o tsebia ka nako eo ke
ibeng ka ituta ho iketsetoa demokwane maeke.

Ke ithutibe ka ho shebela video tsa YouTube
founung ya mme wa ka. Ho ituta ntho e ntjha e ne e
be boiphitlhelo bo botse hobane motho e mong ke e
mong tlokoetong ya nona o ne a batla hore ke mo
etsetoe demokwane maeke ke ena.

Dimokwane dimaeke toena tsa ka di tsoitsoe hore
bathe ba bangata ba dube ba boketibe. Ke
ithutibe hore ho tloka hoitshankiso ho bangata
ho ithuta ntho e ntjha ke hore o be bo kgoni
tshatshwa.

o tloha mona, nka natta ho ithuta ho iketsetoa
hiapano tsa ka hobane nka iketsetoa hiapano tse
ntse tse mme wa ka a sa kgone ho di nka. Ke tsa
shebela video tsa YouTube. Ke nana hore e tsa ba
moeloei o mongata. Ke a tseba hore ho ithuta ntho
e ntjha ho tloka hoitshankiso eibe ha o na atleha
kgotleng ka pehle. Ke tsa dula ke hore hore ke
e ke ka nyahama!

Ka banto
phiboiwe

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 7.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phetoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **kgoho, kgomo**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **kgoho, kgomo**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /h/ le /m/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **kgina, kgena**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **kgina, kgena**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **kgama**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **Ntlama, kama, nama, ama, mama**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **hlola**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditsweng **Ngola, mokola, fola, tola**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi

MAANO A HO BALA: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Zandile o sebedisa inthanete</p> <p>Zandile o ne a rata diteroberi. Empa diteroberi di ne di tura lebenkeleng.</p> <p>Ka tsatsi le leng, mme wa Zandile o ne a batla peo ya mokopu. Mme o ile a phenyekolla rakeng a batlana le peo ya mokopu.</p> <p>Ha Mme a ntse a phenyekolla jwalo, Zandile o ile a bona pakete ya peo ya seteroberi!</p> <p>‘Mme, ke kopa re reke peo ena?’ a kopa.</p> <p>Mme o ile a sheba hore na theko ya yona ke bokae: R28 ‘Hei! Theko ya yona ha e fatshe!’ a rialo</p> <p>Empa o ile a dumela mme a nka peo eo.</p>	<p>Hobaneng Zandile a ne a batla ho reka peo ya seteroberi? Hobane o batla ho lema diteroberi tsa hae. Ke sejo seo a ratang ho seja, empa se a tura.</p>
<p>Ha ba fihla hae, mme wa Zandile o ile a mo fa pakete eo ya peo ya seteroberi. ‘Ha ke so ka ke lema diteroberi, esale e le nna!’ ho rialo Mme. ‘O tla tlameha o fumane tsela hore na re tlo etsa jwang hore di hole hantle.’</p> <p>‘Ke ne ke nahana hore dijalo kaofela di a tshwana?’ Zandile a botsa.</p> <p>‘Dimela tse fapaneng di hloka dintho tse fapaneng,’ Mama a mo hlasosetsa.</p> <p>‘Dimela tse ding di hloka letsatsi le lenyenyane, ha tse ding di hloka le lengata. Tse ding di hloka metsi a manyenyane, ha tse ding tsona di hloka a mangata.’</p>	<p>Hobaneng mme wa Zandile a sa mo thuse ho lema peo ya diteroberi?Ke nahana ha a kgone ho mo thusa hobane ha a so ka a lema diteroberi esale e le yena.</p>
<p>Zandile o ne a sa batle ho senya peo ena ya seteroberi, hobane theko ya yona e ne e le hodimo!</p> <p>“Ebe nka netefatsa jwang hore seteroberi sa ka se a mela ebile di hola hantle?” Zandile a ipotsa.</p>	<p>Hobaneng Zandile a sa batle ho senya peo? Oho! Ke a bona – ke hobane theko ya yona e ne e le hodimo.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Zandile o ile a ya ka ntle. O ile a bona moahisane wa bona, nkgono Minah, a dutse letsatsing. 'Dumela nkgono,' a rialo.</p> <p>'Dumela le wena,' ho rialo nkgono Minah</p> <p>'Na ebe o kile wa lema diteroberi?' Zandile a botsa.</p> <p>'Tjhe, ha ke so ka,' a araba.</p>	<p>Nkgono Minah ke mang? Nkgono Minah ke moahisane wa Zandile.</p>
<p>Ka tsatsi le hlahlamang kamora kereke, Zandile o ile a bona motswalle wa ausi wa hae Lindi. 'Dumela Lindi,' a rialo.</p> <p>'Dumela Zandile,' Lindi a araba.</p> <p>'Na ebe o kile wa lema diteroberi?' Zandile a botsa.</p> <p>'Tjhe, ha ke so ka, ke maswabi!' a rialo.</p>	<p>Lindi ke mang? Lindi ke motswalle wa ausi wa Zandile.</p>
<p>Bosiung boo, ausi wa Zandile, Sonto o ile a letsa ho tswa Johannesburg. Mme o ile a fa Zandile mohala.</p> <p>'Direng tse ntjha Zandile?' Sonto a botsa.</p> <p>'Ha di ngata. Mme o nthe ketse pakete ya peo ya seteroberi! Ke batla ho di lema, empa ha ke tsebe na ke tla di lema jwang,' a mmolella.</p> <p>'O kgona ho fumana ntho e nngwe le e nngwe Inthaneteng!' ho rialo Sonto. 'Sebedisa founu ya Mme,' a rialo. 'Ke tla o romela datha.'</p>	<p>Sonto o thusa Zandile ka tsela e jwang? Sonto o bolella Zandile hore a ka fumana karabo Inthaneteng. O re o tla mo romela data eo a ka e sebedisang founung ya mme wa hae.</p>
<p>Bosiung boo, Mme o ile a bulela Zandile Inthanete. 'Sonto o o romelletse datha,' Mme a mmolella ebile a mo fa founu.</p> <p>Hodimo leqepheng ho ne ho ngotswe 'Google' 'Ke etsa jwang jwale?' ho botsa Zandile</p> <p>'Tlanyatsa ntho eo o e batlang mona,' Mme a mo hlaloesetsa.</p> <p>Zandile o ile a tlanyatsa: Ke lema diteroberi jwang? Yaba o tobetsa konopo e setjhang.</p>	<p>Hobaneng mme wa Zandile a bulela Zandile Inthanete? Hobane Sonto o romelletse Zandile datha hore a kgone ho batlisisa hore na peo ya seteroberi e lengwa jwang ka nepo.</p>
<p>Ka mora metsotswana e itseng, di video le di atikile tse mmalwa di ile tsa hlaha. Zandile a tobetsa 'play' hore di vidio tseo di bapale.</p>	<p>Zandile o etsa video ena jwang hore video ena e bapale founung ya Mama? Zandile o tobetsa konopo 'play' – e jwalo ka kgutlo tharo.</p>
<p>Ha Zandile a ntse a shebelletse vidio, o ile a ithuta dintho tse ngata.</p> <p>O ithutile hore semela sa seteroberi se hloka mahlasedi a letsatsi dihora tse 8 tsatsi le leng le leng.</p> <p>O ithutile hore dimela tsena di hloka metsi a mangata.</p>	<p>Zandile o ithuta eng ka diteroberi le metsi? O ithuta hore diteroberi di hloka metsi a mangata.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
O ithutile hore o tlameha ho ema bonyane dibeke tse 4 pele a ka bona ditholwana.	
Tsatsing le hlahlamang kamora sekolo, Zandile o ile a ya kantle le peo ya hae. O ile a lema peo eo karolong ya tshimo eo letsatsi le tjhabelang ho yona. O ile a lema dipeo tseo ka hara ditshelo, jwalo fela ka ha a bone videong. Ka mora moo o ile a nosetsa dipeo. O ne a sa kgone ho itshwara a tatetse hore ditholwana di hlahe!	Hobaneng Zandile a ile a lema peo ya hae sebakeng seo letsatsi le tjhabelang ho sona tshimong? Ke hobane eo ke e nngwe ya dintho tseo a ithutileng tsona ho tswa videong eo a e shebelletseng.
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Mama a sa thuse Zandile ho lema diteroberi?	Hobane ha a so ka a lema diteroberi esale e ele yena.
Hobaneng Zandile a ile a lema peo ka mela e makgethe?	Hobane ke seo a se boneng vidiong eo a e shebelletseng.
Zandile o nkile kae datha eo a e sebedisitseng ho kena Inthaneteng?	Ausi wa hae o romelletse datha founung ya Mme hore a kgone ho e sebedisa.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Zandile a sebedisa Inthanete?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o batla ho ithuta ho lema diteroberi. Hobane ha ho na motho a le mong eo a mo botsitseng a tsebang ho di lema. Hobane o ka kgona ho ithuta ntho e nngwe le e nngwe inthaneteng.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- Dudisa baithuti hantle ka Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 7.
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa Labone.
- Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- Etsa mosebetsi wa phetoho wa ho bala.
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa Labone.
- Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - datha
  - tobetsa
  - sekorola

Raeme kapa pina	Diketso
Ke a ithuta, ke a ithuta	<i>Bea monwana hloho</i>
Ke ithuta ntho tse ntjha, letsatsi le letsatsi	
Ke bala dibuka, ke botsa le dipotso	<i>Sebedisa matsoho ho etsa eka o bala buka o be o phahamise letsoho ho etsa eka o botsa potso.</i>
Ke sheba telebishene, ke be ke sebedise le inthanete.	<i>Sheba pele eka o shebile telebishene/ Etsa eka o a thaepa ka menwana.</i>
Ka tsela ena, tsatsi le letsatsi, ntho tse ntjha ke a ithuta.	
Eba le morolo wa thuto. Thuto ha e tsofallwe!	<i>Bua o hatella ntlha.</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong
Paleng ena...
Haeba ke ne ke tshwanetse ho sebedisa inthanete, ke ne ke tla fuputsa...
Pale ena e mabapi le mokotaba 'Ho ithuta ntho tse ntjha' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

kg	hl	o
h	a	m
e	n	l
p	k	b

BONTSHA

- Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: / kg / le / hl /**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: / hl /-e/-/k/-/a/ = hleka**
- Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise / **kg / kapa / hl /**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka /**m/-/o/-/a/-/l/-/o/ = moalo**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **kg, hl**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
Kgoho, kgomo, kgama, kgena, kgina, kgella, hlapa, hlola, hleka, hlobola, hlahlobo, hlahloba

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

NGODISO YA HO BALA KA KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola dihlooho tse latelang, dipotso le dipolelo tlapangollong
- 2 Bala dipotso le baithuti o be o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka dipotso tseo.
- 4 Ka mora moo, baithuti ba bule dibuka tsa bona, ba ngole letsatsi le sehlooho, e be ba araba dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, buisana le baithuti ka dikarabo tse lebelletseng, o ba dumelle ho lokisa diphoso tsa bona.

ZANDILE O SEBEDISA INTHANETE

- 1 Ke mofuta ofe wa peo oo mme wa Zandile a o rekileng?
Mme wa Zandile o rekile...
- 2 Ke ntlha efe e le nngwe eo Zandile a ithutileng yona ho tswa vidiong ya Youtube eo a shebelletseng?
O ithutile...
- 3 Ke mang ya ileng a sisinya hore Zandile a etse diphuphutso ka ho jala diteroberi inthaneteng?
...a sebedise inthanete.

ZANDILE O SEBEDISA INTHANETE - DIKARABO

- 1 Ke mofuta ofe wa peo oo mme wa Zandile a o rekileng?
Mme wa Zandile o rekile peo ya diteroberi.
- 2 Ke ntlha efe e le nngwe eo Zandile a ithutileng yona ho tswa vidiong ya Youtube eo a shebelletseng?
O ithutile hore diteroberi di hloka metsi a mangata.
- 3 Ke mang ya ileng a sisinya hore Zandile a etse diphuphutso ka ho jala diteroberi inthaneteng?
Ausi wa hae o sisintse hore a sebedise inthanete.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 3
KOTARA 3
Beke
8

MOKOTABA:
Ho ithuta
ntho tse ntjha

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho bakeng sa lebota la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: kopa batswadi ba baithuti ho ngola dipolelo tse mmalwa ka nako eo ba ithutileng ntho e ntjha le hore ketsahalo eo ebile jwang.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Ho laola pherekano. Hoo a ferekanya ho ithuta ntho e ntjha, hobane ho hloka ho ipeha kotsing le ho etsa diphoso tse ngata. Thusa baithuti ho bua le ho tobana le maikutlo ana.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maamong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 44 & 45, Ha re etseng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 46 & 47, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 48 & 49, Ha re etseng

Mosebetsi wa 4: Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ya nako eo o lekileng ntho e ntjha mme wa hloleha.

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

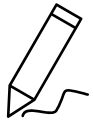
AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele bukeng e kgolo sa pale: Ke mang Katherine Johnson?
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Ho ithuta ntho tse ntjha
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ke disebediswa dife tseo re ka di sebedisang ho ithuta ntho tse ntjha?
  - b Hobaneng re ithuta ntho tse ntjha?
  - c Ke eng e etsang ho ithuta ntho tse ntjha ho be monate kapa ho thabise?
  - d Ke eng e phepetsang ka ho ithuta ntho tse ntjha?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba
  - astronate
  - setsebi sa dipalo
  - hlwahlwa

Raeme kapa pina	Diketso
Ke a ithuta, ke a ithuta	<i>Bea monwana hloho</i>
Ke ithuta ntho tse ntjha, letsatsi le letsatsi	
Ke bala dibuka, ke botsa le dipotso	<i>Sebedisa matsoho ho etsa eka o bala buka o be o phahamise letsoho ho etsa eka o botsa potso.</i>
Ke sheba telebishene, ke be ke sebedise le inthanete.	<i>Sheba pele eka o shebile telebishene/ Etsa eka o a thaepa ka menwana.</i>
Ka tsela ena, tsatsi le letsatsi, ntho tse ntjha ke a ithuta.	
Eba le morolo wa thuto. Thuto ha e tsfallwe!	<i>Bua o hatella ntlha.</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 ckhamera
  - 2 motho
  - 3 thelebishene
  - 4 founu
  - 5 leifo
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

Bonngweng ho ya Bongateng ba Mantswe

- 1 khamera
dikhamera
  - 2 motho
batho
  - 3 thelebishene
dithelebishene
  - 4 founu
difounu
  - 5 leifo
maifo
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Polelo: _____

_____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Ke mang Katherine Johnson?
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Ho Hlophisa

SEHLOOHO: Ngolla motswalle lengolo kapa mohaeno ka ho ithuta ntho tse ntjha. Seratswana sa pele e tla ba ka se etsahetseng ha o ne o ithuta ntho e ntjha nako e fetileng. Seratswana sa bobedi e tla ka ntho e ntjha eo o ka ratang ho ithuta yona nakong e tlang.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

BOITOKISO:

- Nola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka babang pedi.

LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na ke ngotse jwalo ka ha eka ke bua le motho?
- 2 Na seratswana saka sa pele se ngotse ka lekgathe lefitile?
- 3 Na seratswana saka sa bobedi se ngotswe ka lekgathe letlang?
- 4 Na ke kenyeleditse ditumediso (...ya ratehang) (ka lerato...)?
- 5 Na kena le bonyane ba dipolelo tse 10 tse phethahetseng?
- 6 Na ke ngotse mantswe aka ka nepo?
- 7 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 8 Na polelo e nngwe le e nngwe e felella ka matshwao a nepahetseng a puo?

BONTSHA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane,obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti ho bala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithutibakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemosana baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangollong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

19 Phato 2020

Le ngoko ka ho ithuta ntho tse ntjha: monako

N
 Momoa ya natehang,
 Ke nyala le ngoko bena ho o tsebia ka nako eo ke
 ileng ka ithuta ho iketsetoa dimonkwane maeke.
 Ke ithutibe ka ho shebela video tsa YouTube
 founung ya mme wa ka. Ho ithuta ntho e ntjha e ne e
 le boiphitlhelo bo botse hobane motho e mong ke e
 mong tikolohong ya nona o ne a batla hore ke mo
 etsetoe dimonkwane maeke le ena. ^h
 Dimonkwane dimaeke tona tsa ka di tsoetse hore
 batho ba bangata ba dube ba bohekhibe. Ke
 ithutibe hore ho tlakathala boitshankiso bo bongata
 ho ithuta ntho e ntjha le hore o be le bokgoni ba
 tlwatlwa. [^]

Ho tlaha mona, nka natja ho ithuta ho iketsetoa
 tripano tsa ka hobane nka iketsetoa tripano tse
 nthe tse mme wa ka a sa kgone ho di nka. Ke tla
 shebela video tsa YouTube. Ke nana hore e tla ba
 moelosi o mongata. Ke a tseba hore ho ithuta ntho
 e ntjha ho tlaka boitshankiso eibe ha o na atleha
 kgethong la pehle. Ke tla dula ke hore hore ke
 oenke ka nyatama!

p Ka bema,
 @phisoibe

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 8**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Bamedumo, Ho Arola Le Ho Kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nt**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntate**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: / **nt/-/a/-/t/-/e/**
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **nt/**
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a/**
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**t/**
- 7 Qapodisa modumo wa qalang wa lentswe: /**e/**
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntate**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: / **nt/-/a/-/t/-/e/= ntate**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nta/**
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**te/**
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe:: /**nta/-/te/ = ntate**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nt**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntoma**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o pele lentswe? / **nt/**
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o bobedi lentswe? /**o/**
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o borarolentswe? /**m/**
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**a/**
- 7 Ngola lentswe: **ntoma**
- 8 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **nt/-/o/-/m/-/a/ = ntoma**
- 9 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? / **nto/**
- 10 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**ma/**
- 11 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **nto/-/ma/ = ntoma**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **nt**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 Nta
  - 2 Ntate

3 **Ntoma**

4 **Ntela**

5 **Ntataise**

6 **Ntella**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

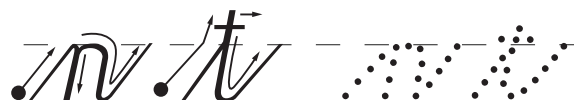
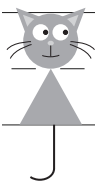
Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **nt**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 nta

 ntate

 ntoma

 ntela

 ntataise

 Ntella

 Ntate o ntella dijo tsa hae.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG & MAKE INFERENCES

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><u>Katherine Johnson ke mang?</u></p> <p><i>'Katherine G. Johnson o ile a hanana le ho sehelwa moedi ke ditebello tsa setjhaba ka bong le morabe ka ho atolosa meedi e ka fihlellwang ke batho kaofela.'</i> – President Barack Obama, 2015</p>	
<p>Bosiung bo bong bo futhumetseng, Geeta le ntate wa hae ba ne ba dutse kamorao jareting ya bona ba shebile kgwedi e tletseng, e kganyang.</p> <p>'Ke batla ho etela kgwedding ka tsatsi le leng! Ke batla ho phaphalla kante le kgateello ya matla a kgohedi!' Geeta a rialo a lora.</p> <p>'Ha ke batle ho o nahana o fofela hole o le ka hara rokete!' Monghadi Kapoor a tsheha. Mohlomong o lokela ho tshwana le Katherine Johnson.</p> <p>'Katherine Johnson ke mang?' Geeta a botsa</p> <p>E ne e le setsebi sa dipalo se hlwahlwa. Ha a ka a etela kgwedding, empa ha ho motho ya neng a ka etelang kgwedding kante ho yena,' Mr Kapoor a hlalosa.</p>	<p><i>Katherine Johnson e ne e le mang? Ke ithuta hore e ne e le setsebi se hlwahlwa sa dipalo.</i></p>
<p>'Ke ile ka bala hore bonnyaneng ba hae o ne a bala ntho e nngwe le e nngwe. O ne a bala dikotlolo ka khaboteng. O ne a bala mehato eo a neng a e nka ha a ya sekolong. O ne a bile a leka ho bala dinaledi lelwaping.'</p> <p>Geeta a sheba dinaledi hodimo mme a qalella ho di bala. Karolong e nngwe e nyane ya lehodimo, o badile dinaledi tse 100. 'Lehodimo kaofela le lokela e be le mo nkile nako e telele!' Geeta a tsheha.</p>	<p><i>Ke eng</i> eo Monghadi Kapoor a e badile ka Katherine? O badile hore ha Katherine a ne a sa le monyenyanane dilemong o ne a bala dintho kaofela tse balehang ka dinomoro.</p>
<p>'Katherine o qadile ho kena sekolong se phahameng a le dilemo tse 10 feela. Nahana feela ha o se o tlamehile ho qala sekolo se phahameng!' ho rialo Monghadi Kapoor.</p> <p>'Yunivesithi yona o e qadile a le dilemo tse 14! O ne a na le bokgoni bo hlwahlwa ba dipalo hona hoo diprofesa tsa hae di ileng tsa tlameha ho mo etsetsa dithuto tse ikgethileng.'</p>	<p><i>Katherine o ile a qala ho kena sekolong se phahameng neng? Ke badile hore o ne a le dilemo tse 10 feela ha a qala sekolong se phahameng.</i></p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Geeta o ile a leka ho inahana a se a ya sekolong se phahameng ho na le hore a ye Kereiting ya 4. O ile a inahana a se a dutse, deskeng tse kgolo tsa sekolo se phahameng le bana ba baholo ba sekolo se phahameng. 'Ha ke nahane hore ke loketse ho kena sekolong se phahameng!' A rialo.</p>	
<p>'Katherine o ne a batla ho ba setsebi sa dipalo se etsang dipatlisiso. O ne a le bohlae ebile a rupelletswe hantle. Eitse ha a phethela dithuto tsa hae tsa Yunivesithi, ho ne ho le thata haholoholo basading ba batsho, ho fumana mosebetsi wa mofuta oo ka baka la kgethollo eo ba neng ba tobane le yona.' Ho rialo Monghadi Kapoor</p>	<p>Hobaneng ho ne ho le thata hore Katherine a fumane mosebetsi wa ho ba setsebi sa dipalo se etsang dipatlisiso? Ke ithuta hore o ne a tobane le kgethollo hobane e ne e le mosadi e motsho ka mmala.</p>
<p>'Kgethollo ke eng?' Geeta a botsa ntate wa hae.</p> <p>'Kgethollo ke ha batho ba tshwerwe ka leeme ka baka la ntho eo ba ka se kgoneng ho e fetola – jwaloka morabe kapa bong. Katherine o ne a nkuwa eka ha a bohlae jwaloka batho ba bang ka baka la mmala wa hae wa letlalo le bong.'</p> <p>Geeta a nahana ka nako eo Malcom a neng a mo soma hore a keke a ba motle jwaloka ka yen aka dipalo hobane e le ngwanana. 'Kgethollo e utlwahala e le bohloko' a rialo, 'hape ha se nnete – ke dula ke fumana matshwao a betere mosebetsing waka wa hae wa dipalo ho feta Malcom!'</p>	<p>Katherine o ne a tshwerwe jwang? Ke ithuta hore o ne a nkuwe ekare ha a na mahlale a tshwanang le a batho ba bang ka baka la mmala wa letlalo kapa bong ba hae. O ne a kgethollwa.</p>
<p>'Nahana feela ha Malcolm a ka nka mosebetsi wa hao wa dipalo a be a ngola lebitso la hae ho ona! Monghadi Kapoor a tswela pele. 'Ha Katherine a ne a qala ho sebetsa NASA, setsing sa sebaka, o ne a na le boikarabelo ba ho ngola rapoto ka mosebetsi wa hae. Empa banna bao a neng a sebetsa le bona ba ne ba ne ba etsa bonnete ba hore lebitso la hae ha le hlahelle dirapotong tseo. Ba ne ba nka tlotlo ya mosebetsi wa hae. Hape o ne a sa dumellwa ho ya dikopanong le banna bao a neng a sebetsa le bona. Katherine o ne a dula a ba hopotsa hore le yena ke setho se tletseng. Qetellong, o ile a dumellwa hore lebitso la hae le hlahelle dirapotong, mme a kenyelletswa dikopanong.'</p> <p>Geeta o ile a nahana Malcolm a utswa mosebetsi wa hae wa hae a bile a ngola lebitso la hae ho ona. O ile a nahana Monghadi Payi, a thoholetsa Malcolm ka mosebetsi o entsweng ke yena. 'Ha ke ne ke le Katherine, ke ne ke tla batla... ho hweletsa!' ho rialo Geeta.</p>	<p>Katherine o ne a kgethollwa jwang NASA? Ke ithuta hore o ne a sa tshwara ka boemo bo lekanang le banna ba neng ba sebetsa moo. O ne a sa dumellwa ho ngola lebitso la hae dirapotong, le ho ya dikopanong.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Le ha Katherine a ne a ntse a le ka hara ditshitiso tseo, e ne e le e mong wa ba nang le mahlale a fetisisang NASA. O ile a thusa ka tshebetso ya dipalo ya ho fihlisa motho wa pele sepakapakeng. O ile thusa ka ho hlophisa tsela ya ho fihlisa motho wa pele kgwedding, le ka difofane tsa sepakapakeng kamora moo. Eitse kamora hoba Katherine a ye pensheneng o ile a bua ka bohlokwa ba thuto ya Dipalo ho bana kaofela.' Ho rialo Monghadi Kapoor. 'Jwale he, ke nahana hore a ne a ka batla hore o ithute Dipalo ho na le hore o batle ho ya kgwedding le wena!' Monghadi Kapoor a tsheha.</p>	<p><i>Katherine o ile a etsa eng ka mora hoba a ye pensheleng? Ke ithuta hore o ile a bua ka bohlokwa ba thuto ya Dipalo bakeng sa bana bohle!</i></p>
<p>'Ke nako ya ho robala!' a rialo. Geeta o ile a sheba kgwedding lekgetlo le le leng hape. O ile a nahana Katherine a sebetsa dipalo tsa tsela e yang moo. Yaba, o sala ntate wa hae morao ho ya moo.</p>	

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Katherine Johnson ke mang?</p>	<p>Katherine Johnson ke setsebi sa dipalo se tsebahalang se sebeleditseng NASA.</p>
<p>Katherine o ne a le dilemo tse kae ha a qala sekolong se phahameng?</p>	<p>O ne a le dilemo tse 10 ha a qala sekolo se phahameng.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Katherine Johnson o ne a kgethollwa ka tsela e fe?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ne ho le thata ho yena ho thola mosebetsi le ha a ne a le bohlale ebile a fumane thupello e hlwahlwa. • O ne a nkuwa ekare ha a na mahlale a tshwanang le a batho ba bang hobane e ne e le mosadi ya motsho. • Banna ba NASA ba ne ba leka ho nka tlotlo ya dirapoto tsa hae. O ne a sa dumellwa ho ngola lebitso la hae dirapotong tseo. • O ne a sa dumellwa ho ya dikopanong le banna bao a neng a sebetsa le bona.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

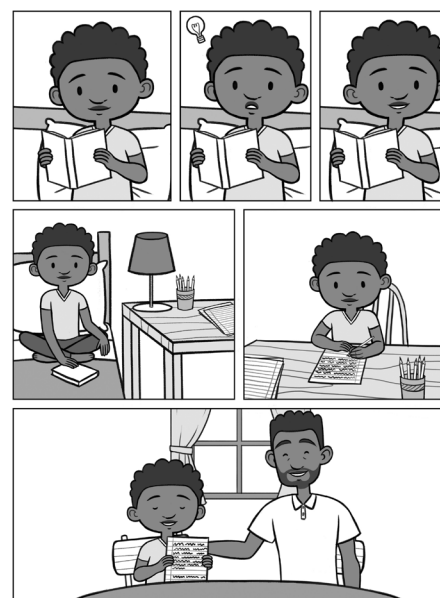
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - matla a kगतello a ho hulele fatshe
  - kgethollo
  - leeme

Raeme kapa pina	Diketso
Ke a ithuta, ke a ithuta	<i>Bea monwana hloho</i>
Ke ithuta ntho tse ntjha, letsatsi le letsatsi	
Ke bala dibuka, ke botsa le dipotso	<i>Sebedisa matsoho ho etsa eka o bala buka o be o phahamise letsoho ho etsa eka o botsa potso.</i>
Ke sheba telebishene, ke be ke sebedise le inthanete.	<i>Sheba pele eka o shebile telebishene/ Etsa eka o a thaepa ka menwana.</i>
Ka tsela ena, tsatsi le letsatsi, ntho tse ntjha ke a ithuta.	
Eba le morolo wa thuto. Thuto ha e tsofallwe!	<i>Bua o hatella ntlha.</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Medumo, Ho arola Le Ho Kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **uu**
- 2 Qapodisa lentswe: **phuu**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /p/-/h/-/uu/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /p/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /h/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /uu/
- 7 Ngola lentswe tlapangolong: **phuu**
- 8 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /p/-/h/-/uu/ = **phuu**
- 9 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**phuu**/
- 10 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**phuu**/ = **phuu**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **uu**
- 2 Qapodisa lentswe: **qhuu**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o pele lentswe? /q/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /h/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /uu/
- 6 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /q/-/h/-/uu/
- 7 Ngola lentswe tlapangolong: **qhuu**
- 8 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /q/-/h/-/uu/ = **qhuu**
- 9 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**qhuu**/
- 10 Tell learners to blend the syllables to make a word: /**qhuu**/ = **qhuu**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: mantse a **uu**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantse a latelang:
  - 1 **Tuu**
  - 2 **Phuu**
  - 3 **Thuube**
  - 4 **Qhuu**
- 4 Baithuti ba ngole mantse ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba shele mola modumo o korotsweng lentsweng.

- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

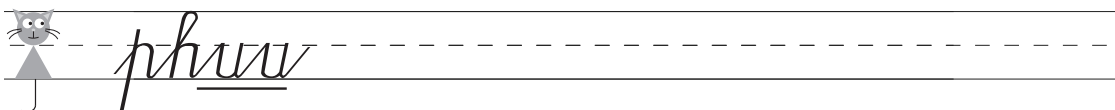
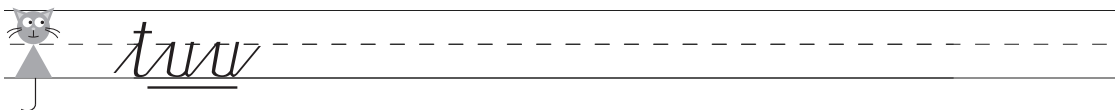
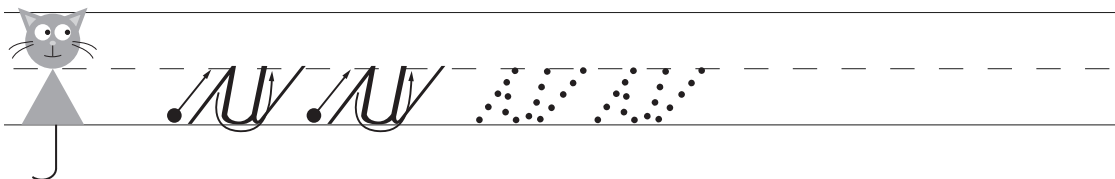

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **uu**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 thube

 qhu

 Ha thola hare tu!

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho patlalatsa le ho hlahisa

SEHLOOHO: Ngolla motswalle lengolo kapa mohaeno ka ho ithuta ntho tse ntjha. Seratswana sa pele e tla ba ka se etsahetseng ha o ne o ithuta ntho e ntjha nako e fetileng. Seratswana sa bobedi e tla ka ntho e ntjha eo o ka ratang ho ithuta yona nakong e tlang.

MOSEBETSI: Ngola dipolelo tse 10 bonyane tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

FOREIMI YA HO NGOLA:

... ya ratehang

Ke o ngolla ho bolella ka...

Ke ithutile ka ho / ho tswa...

Ho ithuta ntho e ntjha ho ne ho le...hobane....

Ke ithuile hore...

Kamora moo, nak rata ho ithuta...hobane...

Ke tla...

Ke nahana...

Jwale ke tseba...

Ka lerato

...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

BONTSHA KA HO E TSA TSAMAISO YA HO PHATLALATSA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha ba sebedisitse lanane la ho hlophisa mothalo wa bona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tlilo bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.
- 3 Bontsha baithuti ka moo o ngolang hape of kenya sehlooho le letsatsi.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSAN)

- 1 Efa baithuti dibuka tsa ho ngolla ditlhakiso kapa ha ho kgoneha, maqephe a sa ngollang letho a boholo ba A4 ho ngola mangolo a e le hore bat le ba tsebe ho fa motho eo ba mo ngolletseng.

- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: **Lengolo ka ho ithuta ntho tse ntjha.**
- 3 Bolella baithuti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti ba na le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang
- 6 Ha ho kgoneha, dumella baithuti ho nka mangolo ho ya le ona hae mme ba fe motho eo ba ngolletseng. Hona ho thusa ka ho fa mongolo moelelo.

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba sengotseng.
- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone ho bala se ngotsweng ke ba bang.

26 Phato 2020

Lengolo ka ho ithuta ntho tse ntjha

nomoa ya natehang,

Ke ngoba lengolo lena ho o toelisa ka nako eo ke ibeng ka ithuta ho iketoetoe demonkwane maoeke. Ke ithutibe ka ho oheleha video tsa YouTube founung ya mme wa ka. Ho ithuta ntho e ntjha e ne e be boiphitlhekho bo botse hobane motho e mong ke e mong tikoahong ya nona o ne a batla hore ke mo etoetoe demonkwane maoeke ke ena. Dimonkwane dimaoeke toena tsa ka di thuoitoe hore batho ba bangata ba dube ba boketibe. Ke ithutibe hore ho hlokatlala boitlhankiso bo bangata ho ithuta ntho e ntjha ke hore o be ke bokgoni bo tswatlwa.

Ho tloha mona, nka nata ho ithuta ho iketoetoe diapano tsa ka hobane nka iketoetoe diapano tse ntjha tseo mme wa ka a sa kgoneng ho di nka. Ke tla oheleha dividio tsa YouTube. Ke nahana hore e tla ba moeletoi o mongata. Ke a toela hore ho ithuta ntho e ntjha ho tloka boitlhankiso eibe ha o na atleha kgetlong ka pebe. Ke tla dula ke hopola hore ke oeke ka nyahama!

Ka lenato,
Phiboiwe

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 **Ngola mantswa ana tlapangolong: ntate, ntela**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang **ntate, ntela**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /ate/ le /ela/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **qhuu, phuu**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **qhuu, phuu**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **ntela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **Fela, qela, llela, mmela, imela, mela**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **ntella**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 **Bala mantswa mme o hlalose tse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng Shwella, nkgella, tjella**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi**MAANO A HO BALA: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG & HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><u>Katherine Johnson ke mang?</u></p> <p><i>'Katherine G. Johnson o ile a hanana le ho sehelwa moedi ke ditebello tsa setjhaba ka bong le morabe ka ho atolosa meedi e ka fihlellwang ke batho kaofela.'</i> – President Barack Obama, 2015</p>	
<p>Bosiung bo bong bo futhumetseng, Geeta le ntate wa hae ba ne ba dutse kamorao jareteng ya bona ba shebile kgwedi e tletseng, e kganyang.</p> <p>'Ke batla ho etela kgwedding ka tsatsi le leng! Ke batla ho phaphalla kantle le kगतello ya matla a kgohedi!' Geeta a rialo a lora.</p> <p>'Ha ke batle ho o nahana o fofela hole o le ka hara roketi!' Monghadi Kapoor a tsheha. Mohlomong o lokela ho tshwana le Katherine Johnson.</p> <p>'Katherine Johnson ke mang?' Geeta a botsa</p> <p>E ne e le setsebi sa dipalo se hlwahlwa. Ha a ka a etela kgwedding, empa ha ho motho ya neng a ka etelang kgwedding kantle ho yena, Mr Kapoor a hlalosa.</p>	<p>Hobaneng Monghadi Kapoor a batla hore Geeta a tshwane le Katherine Johnson?</p> <p><i>Ke nahana hore ke hobane a ka kgotsofala ha Geeta e kaba setsebi sa dipalo ho na le hore ebe astronate. Ho sireletsehile!</i></p>
<p>'Ke ile ka bala hore bonnyaneng ba hae o ne a bala ntho e nngwe le e nngwe. O ne a bala dikotlolo ka khaboteng. O ne a bala mehato eo a neng a e nka ha a ya sekolong. O ne a bile a leka ho bala dinaledi lelwaping.'</p> <p>Geeta a sheba dinaledi hodimo mme a qalella ho di bala. Karolong e nngwe e nyane ya lehodimo, o badile dinaledi tse 100. 'Lehodimo kaofela le lokela e be le mo nkile nako e telele!' Geeta a tsheha.</p>	<p>Hobaneng Katherine a ne a bala ntho e nngwe le e nngwe? Ke noha hore o ne a bala ntho e nngwe le e nngwe hobane o ne a na le lerato la dipalo ho tloha a sa le monyenyanane haholo dilemong.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>'Katherine o qadile ho kena sekolong se phahameng a le dilemo tse 10 feela. Nahana feela ha o se o tlamehile ho qala sekolo se phahameng!' ho rialo Monghadi Kapoor.</p> <p>'Yunivesithi yona o e qadile a le dilemo tse 14! O ne a na le bokgoni bo hlwahlwa ba dipalo hona hoo diprofa tsa hae di ileng tsa tlameha ho mo etsetsa dithuto tse ikgethileng.'</p>	<p><i>Re tseba jwang hore Katherine o ne a le bohlale haholo? Ke noha hore o ne a le bohale hobane o kene sekolo se phahameng a le monyenyanane haholo, le hobane o ile a etsetswa dithuto tse ikgethileng.</i></p>
<p>Geeta o ile a leka ho inahana a se a ya sekolong se phahameng ho na le hore a ye Kereiting ya 4. O ile a inahana a se a dutse, deskeng tse kgolo tsa sekolo se phahameng le bana ba baholo ba sekolo se phahameng. 'Ha ke nahane hore ke loketse ho kena sekolong se phahameng!' A rialo.</p>	<p>Hobaneng Geeta a ile a leka ho inahana a a le sekolong se phahameng? Ke nahana hore ke hobane o dilemong tsa Katherine ha a ne a qala sekolo se phahameng!</p>
<p>'Katherine o ne a batla ho ba setsebi sa dipalo se etsang dipatlisiso. O ne a le bohlale ebile a rupelletswe hantle. Eitse ha a phethela dithuto tsa hae tsa Yunivesithi, ho ne ho le thata haholoholo basading ba batsho, ho fumana mosebetsi wa mofuta oo ka baka la kgethollo eo ba neng ba tobane le yona.' Ho rialo Monghadi Kapoor</p>	<p>Hobaneng ho ne ho tlamehile hore ho be bobebe hore Katherine a thole mosebetsi? Hobane o ne a le bohlale ebile a na le thupello e hlwahlwa. Dintlha tseo di ne lekane hore di ka etsa hore motho e mong le e mong a batle ho mo hira!</p>
<p>'Kgethollo ke eng?' Geeta a botsa ntate wa hae.</p> <p>'Kgethollo ke ha batho ba tshwerwe ka leeme ka baka la ntho eo ba ka se kgoneng ho e fetola – jwaloka morabe kapa bong. Katherine o ne a nkuwa eka ha a bohlale jwaloka batho ba bang ka baka la mmala wa hae wa letlalo le bong.'</p> <p>Geeta a nahana ka nako eo Malcom a neng a mo soma hore a keke a ba motle jwaloka ka yen aka dipalo hobane e le ngwanana. 'Kgethollo e utlwahala e le bohloko' a rialo, 'hape ha se nnete – ke dula ke fumana matshwao a betere mosebetsing waka wa hae wa dipalo ho feta Malcom!'</p>	<p><i>Geeta o ile a fihlella kgethollo ka tsela e jwang? O ne a kgethollwa ke Malcolm ha a ne a re banana ha ba na bokgoni bo tshwanang le ba bashanyana tsebong ya dipalo. Mofuta oo wa leeme ke oo Katherine a neng a tobane le ona ke nako tsohle.</i></p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>'Nahana feela ha Malcolm a ka nka mosebetsi wa hao wa dipalo a be a ngola lebitso la hae ho ona!' Monghadi Kapoor a tswela pele. 'Ha Katherine a ne a qala ho sebetsa NASA, setsing sa sebaka, o ne a na le boikarabelo ba ho ngola rapoto ka mosebetsi wa hae. Empa banna bao a neng a sebetsa le bona ba ne ba ne ba etsa bonnete ba hore lebitso la hae ha le hlahelle dirapotong tseo. Ba ne ba nka tlotlo ya mosebetsi wa hae. Hape o ne a sa dumellwa ho ya dikopanong le banna bao a neng a sebetsa le bona. Katherine o ne a dula a ba hopotsa hore le yena ke setho se tletseng. Qetellong, o ile a dumellwa hore lebitso la hae le hlahelle dirapotong, mme a kenyelletswa dikopanong.'</p> <p>Geeta o ile a nahana Malcolm a utswa mosebetsi wa hae wa hae a bile a ngola lebitso la hae ho ona. O ile a nahana Monghadi Payi, a thoholetsa Malcolm ka mosebetsi o entsweng ke yena. 'Ha ke ne ke le Katherine, ke ne ke tla batla... ho hweletsa!' ho rialo Geeta.</p>	<p>Hobaneng <i>Geeta a ne a ikutlwa ekare a ka hweletsa? Ke hobane kgethollo ha e a loka ebile e bohloko. Geeta o nahana hore ebe Katherine o ne a ikutlwa jwang NASA!</i></p>
<p>'Le ha Katherine a ne a ntse a le ka hara ditshitiso tseo, e ne e le e mong wa ba nang le mahlale a fetisisang NASA. O ile a thusa ka tshebetso ya dipalo ya ho fihlisa motho wa pele sekapakeng. O ile thusa ka ho hlophisa tsela ya ho fihlisa motho wa pele kgwedding, le ka difofane tsa sekapakeng kamora moo. Eitse kamora hoba Katherine a ye pensheneng o ile a bua ka bohlokwa ba thuto ya Dipalo ho bana kaofela.' Ho rialo Monghadi Kapoor. 'Jwale he, ke nahana hore a ne a ka batla hore o ithute Dipalo ho na le hore o batle ho ya kgwedding le wena!' Monghadi Kapoor a tsheha.</p>	
<p>'Ke nako ya ho robala!' a rialo. Geeta o ile a sheba kgwedding lekgetlo le le leng hape. O ile a nahana Katherine a sebetsa dipalo tsa tsela e yang moo. Yaba, o sala ntate wa hae morao ho ya moo.</p>	<p>Hobaneng <i>Geeta a ile a nahana ka Katherine ha a ne a sheba hodimo kgwedding? Ke hobane Katherine ke yena a ileng a sebetsa dipalo tsa ho fihlisa diastronate moo.</i></p>

Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Monghadi Kapoor o batla hore Geeta a tshwane le mang?	O batla Geeta a tshwane le Katherine Johnson.
Geeta o ne a kgethollwa ke mang?	Geeta o ne a kgethollwa ke Malcolm.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ntate wa Geeta a ile a sisinya hore Geeta a tshwane le Katherine Johnson?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane ha a batle Geeta a fofela hodimo kgwedding ka rokete – a ka kgotsofala ha a ka etsa dipalo ho na le hoo. Mohlomong o ne a nahana hore Katherine Johnson ke motho ya kgahlisang. Mohlomong o ne a batla Geeta e be e mong wa batho ba lwantshang kgethollo jwalo feela ka ha Katherine Johnson a entse.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 8**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tihateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - tlotlo
  - thoriso
  - ho lepa

Raeme kapa pina	Diketso
Ke a ithuta, ke a ithuta	<i>Bea monwana hloho</i>
Ke ithuta ntho tse ntjha, letsatsi le letsatsi	
Ke bala dibuka, ke botsa le dipotso	<i>Sebedisa matsoho ho etsa eka o bala buka o be o phahamise letsoho ho etsa eka o botsa potso.</i>
Ke sheba telebishene, ke be ke sebedise le inthanete.	<i>Sheba pele eka o shebile telebishene/ Etsa eka o a thaepa ka menwana.</i>
Ka tsela ena, tsatsi le letsatsi, ntho tse ntjha ke a ithuta.	
Eba le morolo wa thuto. Thuto ha e tsfallwe!	<i>Bua o hatella ntlha.</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong
Paleng ena...
Katherine o ithuta...
Ntho e le nngwe eo ke ithutileng yona ebile...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

nt	uu	a
t	e	l
i	s	p
h	q	b

BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: / nt / le / uu /
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka**: / nt/-/a/= nta
- 5 Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise / nt / kapa / uu /
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka /s/-/e/-/l/-/e/-/i/ = selei

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **nt, uu**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
nta, ntate, ntoma, ntela, ntataise, ntella, tuu, phuu, thuube, qhuu

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

NGODISO YA HO BALA KA KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola dihlooho tse latelang, dipotso le dipolelo tlapangollong
- 2 Bala dipotso le baithuti o be o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka dipotso tseo.
- 4 Ka mora moo, baithuti ba bule dibuka tsa bona, ba ngole letsatsi le sehlooho, e be ba araba dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, buisana le baithuti ka dikarabo tse lebelletsweng, o ba dumelle ho lokisa diphoso tsa bona.

KE MANG KATHERINE JOHNSON?

- 1 Katherine o qadile sekolo se phahameng neng?
O qadile sekolo se phahameng ha...
- 2 Hobaneng ha Katherine a qadile sekolo se phahameng a sa le monyane dilemong?
O qadile sekolo se phahameng a sa le monyane dilemong hobane...
- 3 Katherine o tobane le kgethollo jwang?
O tobane le kgethollo...

KE MANG KATHERINE JOHNSON - DIKARABO

- 1 Katherine o qadile sekolo se phahameng neng?
O qadile sekolo se phahameng ha a le dilemo tse 10.
- 2 Hobaneng ha Katherine a qadile sekolo se phahameng a sa le monyane dilemong?
O qadile sekolo se phahameng a sa le monyane dilemong hobane o ne a le bohlale / hlwahlwa.
- 3 Katherine o tobane le kgethollo jwang?
O tobane le kgethollo ha ho ne ho le boima hore a thole mosebetsi / ha banna ba ne ba sa mo dumelle ho ngola lebitso la hae diraporotong tsa hae /jj.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 3
KOTARA 3
Beke

9

MOKOTABA:
Boitsebiso

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa batho lefatsheng ka bophara tsamaisa dipuisano ka mefuta e fapaneng ya boitsebiso
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Hore o ka etsa phaposiburutelo ya hao e amohela baithuti ba mefuta e fapaneng ya boitsebiso, hore o ka bua jwang le baithuti ka diphapang
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha”ha ho hloka hloka.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 50 & 51, Ha re etseng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 52, Ha re baleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 53, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 4: Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka karolo e le nngwe ya boitsebiso ba hao e leng bohlokwa le hore hobaneng.

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

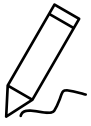
TSEBISA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Trevor Noah paleng e bukeng e kgolo: Trevor Noah, lempetje
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Boitsebiso
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollo mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Boitsebiso ke eng?
  - b Ke karolo efe ya rona e etsang boitsebiso ba rona?
Thusa baithuti ho utlwisisa hore boitsebiso ke dintle, semelo, kappa ditumelo tse etsang motho seo a leng sona. Setso sa rona, meetlo ya malapa a rona, bong, mmala, le puo e kaba karolo tse bohlokwa tsa boitsebiso ba rona.
  - c Ke boitsebiso bofe bo tangka phaposiburutelong ya rona?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - boitsebiso
  - lempetje
  - kgethehile

Raeme kapa pina	Diketso
Botjhaba baka, moetlo ya ka	
Mmala wa ka wa letlalo, puo ya ka	<i>Ipholle ka thoko ho seledu ho supa mmala wa letlalo</i>
Dijo tseo ke di jang, le diaparo tseo ke di aparang	<i>Sebedisa matsoho ho bontsha ketso ya ho ja / Etsa eka o boha diaparo tsa hao.</i>
Tsena tsohle di nketsa seo ke leng sona.	<i>Ipetse sefubeng o bontshe ho ba motlotlo</i>
Ke ikgethehile, le wena o ikgethehile	<i>Ipetse sefuba o be o supe motswalle</i>
Nthate! Ntlhomphe! Se Nkgetholle!	<i>Tiisa lentswe o hatelle seo o se buang</i>
Hore ke dule ke le motlotlo ka seo ke leng sona hobane ha ho e mong ya tshwanang le nna!	<i>Bua ka sefahleho se phutholohileng se bososelang.</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le Bongata ba Dipolelo**
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

Bonngwe le Bongata ba Dipolelo

- 1 Khamera e wele tafoleng.
  - 2 Motho o lahlehile.
  - 3 Ke na le thelebishene e kgolo.
  - 4 Founu ha e sebetse.
  - 5 Leifo le ditshila.
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso emehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangolong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

Bonngwe le Bongata ba Dipolelo

- 1 Khamera e wele tafoleng.
Dkhamera di wele tafoleng.
  - 2 Motho o lahlehile.
Batho ba lahlehile.
  - 3 Ken a e thelebishene e kgolo.
Ke na le dithelebishene tse kgolo.
  - 4 Founu ha e sebetse.
Difounu ha di sebetse.
  - 5 Leifo le ditshila.
Maifo a ditshila.
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Trevor Noah, lempetje
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Ho Rala Le Ho Thala

SEHLOOHO: Ngola tlhaloso ya boitsebiso ba hao.

MOSEBETSI: Ngola tlhaloso ya bonyane ba dipolelo tse 10 ho phehisa bukeng ya phaposiburutelo e bitswang: Boitsebiso ba rona.

MAANO A HO RALA: Etsa mmapa wa kelello

TSEBISA SEHLOOHO SA NGODISO.

- 1 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola.**
- 2 Ka molomo, hlalosa mohopolo wa tlhaloso ya hao, jwaloka:
Ke moshemane. Puo yaka ya lapeng ke Kirundi. Ke mo Afrika Borwa hape ke mo-Burundi. Badimo baka ba tswa motsaneng o monyane ho la Burundi. Ke rata moetlo wa rona wa ho bapala meropa meketeng e ikgethileng. Ke dula Afrika Borwa mme ebile ke bua isiZulu le sekgowa.

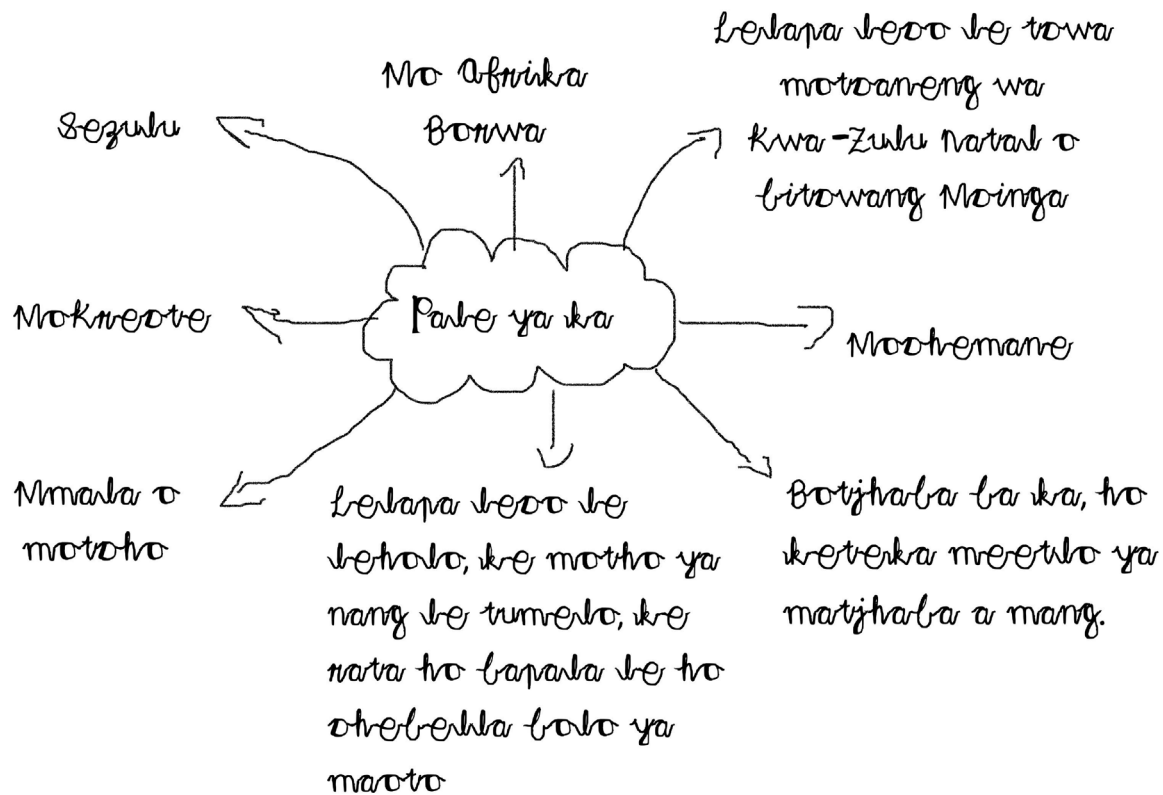
HO BONTSHA LEANO LA MORALO (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya mmapa wa kelello ka thoko tlapangollong.
- 2 Bontsha baithuti mokgwa wa ho etsa mmapa wa kelello ka ho araba dipotso.
- 3 Phethela mmapa wa kelello ka lehlakoreng le leng la tlapangollo

Moralo wa mmapa wa kelello			Mmapa wa kelello		
Puo ya hao ya lapeng ke efe?	Botjhaba ba hao ke bofe? (Naha eo o tswang ho yona)	Setso sa heno ke sefe/ botjhaba ba heno?	Kirundi	Ke mo Afrika Borwa	Ke mo-Burundi
Tumelo ya hao ke efe?	Pale yaka	Bong ba hao ba boitsebiso ke bofe?	Mohetene	Pale yaka	Moshemane
Mmala wa hao ke efe?	Na hon a le karolo tse ding tse bohlokwa ka boitsebiso ba hao?	Ke dikarolo dife tsa boitsebiso ba hao tse bohlokwa ho wena? Hobaneng?	Ke motho e motsho	Ke bua sefora, isiZulu le sekgowa. Ke rata ho bua dipuo tse ngata. Hape ke seapadi sa bolo ya maoto.	Ke hoba le naha tse pedi: Burundi le Afrika Borwa

BAITHUTI BA SEBEDISA LEANO LA MORALO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala mme ba nahane ka karolo tse fapaneng tseo o etsang o be seo o leng sona!
- 2 Bolella baithutiho nahana ka seapadi sa bohlokwa paleng, le hore ke bothata bofe boo seapadi se tla kopana le bona.
- 3 Ka mora moo, bolella baithuti **ho buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 4 Bontsha baithuti foreimi ya mmapa wa kelello tlapangollong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 5 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 6 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikopanonyana.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Medumo, Ho Arola Le Ho Kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nts**
- 2 Qapodisa lentse: **ntsu**
- 3 Arohanya lentse ho ya ka medumo: **/nts/-/u/**
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentse: **/nts/**
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: **/u/**
- 6 Ngola lentse tlapangolong: **ntsu**
- 7 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentse: **/nts/-/u/-/ = ntsu**
- 8 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentse: **/ntsu/**
- 9 Bontsha ka ho etsa o supe moo medumo e kopanang ho etsa lentse: **/ntsu/ = ntsu**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntl**
- 2 Qapodisa lentse: **ntlola**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentse? **/ntl/**
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentse? **/o/**
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentse? **/l/**
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentse? **/a/**
- 7 Kopa baithuti ho arola lentse ka medumo eo le bopilweng ka yona: **/ntl/-/o/-/l/-/a/**
- 8 Ngola lentse: **ntlola**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentse: **/ntl/-/o/-/l/-/a/ = ntlola**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentse? **/ntlo/**
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentse? **/la/**
- 12 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentse? **/ntlo/-la/ = ntlola**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantse a **nts, ntl**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantse a latelang:
  - 1 **Ntsu**
  - 2 **Ntseba**
  - 3 **Ntsipa**
  - 4 **Ntsebisa**

- 5 **Ntsoma**
  - 6 **Ntsipile**
  - 7 **Ntlo**
  - 8 **Ntlola**
  - 9 **Ntlela**
  - 10 **Ntlama**
  - 11 **Ntlisa**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

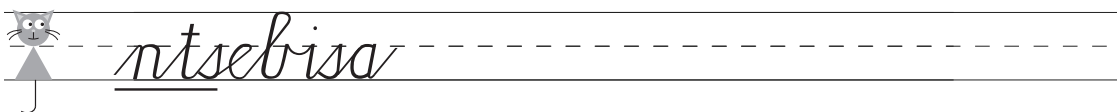
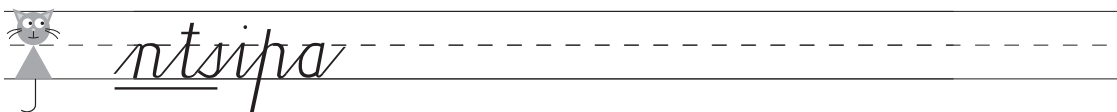
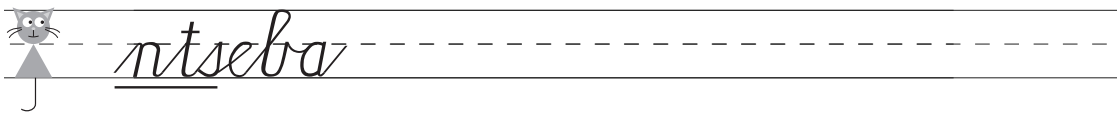
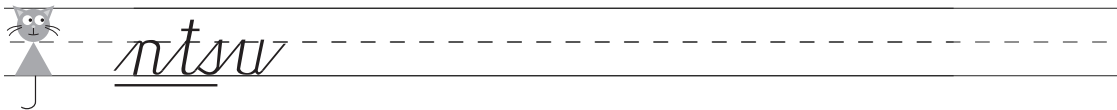
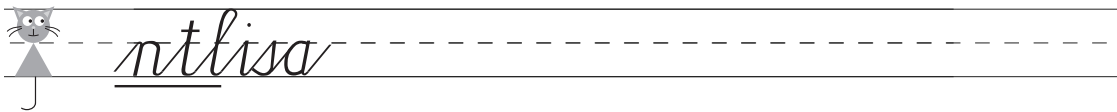
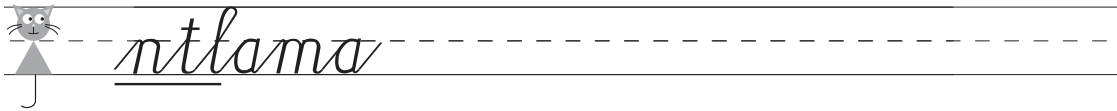
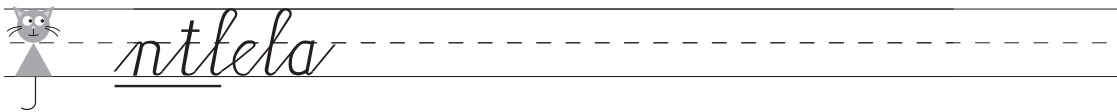
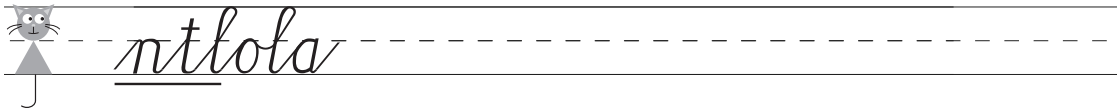
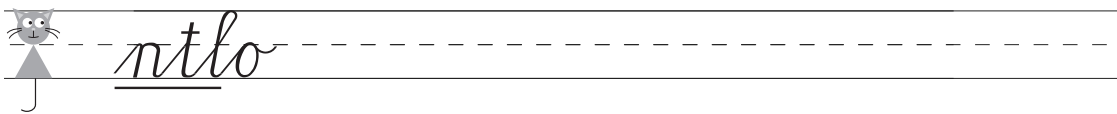
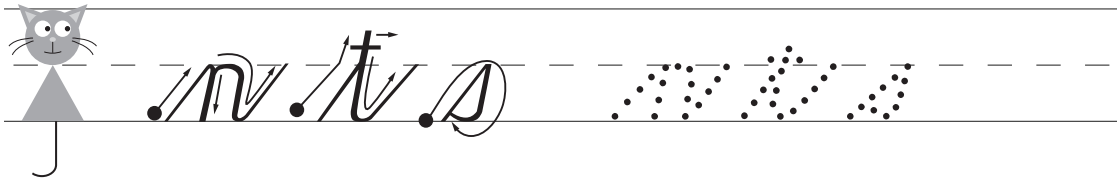
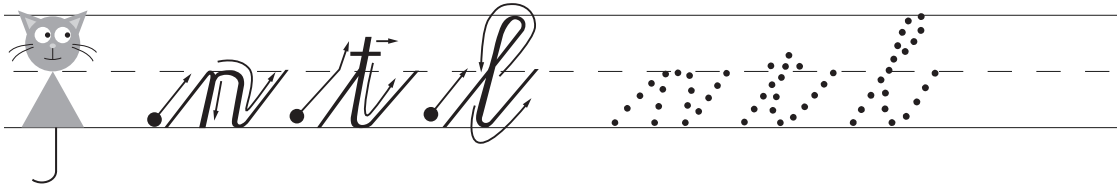

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntl, nts**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

ntsoma

ntsipile

Mokhukhu ke ntlo e entsweng

ka masenke

Ntsu ke nonyana e bohlale.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: KE YA IPOTSA

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Trevoh Noah, lempetje (Leqephe la lekoko la buka)</p>	<p>Ke a ipotsa ke hobaneng sehlooho sa pale ena se bapisa Trevor Noah le lempetje.</p>
<p>O kile wa utlwela ka Trevor Noah? Ke mongodi le rametlae ya tummeng wa Afrika Borwa. Trevoh o ngotse buka e bitswang "Born a Crime" e buwang ka diketsahalo tsa bophelo ba hae ha a ntse a hola nakong tsa kgethollo ya merabe.</p>	
<p>Ka nako tsa tsa kgethollo ya merabe, batho ba merabe e fapaneng ba ne ba tlamehile ho arohanywa. E ne e le tlolo ya molao hore batho ba merabe e fapaneng ba be le bana mmoho kapa ba nyalane. Empa, ho ne ho etsahala hore ka nako tse ding batho ba merabe e fapaneng ba be maratong mme ba be le bana mmoho.</p>	
<p>Mme wa Trevor e ne e le motho e motsho, mosadi wa mo-Xhosa. Mme wa Trevor o ile tlola molao oo o leeme wa Apartheid. O ile a fallela sebakeng se seng Johannesburg moo ho neng ho dumelletswa batho ba basweu feela. Ke moo a ileng a kopana le ntate wa Trevor teng. E ne e le monna wa lekgowa ya hlahang kwana Switzerland. Trevor o ile a hlaha, mme e ne e le ngwana wa merabe e tswakilweng. Ka dinako tseo maemo a ne a le mabe, Trevor e ne e le mokgelo. O ne a sa dumellwa ho ba dibakeng tsa ba basweu. O ne a sa dumellwa ho ba dibakeng tsa ba batsho. Ebile e ne e le yena feela lapeng la habo wa merabe e tswakilweng.</p>	<p>Ke a ipotsa hore na ho jwang ha motho e mong le e mong wa lelapa a sa tshwane le e mong? Ke nahana hore ho tlamehile ho be thata ho ikutlwa o le mokgelo!</p>
<p>Ha Trevor a sa le monyenane dilemong, batswadi ba hae ba ile ba mo isa pakeng. Empa batswadi ba Trevor ba ne ba tseba hore ba tla kena mathateng ha maponesa a ne a ka fumana hore ke lelapa. Jwale, ha ba ne ba le pakeng, ba ne ba iketsa ekare ha ba tsebane!</p>	<p>Ke a ipotsa hore na seo se ne se le jwang ngwaneng a monyenane? Ke akanya hore ho ne ho kopanya hlooho!</p>
<p>Ka nako e nngwe ha Trevor a ntse a le monyenane, o ile a hweletsa 'Daddy!' yaba o mathela ntate wa hae. Ntate wa Trevor o ne a tshohile hore ho na le se sebe se tlo etsahala. O ile a tlameha ho baleha ngwana wa hae.</p> <p>Empa Trevor o ile a nahana hore ke papadi mme a mo lelekisa pakeng a ntse a hweletsa 'Daddy!'</p>	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Trevor o qetile nako e telele le nkgono wa hae Soweto. Ka dinako tseo, batho ba batsho ke bona feela ba neng ba dumelletswa Soweto. Ba lelapa la Trevor ba ne ba dula ba tshohile hore ha maponesa a ka mmona, ba ka leka ho mo arohanya le bona. Ka baka lena, Trevor o ne a sa dumellwa ho bapala seterateng le bana ba bang!</p> <p>Hang, Trevor o ne a qakehile a batla ho bapala a ba tjheka sekoti ka tlasa terata ya jarete!</p>	<p>Ke akanya hore Trevor o ne a se na metswalle e dilemong tsa hae hobane o ne a sa dumellwa ho lo bapala. Sena se entse hore ho be thata hore a tswake habonolo le ba bang.</p>
<p>Trevor o ile a ithuta hore puo ke tsela e bohlokwa eo a ka e sebedisang ho atamela bathong ba fapaneng le yena. Trevor o kile a re ha a ithuta dipuo, o ile a 'eba lempetje.' Ka mantswa a mang, Trevor o ile a lemoha hore ha a bua le batho ka puo ya bona, ba ne ba lebala hore ha a tshwane le bona. Puo e ile ya mo thusa hore a ikutlwe e se mokgelo dibakeng tse ngata moo a neng bonahala a fapane le batho ba bang.</p>	<p>Trevor o ne a sa amohelehe ha bonolo. Ke akanya hore ho bua dipuo tse ngata ho ile ha mo thusa hore a kgone ho amoheleha!</p>
<p>Ha Trevor a le dilemo tse leshome, Apartheid e ile ya fela. Trevor o ile a lo kena sekolo se phahameng le bana ba fetang sekete. Ho ne ho na le makhalate, ma-India, machaena, batho batsho le magkowa sekolong seo. Empa, baneng bao kaofela ba fetang sekete, Trevor e ne e le yena feela wa merabe e tswakilweng. Ho ne ho le thata ho yena hore na o hlola le mang ka nako ya kgefutso.</p>	<p>Ke a ipotsa ho jwang ho sheba kwana le kwana, o be o lemoha hore wena ha o tshwane le batho ba bang? Ho bonahala ekare ho ne ho le thata ho Trevor ho tswaka le ho ba le batho ba bang a phutholohile.</p>
<p>Yaba, Trevor o qala kgwebo. O ile a bokelletsa tjhelete ho tswa baneng ba bang mme a ba rekela dijo ho tswa lebenkeleng la sekolo. Ka baka la kgwebo ena ya hae, Trevor o ne a bua le merabe yohle ya baithuti sekolong. Trevor o ile a ithuta ho ikamohela ka ho swaswa le ho tshehisa batho. Ho ba seswasi ho ile ha thusa Trevor ho ba lempetje le kgonang ho tswaka le bohle!</p>	
<p>Bophelong ba hae, Trevor o ne a ikutlwa e le mokgelo ka mekgwa e mengata. Yaba, Trevor o fumana mekgwa e mengata ho etsa hore a amohelehe. O ile a sheba le ho lekola batho ba fapaneng. O ile a ithuta dipuo tsa bona. A ba a ithuta ho tshehisa batho ba merabe e fapaneng. Ho fapana le batho ba bang ke hona ho thusitseng Trevor Noah ho ba seswasi se hlwahlwa seo e leng sona kajeno.</p>	<p>Ke akanya hore bophelong Trevor o ne e dula e le mokgelo. Boiphihlelo boo, ke bona bo thusitseng Trevor hore e be sena seo e leng sona kajeno. E leng motho ya atlehileng le ya tsebahalang lefatsheng.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Trevor o hlahile neng?	Trevor o hlahile ka nako tsa Apartheid.
Nkgono wa Trevor o ne a dula kae?	O ne a dula Soweto.
Ke eng seo Trevor a ileng a se etsa ho leka hore a amohelehe.	<ul style="list-style-type: none"> • O ile a ithuta dipuo tse ngata. • O ile a qala kgwebo sekolong • O ile a ithuta ho tshahisa batho.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Trevor a ne a thatafalla ke ho amoheleha?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ne a sa tshwane le motho o feng kapa o feng wa lelapa la hae. • Hobane o ne a sa dumellwa ho bapala le bana ba bang, ka baka la ho tshaba hore a ka nkuwa ke maponesa. • Hobane sekolong se phahameng seo a neng a kena ho sona, e ne e le yena feela a le mong to ka monwana, e neng e le wa merabe e tswakilweng. Ho ne ho se bonolo ho yena ho tswaka le ho ba le batho ba bang a phutholohile.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala** la 9.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - bong
  - mmala
  - tumelo
  - wela lelokong la

Raeme kapa pina	Diketso
Botjhaba baka, moetlo ya ka	
Mmala wa ka wa letlalo, puo ya ka	<i>Ipholle ka thoko ho seledu ho supa mmala wa letlalo</i>
Dijo tseo ke di jang, le diaparo tseo ke di aparang	<i>Sebedisa matsoho ho bontsha ketso ya ho ja / Etsa eka o boha diaparo tsa hao.</i>
Tsena tsohle di nketsa seo ke leng sona.	<i>Ipetse sefubeng o bontshe ho ba motlotlo</i>
Ke ikgethile, le wena o ikgethile	<i>Ipetse sefuba o be o supe motswalle</i>
Nthate! Ntlhomphe! Se Nkgetholle!	<i>Tiisa lentswe o hatelle seo o se buang</i>
Hore ke dule ke le motlotlo ka seo ke leng sona hobane ha ho e mong ya tshwanang le nna!	<i>Bua ka sefahleho se phutholohileng se bososelang.</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Medumo, Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **shw**
- 2 Qapodisa lentswe: **shwele**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**shw**/-/**e**/-/**l**/-/**e**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**shw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**e**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /**e**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **shwele**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**shw**/-/**e**/-/**l**/-/**e**/ = **shwele**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**shwe**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**le**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**shwe**/-/**le**/ = **shwele**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nqhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **nqhwela**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? / **nqhw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**nqhw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **nqhwela**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **nqhw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/ = **nqhwela**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**nqhwe**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi wa lentswe? /**la**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: / **nqhwe**/-/**la**/ = **nqhwela**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **shw**, **nqhw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **Shwele**
  - 2 **Seshweshwe**

- 3 Shweshwe
  - 4 Shwella
  - 5 Shwelletse
  - 6 Moshweshwe
  - 7 Nqhwaela
  - 8 Nqhwela
  - 9 Nqhwetswe
- 4 Baithuti ba ngole mantse ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentse.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantse tlapangollong o be o sehela mela medumo e korotsweng.
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantse: _____

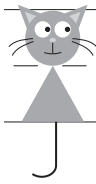

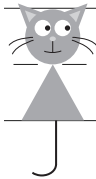
Mongolo:

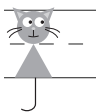
Metsotso e 15

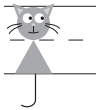
Ngola (di)tlhaku / mantse / dipolelo ka mongolo o kopaneng

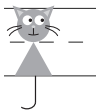
- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **shw, nqhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantse di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantse/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

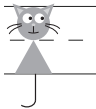
 s h w   s h w

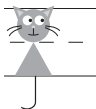
 n q h w   n q h w

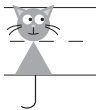
 shwele

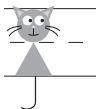
 shweshwe

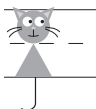
 shweshwe

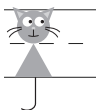
 shwella

 shwelletse

 Moshweshwe

 nqhwaela

 nqhwele

 nqhwetse

 Nku e shwelletse naheng

 Metsi a nqhwetse habohloko

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho Thala

SEHLOOHO: Ngola tthaloso ya boitsebiso ba hao.

MOSEBETSI: Ngola tthaloso ya bonyane ba dipolelo tse 10 ho phehisa bukeng ya phaposiburutelo e bitswang: Boitsebiso ba rona.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Ho na le dikarolo tse ngata ka nna.

Ke...

Ke bua...

Setso saka ke...

Moetlo o bohlokwa ke...

Karolo ena ya boitsebahatso baka e bohlokwa hobane...

Boitsebiso baka ke...

Hlalosa hore baithuti ba ka sebedisa karolo tsa foreimi ya ho ngola tse ba thusang. Ba ka hlophisa dhlongwapele tsa dipolelo ka tsela eo e ba thusang!

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangolong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi ya ho ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka **Hona le karolo tse ngata tse fapaneng ka nna. Ke** mo Afrika Borwa. Hape **ke** mo-Burundi hobane batswadi baka le bahaeso ba tswa fatsheng leo. Ka tsela eo, **setso saka ke sa** Burundi. **Moetlo o bohlokwa** ke ho letsa meropa ha ho ena le mekete. **Karolo ena ya boitsebiso baka e bohlokwa hobane** batswadi baka ba entse sena, le bo nkgono le bo ntatemoholo ba bona ba entse sena ho isa dilemong tse lekgolo tse fetileng. Ho bohlokwa hape ho nna hobane ke ya o rata. E nketsa ke ikutlwe ke kgethehile. **Ke bua Kirundi, sefora, sekgowa, mmoho le isiZulu. Karolo ena ya boitsebiso baka e bohlokwa** hobane ke kgona ho bua le batho ba bangata ba fapaneng. **Boitsebiso baka** bo ikgethile!

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA(SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Boitsebiso baka: Moralo**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi yah o ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopota baithuti ka maano ao baka a sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

2 Lwetoe 2020

Boitoe-biso banka: monako

ke na le dikarolo tse ngata tse nketsoang oer ke
heng ona. Ke Mofrika bonwa. Ke lua Sezulu.
Lehaka leoo le towa motsoaneng o monyenyaneng
KwaZulu Natal o bitwang moing. Lehaka leoo
le hloko, me karofela ha nona ne na le tumelo.
Moetlo o bohlokwa ke tseba eo ne ketsoang
mosebetsi e fapaneng ya oer da nona. Karolo
ena ya botjhaba ba ka bohlokwa haholo hobane
moetlo e mengata ya nona e etsoa botjhabeng
ba ka fela me nona ho ikgethike. Bojaba ba ka
ho bohlokwa ho nna.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 9.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mamatseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantse ana tlapangolong: **nqhwele, nqhwele**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **nqhwele, nqhwele**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /e/ **le /a/** e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantse ana a mabedi tlapangolong: **ntseba, ntsipa**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantse ana?
- 3 **Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: ntseba, ntsipa**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **ntlola**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **mokola, ngola, fola, tola**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **shwele**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?
- 3 **Bala mantse mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditse.**
- 4 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **tjhele, moetapele, jele, wele**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi**MAANO A HO BALA: HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Trevoh Noah, lempetje (Leqephe la lekoko la buka)</p>	<p>Ke akanya hore Trevor o bapiswa le lempetje hobane lempetje le fetola mmala wa lona dibakeng tse fapaneng. Trevor o kgona ho fetola leleme la hae le metlae ya hae hore a kgone ho tswaka dibakeng tse fapaneng.</p>
<p>O kile wa utlwela ka Trevor Noah? Ke mongodi le rametlae ya tummeng wa Afrika Borwa. Trevoh o ngotse buka e bitswang "Born a Crime" e buwang ka diketsahalo tsa bophelo ba hae ha a ntse a hola nakong tsa kgethollo ya merabe.</p>	
<p>Ka nako tsa tsa kgethollo ya merabe, batho ba merabe e fapaneng ba ne ba tlamehile ho arohanywa. E ne e le tlolo ya molao hore batho ba merabe e fapaneng ba be le bana mmoho kapa ba nyalane. Empa, ho ne ho etsahala hore ka nako tse ding batho ba merabe e fapaneng ba be maratong mme ba be le bana mmoho.</p>	<p>Ke a ipotsa hobaneng buka ya Trevoh e bitswa "Born a Crime"? E tshwanetse e be ke ka lebaka la hore ka nako tseo, e ne e le tlolo ya molao hore batswadi ba hae ba be mmoho mme ba be le ngwana.</p>
<p>Mme wa Trevor e ne e le motho e motsho, mosadi wa mo-Xhosa. Mme wa Trevor o ile tlola molao oo o leeme wa Apartheid. O ile a fallela sebakeng se seng Johannesburg moo ho neng ho dumelletswe batho ba basweu feela. Ke moo a ileng a kopana le ntate wa Trevor teng. E ne e le monna wa lekgowa ya hlahang kwana Switzerland. Trevor o ile a hlaha, mme e ne e le ngwana wa merabe e tswakilweng. Ka dinako tseo maemo a ne a le mabe, Trevor e ne e le mokgelo. O ne a sa dumellwa ho ba dibakeng tsa ba basweu. O ne a sa dumellwa ho ba dibakeng tsa ba batsho. Ebile e ne e le yena feela lapeng la habo wa merabe e tswakilweng.</p>	<p>Ke akanya hore motho e mong le e mong lapeng la Trevor o fapane le e mong.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ha Trevor a sa le monyenyanane dilemong, batswadi ba hae ba ile ba mo isa pakeng. Empa batswadi ba Trevor ba ne ba tseba hore ba tla kena mathateng ha maponesa a ne a ka fumana hore ke lelapa. Jwale, ha ba ne ba le pakeng, ba ne ba iketsa ekare ha ba tsebane!</p>	<p>Ke akanya hore mmala wa letlalo la Trevor o ne o tla lemohisa maponesa hore batswadi ba hae ba ne ba le mmoho. Ntho eo e ne e sa dumellwa mehleng eo. Jwale, ke akanya hore ha Trevor a ne a na le batswadi ba hae, o ne a tla ba kenya tsietsing.</p>
<p>Ka nako e nngwe ha Trevor a ntse a le monyenyanane, o ile a hweletsa 'Daddy!' yaba o mathela ntate wa hae. Ntate wa Trevor o ne a tshohile hore ho na le se sebe se tlo etsahala. O ile a tlameha ho baleha ngwana wa hae.</p> <p>Empa Trevor o ile a nahana hore ke papadi mme a mo lelekisa pakeng a ntse a hweletsa 'Daddy!'</p>	<p>Ke akanya hore Trevor o ne a sa utlwisise! Ho ne ho le thata ho batswadi ho mo hlaloseisa melao e leeme ya Apartheid hobane o ne a le monyenyanane dilemong a sa tlo utlwisa.</p>
<p>Trevor o qetile nako e telele le nkgono wa hae Soweto. Ka dinako tseo, batho ba batsho ke bona feela ba neng ba dumelletswe Soweto. Ba lelapa la Trevor ba ne ba dula ba tshohile hore ha maponesa a ka mmona, ba ka leka ho mo arohanya le bona. Ka baka lena, Trevor o ne a sa dumellwa ho bapala seterateng le bana ba bang!</p> <p>Hang, Trevor o ne a qakehile a batla ho bapala a ba tjheka sekoti ka tlasa terata ya jarete!</p>	
<p>Trevor o ile a ithuta hore puo ke tsela e bohlokwa eo a ka e sebedisang ho atamela bathong ba fapaneng le yena. Trevor o kile a re ha a ithuta dipuo, o ile a 'eba lempetje.' Ka mantswa a mang, Trevor o ile a lemoha hore ha a bua le batho ka puo ya bona, ba ne ba lebala hore ha a tshwane le bona. Puo e ile ya mo thusa hore a ikutlwe e se mokgelo dibakeng tse ngata moo a neng bonahala a fapane le batho ba bang.</p>	<p>Ke akanya hore puo e thusitse Trevor ho ba lempetje, hobane e mo thusitse hore a kgone ho amoheleha hohle. Trevor a ka sebedisa puo ho amoheleha sebakeng se itseng.</p>
<p>Ha Trevor a le dilemo tse leshome, Apartheid e ile ya fela. Trevor o ile a lo kena sekolo se phahameng le bana ba fetang sekete. Ho ne ho na le makhallate, ma-India, machaena, batho batsho le makgowa sekolong seo. Empa, baneng bao kaofela ba fetang sekete, Trevor e ne e le yena feela wa merabe e tswakilweng. Ho ne ho le thata ho yena hore na o hlola le mang ka nako ya kgefutso.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Yaba, Trevor o qala kgwebo. O ile a bokelletsa tjelete ho tswa baneng ba bang mme a ba rekela dijo ho tswa lebenkeleng la sekolo. Ka baka la kgwebo ena ya hae, Trevor o ne a bua le merabe yohle ya baithuti sekolong. Trevor o ile a ithuta ho ikamohela ka ho swaswa le ho tshehisa batho. Ho ba seswasi ho ile ha thusa Trevor ho ba lempetje le kgonang ho tswaka le bohle!</p>	<p>Ke akanya hore kgwebo ya Trevor e mo thusitse ho tshwana le lempetje. Kgwebo ya hae e mo file lebaka la ho bua le bohle mme a ba tshehise.</p>
<p>Bophelong ba hae, Trevor o ne a iikutlwa e le mokgelo ka mekgwa e mengata. Yaba, Trevor o fumana mekgwa e mengata ho etsa hore a amohelhe. O ile a sheba le ho lekola batho ba fapaneng. O ile a ithuta dipuo tsa bona. A ba a ithuta ho tshehisa batho ba merabe e fapaneng. Ho fapana le batho ba bang ke hona ho thusitseng Trevor Noah ho ba seswasi se hlwahlwa seo e leng sona kajeno.</p>	<p>Ke akanya hore ho fapana le batho ba bang ho thusitse Trevor ho ba seswasi se tummeng, hobane o ile a tlameha ho ithuta ho etsa ho tshehisa batho ba merabe e fapaneng.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Trevor o holetse kae?</p>	<p>Trevor o holetse Johannesburg.</p>
<p>Ke eng ntho e le nngwe e o ka e akanyang e neng e thatafatsa bophelo ba Trevor?</p>	<p>Ke akanya hore Trevor o ne a thatafallwa ke ...</p>
<p>Kgwebo ya Trevor e ne e le efe?</p>	<p>O ne a bokelletsa tjelete ho tswa baithuting ba bang mme a ba rekela dijo lebenkeleng la sekolo.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>O nahana ke hobaneng pale ena e bitswa "Trevoh Noah wa lempetje"?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane Trevor o ile a tlameha ho ithuta ho tswaka le batho ba ba merabe yohle a phutholohile jwalofeela ka lempetje. • Hobane Trevor o ile a eellwa hore puo e mo thusa hore a tshwane le lempetje mme a kgone ho tswaka, le ho ba le ba bang a phutholohile. • Hobane ho tshehisa batho ho ile ha thusa Trevor tshwana le lempetje le hore a kgone ho tswaka le batho bohle a phutholohile. • Hobane kgwebo ya Trevor e mo thusitse ho tshwana le lempetje.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - e seng molaong
  - bosenyi
  - rametlae

Raeme kapa pina	Diketso
Botjhaba baka, moetlo ya ka	
Mmala wa ka wa letlalo, puo ya ka	<i>Ipholle ka thoko ho seledu ho supa mmala wa letlalo</i>
Dijo tseo ke di jang, le diaparo tseo ke di aparang	<i>Sebedisa matsoho ho bontsha ketso ya ho ja / Etsa eka o boha diaparo tsa hao.</i>
Tsena tsohle di nketsa seo ke leng sona.	<i>Ipetse sefubeng o bontshe ho ba motlotlo</i>
Ke ikgethile, le wena o ikgethile	<i>Ipetse sefuba o be o supe motswalle</i>
Nthate! Ntlhomphe! Se Nkgetholle!	<i>Tiisa lentswe o hatelle seo o se buang</i>
Hore ke dule ke le motlotlo ka seo ke leng sona hobane ha ho e mong ya tshwanang le nna!	<i>Bua ka sefahleho se phutholohileng se bososelang.</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
Pale ena e mabapi le...
Ntho e le nngwe eo ke ithutileng paleng ena ke...
Pale ena e amana le mokotaba wa 'Boitsebiso' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise,
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangollong le nang le medumo eo ba ithutileng yona dibekeng tse fetileng.

ntl	o	nts
e	l	shw
a	u	m
nqhw	t	i
p	b	s

BONTSHA

- 1 Qapodisa medumo yohle e tlapangollong.
- 2 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ao ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Laela baithuti ho qala ho bopa mantswe mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona.
- 3 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ka bongata boo ba ka bo kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 5 Kopa baithuti ho arolelana mantswe eo ba a bopileng le ba bang mme o a ngole tlapangollong.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG

KAKARETSO YA PALE KA HO NGOLA KAPA KA MOLOMO

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba tla nahana ka karolo tse bohlokwa tsa pale e badilweng.
- 2 Re tla boela re nahane ka seo re ka ikamahanyang le sona ho tswa seratswaneng.
- 3 Re tla beha pale ena maemong a itseng ka dinaledi tse 5. Re fa pale dinaledi tse hlano ha feela re e RATILE. Re fa pale ha ho letho ha re sa e rata.
- 4 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:
Seratswana sena se mabapi le... (dipolelo tse 2-3)
Trevor Noah o tshwantshwa le lempetje hobane...
Ke ithutile...
Dinaleding tse 5, ke fa pale ena...hobane...
- 5 Hlalosetsa baithuti hore ba keke ba kgona ho bua sohle ka seratswana – ba tla tshwanela ho kgetha karolo tse bohlokwa.
- 6 Bontsha ka ho etsetsa baithuti mohlala wa hao. Ka mokgwa ona: **Seratswana sena se mabapi le Trevor Noah, eo e leng rametlae ya tummeng. Pale ena e re bolella ka tsa bongwana ba hae. Trevor Noah o tshwantshwa le lempetje hobane o ikamahanya le tikeloho. Ke ithutile hore Trevor o tswetswe e le tlolo ya molao. Batswadi bah ae ba ne ba sa dumellwa hob a mmoho hobane ba ne ba fapaneng ka mmala. Dinaleding tse 5, ke fa pale ena dinaledi tse 5 hobane ke rata Trevor Noah!**
- 7 Efa baithuti monyetla wa ho nahana ka karolo tse bohlokwa tsa seratswana.
- 8 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** mme ba abelane kakaretso **tsa bona** le molekane. / Bolella baithuti ho ngola kakaretso tsa bona ba sebedisa foreimi.
- 9 Bitsa baithuti ho kgobokana
- 10 Kopa baithuti ba 1-2 ho arolelana le baithuti ba bang dikakaretso tsa bona.
- 11 Kopanyanang kakaretso ya phaposiburutelo, ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le tsa bongwana ba Trevor Noah. Re ithuta ka hore hobaneng a tswetswe ele tlolo ya molao. Trevor Noah o tshwantshwa le lempetje hobane o kgona ho fetoha mme a ikamahanye le dibaka tse fapaneng. Lempetje le fetola mmala. Trevor Noah a ka kgona ho fetola puo ya hae. Re ithutile hore Trevor o dutse nako e telele le nkgonae Soweto. O ne a tshaba hore o tla nkuwa ka lebaka la mmala wa hae o mo kganyang. Dinaleding tse 5, re fa pale ena dinaledi tse 5 hobane re rata Trevor Noah!**

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses), arts (pencils, paint palettes, books), and general education (books, graduation caps, speech bubbles).

Kereiti 3

KOTARA 3

Beke

10

MOKOTABA:
Boitsebiso

Boitokisetso Ba Phaposiburutelo:

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho bakeng sa lebota la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Ngolla baithuti ba hao tlhaloso e kgutshwane ka boitsebiso ba hao ho e bala.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Thusa baithuti jwang ho elellwa le ho thibela mofuta o itseng wa boitshwaro (ka mmala, bong, jj.)
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi Ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 54 & 55, Ha re etseng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 56 & 57, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 58, Ha re baleng

Mosebetsi wa 4: Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka nako eo o ratileng karolo ya boitsebiso ba hao.

Mantaha

Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Olivier a apere pagne ya hae paleng e bukeng e kgolo: Afrika Borwa ya bohle
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Boitsebiso
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Na o ka nahana ka tsela tse ntle tseo boitsebiso ba rona bo re amang ka teng?
  - b Na o ka nahana ka nako eo batho ba teelwang kantle ka lebaka la boitsebiso ba bona?
  - c Hobaneng ho le bohlokwa ho amohela boitsebiso ba bohle?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba
  - setso
  - Burundi
  - mokete

Raeme kapa pina	Diketso
Botjhaba baka, moetlo ya ka	
Mmala wa ka wa letlalo, puo ya ka	<i>Ipholle ka thoko ho seledu ho supa mmala wa letlalo</i>
Dijo tseo ke di jang, le diaparo tseo ke di aparang	<i>Sebedisa matsoho ho bontsha ketso ya ho ja / Etsa eka o boha diaparo tsa hao.</i>
Tsena tsohle di nketsa seo ke leng sona.	<i>Ipetse sefubeng o bontshe ho ba motlotlo</i>
Ke ikgethile, le wena o ikgethile	<i>Ipetse sefuba o be o supe motswalle</i>
Nthate! Ntlhomphe! Se Nkgetholle!	<i>Tiisa lentswe o hatelle seo o se buang</i>
Hore ke dule ke le motlotlo ka seo ke leng sona hobane ha ho e mong ya tshwanang le nna!	<i>Bua ka sefahleho se phutholohileng se bososelang.</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1-5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangollong pela nomoro 1: O siile dibuka tsa hae mane.
- 4 Ho tloha moo, ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2 -5:
  - 2 Ya hao
  - 3 Yaka
  - 4 Ya hae
  - 5 Tsa bona
- 5 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
- 6 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
- 7 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:
  - 1 Titjhere ya hae (ngwanana) e mo ruta ho ngola ka makgethe.
  - 2 Titjhere ya hao e o ruta ho ngola ka makgethe.
  - 3 Titjhere yaka e nthuta ho ngola ka makgethe.
  - 4 Titjhere ya hae (moshemane) e mo ruta ho ngola ka makgethe.
  - 5 Titjhere ya bona e ba ruta ho ngola ka makgethe.
- 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso Pele O Bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Afrika Borwa ya bohle
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.

- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho Ngola:

Metsotso e 30

Ho Hlophisa

SEHLOOHO: Ngola tlhaloso ya boitsebiso ba hao.

MOSEBETSI: Ngola tlhaloso ya bonyane ba dipolelo tse 10 ho phehisa bukeng ya phaposiburutelo e bitswang: Boitsebiso ba rona.

BOITOKISO:

- Nola lenane la ho hlophisa tlapangollong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangollong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka babang pedi.

LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na ke itlhalositse?
- 2 Na seratswana saka se ka nna?
- 3 Na ke ngotse bonyane ba dipolelo tse 10?
- 4 Na ke ngotse mantswe aka ka nepo?
- 5 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 6 Na polelong enngwe le enngwe ke sebedisitse matshwao a ho bala ka nepo?

BONTSHA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane, obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti ho bala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.

- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemosa baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangolong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

2 Lwetroe 2020

Boitsebiso bakai: monako

^K
 Ke na le dikamoko tse ngata tse nketsoang oeo ke
 leng ona. Ke Mofuika^A ^B Gona. Ke tua Sezulu.
 Lekapa leeo le towa motsoaneng o monyenyane
 kwaZulu Natal o bitwang^M ^M Mpinga. Lekapha leeo
 le beholo, me^m kaofela ha nona me na le tumelo.
 Moetlo o^A bohlokwa ke toela eo me kretrekang
 medebetoi e fapaneng ya oetlo da nona. Kamoko
 ena ya botjhaba ba ka^e bohlokwa haholo hobane
 meetlo e mengata ya nona e etouwa botjhabeng
 ba ka^m fela me^A nona ho ikgethibe. Bojaba ba ka
 bo bohlokwa ho ma.^{x,h}

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Bamedumo, Ho Arola Le Ho Kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntlh**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntlha**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: / **ntlh** /-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **ntlh** /
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Ngola lentswe tlapangolong: **ntlha**
- 7 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: / **ntlh** /-/**a**/ = **ntlha**
- 8 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **ntlha** /
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: / **ntlha** / = **ntlha**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tlhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **dithware**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa pele wa lentswe? /**d**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi wa lentswe? /**i**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro wa lentswe? /**tlhw**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone wa lentswe? /**a**/
- 7 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bohloano wa lentswe? /**r**/
- 8 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe waho qetela wa lentswe? /**e**/
- 9 Ngola lentswe: **dithware**
- 10 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**d**/-/**i**/-/**tlhw**/-/**a**/-/**r**/-/**e**/
= **dithware**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. **mantwe a ntlh, tlhw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantwe a latelang:
  - 1 **Ntlha**
  - 2 **mantlha**
  - 3 **ntlhaba**
  - 4 **ntlhoya**
  - 5 **ntlhoile**

6 **Tlhwaritsa**

7 **Tlhware**

8 **Tlhwaritsa**

9 **Ditlhware**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

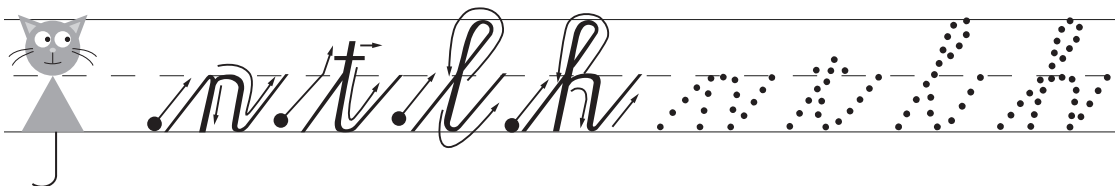

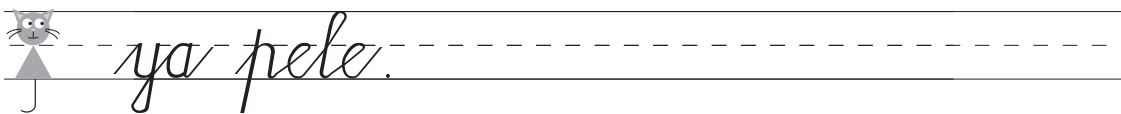
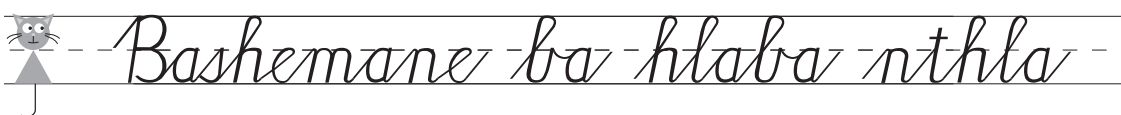
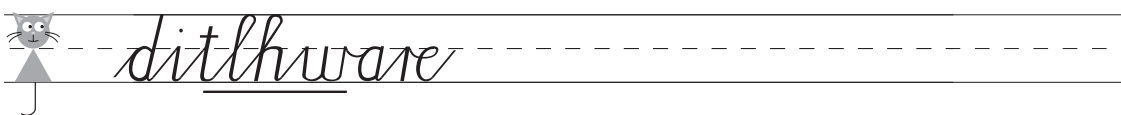
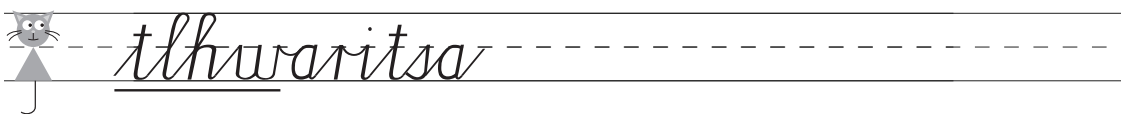
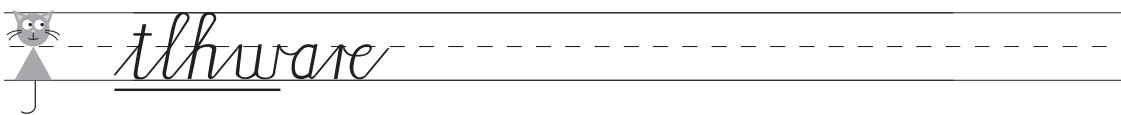
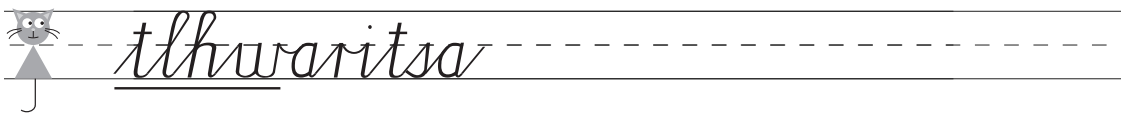
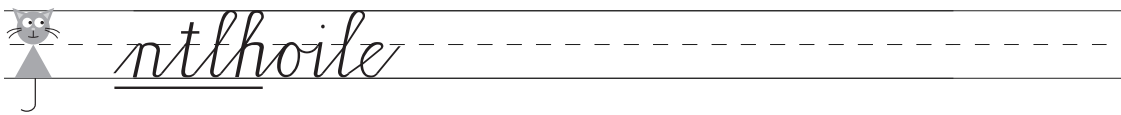
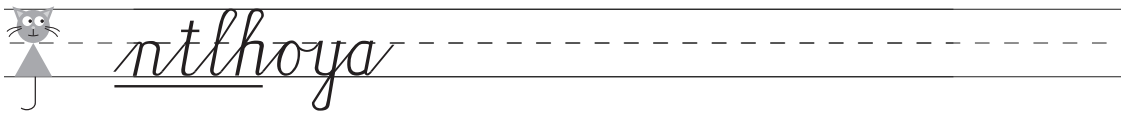
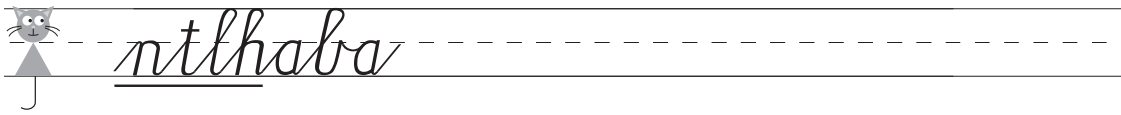
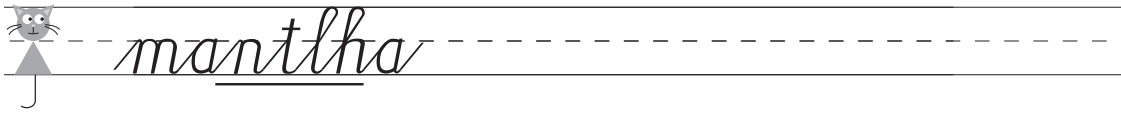
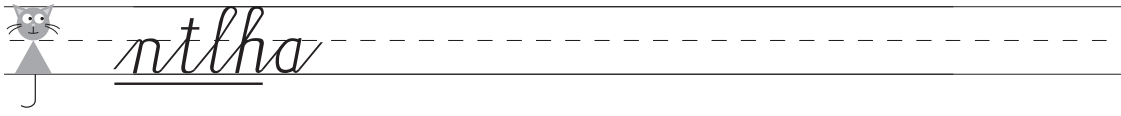
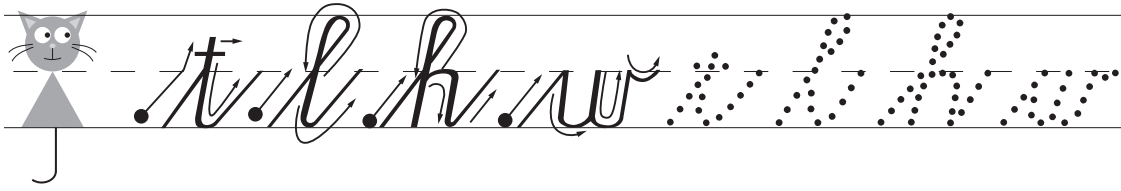
Mongolo:

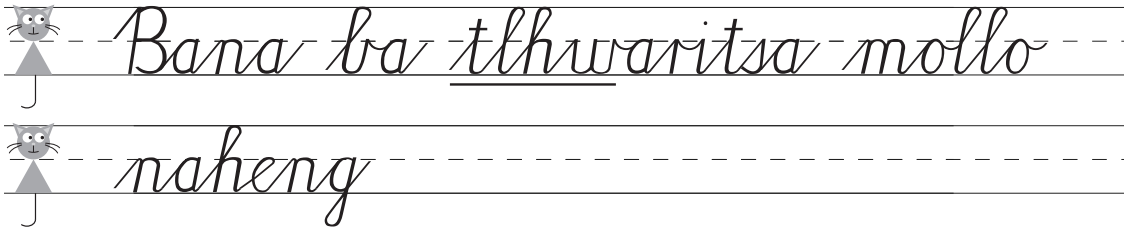
Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **ntlh, tlhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Afrika Borwa ya bohle</p> <p>Batho ba dulang Afrika Borwa ba na le badimo kapa ba leloko ba tswang dibakeng tse ngata tse fapaneng. Naha e nngwe eo batho ba Afrika Borwa ba tswang ho yona ke Burundi. Batho ba bangata ba tlohile Burundi ho baleha ntwana e nkileng dilemo tse ka bang 13.</p> <p>Burundi ke naha e nyenyane Botjhabela ba Afrika. Motsemoholo wa Burundi ke Bujumbura. Puo e buuwang ho feta tse ding e bitswa Kirundi. Moropa wa Karyenda ke moropa wa setso ho tswa Burundi. Meropa ena e bapalwa meketeng e bohlokwa e jwalo ka umuganuro (mokete wa mabele) kapa mesebetsing e meng e ikgethileng</p>	<p>Le a hopola hore Mookotaba wa rona bekeng ena ke boitsebahatso? Boitsebahatso ba rona ke semelo, ditshobotsi le ditumelo tsa rona tse fapaneng tse re etsang seo re leng sona.</p> <p>Ke akanya hore pale ena e ka nna ya bua ka mophethwa eo boitsebahatso ba hae bo amanang le Burundi ka baka la tlhahisoleseding ena!</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Letsatsi la Botjhaba le se le atametse. Hosane re tlo keteka meetlo le botjhaba ba rona!' Monghadi Dube a phatlalatsa. 'Ke moetlo ofe o ikgethang wa botjhaba ba hao?' Ithabeleng o ile a phahamisa letsoho la hae. 'Ke rata ha e le mokete o ikgethang, nna le mme wa ka re apara dishweshwe tsa rona!' a rialo.</p> <p>'Ke rata motjeko wa Indlamu ya botjhaba ba ka,' Funani a rialo.</p>	<p>Ke akanya hore bana ba ka phaposing ba thabetse ho arolelana meetlo eo ba e ratang. Meetlo ena ke karolo ya seo ba leng sona/ bobona.</p>
<p>Olivier o ne a dutse ka kgutso setulong sa hae. O ile a nahana ka dikupu tsa Karyenda tseo banna ba neng ba di bapala ka nako ya mekete kwana Bujumbura. 'Ke a ipotsa hore na ke dumelletswe ho keteka moetlo wa Burundi ka letsatsi la Botjhaba?' a nahana.</p>	<p>Ke akanya hore botjhaba ba Olivier ke ba Burundi. Ha a tsebe hore na ebe o dumelletswe ho keteka karolo ena ya setso sa hae ka Letsatsi la Botjhaba.</p>
<p>Qetellong ya letsatsi tshepe ya sekolo e ile ya lla. 'Le se ke la lebala ho apara diaparo tsa lona tsa setso hosane ha re keteka meetlo ya rona kaofela ya Afrika Borwa!' Monghadi Dube a ba bolella. 'Ebe ke dumelletswe ho apara seaparo sa ka sa botjhaba se bitswang pagne?' Oliver a ipotsa.</p>	<p>Ke a ipotsa hore na Olivier o tla nka qeto ya ho apara seaparo se bontshang botjhaba ba hae ba Burundi kapa jwang?</p>
<p>Olivier o ne a ngongorehile ka seaparo sa hae sa letsatsi la Botjhaba ho fihlela nako ya ho robala e fihla.</p>	
<p>Bosiung boo, Olivier o ile a lora ka phaposi ya hae ka letsatsi la Botjhaba. Bana kaofela ba ne ba apere diaparo tsa bona tsa setso. Empa o ne a fapane le motho e mong le e mong. O ile a ema mahareng a phaposi ha motho e mong le e mong a mo supa ebile a mo tsheha.</p> <p>'Ke eng seo?' Ithabeleng a keketeha.</p> <p>'Seo ha se seaparo sa Afrika Borwa!' Funani a rialo ka ho makala!</p> <p>Oliver ke motswantle! Monghadi Dube a phatlalatsa.</p>	<p>Ke akanya hore Olivier o ngongorehiswa ke seo baithuti ba bang ba tla se nahana ha a apara seaparo sa hae sa setso sa Burundi. Ke nahana hore o ngongorehile hore ba bang ba tlo re ke motswantle.</p>
<p>Toro ya Olivier e tshosang e ile ya sitiswa ke ntatae ka ho mo tsitsinya ha bonolo.</p> <p>'Olivier, ke nako ya sekolo!' Monghadi Buyoya a rialo.</p> <p>'Ha ke batle ho ya sekolong kajeno.' Olivier a araba.</p> <p>'Hobaneng, bothata ke eng?' Monghadi Buyoya a botsa.</p> <p>'Kajeno re keteka letsatsi la Botjhaba sekolong. Monghadi Dube o re boleletse hore re apare ho hong ho keteka meetlo ya rona ya Afrika Borwa,' a rialo.</p>	<p>Ke noha hore Olivier ha a tsebe hore na a apare eng hobane botjhaba ba hae ha se ba Afrika Borwa. O ngongorehile hore botjhaba ba hae ha bo a lokela Letsatsi la Botjhaba la Afrika Borwa.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
'Le ha o sena botjhaba ba Afrika Borwa, o na le moetlo le botjhaba bo ikgethileng. Letsatsi la Botjhaba ke letsatsi le ketekang MaAfrika Borwa ohle – ho kenyelletsa le MaAfrika Borwa a botjhaba bofe kapa bofe!' Monghadi Buyoya a rialo ka bonolo. 'Ema mona!' a rialo.	
Ntate wa Olivier o ile a kgutlela ka phaposing a tshwere seaparo sa pagne sa kgale mme a thusa Olivier ho se apara. 'Jwale o shebahala o loketse ho ka bapala sekupu sa hao sa Karyenda!' Monghadi Buyoya a rialo.	
Oliver o ile a boha seaparo sa hae sa Burundi seiponeng. Empa pososelo e neng e le sefahlehong sa hae e ile ya nyamela kapele. 'Ha ho ka ba le motho ya reng ke motswantle mo?' a ngongoreha. 'Ba bolelle hore Afrika Borwa ke ya rona kaofela. O Mo-Afrika Borwa ya motlotlo ya nang le botjhaba ba Burundi!' Monghadi Buyoya a tshwaela.	Ke akanya hore Monghadi Buyoya o batla hore Olivier a tsebe hore a ka ba motlotlo ka botjhaba ba hae ba Burundi le ba Afrika Borwa.
Olivier one a qamaka ha a kena ka phaposing ya hae sekolong. O ne a itokiseditse ho supuwa le ho tshehuwa. O ile a phetha seo Ntate wa hae a mmolelletseng sona ka hloohong ya hae: 'Afrika Borwa ke ya rona kaofela. Ke Mo-Afrika Borwa ya nang le botjhaba ba Burundi.'	Ke nahana hore boiphihlelo bona bo thusa Olivier a utlwise hore ho lokile ho ba le dintho tse ngata tse fapaneng tseo e leng karolo ya botho ba hao.
Ha ho a ka ha eba le motho ya reng Olivier ke motswantle. 'Ke rata seaparo sa hao,' Ithabeleng a rialo. 'Ke batla ho ithuta ka botjhaba ba hao!' Funani a rialo. 'Botjhaba ba rona kaofela ke ba Afrika Borwa!' Monghadi Dube a phatlalatsa.	Ke akanya hore ka boiphihlelo ba Olivier, ho ka ba thata ha o ikutlwa ekare boitsebahatso ba hao ha bo tshwane le ba batho ba bang.

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Ba lelapa la Olivier ba tswa naheng efe?	Ba tswa Burundi.
Ba lelapa la Olivier ba se ba dula kae?	Ba dula Afrika Borwa
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Olivier a ne a sa batle ho ya sekolong.	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a nahana hore etsatsi la Botjhaba e ne e le la ho keteka setso/meetlo e itseng. Hobane o ne a sa tsebe hore a ka apara seaparo sa botjhaba ba hae sa Burundi. Hobane o ne a ikutlwa ekare ke motswantle. Hobane o ne a tshaba hore bana ba bang ba ne ba tlo mo tsheha ba be ba be ba mmolelle hore ke motswantle.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 10.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - moetlo
  - moetlo
  - botjhaba

Raeme kapa pina	Diketso
Botjhaba baka, moetlo ya ka	
Mmala wa ka wa letlalo, puo ya ka	<i>Ipholle ka thoko ho seledu ho supa mmala wa letlalo</i>
Dijo tseo ke di jang, le diaparo tseo ke di aparang	<i>Sebedisa matsoho ho bontsha ketso ya ho ja / Etsa eka o boha diaparo tsa hao.</i>
Tsena tsohle di nketsa seo ke leng sona.	<i>Ipetse sefubeng o bontshe ho ba motlotlo</i>
Ke ikgethile, le wena o ikgethile	<i>Ipetse sefuba o be o supe motswalle</i>
Nthate! Ntlhomphe! Se Nkgetholle!	<i>Tiisa lentswe o hatelle seo o se buang</i>
Hore ke dule ke le motlotlo ka seo ke leng sona hobane ha ho e mong ya tshwanang le nna!	<i>Bua ka sefahleho se phutholohileng se bososelang.</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso Ba Medumo, Hoarola Le Ho Kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **hl**
- 2 Qapodisa lentswe: **hlapa**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: / **hl**/-/a/-/p/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **hl**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /a/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /p/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **hlapa**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: / **hl**/-/a/-/p/-/a/ = **hlapa**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: / **hla**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /pa/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: / **hla**/-/pa/ = **hlapa**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **uu**
- 2 Qapodisa lentswe: **qhuu**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o pele lentswe? /q/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /h/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /uu/
- 6 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /q/-/h/-/uu/
- 7 Ngola lentswe tlapangolong: **qhuu**
- 8 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /q/-/h/-/uu/= **qhuu**
- 9 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**qhuu**/
- 10 Tell learners to blend the syllables to make a word: /**qhuu**/ = **qhuu**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: **mantwe a uu, hl**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantwe a latelang:
  - 1 **Hl**apa
  - 2 **Hl**ola
  - 3 **Hl**eka
  - 4 **Hl**obola
  - 5 **Hl**ahlobo

6 **Hlahloba**

7 **Tuu**

8 **Phuu**

9 **Thuube**

10 **Qhuu**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

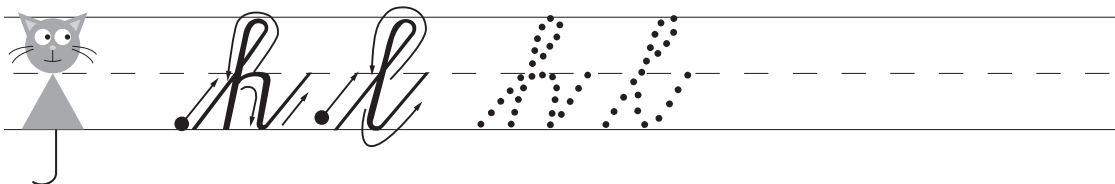
Mongolo:

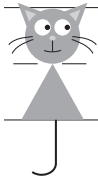
Metsotso e 15

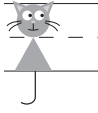
Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **hl, uu**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

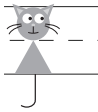

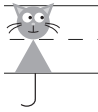
U U U U U U

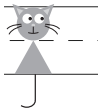
hlapa

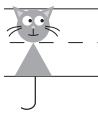
hlola

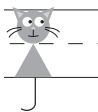
hleka

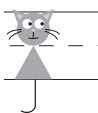
hlobola

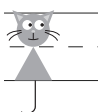
hlahlobo

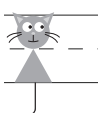
hlahloba

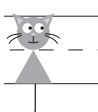
tuu

phuu

thuube

qhuu

 Baithuti ba ngola hlahlobo.

 Ha thola hare tuu!

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho patlalatsa le ho hlahisa

SEHLOOHO: Ngola tlhaloso ya boitsebiso ba hao.

MOSEBETSI: Ngola tlhaloso ya bonyane ba dipolelo tse 10 ho phehisa bukeng ya phaposiburutelo e bitswang: Boitsebiso ba rona.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Ho na le dikarolo tse ngata ka nna.

Ke...

Ke bua...

Setso saka ke...

Moetlo o bohlokwa ke...

Karolo ena ya boitsebahatso baka e bohlokwa hobane...

Boitsebiso baka ke...

Hlalosa hore baithuti ba ka sebedisa karolo tsa foreimi ya ho ngola tse ba thusang. Ba ka hlophisa dhlongwapele tsa dipolelo ka tsela eo e ba thusang!

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re sebedisitse lenane la ho hlophisa ho hlophisa mothalo wa rona.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti hore re tliho patlalatsa le ho hlahisa mosebetsi wa rona wa qetelo oo re o ngotseng.
- 3 Bontsha baithuti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao o kenya sehlooho le letsatsi.

PHETHELA TSAMAIISO YA HO PHATLALATSA. (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Boitsebiso ba...**
- 3 Bolella baithuti ho ngola mosebetsi wa bona ka makgethe ba sa etse diphoso.
- 4 Ha baithuti ba ena le nako ba ka taka setshwantsho ka pelenyana.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopotsa baithuti ka maano ao baka a sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba se ngotseng.
- 4 Bokeletsa mosebetsi wa baithuti hoba buka ya phaposiburutelo. Etsa hore buka e fumanehe sekgutlwaneng sa ho bala hore baithuti ba e bale.

9 Lwetoe 2020

Boitsebiso ba Bongibe

Ke na le dikamoko toe ngata toe nketwang oeo ke
heng ona. Ke MoAfrika Bona. Ke lua Sezulu.
Lelapa leeo le towa motaneng o monyenyane
KwaZulu Natal o bitwang Moinga. Lelapa leeo le
betoko, mme karofela ha nona ne na le tumeko.
Moetlo o botlokwa ke toela eo ne ketekang
mosebetsi e fapaneng ya oetoo da nona. Kamoko
ena ya botjhaba ba ka e botlokwa hatoko hobane
moetlo e mengata ya nona e etouwa botjhabeng
ba ka fela mme nona ho ikgethibe. Botjhaba ba
ka ho botlokwa ho nna.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 10.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phetoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola dipetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano Ya Ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tlo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **tlhware, ditlhware**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tlhware, ditlhware**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /**tlh/ le /dit/** e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **qhuu, phuu**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **qhuu, phuu**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **hlapa**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **tlhapa, shapa, tjhaba**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **hlobola**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tlo ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditsweng **hlola, tlola, ngola, fola, hola, tola, mola**

LENANELO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Bobedi

MAANO A HO BALA: HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Afrika Borwa ya bohle</p> <p>Batho ba dulang Afrika Borwa ba na le badimo kapa ba leloko ba tswang dibakeng tse ngata tse fapaneng. Naha e nngwe eo batho ba Afrika Borwa ba tswang ho yona ke Burundi. Batho ba bangata ba tlohile Burundi ho baleha ntwana e nkileng dilemo tse ka bang 13.</p> <p>Burundi ke naha e nyenyane Botjhabela ba Afrika. Motsemoholo wa Burundi ke Bujumbura. Puo e buuwang ho feta tse ding e bitswa Kirundi. Moropa wa Karyenda ke moropa wa setso ho tswa Burundi. Meropa ena e bapalwa meketeng e bohlokwa e jwalo ka umuganuro (mokete wa mabele) kapa mesebetsing e meng e ikgethileng</p>	<p>Ke hopola hore boitsebahatso ba Olivier ke ba Afrika Borwa le Burundi. Hona ho etsa hore Letsatsi la Botjhaba le mo kopanye hlooho. Re tla nahana ka sena tsatsing lena ha re ntse re bala.</p>
<p>'Letsatsi la Botjhaba le se le atametse. Hosane re tlo keteka meetlo le botjhaba ba rona!' Monghadi Dube a phatlalatsa. 'Ke moetlo ofe o ikgethang wa botjhaba ba hao?' Ithabeleng o ile a phahamisa letsoho la hae. 'Ke rata ha e le mokete o ikgethang, nna le mme wa ka re apara dishweshwe tsa rona!' a rialo.</p> <p>'Ke rata motjeko wa Indlamu ya botjhaba ba ka,' Funani a rialo.</p>	<p>Olivier o na le botjhaba boo a leng motlotlo ka bona, empa ha se wa Afrika Borwa. Ke a ipotsa hore na ke lona lebaka le etsang hore a seke a arolelana ka letho.</p>
<p>Olivier o ne a dutse ka kgotso setulong sa hae. O ile a nahana ka dikupu tsa Karyenda tseo banna ba neng ba di bapala ka nako ya mekete kwana Bujumbura. 'Ke a ipotsa hore na ke dumellatswe ho keteka moetlo wa Burundi ka letsatsi la Botjhaba?' a nahana.</p>	<p>Ke akanya hore Olivier o rata botjhaba ba hae ebile o motlotlo ka bona. Empa o ngongorehile hore ha a tshwanele phaposing ya hae ya Afrika Borwa.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Qetellong ya letsatsi tshepe ya sekolo e ile ya lla. 'Le se ke la lebala ho apara diaparo tsa lona tsa setso hosane ha re keteka meetlo ya rona kaofela ya Afrika Borwa!' Monghadi Dube a ba bolella. 'Ebe ke dumelletswe ho apara seaparo sa ka sa botjhaba se bitswang pagne?' Oliver a ipotsa.</p>	<p>Olivier ha se wa botjhaba ba Burundi feela. Hape ke MoAfrika Borwa. Botjhaba ba hae ke ba Burundi. Ke akanya hore Olivier o ikutlwa a kopane hlooho ka hore na letsatsi la Botjhaba le bolela eng ho yena.</p>
<p>Olivier o ne a ngongorehile ka seaparo sa hae sa letsatsi la Botjhaba ho fihlela nako ya ho robala e fihla.</p>	
<p>Bosiung boo, Olivier o ile a lora ka phaposi ya hae ka letsatsi la Botjhaba. Bana kaofela ba ne ba apere diaparo tsa bona tsa setso. Empa o ne a fapane le motho e mong le e mong. O ile a ema mahareng a phaposi ha motho e mong le e mong a mo supa ebile a mo tsheha.</p> <p>'Ke eng seo?' Ithabeleng a keketeha.</p> <p>'Seo ha se seaparo sa Afrika Borwa!' Funani a rialo ka ho makala!</p> <p>Oliver ke motswantle! Monghadi Dube a phatlalatsa.</p>	<p>Olivier wa batho. O lora toro e mpe ka Letsatsi la Botjhaba. Ke akanya hore o ngongorehiswa ke hore na mahlakore ana a mabedi a botjhaba ba hae a kopana kae ke ka hoo a lorang toro e mpe. Ke akanya hore o ngongorehiswa ke hore na o loketswe ke hoba setho se tletseng na.</p>
<p>Toro ya Olivier e tshosang e ile ya sitiswa ke ntatae ka ho mo tsitsinya ha bonolo.</p> <p>'Olivier, ke nako ya sekolo!' Monghadi Buyoya a rialo.</p> <p>'Ha ke batle ho ya sekolong kajeno.' Olivier a araba.</p> <p>'Hobaneng, bothata ke eng?' Monghadi Buyoya a botsa.</p> <p>'Kajeno re keteka letsatsi la Botjhaba sekolong. Monghadi Dube o re boleletse hore re apare ho hong ho keteka meetlo ya rona ya Afrika Borwa,' a rialo.</p> <p>'Le ha o sena botjhaba ba Afrika Borwa, o na le moetlo le botjhaba bo ikgethileng. Letsatsi la Botjhaba ke letsatsi le ketekang MaAfrika Borwa ohle – ho kenyelletsa le MaAfrika Borwa a botjhaba bofe kapa bofe!' Monghadi Buyoya a rialo ka bonolo. 'Ema mona!' a rialo.</p>	<p>Ntate wa Olivier o mo thusa ho utlwisisa hore o tswakile botjhaba ba Afrika Borwa le ba Burundi. Ha ho hlokahale hore a kgethe bothong ba hae bo kopaneng. Sena se etsa hore Olivier a ikutlwe a imolohile.</p>
<p>Ntate wa Olivier o ile a kgutlela ka phaposi a tshwere seaparo sa pagne sa kgale mme a thusa Olivier ho se apara. 'Jwale o shebahala o loketse ho ka bapala sekupu sa hao sa Karyenda!' Monghadi Buyoya a rialo.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Oliver o ile a boha seaparo sa hae sa Burundi seiponeng. Empa pososelo e neng e le sefahlehong sa hae e ile ya nyamela kapele. 'Ha ho ka ba le motho ya reng ke motswantle mo?' a ngongoreha.</p> <p>'Ba bolelle hore Afrika Borwa ke ya rona kaofela. O Mo-Afrika Borwa ya motlotlo ya nang le botjhaba ba Burundi!' Monghadi Buyoya a tshwaela.</p>	<p>Ke akanya hore Olivier o rata seaparo sa hae hobane o a bososela ha a ipona ka seiponeng. Empa o ntse a na le ngongoreho ya hore na baithuti ba bang ba tla nahana eng.</p>
<p>Olivier one a qamaka ha a kena ka phaposeng ya hae sekolong. O ne a itokiseditse ho supuwa le ho tshehuwa. O ile a phetha seo Ntate wa hae a mmolelletseng sona ka hloohong ya hae: 'Afrika Borwa ke ya rona kaofela. Ke Mo-Afrika Borwa ya nang le botjhaba ba Burundi.'</p>	<p>Ntate wa Olivier o thusa Olivier ho ba motlotlo ka boitsebiso ba hae bo.</p>
<p>Ha ho a ka ha eba le motho ya reng Olivier ke motswantle.</p> <p>'Ke rata seaparo sa hao,' Ithabeleng a rialo.</p> <p>'Ke batla ho ithuta ka botjhaba ba hao!' Funani a rialo.</p> <p>'Botjhaba ba rona kaofela ke ba Afrika Borwa!' Monghadi Dube a phatlalatsa.</p>	<p>Ke noha hore metswalle ya Olivier ya ka phaposeng le titjhere ya hae, ba etsa hore a ikutlwe a amohelehile ka phaposeng. Hona ho tlamehile ebe ke kimollo e kgolo.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Botjhaba ba Olivier ke bofe?</p>	<p>Botjhaba ba hae ke ba Burundi</p>
<p>Ho ile ha etsahala eng torong ya Olivier?</p>	<p>Batho kaofela ba ne ba etsa metlae ka yena / ba ne ba mo tsheha / Titjhere wa hae o ile a mmolella hore ha se setho sa Afrika Borwa.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng Olivier a ile a apara 'paigne' sekolong?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane Botjhaba ba hae ke ba Burundi ke ka hoo a ileng a apara paigne ka Letsatsi la Botjhaba. • Hobane titjhere wa hae o boleletse baithuti ho apara diaparo tsa botjhaba ba bona ka Letsatsi la Botjhaba. • Hobane paigne ke seaparo sa botjhaba ba hae. • Hobane ntate wa hae o mo thusitse ho utlwisisa hore Letsatsi la Botjhaba ke letsatsi leo ho ketekwang mefuta e fapaneng ya Botjhaba. • Hobane o ile a elellwa hore a ka ba motlotlo ka boitsebiso le botjhaba ba hae le ha ese ba Afrika Borwa.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 10.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - wela ho
  - mokete
  - mohaeno

Raeme kapa pina	Diketso
Botjhaba baka, moetlo ya ka	
Mmala wa ka wa letlalo, puo ya ka	<i>Ipholle ka thoko ho seledu ho supa mmala wa letlalo</i>
Dijo tseo ke di jang, le diaparo tseo ke di aparang	<i>Sebedisa matsoho ho bontsha ketso ya ho ja / Etsa eka o boha diaparo tsa hao.</i>
Tsena tsohle di nketsa seo ke leng sona.	<i>Ipetse sefubeng o bontshe ho ba motlotlo</i>
Ke ikgethile, le wena o ikgethile	<i>Ipetse sefuba o be o supe motswalle</i>
Nthate! Ntlhomphe! Se Nkgetholle!	<i>Tiisa lentswe o hatelle seo o se buang</i>
Hore ke dule ke le motlotlo ka seo ke leng sona hobane ha ho e mong ya tshwanang le nna!	<i>Bua ka sefahleho se phutholohileng se bososelang.</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
Pale ena e mabapi le...
Ntho e le nngwe eo ke ithutileng yona paleng ena ke...
Pale ena e amana le mokotaba 'boitsebiso' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le nang le medumo eo ba ithutileng yona dibekeng tse fetileng.

ntlh	tlhw	hl
uu	a	r
i	s	t
p	q	h
l	o	b
y	e	d
k	n	

BONTSHA

- 1 Qapodisa medumo yohle e tlapangolong.
- 2 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ao ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

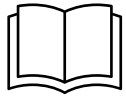
- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Laela baithuti ho qala ho bopa mantswe mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona.
- 3 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ka bongata boo ba ka bo kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 5 Kopa baithuti ho arolelana mantswe eo ba a bopileng le ba bang mme o a ngole tlapangolong.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo Kamora Ho Bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

TAKA SERATSWANA

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona ka dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, diphensele le dikherayone.
- 2 Hlalosa hore kajeno baithuti ba tlile ho **ngola le ho taka** ka seo mophetwa paleng a se nahanang ka kamoo a iktlwang ka teng.
- 3 **Bontsha** ka ho etsa o **kgethe mophetwa mme o akanye hore hore o nahana eng kapa o iutlwa jwang**, jwaloka: Olivier o dutse ka phaposiburutelong a ipotsa hore bana ba bang ba tlile ho apara eng ka letsatsi la botjhaba. Ha tsebe hore a etse eng!
- 4 Taka setshwantsho sa hao tlapangollong sa Modise a dutse setulong sa hae, a qamaka ka phaposing.
- 5 **Bontsha** ka ho etsa o eketse sebudulwana sa mohopolo setshwantshong sa hao ka polelo e le nngwe kapa tse pedi ka hare, jwaloka: ke ya ipotsa hore na bohle ba iktlwa jwaloka nna?
- 6 Kamora moo, bolella baithuti hore ba tlile ho kgetha mophetwa mme ba akanye ka seo a se nahanang ka kamoo a iktlwang ka teng.
- 7 Kopa baithuti ho kwala mahlo mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 8 Kopa baithuti ho bula mahlo mme ba take mehopolo ya bona ka seo se ka etsahalang.
- 9 Qetellong, kopa baithuti ho **buisana ka bobedi**, mme ba bontshane seo ba se takileng le molekane.

Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

